Giunj

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
13
17 D
8

THOMÆ ACTII

FOROSEMPRONIENSIS

Iurisconsulti Equitis, &

COMITIS AVLAE LATERANENSIS

ROTÆQ. PICENI AVDITORIS.

TRACTATVS NOVVS LEGALIS.

DE INFIRMITATE,

eiusq; priuilegijs, & effectibus.

In quo, & de comparatis ipsis ægrotis, nempè senibus, mulieribus prægnantibus, pauperibus, absentibus, constitutis in mortis articulo, vel periculo, cæcis, mutis, surdis, peste infectis, debilibus, debilitatis, alijsq; impeditis plenè agitur.

NON ABSQ. SVMMA IVRIS PROFESSORVM VTILITATE.

Cum Summarijs, & duplici Rubricarum, & materiarum Indice.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D C I I I.

S. Mariæ de Scala

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. D. OCTAVIO BANDINO
S. R. E. CARDINALI,
ET PICENI DE LATERE
LEGATO AMPLISSIMO.

Thomas Actius. S. P. D.

ANITAS Ex Galeni sententia rerum omnium optima est: ea enim neglecta, ut scribit Hippocrates, nulla est ceterarum rerum voluptas; & sine qua, ut Orpheus cecinit, cuncta sunt hominibus inutilia, quare non ab re, qui sanus, est diues est, factum est iam tritũ sermone prouerbium; Bonamq; corporis valetudinem humanæ felicitatis partem esse Sapientes existimarunt; quod cum ita sit, meus de Infirmitatis priuilegijs Tractatus penitus ineptus esse videtur, & ad Medicos potius quam ad Iureconsultos pertinere. Verùm si diligenter consideretur, apparebit huiusmodi argumentum etiam Iurisconsultorum esse, cum quotidie multa contingere soleant, quæ dissoluere necesse sit, ita ut sparsim, ac ieiune per Nostrates de Ægritudine scripta colligendo, (nullus enim adhuc hoc ordine, locorumq; copia præstitit, quod absq; inuidia dictum sit) operæprecium me fecisse existimem. Sanitasq; paullò ante laudata nihil detrahit ægritudinis Priuilegijs: neque ipsa Ægritudo, à Deo rerum omnium auctore proue-

 niens,

niens, vituperanda est, & nullus Sapiens eam malam duxit, ac in sorte malorum numerauit. Immò, teste Apostolo, virtus in Infirmitate perficitur, vnde Diuus Franciscus non ante perfectus euasit, quam in grauem morbum incidisset. Ægrotus enim terrena contemnere didicit, quæ sanus dilexerat: Æger soli Deo seruiendum esse intellexit, cum prius negociationibus vacasset: Æger ad viam virtutum properauit, in qua sanus lento admodum pede ambulauerat: ideo non absque ratione Plinius Iunior ad Maximum, nuper, inquit, me amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus: quem enim infirmum aut auaritia, aut libido angit? non amoribus seruit, non gulæ: honores non appetit, opes negligit, Deum agnoscit, hominē se esse meminit, inuidet nemini, neminem admiratur, aut despicit, nec malignis sermonibus aures patefacit, vergenteq; deorsum conditione corporea, feruor spiritus ad sublimiora conscendit, quod maximum ægritudinis Priuilegium esse reor, ne alia hic referam, de quibus amplè in hoc Tractatu sermo habetur, quem sub tuæ Amplitudinis nomine pluribus de caussis in manus hominum venire volui, quarum præcipua est, quod cum nostræ salutis auctor Medicum se vocauerit, Sacerdotesq; maximè Prælati eodem sint nomine decorati, (vnde apud Aegyptios, & Persas ijdem Sacerdotes erant, & Medici) meum erat Sacerdotem, & Prælatum, qualis tu es, deligere, cui Infirmus noster rectè committi posset: tibi enim longè maiora credita sunt in isto tuo honestissimo Legationis munere, in quo tanta cum laude verseris, vt omnes tuam singularem industriam, prudentiā, grauitatem, & sapientiam commendent: & eximiam benignitatem admirentur, qua vt mè, & filios meos foueas, te oro, atque obtestor. Et si tibi meos hos labores, quales quales sint, non displicuisse intellexero, præclarè mecum actum putabo. Vale.

Maceratæ kal. Maij. MDCIII.

ANTONII VIVIANI V. I. D. VRBINATIS

In Tractatum de Infirmitate THOMÆ ACTII, tunc Hernicorum Propræſidis, Epigramma.

ERLEGE Lector opus, quod THOMAS Actius edit
  Noſcat vt hoc Æger quid ſibi detur agi.
Hic eſt, hic iuris præſtans, legumq; peritus.
  Et ſeruat Thomæ ſtemmata doctus Aui
Gaudeat hocq; Parens Antonius ipſe Maria
  Iure potens, vitæ, Religione, Fide,
Vt plures referunt populi, quos ipſe benignè
  Rexit, at Vrbinâs hoc magis, atq; magis.
Iuſtitiam cuius coluit, pia iura, fidemq;
  Tollit & excelſum nomen ad aſtra ſuum.
Talia nunc ſectans veſtigia recta Parentis
  Filius hic THOMAS dignus honore ſubit.
Campanos ſancto Populos qui iure, bonoq;
  Propræſul rexit gratus vbiq; foro.
Qui ſcriptis etiam iuris monumenta reliquit,
  Monſtret vt ingenij lumen in Orbe ſuum.
Otia qui vt tandem doceat fugienda, ſub ipſo
  Perſcripſit morbo quæ facienda forent.
Quid tibi nunc liceat, quid poſſit & ipſe iubere
  Æger habet, quare perlege Lector opus.

ANTONII GIGANTIS FOROSEMPRONIENSIS Poetæ candidißimi. Carmen.

NÆ gentile tibi nomen benè conuenit, ACTI,
Qui nunquam cessans, seria semper agis.
Actio quin ipsa es meritò dicendus, agendis
Rebus sic calamo es nauus & ingenio.
Nec modò nostra bonum, ac frugẽ te Curia Ciuem
Agnoscens, actus laudat, amatq́; tuos,
Sed plures Vrbes Præturę munus agentis
Nunc etiàm memores, te, tuaq́; acta probant.
Qui verò nondum te vidit, scripta legendo
ACTI virtutem suspicit, atq; colit.
Ludus Scacchorum Astręæ sub iura redactus
Per te olim imberbem, sed grauitate senem,
Nunc animos recreat studio non prorsus inani,
Quo nempe ingenuum ludere quemque decet.
Ecce iterum profert testem maturior ætas
Quam benè semper agens otia honesta teras.
Miro hic corporibus medicamine consulit ægris,
Quale nec ipse vnquam repperit Hippocrates.
Namq; Infirmorum dum Priuilegia narrat
Tam scitè, ac doctè, tam lepidisq; modis,
Vsq; adeo curas animis euellit edaces,
Vt morbis etiam languida membra leuet.
Sani ergo, atq; ægri tibi debent, cum simul omnes
Delectes ludo, consilioq́; iuues.

GVIDI GVIDARELLI CALLIENSIS
Viri ornatiſsimi. Carmen.

EXPERTI vt proprium eſt Medici explorare latentes
Corporis infirmi humores, pocloq; ſalubri
Fautrices adhibere manus, & pellere morbos,
Sic iſto exemplo THOMAS meres ACTIVS actis
Aptius egregijs, fandi, iuriſq; lepore
Et benè tot geſtis Præturis celſus, & alto
Non minus ingenio inſignis, quam ſtemmate clarus,
Effectus aliquos, & Priuilegia, multis
Doctorum ex libris cultis congeſſit in vnum
Tractatum, docuitq; pium medicamen, & aptas
Accumulauit opes, tanquam Podalirius alter;
Quas prudens Iudex odioſo in carcere clauſis
Debeat, & poſſit iuſtè impartirier ægris:
Et quibus ægri ipſi poſſint à iure fideli,
Iudiceq; à iuſto gratas ſperare medelas.
Re noſcens, quod ſæpè homines in carcere truſi,
Vel pædore graui, vel forſan Iudicis ira
Damna ferunt, pœnaſq; etiam patiuntur iniquas.
Iudex ergo omnis, qui ius cupit omnibus æqua
Lance miniſtrare, exactum ſudore decoro
Docti hunc ſæpè tomum THOMÆ conſideret, hocq;
Verſet opus, ſeruetq; eius contenta, rogetq;
Æthereum Patrem, Euboici quod pulueris annos
Proroget Authori populis meliora daturo,
Qui egit, agit, parietq; alios in tempore fructus
Præclaros, cum præclaris conſiſtat in actis
Excellens virtus, nec poſſit in ocia ſolui.

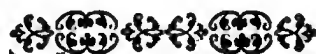

IVLII SIGNII POETÆ CLARISS. BONONIEN. Ad Thomam Actium.

VI tua doctè ACTI præclara volumina voluit
Asserit æternum te meruisse decus.
Iam vicisti alios: quod si te vincere certas
Post modo, quem certes vincere nullus erit.

ANTONII MARIÆ ACTII. Thomæ Filij. I. C. Epigramma.

ΜΟῦσα τόδ' ὅτθ' ὁράει νεοτεύχέος ἔνδοθι δέλτου
Τῶν Ασκληπιαδῶν, καὶ νομικῶν δὲ κλέος:
Πόλλ' ἔπι θαυμάζουσα, καὶ ἀρετῇ αἶνον ἔλοῦσα,
Ουδὲν ἄτερ χαρίτων, χείλεσι τοῖα λέγει.
Ολβιος ὃν τιμῶσιν ὅσοι θεοὶ οὐρανίωνες
Εξοχα μὴν Φοῖβος, καὶ μέγας Αιγίοχος.
Τοὔνεκα οἱ πόρε παῖς Ζηνός γ' ἐνὶ αἰθέρι λάμπων
Εργα νόσων διέπειν, καὶ Κρονίδης θέμιδας.

EIVSDEM.

DVM pariter tractas celeberrimo acumine iura
Spem facis, & ægris nobiliore nota
ACTI, disquirent an te consultius ipse
Fecerit Hippocrates, fecerit an ne Macer.

INDEX RVBRICARVM
PRIMAE PARTIS
Tractatus de Infirmitate.

 De

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM PRIMAE PARTIS

Tractatus de Infirmitate.

INDEX.

Caussa

Debilitas

D

E

Excom-

F

Galeni

G

H

I

INDEX.

L.

M

N

O

Sacerdos

S

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

In carminibus Guidarelli, verſ. 4. meres, pro meus.
Pag. 3. verſ. 10. Secui, pro Inſerui. Pag 12. verſ. 16. I. V. pro I. C. Pag. 9. verſ. 29. Reciduæ, pro Recidiuæ. Pag. 13. verſ. vlt. facidi, pro fracidi. Pag. 18. verſ. 3. Dec. pro Bec. & verſ. 25. Iul. pro Guiel. Pag. 20. verſ. 19. vtrum, pro verum, & ibi comparetur, pro comparatur. Pag. 21. numero 3. ita, pro iſta. Pag. 22. verſ. 12. Deciſ. pro diuiſ. Pag. 29. verſ. 18. connumera, pro connumerat. Pag. 31. verſ. 12. quam pro quem. Pag. 33. verſ. 16. Canonicis, pro Canoniſtis. Pag. 38. verſ. 30. debilitate, pro debilitato. Pag. 41. verſ. 29. ſupradictas, pro ſupradicta. Pag. 58. nu. 28. humanam, pro humana. Pag. 59. verſ. 28. conſideratur, pro conſiderantur, & verſ. vlt. ex, pro &; Pag. 62. verſ. 15. vacat littera, C. Pag. 69. verſ. 6. impedimento, pro impedito.

In Procemio ſecundæ par. num. 50. Pag. 137. verſ. 8. illam, pro illa; & verſ. 22. parcitas, pro paucitas. Pag. 142. num. 3. explicantur, pro explicatur. Pag. 148. Aucto. pro Auth. Pag. 144. verſ. 3. Thoma Verola pro Thomam Verolam. Pag. 149. verſ. 2. decet, pro docet. Pag. 159. verſ. 29. Tanet. pro Zanet. Pag. 179. verſ. 10. ſe habet, pro re habet. Pag. 188. verſ. 15. Medicas, pro Modicas. Pag. 186. verſ. vlt. vnam, pro vnâ. Pag. 189. verſ. vlt. vnam, pro vna. Pag. 191. verſ. 17. Duca. pro Duen. Pag. 194. verſ. 17. promittendum, pro prætermittendum. Pag. 199. verſ. 21. Gub. pro Gab. Pag. 204. in ver. inuitus; poſt verbum quamuis, deeſt, non; & tribus verſ. poſt expreſſa, pro expreſsè. Pag. 206. verſ. 7. acceſſorem; pro aſſeſſorem, & nu. 5. vacant verba, poſſitque iudex. Pag. 207. verſ. 20. ferunda, pro ferenda. Pag. 227. verſ. 3. Ludi, pro Iudi. Pag. 228. verſ. 3. obſeruatione, pro obſeruatio; & infra verſ. 13. exemplificatur, pro exemplificant. Pag. 223. verſ. 6. Mich. Gran. pro Mich. Graſ. Pag. 232. ver. Patronus; verſ. pen. ſcimus, pro ſimus. Pag. 233. ver. 5. Burz. pro Turz. Pag. 236. verſ. 9. Deci. pro Decian. Pag. 237. verſ. 10. notoria, pro notata. Pag. 238. verſ. 32. cum, pro non. Pag. 251. verſ. 7. peti, pro pete; & verſ. 25. inuiſi, pro inuiti: & verſ. 28. quæ, pro quas. Pag. 252. verſ. 14. ad diem, pro ad dicta. Pag. 255. verſ. 13. vacat dictio, &; Pag. 254. verſ. 1. vti, pro vbi. Pag. 260. verſ. 9. bonum, pro Gomez. Pag. 262. verſ. 14. ſoluentur, pro ſaluetur, & verſ. 21. promittet, pro permittet. Pag. 263. verſ. 1. videlicet, pro valeat. Pag. 264. verſ. 16. tum, pro tamen; & verſ. 26. Gril. pro Gail. Pag. 272. verſ. 4. inſer, pro interp.

Alia prudentis Lectoris iudicio relinquuntur. Et quoniam vltra errata ſupradicta, fuerunt omiſſa ea, quæ ſub verbo Contumacia in ſecunda parte ab Auctore, dicebantur, ideo hic ſubnectuntur.

1 *Contumacia excusatur ex infirmitate.*
2 *Iudicis officium quale sit cum allegatur infirmitas, & num. seq.*
4 *Exceptio morbi non censetur malitiosè opposita.*
5 *Fuga non ostendit malum animum infirmi, sicut aliorum.*
6 *Caussa iniusta quando excuset.*
7 *Vocatus non venisse præsumitur ob impedimentum potius, quam ob contumaciam.*

Contumacia eorum punitur, qui ius dicenti non obtemperant l. contumacia, ff. de re iudic. Pœnam autem contuma-
1 cis is † non patitur, quem aduersa valetudo, vel maioris caussæ occupatio defendit, vt dicitur in eodem tex. & in c. tenor extra eod. & notatur in l. 2. §. si quis in iudicio, ff. si quis cauti. in l. quæsitum, ff. de re iudic. in l. 44. C. de Decurio. lib. 10. per Lucam de Penna, & Roma. in repet. l. si vero, §. de viro num. 76. vers. sexto probatur, ff. solu. matrim. Menoch. de Arbitr. cas. 58. & 60. Decian. resp. 14. num. 31. lib. 3. Sebast. Medi. in tract. mors omnia soluit,
2 par. 1. num. 137. Iudicisque † officium est morbo allegato durante non procedere, sed supersedere; vt in d. l. quæsitum, ff. de re iudic. vbi Bar. bonam practicam ei ostendit, approbatam per Foller. in Pract. crim. in ver. audiantur excusatores num. 32. & num.
3 seq. asserit, quod † si exceptio infirmitatis malitiosè proponitur,
4 non debet admitti. Sed in dubio † non est præsumendum, arg. l. meritò, ff. pro socio. & scriptorum à Moder. Farinat. lib. 2. crim.
5 quæst. 48. post num. 32. dum probauit, ex fuga † Infirmi malum animum non colligi, sicut ex fuga aliorum vi. eundem tum ibi, tum in primo lib. crimin. quæst. 11. num. 53. & in materia con-
6 maciæ nota quod à dolo † in criminalibus quamuis etiam caussa iniusta excuset, vt per Afflict. decis. 31. in fi. & passim per Criminalistas, à contumacia tamen, iusta tantum, vt not. in l. properan-
7 dum, §. sin autem C. de iudic. Scias etiam, quod qui vocatus † nó venit, censetur non venisse propter impedimentum potius, quam

propter

propter contumaciam, quòd venire noluerit, vt congerit Rimin. Iun. conſ. 164. nume. 86. volum. 2. & Bald. in l. Præſes poſt numerum primum, C. de appellat. dicit, quod qui caſu impeditur, legem non contemnit; & de Contumace propter iuſtum impedimentum vi. Afflic. deciſ. 29.

THOMÆ ACTII

Patritij Forosemproniensis V. I. D.

COMITIS PALATINI, EQVITISQVE AVRATI.

De Infirmitate, eiusque Priuilegijs, & effectibus Tractatus Legalis.

PARS PRIMA.

PRÆFATIONIS SVMMARIVM.

1 *Infirmitas quid sit iuxta linguæ Latinæ elegantiam.*
2 *Ægrotatio an differat ab ægritudine, & num. 3.*
4 *Pontifices Maximi, & Cæsares politè non sunt locuti.*
5 *Inscriptio Tractatus, de Infirmitate, cur ita facta.*
6 *Valetudinis verbum quomodo sumatur.*
7 *Auctor quare non inscripsit librum de Valetudine, eumq; in duas partes secuit num. 8. Eiusq; protestatio qualis num. 10.*
9 *Artis progressus à generalibus rectè ducitur.*

PRAEFATIO OPERIS.

INFIRMITAS, si latini sermonis elegantiam sequi volumus, est debilitas illa, quæ ex morbo, senectute, similibusq. cõtingit: vnde frequenter Marcus Tullius valetudinis infirmitatem, non simpliciter infirmitatem vsurpat, vt pro Cluent. 2. de legi. de Claris Oratoribus, & alibi, &

quam nos vulgò infirmitatem vocamus, ægrotatio ab ipſo vocatur, vt cap. 3. dicemus; & quia ægroti ſunt debiles, ideo infirmi dicuntur. l. ſi ſeruum. ff. de verb. oblig. Rebuf. in l. morbus in fi. ff. de verb. ſignifi. Vtq;
2 † ęgrotatio in corpore dicitur, ſic ægritudo in animo, eodem Cic. auctore 3. Tuſcul. At ſicut in iure noſtro huiuſcemodi differentia, inter ægrotationem, & ægritudinem confunditur. l. ſcire etiam oportet. §. conſequens. ff. de excuſat. tut. & not. in rub. & c. 1. extra
3 de cleri. ægro, ita confunditur differentia † inter ægrotationem, & infirmitatem. & tam frequenter leges, & Canones vtuntur vocabulo infirmitatis, pro ægrotatione, vt nihil magis: nam in iure Ciuili eſt. l. 1. ff. de off. Conſu. l. filium in fi. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. ſi cui in fi. ff. ex qui. cau. maior. l. Pamphilo. §. 1. ff. de legat. 3. & in iure Canonico eſt textus in c. illud. 15. q. 1. vt alios ſexcentos ommittam, nam ſummi
4 † Pontifices curam minimè ſumpſerunt politè loquēdi, ſicut nec Cæſares, vt latè comprobat Tiraq. in. l. ſi vmquam, verbo ſuſceperit liberos num. 1. C. de reuocand. donat. nemo igitur † admiratione afficiatur, ſi
5 tractatus hic noſter de Infirmitate inſcriptus ſit, non tam enim puris vocabulis, quam notioribus vti volui, ſatiſq; eſſe putaui illas voces vſurpare, quibus ſummi Pontifices, & Cæſares vſi fuerunt, immo ipſimet Iuriſconſulti: apud quos ſæpe legimus, & quidem ornatè, valetudinem pro ægrotatione ſumptam. l. licet autem. l. Celſus. §. 1. ff. de recep. arbi. l. aut ſi ff. de procu.
verùm

6 verùm quia † hoc verbum eſt medium, & pro bona valetudine ſumitur frequenter. l.continuus.§.cum ita. ff.de verb.oblig. (eique opponitur inualetudo. c. poſt translationem verſ.cœterum extra de renunc.) vitãdæ ambiguitatis cauſſa in libri inſcriptione, infirmitatis, quam valetudinis vocabulo vti malui. Quem librum in duas partes ſecui, non ignarus diuiſionem bimembrem maiori commendatione dignam cenſeri ex Cagnolo in rub.C.de eden.num.3.& in prima parte ge-
9 neraliora, vniuerſaliaq; infirmitatis ſecui, quia † omnis artis progreſſus à generalibus rectè ducitur.l.1.vbi Doct. ff.ſi cert. pet. in ſecunda autem parte ſingularia ægrotantium priuilegia collegi, quæ ſparſim ſcripta, non ſine magno labore, in vnum congeſsi:an operęprecium fecerim, Tu, Lector optime, tota, vt dicitur, lege perſpecta, dijudica: Ego enim tua benignitate confiſus, in ſcenam prodire non dubito, quod fœlix,
10 fauſtumq; ſit: præmiſſa † proteſtatione, vnà cum Albertino de agnoſ. aſſert. cathol. & hæret. q. 12. & Burſ.conſi.344.num.45.lib.4 quod nihil intendo dicere, neq; puto dixiſſe, contra fidem, & ſi ſecus eſſet, ex nunc reuoco, & ſubmitto me correctioni, ac determinationi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ.

RVBRICA PRIMA.

De multiplici Infirmitatis, languorisq; significatione.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia est vitium intellectus.*
2 *Malitia est vitium affectus.*
3 *Infirmitas corporis, seu carnis duplex, & quæ proprie num. 5.*
4 *Concupiscentia carnis dicitur propriè animæ infirmitas.*
6 *Auctoris intentio in Tractatu Infirmitatis.*
7 *Languor multiplex, & quotuplex, & nu. 9. & prolixior grauat Medicũ n. 8.*
10 *Amantes, & pauperes languere dicuntur.*
11 *Mors melior est, quam vita amara.*

CAPVT PRIMVM.

NFIRMITAS duplex est, animi scilicet, & corporis, seu carnis, vt not. in c. cum infirmitas, extra de pœnit. & remiss. Animi item duplex est, vt inferius capite
1 13. dicemus (omnis † enim spiritualis hominis infirmitas aut est vitium intellectus, & hoc est ignorantia,
2 aut vitium affectus, & hoc † est, malitia, ex sententia Card. Hugonis
3 sup. 13. c. Prouerb.) preterea corporis, seu carnis infirmitas † dupliciter consideratur: Est enim languor naturæ, qui carnis concupiscen-
4 tia vocatur, quæ verius † animæ infirmitas dici potest, sed ideo carnis dicitur, quia accidit animæ ex coniunctæ carnis corruptione. porrò
5 alia est infirmitas, quæ propriè carnis dicitur, † qua elementorum, seu humorum concordia turbata, ipsa caro afficitur, & tandem dissoluitur. vt hæc omnia bene explicat textus in c. illud. §. sed carnis. 15.
6 q. 1. Et † in hac postrema corporalis infirmitatis specie vagabitur Tractatus noster legalis, secundum nostrorum, non autem Medicorum traditiones, nisi vt à nostris mutuatus fuero, apud quos frequẽter Medicos laudatos inueni, vt colliges ex Tiraq. de nobilit. c. 31. &
7 cum paulò ante languoris mentio habita sit, scias multipliciter † considerari, vt doctè considerat Hugo Eccles. c. 10. circa illa verba, Lan-

guor

8 guor † prolixior grauat Medicum, breuem languorem præcidit Medicus. Primus itaque dicitur languor naturæ, ſcilicet, fomes; Secundus dicitur ægritudo corporis, quod probat etiam textus in l. inter cauſſas. §. non omnia. ff. mandati. Tertius eſt languor ſtudij, ſcilicet curioſitas, de quo Paul. primo Timoth. Languens circa quæſtiones & pugnas verborum. Quartus eſt languor tædij. Hierem. 2.
9 Eram quaſi languidus ante faciem Regis. Quintus † eſt dolor, ſeu pœna veteris peccati. Deuter. 7. Auferet à te Dominus omnem languorem. Sextus eſt timor iudicij. Eccleſ. c. 18. Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga te ipſum. conferunt hęc Salluſtij verba, Si paulum vos languere viderint. i. timere, omnes feroces aderũt. Septimus dicitur languor captiuitatis. Oſeæ. 5. Vidit Ephraim languorem ſuum, & Iudas vinculum ſuum. Octauus dicitur languor
10 † amoris. Cant. 5. Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ſi inueneritis dilectum meum, vt annuncietis ei, quia amore langueo. Nonus eſt paupertatis languor. vt in Pſal. Oculi mei languerunt præ inopia, & Eccleſ. 30.
11 de languore dicitur, Melior † eſt mors, quam vita amara, & requies æterna, quam languor perſeuerans. alia præmiſſis ſimilia petes à Pet. Rebuff. in l. morbus in fi. ff. de verb. ſignifi. de multiplici Infirmitate plura colliges à Petro Berchono indictio. morali par. 2. ver. Infirmitas, ad quem me refero, & ad Illuſtriſs. Card. Toletum de inſtruct. Sacerd. lib. 6. cap. 4. in princ. vbi cõſiderat Infirmitatem languoris ex morbo. Complexionis, cum quis facilè in morbum labitur, vt valetudinarij. Ætatis, vt in pueris, & ſenibus, conditionis vt in mulieribus grauidis, & lactantibus.

RVBRICA SECVNDA.

De Infirmitatis, vitijſque differentijs.

SVMMARIVM.

1 *Infirmitas in genere ſumpta, quæ comprehendat, & in quo à vitio diſcrepet num. 2.*

3 *Infirmitas abſque aliqua imbecillitate eſſe nequit.*

4 *Deformis non dicitur Infirmus, ſed vitioſus. Intell. vt num. ſeq. & vbi tra-*

tractetur deformitatis materia num. 6. ob quam olim dabatur libellus repudij num. 7.

8 Turpitudo magnum malum.

9 Irascendum an sit, morbum obijcienti.

10 Deus cor intuetur.

CAPVT SECVNDVM.

INTER infirmitatem, & vitium multum interest, si ipsius Infirmitatis descriptioné, proprietatemq; attendimus, (singula qualia sint suis locis proponemus.) secus si, vt sępe accidit, Infirmitas generaliter sumatur;
1 quia tunc † sub eius vocabulo, quod aliquando, etiam in vitio accidit, & animi, & corporis incommoda continentur. verùm
2 & hoc casu inter hæc quædam inesse videtur † subtilis differentia, si vitium est, ex Ciceronis sententia 4. Tuscul. Cum partes corporis inter se dissident, ex quo prauitas membrorum, distortio, deformitas te-
3 ste Balduino in l. 1. ff. de ædil. edi. Infirmitas autem † cum absque imbecillitate aliqua propriè esse nequeat, à vitio distingui videtur. ideoq;
4 deformes nó censeo † propriè infirmos vocari posse, sed vitiosos: nisi forte fortuna proueniret deformitas ex alicuius mébri amputatione,
5 ad tradita per Doct. in aut. sed nouo iure. C. de ser. fugit. tunc † enim quia ex ea deformitate corpus infirmum, ac debile redderetur, deformis ille lato infirmitatis vocabulo infirmus non malè vocaretur. alia
6 in materia † deformitatis in vnum congessi in meo de ludo Scacchorum tractatu. q. 1. princ. nu. 22. & seq. vt fecit etiam Hosti. in summa sub rub. de corp. vitiat. & Menoch. de arbit. iud. quæst. c. 226. diciturq;
7 Deuter. c. 24. † Si acceperit homo vxorem, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fęditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. pulchre igitur
8 Cic. 3. off. An † est vllum maius malum turpitudine? quæ si in deformitate corporis habet aliquid offensionis, quanta illa deprauatio, & fœditas turpificati animi videri debet: nam vt dicebat Crassus, (eodé Cicerone autore 2. de Orat.) quæ natura, aut fortuna dantur hominibus, in ijs nos vinci, animo æquo pati possumus: quæ autem ipsi sibi homines parare possunt, in ijs nos pati vinci non debemus. & in simili

9 mili dixit Castellanus Ciuis noster de off. Regis lib.4.c. 18. non † esse irascendum ei, qui morbũ objicit, quia nihil præstandũ præter culpá. subditq; vitia etiam animi, non falsò obiecta ferenda, & corrigenda, falsò obiecta negligenda. & Ecclesi. 11. dicitur, Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. & 1. Reg. 16. habetur,
10 Deũ iuxta † intuitũ hominis non iudicare, sed cor intueri. & Bernar. serm. 69. ait, Deum corporis decorem non requirere, sed animæ pulchritudinem.

RVBRICA TERTIA.

De morbi, vitijq; discrimine.

SVMMARIVM.

1 Morbi etymologia, & in quo à vitio differat, ex Modestini sententia nu. 2. & Ciceronis nu. 3. qui concordantur nu. 6.

4 Ægrotatio morbus cum imbecillitate dicitur.

5 Vitium est cum partes corporis dissident.

7 Vlpiani sententia circa vitium, & morbum.

8 Morbus nihil à vitio differt quo ad edictum, sed extra edictum sic. nu. seq.

CAPVT TERTIVM.

1 MORBVS † dicitur, quia ex eo mors prouenit, si credimus Ploto tract. de in litem iur. §. 7. post nu. 5. pag. mihi 105. & quidam dicebat, morbum esse principium
2 mortis, mortemq; finem morbi. qui dicitur † tẽporalis corporis imbecillitas, vitium perpetuũ corporis impedimentum, vt scripsit Modestinus in l. inter stuprum. §. verum. ff. de verb. signif. Cuius sententiam ab antiquis Auctoribus cõprobari dixit Balduinus in l. 1. ff. de ædil. edi. At Cicero Tuscul. 4. aliter sentire
3 † videtur. Morbum, ait, appellant totius corporis corruptionem.
4 Ægrotationem † morbum cum imbecillitate. Vitium † cum corpo-
5 ris partes inter se dissident. Et Ioannes Braccheus in d. l. inter stuprũ. §. verum.

6 §.verum. cōiungendo Ciceronis,& Modestini dicta, affirmat, † Morbum ad tempus, totius corporis constitutionem occupare, Vitiū verò perpetuò aliquam corporis partem; vt si quis luscus sit, balbus, clau-
7 dus, gibbosus. Vlpianus autem † in l. 1. §. sed sciendum. ff. de ædil. edi. tam perplexam de verbis controuersiam, quæ Grammaticorū potius, quam Iurecōsultorum esse videtur, aspernatus, breuibus rem absoluit,
8 vitium, & morbum pro eodem sumendo. vnde † quoad edictum nō differunt, nisi dicatur, vitium animi, vt benè docet Cæpol. in d. l. 1. ff.
9 de ædil. edi. Sed † extra edictum, vt post gloss. alij ibi notant, morbi appellatio, ad corpus, vitium ad animum pertinet; ita tamen vt vitiū, etiam propriè dici possit, perpetuum corporis impedimentum d. l. inter stuprum. §. verum, vbi Rebuff. multa alia considerat ad hoc caput facientia, quæ transcribenda non duxi.

RVBRICA QVARTA.

De morbi, Infirmitatisque collatione.

S V M M A R I V M.

1 *Infirmitas, & morbus æquipollent secundum Hostien. sed Auctor contra nu. 2. & 13.*
3 *Morbi appellatione an leuis lippitudo, similiaq; veniant.*
4 *Exceptio est de genere regulæ.*
5 *Sontici morbi dicuntur vim grauiter nocendi habentes.*
6 *Morbi descriptio.*
7 *Corporis leuia impedimenta in edicto ædilium non considerantur. Declara vt nu. seq. 8. & 9.*
10 *Febrem tertianam, quartanamve habens an redhiberi possit.*
11 *Morbosus quis dicatur.*
12 *Debilitas præcedentis morbi vtrum excuset à contumacia.*
14 *Febricula leuis non dicitur febris.*
15 *Tortura leuis non dicitur tortura.*
16 *Redhibitoria actio non datur pro paruis vitijs.*
17 *Venditori animalium datur cautela.*
18 *Capræ sine febri non sunt.*

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

MORBVS cum Infirmitate ſtrictè ſumpta cõferri poſſe
videtur, quia vtrumq; verbum propriè corporis incõ-
1 moda reſpicit, vt in præced. dictum fuit. Vnde † Hoſti.
in ſua Summa tit. de Cler. ægro. Infirmitatem pro mor-
2 bo accipit, & è conuerſo. Ego † tamen ſubtilius mor-
bum conſidero, vt leuiora etiam corporis incommoda comprehen-
3 dat, quæ corpus ipſum non debilitant. Ideoq; † leuis lippitudo, leuis
dentis, auriculæve dolor, aut mediocre vulnus, leuiſq; febricula mor-
bus dicitur. vt probat text. in l. ob quæ vitia in fi. ff. de ædi. edi. vbi in-
quit Vlpianus, non omnem morbum dare locum redhibitioni, & pręnarrata
4 corporis incõmoda excipit: vnde cum exceptio † ſit de gene-
re regulæ, vt communiter docent ſcribentes in l. 1. ff. de reg. iur. mor-
bos quoq; leues, ſub morbi vocabulo comprehendi dicẽdum eſt: gra-
5 uiores namq; † morbi vim grauiter nocendi habentes, Sontici mor-
bi, non ſimpliciter morbi dicũtur. vt poſt Gellium noct. Attic. lib. 20.
probat tex. in. l. morbus. ff. de verb. ſigni. vbi Rebuf. C. quæſitum ff. de
6 re iudi. l. fi. ff. de ędi. edi. At dicet aliquis, ſi morbus † eſt habitus cuiuſq;
corporis contra naturam, qui vſum eius ad id facit deteriorem, cuius
cauſa natura nobis eius corporis ſanitatem dedit. l. 1. §. ſciendum. ff. de
ædil. edi. quo pacto leuiora corporis incommoda complectitur, quæ
7 contemni poſſunt, ideoq; † in edicto non conſiderãtur? d. l. 1. §. pro-
8 inde. Reſponderi poteſt, quod allata incommoda † morbum non cõ-
ſtituunt, ſi contemni poſſunt, quia vſus corporis non fit deterior, ſe-
cus ſi omnino ſperni non poſſunt, licet leuia ſint: quid enim ſi quis lõ-
9 go † tempore paſſus ſit grauem lippitudinem, quæ tandem leuis eua-
ſerit, an eam contemnet? nequaquam, niſi fortè poſt aliquod ſpatium
temporis. dum ergo durat leuis illa lippitudo vſum impedit, cum ſper-
ni non poſſit, & per conſequens morbus vocari poteſt, ſed non infir-
mitas, quia corpus non infirmat, ſed timor potius reſiduæ lippitu-
dinis vſum impedit, qui ſi per aliquod tempus duraturus, nõ leue om-
nino præiudicium afferret, cauſſam redhibitioni præſtaret. ad tradita
10 per Cępollam in l. qui tertiana. ff. de ædil. edi. vbi ait, Eum, † qui ter-
tiana, vel quartana febre vexatur tanquam malè ſanum redhiberi poſ-
ſe, etiam illis diebus, quibus non vexatur. ratio eſt, ſecundum eum,
quia non requiritur ad hoc, vt dicatur morboſus, quod ſemper, & cõ-

tinuè patiatur morbum, sed sufficit morbi terror quantum ad actio-
11 nem redhibitoriam, vel quanto minoris, † licet nō quo ad alia: si igitur, gratia exempli, quis ad iudicium vocatur eo die, quo tertiana, vel quartana febri non vexatur, comparere debet. l. quæsitum ff. de re iudi.
12 cum simil. nisi † vexatio præcedentium dierum valde debilem eum reliquisset; quia tunc non obligari ad comparendum reor. per ea, quæ tradunt Doct. & præsertim Paul. Orianus nu. 61. in l. 1. ff. de off. eius.
13 Constat igitur † leuiora morbum constituere, quam infirmitatem. d. l. 1. §. proinde, vbi Cæpolla. ff. de ædil. edi. ideo Grillandus de quæst. &
14 tort. quæst. 4. nu. 5. ait, quod sicut † leuis febricula non dicitur febris, neq; in consideratione habetur. Alex. cons. 114. nu. 7. lib. 1. Magdalenus. de num. testium in test. requi. par. 1. quæst. 20. in fine. Ita leuis tor-
15 tura † non dicitur tortura. vide Farin. quæst. crim. 38. n. 43. par. 2. vnde
16 † non dari redhibitoriam pro paruis vitijs, post citatos ostendit affinis meus Bonacoss. de equo. q. 143. Sciasq; quo ad Redhibitionē anima-
17 lium † cautè agere venditorem, qui sana esse temere non promittit,
18 nam quo pacto præstabit capras, quæ † sine febri numquam esse solent? vt ex Var. dicit. Cuiac. obseruat. lib. 9. cap. 3. ita igitur promittet, eas esse, bibere, vt oportet. l. exempto §. 1. ff. de action. empt.

RVBRICA QVINTA.

Qualiter in hominibus, brutisq; animantibus morbus, & vitium consideretur.

SVMMARIVM.

1 *Castratio homines morbosos reddit. contra nu. 3. intell. vt nu. 6. in brutis autem animantibus non ita. num. 2. 8. & 18. sed an tollat fortitudinem. num. 17.*

4 *Serui castrati quanti olim æstimarentur. & nu. 6.*

5 *Artificum, Medicorum, & Notariorum æstimatio.*

7 *Castrantes pueros, seu homines inuitos qua pœna plectantur. & num. 8. declara vt nu. 10.*

9 *Membrum alicui abscindens non punitur, vt castrans.*

11 *Ca-*

CAPVT QVINTVM.

QVÆDAM in hominibus morbum facere, non autem in brutis animãtibus pulchrè docet Vlp. in l. ędiles. ff. de
1 ædil. edi. Ideoq; † castratio morbosos homines reddit. l. sinautem. ff. eod. quibusdam verò animantibus ob ca-
2 strationem quicquam non detrahitur, † vnde morbosa
3 non dicuntur d. l. ædiles. §. Celsus; Nec dicatur, † castrationem etiam homines pretiosiores reddere, vt est tex. in l. si seruus. §. & si puerum. ff. ad l. aquil. quia secundum gloss. ibi, tex. ille loquitur de quibusdam locis particularibus, & idem repetit in l. vnica. C. de Eunu. vbi Bal. asseruit ita debere intelligi. l. si duobus circa finem princ. C. commu. de
4 leg. in qua † serui castrati pluris æstimantur, quam alij cuiuscunq; sint
5 professionis, ibi etenim Artificum vsq; ad triginta solidos † æstimatio procedit, exceptis Medicis, & Notarijs, cum Notarij quinquaginta solidis æstimentur, Medici autem sexaginta. Eunuchi verò artifices
6 septuaginta. quod † vt dixi obtinet in locis particularibus, in quibus serui castrati cæteris cariores sunt, non autem vbique. Vnde Vlp. in d.
7 §. & si puerum, agi posse † ait iniuriarũ actione contra eum, qui puerũ castrauit. idem in l. 4. in fi. ff. ad l. Corne. de Sica. Nemo, inquit, liberũ, seruumve inuitum, seu sinentem, castrare debet: neque quis se spontè
8 castrandũ præbere. at si quis † aduersus edictum fecerit, Medico quidem, qui exciderit, capitale erit, item ipsi, qui se spontè excidendũ prębuit. vide Clarum pract. cri. §. vlt. q. 68. vers. castrans. aliorum autem
9 † membrorum abscissionem pœna capitis non puniri receptum pro-

bat Menoch.d.Arbit.lib.1.quæst.86. Et antedicta de Castratione nõ
10 procedunt cum † secuta est curãdæ periculosæ ægritudinis causa, quę aliter curari non potuisset. vt per Puteũ de Syndi. in verbo delinquẽs
11 in princ. Et talis castratus † non impeditur promoueri ad sacros ordines. c. si quis pro ægritudine dist. 55. Immo potest creari Episcopus, secus si aliam ob caussam fuerit castratus, etiam si vt castè viueret. Ber-
12 tach. de Episcopo par. 1. lib. 2. quæst. 24. Isteq; † promotus non tenetur, vt dicunt multi, execta virilia retinere. c. Eunuchus cum seq. iuncta glossa, quam ibi sequitur Turris cremata dist. 55. Host. in summa
13 Rub. de corp. vitia. Zabarella in c. ex parte extra eo. Et quod † dicitur Castratos prohiberi esse milites. Bal. in l. milites. ff. ex quib⁹ cau. maio.
14 vxorem ducere, & adoptare. §. sed illud Inst. de adopt. Habet † locum in his, in quibus matrimonij tempore nulla spes est, vt possint generare. his nanque, qui matrimonium sani contraxere, superueniens castratio non obest, neque per eam coniugia soluuntur. c. hi qui 32. q. 7. Spado autem, cui contorta magis, quam euulsa sunt genitalia, prædicta exequi potest. l. si serua. ff. de iur. dot. l. Pomponius. ff. de ædil. edi. vt
15 † potest ille, qui vnum testiculum habet, qui generare potest. l. qui cũ vno. ff. de re mili. vbi I. V. inquit, Syllam, & Cottam eo habitu naturæ fuisse. scias quoque vsu non seruari, vt castrati à militia reijciantur: &
16 † mihi probatur, præsertim cũ castratio culpa non contigit, quia tunc
17 non excludit à cœlesti militia, ergo neque ab ista, quia nõ tollit † fortitudinem castratio. l. ædiles. §. sed enim. ff. de ædil. edi. vbi scripsit Balduinus, Cyrum habuisse ad sui custodiam tale hominum genus, solitum dicere, robore corporis nõ carere, sumpto ab equis exemplo, qui exectis testiculis, tamẽ sunt bellicosi. Dumq; Iuuena. Saty. 6. vocauit eunuchos imbelles, intellexit circa Venerea: quicquid sit circa hoc, sat
18 est, quod, vt supradicta ostendunt, † castratio regulariter in homine, mala potius, quam bona habetur, non ita in brutis animantibus, ex sẽtẽtia Baldi in l. 1. C. de Eunu. vbi cum Arist. probat, omne animal castratum esse melius excepto homine, vnde concludamus, aliter cõ-
19 siderari morbum in homine, quam in cęteris animantibus. idem † in vitio animi, quod in iumentis, & reliquo pecore locum præstat redhibitioni. l. bouem. ff. de ædil. edi. nõ autem in homine. l. quæritur. §. idẽ
20 de eo. l. qui clauum. §. is cui. ff. eo. tit. ratio † est, quia solo animo possunt homines tales passiones curare, bruta animantia non possunt; teste Bal. in l. 1. nu. 15. C. eo. & in simili dixit Card. à Turre cremata in c. si

quis

21 quis à Medicis dist. 55. † quod cum saluti spirituali possit aliter subueniri, quam per membri abscissionem, quia peccatū subiacet voluntati, non licet membrum præscindere ob vitandum peccata. Quid
22 † autem probare necesse sit agenti redhibitoria actione, vel quanto minoris docet Mascar. de probat. concl. 616. & Borg. decis. 7. num. 12.
23 par. 2. † Et quando conductori imputanda sit mors animalis. Bertaz. iun. explicat ad consilia crim. Patris cons. 258. lib. 2. Scias etiam, quod
24 † is, qui vult redhibere equum morbosum, prius offerre debet id omne, quod ex illo percepit. vt probat Bonacos. de equo quæst. 135. subdens, quod si emptor soluit aliquid pro medicinis, potest à venditore
25 recuperare. & de † equo infirmato, & relicto in hospitio vide Carot. de locato edit. 3. quæst. 4. pag. mihi 172. ponitq; Viuius decis. 1. lib. 1.

RVBRICA SEXTA.

De morbi consideratione in rebus inanimatis.

SVMMARIVM.

1 *Mors, & morbus in rebus inanimatis consideratur, & qualiter nu. 2.*
3 *Vendens res morbosas emptori tenetur.*
4 *Carneadis sententia circa expressionem vitiorum à venditore faciendam.*
5 *Stultitia quid sit ex sententia Lactantij Firmiani.*
6 *Domus an redhiberi possit propter lemures.*
7 *Conductor an possit recedere à domo conducta, timore malorum spirituum, & propter pestem.*
8 *Excommunicari, seu adiurari an possint locustæ, & similia animalia infesta.*
9 *Excommunicari non potest nisi homo baptizatus.*

CAPVT SEXTVM.

MORTIS imperium versari etiá circa res inanimatas probat tex. in l. fi. in vltimis verbis. ff. de locis, & itineribus pub. Rebuf. in l. in vulgari §. si quis ita. ff. de verb. signi. Morbus
1 † igitur in eisdem considerabitur, vt si fructus essent venenosi, res comestibiles corruptæ, páni infecti, & facidi, ex Bal. in l. 1. §. sed si vitiū. ff. de ædil.

2 de ædil.edi.in † rebus immobilibus,si fundus pestiferas herbas produceret.l.etiam.ff.eo.l.si prędiũ. C. eo.aut si dom⁹ insalubrẽ aërẽ haberet, in eaq; serpentes nascerentur.vide Caball.in suo tract. de ædil.edi.c.1. n.5.& nota ex snia Xenophõtis relati à Castellano Ciue nostro de off. Regis li.2.c.46.in fi.ex valetudine,& colore incolarũ, qualia sint loca,
3 percipi posse.sciasq; † vendẽtem talia morbosa emptori obligari l.exẽpto §.1.&.l.Iulianus.ff.de act.empti,puniriq; arbitrio iudicis, si vitia latentia suppressa emptorem cælauit, vt doctè ostendit Menoch. de Arbit.iud. quæst. lib.2. cap.382.ideo cautum fuit venditorem debere certum reddere emptorem de quolibet vitio, ac morbo rei venditæ.l. 1.ff.de ædil.edi.cum congestis à Viu.decis.382.lib.2.contra sententiã
4 Carneadis Philosophi dicentis; † Bonus vir si habet seruum fugitiuũ, vel domum insalubrem, ac pestilentem, quæ vitia solus sciat, & proscribat,vt vendat,emptoriq; vitia narret,bonus quidem,quia non fallet, sed stultus iudicabitur, quia vel paruo vendet, vel omnino non vendet: si autem cælet, erit quidem Sapiens, sed malus, quia fallet. & ita ille iustitiam nuncupandi vitia euertere conatus est. cuius fundamenta doctè, ac copiosè repulit Lactantius Firmianus Diui.Insti.lib.
5 5.ca.18.vbi inter alia affirmauit, quod Stultitia † est in factis,dictisq; per ignorantiam recti, ac boni erratio, ergo stultus non est, qui nec sibi quidem parcit, dum ne alteri noceat,quod est malum,& per consequens bonum, emptorem de vitijs rei certum reddere, eiq; damna omnia præstare,quæ ob venditoris taciturnitatem passus est d.l.Iulianus. vide Alex. Genial. lib.6. cap.1. per tot. Quamobrem Balduinus
6 in l.49.ff.de ædil.edi. non ineptè quærit † de Lemurib. nocturnis in domo aliqua apparentibus, an eo nomine redhiberi domus possit, & profecto potest ex.l.exempto.§.redhibitionem. ff. de act. empti. sicut
7 Conductor † potest à domo conducta recedere timore malorum spirituum. Cagn. in l.contractus nu. 45.ff.de reg.iur.Carot.de locato par. 3.tit.de remiss.merc.num. 46.necnon propter pestẽ Abb.in c.propter extra de Locato,sed an, quia fundus sit pestilens,possit alienari? & nõ posse probat. l. penul.in princ.ff.de re.eorum: nam pro qualitate pre-
8 tium inueniretur,& sic non expediret minori illum vendere.An † autem animalia infecta, vt locustæ, damnum regionibus non leue afferentia,excommunicari possint,amplè docet Cassaneus in eius 1.cons. & Nauar.in Man. confess.c.27.nu.13.& nouissime Graff.in decis.cas. consci. lib. 4. c.6.nu.12.& seq.& tandem nu.15.concludit non posse excom-

9 excommunicari † nisi hominem baptizatum alia ad hoc caput pertinentia colliges ex eleganti tract. de Peste Franc. Rip. ad quem me refero.

RVBRICA SEPTIMA.

Infirmitas iusta, & rationabilis caussa dicitur.

SVMMARIVM.

1 *Manumissio per collegam quando possit expediri.*
2 *Procurator Infirmus non cogitur iudicium accipere.*
3 *Pœna non committitur contra ægrotum.*
4 *Infirmitas dicitur caussa rationabilis, & nu. 10.*
5 *Exceptionum sublatio procedit in friuolis. morbiq; nō censetur sublata nu. 6. nec tolli potest. nu. 7.*
8 *Necessitatem, neque ipse Deus violat.*
9 *Defensio à Principe auferri non potest.*
11 *Caussa rationabilis, quæ dicatur.*
12 *Irrationabilia non sunt præsumenda.*

CAPVT SEPTIMVM.

INFIRMITAS iusta caussa vocari potest, vt Vlp. in l. 1. ff. de off. eius, sequentibus verbis demonstrat. Non
1 † potest is, qui apud alterum Cōsulem nomina edidit, apud alterū manumittere. Sanè ex Infirmitate, vel alia iusta caussa collegā posse manumissionē expedire Senatus censuit. Idem Vlp. in fin. l. 8. cū seq. ff. de pactis, asseruit, Procurato-
2 rem † ad litem suscipiēdam datum, iudicium accipere compellendū, nisi valetudinem, vel aliam iustam caussam alleget. & in l. 28. §. 1. ff.
3 de recep. arbi. cum Proculo existimauit, Pœnam † non committi si dare iussus non dedit, quia debens accipere, valetudine, vel alia iusta caussa impediretur. Paulusq; I. C. in l. cum hæres. §. stichus. ff. de statu.

lib.

lib.inter iustas caussas morbũ ipsum connumerat, vti etiam Hermog. in l.contumaciam.ff.de re iud. Et in iure Canonico est tex. in c. quod sedem extra de off. ord. & concord. ponit gloss. in §. eadem in verbo iusta caussa Inst. quibus ex cau. manu. non li. Decianusq; resp.14. nu. 31.volum.3.latè ostendit caussam infirmorum iustam dici, præbereq;
4 legitimam, & canonicam excusationem. † Et quod etiam rationabilis vocari possit, probatur in Clem.1.iuncta gloss.de Celeb. miss.amplè Gemin.in c.licet canon.circa finem de Elect. lib.6. Vnde cum di-
5 cant Doct.quod si Princeps † rescripto quem cogi ad aliquid mãdet, quibuscunq; exceptionibus non obstantibus, solum friuolæ exceptiones censentur exclusæ, & non rationabiles, vt congerit Guido Papæ tract.de rescri.in princ.Ias.in l.apertissimi nu.18. C. de iudi. Honded.
6 cons.18.nu.79.lib.1. Inferri potest, † quod per dictum rescriptum, non censebitur explosa infirmitatis exceptio, tanquam rationabilis,
7 etiam quod verba † essent magis specifica, propter necessitatem, quæ in ipsa infirmitate inest. vt dicam seq. cap. necessitas. n. legibus non
8 subiacet, neq; Deus † ipse illam violat, vt probaui in meo tract.de ludo Scacch.quęst.9.princ.nu.17. Vnde multo minus poterit Princeps,
9 qui non † potest auferre necessariam defensionem iure naturali permissam. Anch.cons.201.col.2.Rol.cõs.79.nu.41.lib.1.& passim Criminalistæ. Et nedum Infirmitatem rationabilem caussam in se conti-
10 nere dicendum est, per supradicta, sed † maximè rationabilem, quia vt dicit Reuerendiss.Episcop.Benzonus in tract.de fuga lib. 1. quæst. 4. car. 101. nulla potest esse rationabilior caussa, quam propriæ vitæ conseruatio, vnde ipse inferius subdit, vitæ periculo superueniente cessare humanæ legis obligationem. Et Graffius in Decis.cas.consci.
11 par.1.pag.mihi 139.nu.6. illud dici † rationabile ostẽdit, quod est rationi consentaneum. & lib.3.par.2.cap.29.nu.35.ait, remitti arbitrio Iudicis, quæ sit causa rationabilis. 6.Menoch.de Arbi.cas.82.in princ.
12 irrationabiliaq; † non esse præsumẽda docet Menoch.de præs.lib.6. præsumpt. 31.

RVBRICA

RVBRICA OCTAVA.

Infirmitatis caussa dicitur necessaria.

SVMMARIVM.

1 Necessitas fatalis, quæ: & quæ affectata nu 2. & quæ naturalis nu. 3. & de necessitate remissiuè n. 8. & semper censetur habere dispensationē annexā nu. 9. præsertim cum est absoluta nu. 10. ideo à plurimis excusat nu. 11. & an in spiritualibus necessitas consideretur nu. 19.

4 Morbi impedimentum dicitur necessarium, & incurabili morbo affectus dicitur in extrema necessitate. nu. 5.

6 Infirmus excusatur, si statuto tempore non venit.

7 Expensæ in seruos ægrotos factæ dicuntur necessariæ.

12 Mors ex morbo proueniens dicitur naturalis.

13 Mortis appellatione in dubio venit naturalis. sed an talis sit, quæ venit ex partu nu. 14.

15 Mors violenta quæ dicatur: & posita in conditione mors, an intelligatur de ista. nu. 16.

17 Necessitas qualis esse debeat, vt in ea constituto prosit: vtq; ex ea sustineatur Alien. nu. seq.

CAPVT OCTAVVM.

NECESSITATVM plures sunt species, Fatalis, Affectata, & naturalis, vt alias diuisiones omittamus, relatas à Menoch. de Arbit. Iud. lib. 2. c. 182. nu. 19. & seq.
1 Fatalis † necessitas ex casu inopinato prouenit, vt cum quis in latrones incidit, vel cum similis casus cōtingit, qui humano consilio præuideri, & illi prouideri non potuerit, vnde iustam caussam præstat, vt congerit Menoch. eo loci nu. 24. Affectata
2 † necessitas, idest procurata, vt si quis debita sponte contraxit, seu delicta commisit. Bal. cons. 20. lib. 2. Boer. Decis. 44. nu. 27. Crau. in resp. pro Genero nu. 94. & hæc regulariter non excusat, Rolan. consil. 47.
3 nu. 36. lib. 2. Naturalis † verò necessitas, vt est illa, quæ ex morbo pro-

uenit, (si credim⁹ Boer. vbi supra, ná obstát dicta inferius. c. 12. nu. 6.) profecto iustam, & rationabilem caussam præstat teste Menoch. vbi sup. nu. 26. & in puncto Berous cons. 18. nu. 78. & 110. lib. 3. Dec. cós.
4 104. nu. 6. lib. 1. vbi probat morbi † impedimentũ nedum dici iustũ, sed necessarium, etiam si culpa prouenerit, de quo dicemus inferius.
5 c. 21. rectè igitur scripsit Sot. de iust. & iur. lib. 5. q. 3. art. 4. Morbo † incurabili affectum dici in extrema versari necessitate, & I. C. in l. scire
6 oportet. §. sufficit. ff. de excusat. tut. † Ægrotum excusat, vti necessitate impeditum, si instituto tempore non venit. confert. c. placuit el 2.
7 dist. 18. optima † igitur cum ratione expensæ propter valetudinem seruorum factæ inter necessarias connumerantur, & de necessitate
8 † possent plura scribi cógesta à Menoch. in loco mox adducto, & Tiraq. de retract. lignagier. §. 26. nu. 20. cum pluribus sequentibus, & moderno Viu. decis. 323. per totam lib. 2. hoc vnum dicam necessita-
9 tem † semper censeri habere dispensationem annexam. D. Tho. 2. 2.
10 q. 46. art. 6. præsertim quando est absoluta † idest cum ponit existentem in ea in euidenti vitæ periculo. Decia. resp. 20. nu. 18. lib. 1. qui facere non posse censetur. l. nepos Proculo in fi. ff. de verb. signi. ideoq;
11 † à pœna, mora, periurioq; excusatur, alijsq; enumeratis à Sebast. Medic. de Fort. cas. par. 1. q. 6. per tot. Rimin. iun. in l. 1. ff. de offic. eius, & Magdaleno de num. test. in testam. requi. c. 10. ampl. 7. à quibus omnibus morbum etiam excusare dicemus, in 2. huius tract. parte suis locis, eò quia, vt paullo ante dixi, naturalem necessitatem cótinet, vn-
12 de sequitur, vt mors † ex eo proueniens naturalis vocanda sit, ex doctrina Iul. de Benedictis in repet. c. Raynutius in verbo, mortuoq; testatore extra de testam. quem omnino vide, & Tiraq. de nobilit. c. 31. nu. 56. Rimin. iun. consil. 416. in 4. & Castraca. de societ. off. cap. 17.
13 & in dubio † appellatione mortis venit naturalis. Lucas de Penna
* in l. 35. nu. 41. C. de impo. lucrat. descri. lib. 10. ex cómuni Simon de Prætis de inter. vlt. volunt. lib. 2. solut. 7. nu. 8. & talis videtur, quæ ex
14 partu prouenit. ex Guil. & Castraca. vbi sup. sed † quæ dicatur ex partu venisse colliges, ex Decis. Rotæ Rom. 701. pat. 1. in nouissimis, &
15 quid sit mors violenta declarat d. Guil. vt † dicatur, cum principium corruptionis venit extrinsecus: quę an à casuali differat, explicat Abb.
16 in c. sicut nobis extra de reg. & si † mors in conditione ponatur, an intelligatur etiam de violenta declarat Turret. cons. 49. num. 4. & 38. quæ omnia nota tu, qui soles facere contractus societatum officiorũ,

vt scias

vt ſcias, quando per mortem pecuniæ acquirantur, quæ ex naturali, nó violéta morte acquiri ſolent, vt amplè per Caſtrac. in d. eius tract.
17 Et † qualis debeat eſſe neceſsitas, vt conſtituto in ea ſuccurratur, optimè docet Ceph. conſ. 451. nu. 305. & in præced. & ſequentibus latiſ-
18 ſime de neceſsitate agit. & † ad ſuſtinendam alienationem prohibitá, quæ neceſsitas ſufficiat optimè docet Tiraq. de retr. lignagier. §. 1.
19 gloſ. 14. nu. 15. & 16. & Oſaſ. deciſ. 171. nu. 14. Et an † in ſpirituali-
20 bus neceſsitas cóſideretur. vide infra. c. 15. nu. 16. & ſeq. Anq; † actus præſumatur factus ex cauſa neceſſaria, vel voluntaria. Aym. cóſ. 149. nu. 12. congerit pro affirm. Rim. iun. cóſ. 147. nu. 20. & de neceſsitate latè Rodo. de rebus eccl. non ali. q. 51. c. 22. per tot.

RVBRICA NONA.

Infirmitas ad impoſsibile reducitur.

SVMMARIVM.

1 *Impoſſibile dicitur, quod per infirmitatem explicari non poteſt:*
2 *L. 3. ff. ad S. C. Syllanianum quomodo ſummetur.*
3 *Seruus excuſatur, qui per morbum opem Domino ferre non potuit.*
4 *Infirmis non eſt lex impoſita.*
5 *Impoſſibilium nulla obligatio. & num. 7. & quid propriè dicatur impoſſibile nu. 8. & materia hæc vbi tractetur. nu. 6.*
9 *Difficile ex Bartoli ſententia quid ſit.*
10 *Difficultas impoſſibilitati comparatur.*
11 *Impotentiæ quot ſint ſpecies.*
12 *Facile fieri poſſe quid dicatur. & quælibet diſpoſitio intelligitur in caſu poſſibili. nu. 13.*
14 *Poſſibile quid dicatur.*

CAPVT NONVM.

NFIRMITAS cum corpus noſtrum in diſſolutionis periculo ponat, vt dicemus cap. 12. facit, vt quod per eam expediri

1 non potest, † impossibile dicatur. impossibile nanq; est quod sine vitæ periculo fieri nequit. Grat.cons.1.nu.93.vol.1. Decian.resp.20.
2 nu.19.vol.1.Quãobrem † non sine ratione l.3.in princ.ff.ad Syllan. ita summatur per Doct. ibi: Ad impossibile nemo tenetur. dixerat
3 nanq; ibi Vlp. Si quis † graui valetudine affectus opem Domino ferre non potuit,excusationem meretur, vti in alijs multis, & propè infinitis casibus, de quibus in secunda huius operis parte, ita vt dixerit
4 Innoc.in cap.1.nu.2.extra de celebr.miss.quod † infirmis non est lex imposita. idemq; voluit Franc.Marci quæst.645.in princ.par. 1. Im-
5 possibilium † enim non est obligatio.c.nemo de reg.iur.l.impossibilium.ff.eod.l.si stipuler.ff.de verb.oblig. cum vulgaribus. de qua im-
6 possibilitate † latissimè verba fecit Sebast.Med.de Fort.casib.quęst.5. prin.par.1.Baldusq; in c.cum accessissent col.4. extra de accus. relatus
7 à Deciano resp.14.nu.38.vol.3. † Impossibilia,& ea,quæ sine magna difficultate explicari non possunt, extra humanam naturam esse affirmauit. & ex Bart. sententia in l. continuus. §. illud inspiciendum
8 nu.1.ff.de verb.oblig. Impossibile † dicitur quod naturæ impedimẽto, vel iuris fieri nequit. quod verò (eodem Bart. ibidem auctore)
9 personæ † impedimento fieri nõ potest,difficile nuncupatur. vtrum
10 enimuero difficultas † impossibilitati comparetur. l. nepos Proculo. ff.de verb. signific. cum citatis à Deciano d.resp.14.nu.17. volum.3. Omnisq; impotentia reducitur ad impotentiam iuris,vel facti.vt no-
11 tatur in c.sciscitatis extra de rescrip.licet † nouem impotentiæ species considerauerit Host. in summa tit.de rescri. post num.33. Quid autẽ
12 † dicatur posse facile fieri docet Menoch.de arbit.iud.lib.2.cap.205. nu.6.dicitq; id esse, quod sine magno labore, sumptu, molestia, quã breuissimo tempore confici potest. Et Ceph. consil.451.nu.316.ait
13 † quamlibet dispositionem intelligi in casu possibili. Id autem pos-
14 sibile † est,quod fieri potest,cum impedimento caret. Alex.Aphrod. in pri.nat.quęst.c.4. & quod possibile est, non est necessarium, vt eo modo sit.Arist.3.Metaphy.

RVBRICA

RVBRICA DECIMA.

Infirmitas casu contingere dicitur.

SVMMARIVM.

1 Humanitatis ratio habenda est, cæterorumq; casu contingentium.
2 Emansoris loco habetur, seu desertoris, qui commeatus spatium excessit.
3 Infirmitas animi, siue corporis, casu contingere dicitur. Ampl. vt nu. 9.
4 Furiosus non potest vxorem repudiare, nec ipse repudiari.
5 Coniuges debent esse participes casuum fortuitorum.
6 Casus est inopinatus rei euentus, & duplex est, & qui dicatur fortuitus. nu. 7. & qui improuisus nu. 8.
10 Mors tum naturalis, tum violenta diuina dispositione contingit. intell. vt nu. 12. & an mors naturalis sit casus fortuitus nu. seq.
13 Naturaliter mori qui dicantur.
15 Mors quæ sufficiens sit ad delendum peccata.

CAPVT DECIMVM.

INFIRMITATEM casu contingere hisce verbis probauit Vlp. in l. si cui in fi. ff. ex quibus cau. maio. Planè si infirmitate impeditus iter continuare non
1 potuit, ratio † humanitatis habebitur, sicut haberi solet hiemis, nauigationis, & cæterorum, quæ casu contingunt. & Paulus in l. qui commeatus. ff. de re milit. ita scripsit:
2 Qui † commeatus spacium excessit (id est non fuit reuersus ad diem præscriptam) emansoris, vel desertoris loco habendus est: habetur tamen ratio dierum, quibus tardius reuersus fuit, item temporis, nauigationis, itineris, & si se probet valetudine impeditum, vel à latro-
3 nibus detentum, similive casu morari passum. Ita conclusio † procedit etiam in animi infirmitate, qualem inferius. ca. 14. furorem esse probabimus. hinc belle Vlp. in l. si cum dotem. §. maritus. ff. solu ma-
4 tri. si maritus † inquit, vel vxor constante matrimonio furere cœperit, quid faciendum sit tractemus. & illud procul dubio obseruatur,

eam

eam personam, quæ furore detenta est, quia sensum non habet, nuncium mittere non posse. an autem illa repudianda sit, considerandum. & quidē si interuallum furor habet, vel perpetuus morbus est, ferendus tamen ijs, qui circa eam sunt, tunc nullo modo oportet dirimi matrimonium; sciente ea persona, quæ cum compos mentis esset, ita furenti nuncium miserit, culpa sua nuptias esse diréptas. Quid
5 † enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum, vel vxorem viri, participem esse? & per hunc textum morbum etiam animi reposuit inter casus fortuitos. Carot. de loca. vbi agit de casibus. quæst. 12. nu. 84. pag. mihi 181. in qua quæst. explicat casus fortuitos:
6 & casum † esse inopinatum rei euentum, scripsit gloss. in §. thesauros. Instit. de rerum decis. & in casu nullum esse crimen dixit Cic. pro Plā-
7 cio, nempe cum est † fortuitus, scilicet quando non præcedit caussa aliqua, dependens ab eo, cui casus vult imputari, ex Bal. in l. 1. per illū tex. iuncta gloss. C. ad l. Corn. de sicarijs, qui subdit, quod si culpa prę-
8 cedit, casus dicitur † improuisus, non fortuitus, latè cōprobat Sebast. Med. de fortuit. cas. par. 1. q. 12. nu. 10. & quęst. 6. par. 2. in princ. ostendit etiam ipse infirmitatē poni inter casus fortuitos, & ideo excusat.
9 & id procedit † nedum in infirmitate propria, sed etiam suorum. arg. tex. in l. inter caussas. §. non omnia. ff. mand. quem ad hoc citat Alber.
10 in dict. in verbo, Mors etiam. Scias tamen casum † Diuinam nō excludere dispositionem, cui nos Christiani omnia tribuimus. Med. d. quæst. 12. in fi. sine qua morbi nō solum non veniunt, vt infra c. 22. sed neque mortes, siue naturales, siue violentę sint. Ang. Instit. de cap.
11 diminut. in princ. an autem † mors naturalis dicatur casus fortuitus, & Carot. in loco citato affirmat, sed falli existimo, per rationes adductas à Bal. in c. quoniam frequenter nu. 9. extra, vt lite non contest. vi.
12 cum in l. societ. nu. 10. C. pro Soc. Et quod dictum † est, mortem violentam contingere Dei dispositione, declarat Rim. iun. cons. 416. nu. 53. 54. & 55. vbi ait, nunquam Deum probare talem mortem respectu eam inferentis, & sup. nu. 23. dicit ex communi vsu loquendi, eos
13 † dici naturaliter mori, qui ægritudine præambula spiritum exhalāt. & Turnebus Aduersariorum lib. 11. cap. 11. in fi. ait mortem naturalem esse, cum fatalem annorum summam conficimus, vt cum mori-
14 mur in senectute; mortem autem meritam † esse arbitratur, quam morbi affert intemperantia, cruditate quæsiti. aut scelera, & crimina afferunt. & ita declarat Virg. Æneid. 4.

Nam

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

15 Scias autem mortẽ illatam † criminoſis auferre pęnam peccati ſecundum quantitatem patientiæ, ſi libenter toleretur, vt poſt D. Thom. citatum dicit Summa Armilla ver. mortuum, vbi ſecus putat de morte naturali. videbis.

RVBRICA VNDECIMA.

De Infirmitatis deſcriptione.

SVMMARIVM.

1 *Infirmitas quid ſit, & nu. 2. & 6. & quæ ſit cauſſa illius nu. 3.*
4 *Morbus eſt habitus corporis contra naturam.*
5 *Febris qualiter à I. C. deſcribatur.*
7 *Affectio eſt animi, & corporis aliqua de cauſſa commutatio.*
8 *Corporis leues alterationes non faciunt quem infirmum.*
9 *Infirmi propriè dicuntur, qui intrinſecus cum periculo laborant.*
10 *Auctor de quibus ægrotis præcipuè loqui intendat.*

CAPVT VNDECIMVM.

NVNC locus eſt, vt infirmitatem, & morbum deſcribamus, & ſi ſequi volumus Rebuff. in l. inter ſtuprum. §. verum. ff. verb. ſigni. qui Medicorum auctoritate nititur,
1 eſt † affectus præter naturam, à quo primum vitiatur actio, ſed aliundè infirmitatis deſcript. à nobis petenda eſt, quam colligere intendimus ex iuribus infraſcriptis, nempe ex c. illud. 15. q. 1. Gloſſ. fi. diſt. 91. l. 1. §. ſed ſciendum. ff. de ædil. edi.
2 & ex l. quæſitum. ff. de re iud. Porrò dicit tex. in d. c. illud. proprie † corporis infirmitas dicitur, qua elementorum, ſeu humorum concordia turbata, ipſa caro afficitur, & tandem diſſoluitur. Gloſſa autem citata
3 dicit, † cauſſam Infirmitatis eſſe, cum inæquale eſt corpus ex hube-
4 rantia, vel defectu humorum; Morbum † verò eſſe habitum cuiuſq;
5 corporis contra naturam firmauit. I. C. in d. §. ſed ſciendum. At † febrẽ motum eſſe corporis contra naturam, diſcimus ex adducta l. quæſi-
6 tum. §. 1. Ideoq; arbitramur ſic poſſe Infirmitatẽ deſcribi, vt ſit † carnis,

nis, seu corporis affectio contra naturam, ex turbata humorum concordia proueniens, non sine dissolutionis corporis periculo: In qua quidem descriptione verbum affectio stat loco generis: quia affectio
7 † ex Cic. de Inuent. est animi, & corporis aliqua de caussa commutatio. cætera definitionis verba differentias constituunt inter corporis infirmitatem, aliaq; corporis, animiq; incommoda, quæ propria Infirmitatis appellatione nõ venire inferius ostendemus. Ex vltimis verò verbis ipsius descriptionis remouentur modicæ, atq; leues corporis
8 alterationes, † quæ sub Infirmitatis vocabulo improprie similiter
9 comprehenduntur. Infirmos etenim † eos proprie vocamus, qui intrinsecus morbo aliquo ex turbata humorum concordia causato, cũ periculo laborant. secuti Gomes. in reg. Cancell. de Infir. resig. quæst. 7. Menoch. de Arbi. casu 60. nu. 16. & Sebast. Medi. Mors omnia so-
10 luit par. 1. nu. 133. Et de † huiusmodi Infirmis nos præcipuè agemus, aliqua tamen de alijs perstringentes, in sequentibus cap. qui propria Infirmorum appellatione non veniunt: itaq; clarior reddetur allata Infirmitatis descriptio.

RVBRICA DVODECIMA.

De animi, seu animæ Infirmitate.

SVMMARIVM.

1 Animæ infirmitas quid: & vitium vocatur, siue peccatum nu. 2. & in quibus differat à corporis infirmitate nu. 3. & sequentibus.
4 Peccatum est quid voluntarium.
5 Corona non est vbi necessitas est.
6 Infirmus, vt sanetur libenter morbũ ostẽdit, & alia grauiora patitur. nu. 8.
7 Census non est super censum salutis corporis.
9 Infirmitas spiritualis grauior, & magis periculosa corporali.
10 Animæ curatio facilis est, qua sanata sæpe corpus sanatur nu. 11. non è contra nu. 12. & seq.
14 Obliuio, & ignorantia dicitur animi infirmitas.
15 Vitia animi plurima, remissiuè, quæ à descriptione infirmitatis excluduntur. nu. 16.

17 Errantes,

17 *Errantes, & ignorantes quando restituantur in integrum.*
18 *Infirmitas animi, & corporis æquiparantur.*
19 *Cogitationes eorum an peruersæ sint, quorum peruersa sunt corpora.*

CAPVT DVODECIMVM.

QVIA Infirmitas etiam in anima consideratur, vt supra cap. 1. dictum fuit, ad aliquam eius descriptionem veniamus, & Plotus in suo tract. de in lit. iuran. §.7.
1 num. 5. labem † esse scripsit, animam mortificantem,
2 vsumq; eius deteriorem facientē, & hæc † vitium vocatur, siue peccatum. c. illud. 15. q. 1. ideo etiam peccati infirmitas di-
3 citur c. iteratur de consec. dist. 2. quæ † non parum à corporis infirmitate differre videtur. primò, quia nemo spōtè in corpore infirmatur,
4 vt in anima, nam peccatū † est voluntarium. liberi enim arbitrij nos Deus creauit, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur, alioqui
5 vbi † necessitas, nec corona est. c. si enim. §. cæterum, de pœnit. dist. 2. l. si quis in graui. §. vtrum. ff. ad S. C. Syllan. Ay. cons. 375. nu. 3. vol. 3. Secundò differt, quia corpore infirmi natura sanari cupiunt. at in infirmitate animę plurimi volūt pmanere. Tertiò differt, quia corpore
6 æger † morbū quamuis verecundū libenter ei ostendit, à quo sanari sperat: sed peccator frequenter scelera abscondit. Quartò, infirmus corpore non grauatè omnes eius diuitias erogaret, vt sanus fieret, ha-
7 betur enim Ecclesi. c. 30. non † esse censum super censum salutis corporis. at miseri peccatores nolunt quandoque restituere vsuras, furta, maleq; percepta, sine quibus certum est peccata non dimitti. Quintò
8 ægrotantes † æquo animo sustinent, vt sanitatem adipiscantur, parū comedere, amara bibere, & grauiora quęque: sed pro salute animę miseri peccatores aliquando, hæc pati nolunt, vt benè explicat Guil. Pipinus Ord. Præd. in 2. lect. primi Psal. Pœnit. vbi tandem concludit,
9 infirmitatem † spiritualem grauiorem esse, & periculosiorem corporali, licet segnius curetur. in quo patet fatuitas peccatorum, præferen-
10 tium corpus animæ, quamuis † pro curatione animæ facillimum remedium habeant. i. solum pœnitere, vnde legitur 2. Reg. quod quā primùm Dauid dixit, peccaui: mox subiūxit Nathan Propheta; Dñs
11 transtulit à te peccatū tuum. & quod magni interest † anima sanata sæpe corpus sanū redditur, vt not. in c. cum infirmitas extra de pęnit.

& remiſs.ideo ſcripſit Bal. in c.qua fronte nu.4.extra de appell. quod
cũ Deus abbreuiet dies hominis propter peccata, qui vult ſalutẽ cor-
12 poris, prius animæ ſalutem quærat,quia anima † iuuat corpus non è
conuerſo. quamuis ſæpe vitium corporis vſq; ad animum perueniat.
l.1.§.apud Iulian. l. ob quæ vitia in princ. ff. de ædil. edi. vnde Adæ
primi parentis animo prius ſano, ſana fuerunt omnia, deinde eo in-
13 firmo, infirma omnia euaſerunt † tantum eſt animæ in corpus im-
perium, tanta poteſtas, vt declarat Tiraq. de nobilit. c.31.nu.292. &
14 ſeq. Altera † eſt animi, ſeu animæ infirmitas,quæ cum non ſit pec-
catum,eſt tamen pœna,& cauſſa peccati, vt eſt obliuio, & ignorantia
d.c.illud 15.q.1. hinc eſt, quod infirmitas ſumitur pro imbecillitate
minoris,ſeu ſenilis ætatis.l.nõ quaſi, in fine.ff.rem pupi. ſaluam fore.
l.in metallum.ff.de pęnis cum congeſtis à Rebuff. in l.morbus col.3.
vbi alia dicit de infirmitate animæ.ff.de verb.ſignific. & tex. in l.vlt.
ff.ſi quis aliq.teſta.prohi. ægram mulierem ſcribit pro irata, & triſti;
15 de quibus † animi vitijs,& eorũ remedijs, plenè Cic.4.Tuſc.Caſtell.
Ciuis noſter de off. Regis lib.4. c.18. & Braccheus in l. inter ſtuprũ.
16 ff.de verb.ſign. verùm † hæc animi vitia in deſcriptione Infirmita-
tis,de qua cap. præced. minimè comprehenduntur. & ſi contrarium
diceremus,multos ſanos eſſe negare poſſemus,vt leues,ſuperſtitioſos,
iracundos, & ſimiles.l.1.in fi.ff.de ędil.edi.non tamen inficias eo hos
etiam miſeratione dignos eſſe,cum ſciam, eis iura in multis cõſulere,
17 vt probat Oddus de reſti. in inte.q.8.art.7.& ſeq. vbi † magiſtraliter,
& ſcitè oſtendit quando errantes, & ignorantes reſtituantur in inte-
18 grum,ex quibus cõprobatur dictũ Bal. in l.ei,qui.ff.de poſtu. † quod
animi,& corporis infirmitas ęquiparatur. & hic non ab re fore exiſti-
19 mo, ſi referam verba Scaligeri exercit. 265. vbi quærit † an peruerſæ
ſint eorum cogitationes,quorum peruerſa ſunt corpora,vt contingit
his,quibus ſiniſtræ manus potior eſt, quã dextræ vſus, & affirmatiuę
concludit, non quòd anima ſequatur corpus, vt ſentit Galenus, ſed
quia animæ ſubſtantia, tametſi eſſe poteſt ſine corpore, tamen dum
eſt in corpore,ſine corporeis obiectis non poteſt initiari ſacris intelle-
ctionis,vt eiuſdem verbis vtar in loco citato.

RVBRICA

RVBRICA XIII.

Miserabiles personæ, infirmi, & alij plures dicuntur.

SVMMARIVM.

1 *Miserabilia quæ dicantur ex Aristotelis sententia.*

2 *Misericordia quid sit.*

3 *Miserabiles personæ, quæ dicantur. & pendet ab arbitrio Iudicis num.4. qui inter miserabiles reponet vltra infirmos, & senes, pupillos, viduas, virgines, studentes, & mercatores nu.5.*

6 *Miserabilium personarum priuilegia apud quos reperiantur, remissiuè. & quando in discussionibus alijs creditoribus præferantur.nu.7. & priuilegia non sunt amplianda in damnum aliorum nu.8. neque contra priuilegiatos retorquenda nu.9. qui eis non possunt renunciare nu. 10. & quando per rescriptum censeatur eis derogatum nu.11. & inter miserabiles, qui præferantur nu.12.*

CAPVT XIII.

SICVT animæ infirmitas miseratione digna est, vt in fin. præcedentis cap. diximus, ita & corporis, ideo morbo diuturno fatigati, & debiles inter miserabiles personas considerantur in l.1.iuncta rub. C. quando
1 Imper.inter pup.& vid. ea † enim, quæ ægritudinem, & dolorem afferunt, & ad interitum perducunt, quæve à mala fortuna proueniunt, magnaq; sunt, miserabilia dicuntur, cuiusmodi senectus, morbi, cibi penuria, & similia, vt doctissimè explicat Aristot. Rhet.lib.2.& Castell.de off.Regis lib.4.cap.11. cum Theologis pro-
2 bauit, † nil aliud esse misericordiam, quam ægritudinem ex alterius
3 rebus aduersis, quapropter inter miserabiles personas omnes † ij connumerandi sunt, quorum gratia naturæ instinctu ad misericordiam mouemur. & quia non potest dari in hoc certa doctrina, ideo talis
4 consideratio † prudentis Iudicis arbitrio relinquitur. vt cōgerit Menoch. de Arbitr. Iud.cas.66. nu.1. & nu.3. inter miserabiles reponit
5 † pupillos, & viduas inopes, vt virgines, & studentes. Viu.decisio.65.

nu.3.& 5. & mercatores donec sunt in itinere.Fely. & Moderni in c.
6 significantibus extra de off. deleg. vbi † enumerant priuilegia miserabilibus personis concessa,& Doct.in d.l.1. C.quando Imper. inter pup.& vidu.Iafre.decis.146.& 251.Rebuff.de sent.prouis.Guido Papæ,& addent:quæst.566.Sylua nup.lib.6.quomodo sit iudicandum nu.27.& seq.Caballi.milleloquio 697.& seq.& ad cōsti. Ægidij lib. 2.cap.1.verbo,miserabilis. Grammat.decis.20.Thesaur. decisio.177. Viu.d.decis.65.& 151.lib.1.Rota Macerat.per Amat.decisio.vlt. per totam.Rolan.cōs.76.lib.1.& 20.lib.2.Asin.in pract.ciui.§.3.cap.31.
7 nu.33.& Pius V. in constit.190. disposuit † miserabiles personas in caussis discussionum pro suis creditis vsque ad summa scutorū quin-
8 quaginta,alijs creditoribus præferri. & prędicta † similiaq; Priuilegia licet non sint ita amplianda, vt cæteris sint iniuriosa. Syl. Nupt.vbi
9 sup.nu.28. non tamen † debent in damnum ipsarum miserabilium
10 personarum retorqueri.Calcan.cons.57.nu.12. quæ † illis renunciare non possunt,vt per scribentes in d.l.1.quādo Impe. & in specie de senibus voluit Fabius Montele.de Priui.senect.c.7. nu.43.& per clau
11 sulam † non obstante in rescripto positam,non censeri derogatū dictis priuilegijs,nisi magis specifica fiat reuocatio, scribunt Marsi. in pract.crimin.§.quæritur nu.14.Grammat.decis.20.Fely.in c.nōnulli extra de rescrip.& Vadus Ciuis noster,in aureo ad eum repert.in ver-
12 bo clausula non obstante.Sciasque inter † ipsas miserabiles personas præferri eū,qui maiori dignus est miseratione, vt inter pauperes pauperior,inter ægros magis æger,ita declarat Surdus in tract. de alimen. tit.1.q.93.nu.16.alia dicerem de miserabilibus personis,sed quia Rebuff.de sent.proui.art.3.glos.vlt. plenè de illis agit, prærogatiuas etiā plures colligendo,ad eum me refero. & priuilegia consequi etiam diuites miserabiles docet Natt.cons.590. nu.8. & seq.

RVBRICA XIIII.

Furor inter infirmitates animi, an corporis sit connumerandus.

SVMMARIVM.

1 *Furor inter carnis infirmitates repositus. Intell. vt nu.7. & seq. & non est peccatum, sed pœna peccati nu.2. & dicitur cæcitas mentis ad omnia nu.11. & an impediat promotionem ad sacros ordines nu.24.*

3 Furiosi

CAPVT XIIII.

NVNC videamus vtrum furor sit animi, seu corporis affectio. & tex. toties citatus in c. illud. §. Similiter 15.
1 q. 1. ipsum furorem † inter carnis infirmitates connumera. ibiq; Arch. & Card. à Turre Cremata. textus au-
2 tem verba sunt hæc. Furor † cum non sit peccatum, est tamen pœna peccati; vt febris, & cæteræ passiones, quas propriè carnis dicimus, quarum motus, hoc est ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. Vlp. verò in l. 2. §. sed si non pro-
3 pter vers. idem est. ff. si quis caut. sic scriptum reliquit. † qui furore impeditus est, valetudine impeditur. ergo furor potius corporis, quam animi affectio esse videtur. In contrarium tamen vrget. l. 1. circa fi. ff.
4 de ædil. edi. vbi idem Vlp. cum Viuiano sensit, † fannaticum corpore sanum esse, sed animo vitiosum, ideoq; redhiberi non posse, quoniam ædiles de corporis vitijs locuti fuerunt, vnde exempto actio
5 cõpetit. Fannaticus † auté furore agitatur. Balduino teste eò loci. Isq;
6 † demens, mente captus, fatuus sępe pro eodem sumitur. vt not. l. cum demẽtis. C. de epis. audi. Boer. dec. 23. n. 42. Matth. & addent. not. 179. Quid dicendum? In hac difficultate ita distingui posse existimo.
7 Aut Carnis † affectio largè sumitur, aut strictè. Primo casu furor affe-

ctio carnis dici poteſt, nam quicquid carnem afficit etiam abſq; ali-
quo diſſolutionis periculo infirmitas dicitur. vnde dicit tex. in cap. il-
lud. 15. q. 1. quod concupiſcentia carnis dicitur infirmitas, ſed verius
animi infirmitas. ita furor carnis affectio vocari poterit, quia carnem
afficit, verius tamen animi Infirmitas appellabitur. quod in ſpecie
probat Maiol. de Irreg. lib. 2. cap. 13. animus nanq; pręcipuè afficitur.
videmus etenim furioſos, ac mentecaptos validas non infirmas vires
8 corporis habere, vnde ægroti propriè non ſunt. niſi furor † ipſe ex
corporis infirmitate prouenerit, vt contingit phrenetico, cui furor ex
9 febribus accidit. l. 1. §. interdum. ff. de ædil. edi. Phreneſis enim † mor-
bus acutus dicitur, cum ægrotantes deſipiunt, & aliena loquuntur.
Menoch. conſ. 82. nu. 198. vol. 1. Et hoc caſu talis furor propriè dici-
tur infirmitas etiam poſt ſublatã febrim, dum durat phreneſis. Cępol.
in d. l. 1. §. interdum nu. 4. per ſe autem furor non eſt propriè infirmi-
tas. l. 1. ff. de ædil. edi. Hier. Gab. conſ. 50. nu. 2. vol. 1. ideo pulchrè ſcri-
10 pſit Cic. 3. Tuſcul. Sanitatem † animorum poſitam eſſe in tranquilli-
tate, ac conſtantia quadam; quibus vacuam mentem, dicit, veteres ap-
11 pellâſſe inſaniam. furorem verò † mentis ad omnia cæcitatem, ergo
furor ad animum propriè non ad corpus refertur, & per conſequens
12 furioſi propria ægrotantium appellatione non veniunt. Ideoq; † In-
firmi etiam in extremo vitæ, ſanæ mentis eſſe præſumuntur. Abb. in
c. cum dilectus in 3. not. extra de ſucceſ. ab inteſt. Saly. in l. furioſum
nu. 3. C. qui teſt. face. poſſ. Ioſeph Ludoui. commu. concluſ. lib. 1. cõc.
13 14. illat. 193. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 2. tit. 5. nu. 4. Item † val-
de ſenes, qui infirmi ſępenumero ſunt, in mentis ſanitate perſeuerare
exiſtimantur, præſumunturq; teſte Saly. in l. ſeniũ. C. qui teſt. fac. poſſ.
14 patet igitur morbum à furore differre, quamuis † quoad iuris effectus
æquiparentur, ex ſententia Bal. in l. & qui. ff. de poſtul. amplè enim ip-
15 ſis furioſis, vt ægrotantibus iura † conſuluerunt, vt colliges ex Tiraq.
de pęnis temp. cauſſa 2. & 3. Boer. deciſ. 23. Duen. reg. 259. Pariſ. conſ.
87. & ſeq. lib. 3. Gram. conſ. cri. 16. Ceph. 753. nu. 48. li. 5. Aym. 59. li.
4. Rim. conſ. 7. nu. 69. lib. 1. 376. nu. 21. lib. 4. Menoch. 82. nu. 221. &
ſeq. li. 1. Ludou. in 1. deciſ. Peruſ. Suarez. alleg. 1. Rol. conſ. 27. nu. 24.
16 lib. 3. Decian. 127. n. 36. li. 3. & conſ. 53. in 2. qui † omnes, alijq; quos
cõſultò ommitto, furoris materiam explicant. & nouiſſime Menoch.
de præſumpt. par. 2. lib. 6. præſumpt. 45. per totam. & Viu. deciſ. 367.
lib. 2. ac Hond. conſ. 78. lib. 2. nu. 55. & ſeq. vbi docet qualiter furoris
præſum-

17 præſumptio elidatur Dec.cõſ.448. Et quæ † furioſi propter furorem amittant percipies ex Tiraq.de nobil.c.36.& ex deciſ.Rotæ 107.par. 2.in nouiſs.vbi nu.28. dicitur, diſpoſita in furioſo non procedere in ſimplici, ſubſtupido, & hebetis ingenij. Decian.conſ.448.nu.21.
18 Vtq; æquiparatio inter ægrotos, & furentes procedat, morbus † debet eſſe grauis. per iura adducta à Sebaſt. Med. in tract. mors omnia ſoluit, par.1.nu.132.vbi probat morbum grauem æquiparari morti, & valde infirmum furioſo, qui & mortuo comparatur, vt dicam cap.
19 ſeq. ſicut demens † pariter mortuo comparatur. Bal. relatus à Gram. conſ.cri.16. num.18.non ergò omnes ægroti ita fauorabiles ſunt, vti furore affecti. hinc dixit Panor. in c.cum tua nu. 3. per illum textum extra qui matri.accuſ.poſſ.quam ſequit.Rimin.iun. conſ. 801. nu. 9.
20 lib.7. † illum morbũ cæteris eſſe magis, priuilegiatum, ex quo quis
21 fuit paſſus mentis exilium, & circa hoc † medicorum iudicio ſtandum erit,& quis ſit vere furioſus, vel fictus,& quando morbus ſit lętalis, & ex præcedenti, vel ex noua cauſſa redierit, & generaliter
22 † in omnibus ad Medicinam ſpectantibus ad Medicos recurrendũ eſt, vt copiosè docet Tiraq. de nobilit. c. 30. faciunt ſcripta per Boerium deciſ.123.nu.3.Burſat.conſ.40.nu.65.& ſeq.lib.1.Bertaz.conſ.
23 cri.85.nu.28.lib.1.& Farin.quęſt.cri.37.num.41.& qua † diligentia vti debeát Medici in referendis morbis,habetur infra cap.50. nu.13. & relatio cautè à Iudice eſt recipienda, vt ibi dicitur, & recipi poteſt quocũq; tempore etiam feriato, vt poſt citatos dixit Alex. in l.1.§.ſed
24 excipiuntur.num.6.ff.de ferijs. Nec eſt omittendum furioſos † non eſſe ad ſacra promouendos, etiam poſt liberationem,propter periculum,ne in furorem relabátur,vt per Maiol. de Irregul. lib.2.c.14.col. 3.qui limitat in phrenetico,quia vitium ipſius, non eſt vitium animi
25 ſed corporis, vt videtur † eſſe morbus comitialis, ex eiuſdem Maioli ſententia, ſed lunaticos mentis alienationẽ pati arbitratur, & dęmoniacos, & maleficiatos vitioſos potius, quam morboſos exiſtimat,vi-
26 de cum in d.cap.14.15.16.17.& ſeq.qui † inter ęgritudines corporis cõnumerat lepram,peſtilentiam,paralyſin, & morbum gallicum,de
27 quo † multa ſcribit. & Natt.conſ.24. & plenius adden. Bertaz. conſ. cri.228.vbi multa dicũt de corporis,& animi morbis,& pręſertim de inſania. & de curatore furioſi plenè Pet. Greg in Syntag. iuris vniu.
28 lib.13.c.3.vbi nu.31.ait,quod † curans furioſum,eius fit ſucceſſor legit.per auit.liberi. C.de Epiſc.audi.

RVBRICA

RVBRICA XV.

De constitutis in mortis articulo.

SVMMARIVM.

1 *Constitutus in articulo mortis largè quis dicatur, & quis proprie. nu. 2. & non omnis infirmus talis dicitur, num. 3. sed qui citò est moriturus num. 4. eiq; magis fauetur, quam cæteris infirmis nu. 6. cui multa concessa sunt, remissiuè num. 8. & quando mortuo comparetur nu. 9. licet, moriens, non mortuus dicatur nu. 10. & quæ possit explicare nu. 14. & seq.*

5 *Laborare in extremis qui dicantur, & an in Spiritualibus necessitas consideretur. nu. 17.*

7 *Periculi instantis ratione multa conceduntur, quæ non concederentur.*

11 *Pœna grauis imponitur moribundos molestanti.*

12 *Afflictio non est addenda afflicto.*

13 *Possessio illegitima est, quæ post mortem capi poterat, & capta fuit possessore in extremis existente.*

16 *Articulus mortis an constituat aliquem in graui necessitate Spirituali.*

18 *Contritionis effectus maximus.*

CAPVT XV.

ANTEQVAM de constituto in articulo mortis verba faciam, præmitto, quis talis dicatur, & dicit Bart. in repet. l. 1. nu. 39. C. de sacrosanct. eccles. & Ioan. Bapt.
1 Corra. in respon. cas. conscien. q. 12. in fi. † quemlibet viuentem largè posse dici in articulo mortis constitutum, quia quotidie morimur, & sicut aqua dilabimur, & tunc quoq;
2 cum crescimus vita decrescit, teste Seneca epist. 24. propriè † autem quando instat periculum mortis de proximo, vel ex grauitate morbi, aut ministerio Iustitiæ, prædonum, vel hostium, alijsq; de caussis, de quibus in l. 3. & seqq. ff. de donat. cau. mor. vj. omnino Card. Tolet. de Instruct. Sacerd. lib. 1. cap. 15. hoc stante conclusio firmanda est, non
3 † omnes ægrotantes posse dici in mortis articulo cōstitutos, sed benè

in mortis

in mortis periculo, ex Panor. in c. quod de his in fin. extra de sent. ex-
4 commu. & tales. i. in articulo mortis constituti, censendi sunt, † qui
ex morbo citò sunt verisimiliter, & à communiter contingentibus
decessuri, & quorum infirmitas, vt eorũ est, qui febri acuta laborant,
à Medicis reputatur mortalis. Nauar. in Manu. confes. cap. 2. nu. 8. &
in cap. 1. circa princ. de pœnit. dist. 5. Bursat. cons. 40. num. 65. lib. 1.
Vel ij, qui extremam vnctionem receperunt, quia pauci ex eis eua-
5 dunt, vt experientia docet, & † in extremis ille laborare dicitur, qui
ex morbo absq; sanis interuallis moriturus est, licet pluribus diebus
superuiuat. Bal. in c. 1. col. vlt. extra de pact. Cotta in memorab. litte-
ra E, in fi. Sebast. Med. in tract. Mors omnia soluit, par. 1. nu. 16. &
6 † istis existimo magis fauendum esse, quam infirmis cæteris, in tan-
7 to periculo non constitutis, nam † ratione instantis periculi multa
conceduntur, quæ alias non concederentur, vt plenè per Roma. in
8 repet. l. si vero. §. de viro nu. 71. ff. solut. matr. quæ † autem illis con-
cessa sint colliges ex Canonicis in c. pastoralis. §. præterea, vbi Fely.
extra de off. ordi. & in c. 36. extra de off. deleg. Panor. & adden. in c.
cum dilectus in 3. not. de success. ab intest. Guliel. Bened. in c. Ray-
nutius in verbo, in extremo de testam. Ripa de priuil. iudi. caussa pe-
stis nu. 48. & Sebast. Med. in d. tract. mors oĩa soluit, par. 1. nu. 114.
9 per iura ibi adducta, probat, constitutos † in articulo mortis, mortuis
æquiparari. (quod procedit in fauorabilibus, nõ autem in odiosis,
ad tradita per Marsi. in pract. cri. §. sed quia nu. 37. & seq.) quamuis
10 † morientes, non mortui isti dici debeant, qui ad mortem tendunt,
ex glos. Instit. de l. Furia cani. in princ. momentumq; moriendi vitæ
potius, quã morti tribui bene probat Cuiac. obser. lib. 3. cap. 34. per
11 tot. & qui † istos moribundos molestant graui sunt pœna afficien-
12 di, auct. item qui. C. de sepul. viol. quia † afflictis non est addenda
afflictio. l. Diuus. ff. de off. præsi. cum vulg. & ex hoc cõprobatur cõ-
13 clusio illa, vt possessio illegitima † sit, quæ post mortẽ alicuius capi
poterat, si capta fuerit, eo in extremis existente, vt post Ias. cons. 146.
nu. 5. in fin. lib. 4. dicit Hond. cons. 18. nu. 27. in 2. sed quæro, quæ
14 † possint explicari per constitutum in articulo mortis? & post Bar-
bat. in c. Raynutius latè materiam agentem col. 3. extra de testamẽ.
Bursat. cons. 40. nu. 72. lib. 1. dicit, omnes actus posse validè fieri ab
eo, & effectum sortiri, vide Abb. & addent. in c. cum dilectus in 3.
notab. extra de success. ab intest. Aym. cons. 6. num. 57. vbi probat,

posse testari, testificari, & matrimonium cōtrahere. Ceph. cons. 276.
15 nu. 33. intellige, † nisi esset tam propè mortē, vt sensum amisisset,
16 Bursat. vbi supra, Abb. & addē. in loco citato. An autem † articulus mortis constituat hominem in graui necessitate spirituali? & dic quod non, cum Reuerendiss. Benzonio in tract. de fuga par. 1. q. 1. pag. 10. littera A, vbi subdit, martyres fuisse in nulla necessitate spi-
17 rituali. & † Christianos raro pati necessitatem spiritualem extremā,
18 quia per contritionem saluari possunt, contritio † enim sine actu Sacramenti, licet non sine voto, remittit peccatum, & cōstituit ho-
* minem in gratia, vt communiter Theologos tenere, ipse eo loci te-
19 statur. Sed an † exceptio non numeratæ pecuniæ competat contra confessionem factam in articulo mortis, docet Ias. in l. 2. §. creditum num. 18. ff. si cert. pet. vi. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. nu. 49. & 50.

RVBRICA XVI.

De constitutis in periculo mortis.

SVMMARIVM.

1 *Periculum mortis aliud est, quam quod per infirmitatem, & distat ab articulo mortis nu. 2. & constituti in primo nō sunt ita priuilegiati, vt sunt positi in secundo nu. 3. quæ autem constitutis in periculo concedantur remissiuè nu. 6. & propriè periculum intelligitur personæ nu. 7. neque opus est vt sequatur mors nu. 8.*

4 *Vnctionis extremæ Sacramentum quibus concedatur.*

5 *Constituti in periculo mortis, quando ratio viget, consequuntur priuilegia aliorum infirmorum.*

CAPVT XVI.

MORTIS periculum pluribus de caussis homines subire solent, vel ab hoste, vel à prædonibus, vel ab hominis potentis crudelitate, alijsq; modis expressis in l. 3. & sequentib. ff. de donat. caussa mor. vbi vide-
1 tur colligi, periculum † mortis aliud dici, quā quod est per infirmitatem, & in specie hoc voluit Innoc. per illum textū in c. quod de his extra de sent. excommu. & Graff. lib. 1. Decis. casuū consci.

2 consci.c.13.nu.84.scripsit, † periculum mortis longè distare ab articulo. Si quidem in articulo mortis cõstitutis mors imminet, vel nobis inuitis, secus in periculo, cui spontè, & nullo cogente nos exponimus, vt cum mare, vel prælium ingredimur. quia igitur (subdit Graff.ibi) periculum mortis nostro consilio, nostraq; culpa accidit,
3 inde fit † vt in periculo mortis constituti non gaudeant tot priuilegijs, vt grauiter ægrotantes, & in articulo mortis positi, & ipse ponit exemplum, quod nõ refero, vt neq; exemplum Corradi. in resp.
4 casuum consci.q.12. in fi. sed addo † extremæ vnctionis Sacramentum infirmis concedi, vt dicam in secunda parte, in verbo, vnctio. constitutis autem in quouis mortis periculo nequaquam, vt mare intrantibus, vel per loca insidiosa trãseuntibus, quos versari in mortis periculo constat per citatam. l.3.& 4.ff.de donat.cau.mor. Declara cum Menoch. de Arbitra.Iud.lib.2.casu.61.nu.10.& seqq. vbi in
5 fine d.casus concludit, disposita † de Infirmis puta, vt ad æternam rei memoriam examinentur, ex paritate rationis extendi ad alios in mortis periculo constitutos, licet re vera infirmi vocari non possint, per supradicta, & firmat post citatos per eũ Gomes.ad regu.cancella.
6 de infirmis resignant. q. 8. in fi.& † multa concessa istis constitutis in periculo mortis congerunt Moderni in ca. quoniam frequenter
7 extra, vt lite non contest.& proprie † periculũ intelligitur personæ, per tex.in l.interpositas.C.de transact. facit. l.ex maleficijs circa finẽ ibi, cuius casus periculosus est.ff.de act. & obli. & l.si verò.§.prætor
8 ait, ibi periculosè positum. ff.de ijs, qui deiec. vel effud. & † dicitur mortis periculum, etiam si non sequatur mors per iura citata à Comeo cons.53.in hac consult.num.4.lib.4.

RVBRICA XVII.

Infirmitas, ex qua æger decessit, quæ operetur.

SVMMARIVM.

1 Intellectus c. illud.15.q.1.

2 Testamentum infirmi Romam petentis factum coram duobus testibus an teneat.

CAPVT XVII.

CERTVM est regulariter, non oportere ægrotum ex morbo decedere, vt priuilegia infirmis concessa consequatur, quia licet textus toties allegatus in c. illud 15. q. 1. eam propriè infirmitatem esse dicat, qua caro afficitur, & tandem dissoluitur, non tamen ob-
1 stat, nam † debet intelligi, dissoluitur, id est in dissolutionis periculo ponitur: ita Logici dicunt hominem risibilem, quamuis non semper rideat, & facit tex. in l. 1. §. æstiua. ff. de aqua quotidia. & æsti. benè verum est in multis casibus necessariam esse mortẽ ægroti, vt dispo-
2 sita de illis locum habeant, ecce, quando † Romipeta in itinere infirmatur, valet testamentum eius cum duobus testibus, si plures cõmodè habere non potuit, fauore cultus Diuini, secundum Ang. in aut. omnes peregr. C. commu. de success. Castr. in l. nutritoribus eod. tit. vbi dicit esse verum si moriatur, secus si superuiuat, sequitur Ias. in l. & ab antiquis nu. 9. C. de testam. item in c. de his extra de sepult.
3 Canonica † Portio iubetur dari de bonis oblatis, dummodo in ęgritudine illa decedat infirmus. concordat Clemen. dudum. §. verũ de
4 sepult. vbi glossa quærit, an † traditio rei legatæ in vita facta à testatore constituat donationem inter viuos, & dic vt per Afflict. decisio. 275. testator nu. 6. vbi distinguit, an ex ipsa infirmitate mors secuta
5 sit, nec ne. pręterea † legati translatio facta occasione mortis speratę ex morbo, ita demum effectum habet, si ex eodẽ morbo legatarius moriatur, non si ex alio, vt dicit Bart. per illum tex. in l. alumnæ. §. fi.
6 ff. de adim. legat. & idem in l. potest. ff. de hęred. instit. quęrit an † valeat

leat testamentum sub conditione, si de hac infirmitate decessero, & dicit valere, sed per reconualescentiam testamentum irritari: quod
7 non haberet locum, si id testator nõ expressisset, licet † enim in donatione, caussa mortis, facta per eum, qui de propria vita desperauit, tacita intelligatur conditio, si ex eo morbo mors secuta sit. l. Senatus. ff. de donat. cau. mor. secus est in hæredis institutione, vt per Bal. in l. fin. C. de posthu. hæred. instit. & dicam in secunda parte in verbo,
8 donatio, & in verbo, institutio. præterea † tunc creditor expensarũ pro infirmo factarum cæteris creditoribus præfertur, cũm illæ factæ fuerũt in eà infirmitate, ex quà mors secuta est. Borgni. late decis. 32.
9 nu. 7. par. 1. & dicam 2. par. in verbo, Expensæ, & † beneficij resignatio ab infirmo facta tunc nulla redditur, cum resignans infra dies viginti occubuit, vt in reg. Cancellar. de infirm. resig. quã copiose ex-
10 plicat Gomes. & ad eum me refero. Accedat assertionem † vulnerati contra vulnerantem, tunc demum aliquid operari, cum mors secuta est. Clar. in pract. crim. §. vlt. quæst. 21. vers. assertio. Bonacos. de cõmu. opin. verbo assertio, & plene in materia Farinac. quęst. cri. 46.
11 per totam, par. 2. item quamuis † quisq; æternæ salutis memor esse præsumatur. l. vlt. in fi. C. ad l. Iul. repet. cum vulgaribus, magis tamé præsumitur is, qui ex morbo decessit, ad tradita per Farinac. vbi sup. & Menoch. de præsump. lib. 5. præsump. 5. Constat igitur ex supradictis, propter vltimam infirmitatem multa disposita fuisse, quę nõ procedunt in cæteris, quia fortasse in vltima mors etiam operatur, & duo vincula magis stringunt.

RVBRICA XVIII.

De debilibus, & debilitatis, & comparatione inter ipsos, & infirmos.

S V M M A R I V M.

1 *Debilitati qui dicantur. & nu. 3. & mutilatis æquiparantur nu. 5. intell. vt nu. 6. & 7. & quando inter eos, & infirmos æquiparatio procedat. nu. 8. & 9. & quæ cõcedantur debilitatis nu. 10. remissiuè, & à quibus muneribus excusentur nu. 11. & hoc pendet ab arbitrio Iudicis nu. 12. & an excusentur à pęna conspirationis nu. 14.*

2 Morbus

2 *Morbus aut est in toto corpore, aut in parte.*

4 *Mutilati an possint vocari debilitati.*

13 *Infirmi ne dum excusantur ab ijs, quæ corpore implenda sunt, sed ab ijs, quæ consilio, & opibus.*

15 *Officia publica carentes membris habere non possunt.*

CAPVT XVIII.

DEBILITATEM ab infirmitate differre colligimus ex rubrica extra de cler.ægrotan. vel debilit.& Alex.in additionibus ad Bart.in l.2.C.qui morbo se
1 excu.lib.10.ait, tunc † quem dici debilitatum, cum
2 aliquis sensus perditur, morbus enim † aut est in toto corpore, aut in aliqua eius parte: totius corporis morbus febris est, partis verò, amissio sensus, vt cæcitas. l.1.§.sed sciendū.ff.de ædil.
3 edi.item dicimus † debilitatos eos, qui officio alicuius membri impediti sunt Menoch. de arbit. Iud. lib.2.c.60.nu.15.debilitas enim hæc propriè esse videtur, secundum Hosti.in summa, de corp.vitiat.
4 nu.1.vbi † subdit, membro carentes, mutilatos dici, licet & hi debi-
5 litati vocentur in c.2.extra de cleri.ęgrot.quicquid sit.isti, † æquiparantur, ex sententia Floria.in l.binas.ff.de seruit. Vrba.prædi.vbi tenet, quod debilitans membrum alicuius puniatur pœna statuti de
6 obtruncante. quod † verum esse dicit Aufre.ad capellā Thol.quęst. 207.in fine, quando membrum ex toto debilitatur, & ita potest intelligi Cæpol. in l. item Offilius.nu.2.ff.de ædil.edi.dum æquiparat
7 † membra mutilata, ac debilitata, præterea licet membrum debilitatum esset inutile, quo ad operationem, vti obtruncatum, valeret tamen quo ad decorem, secundum Aufre.vbi sup.ideo multi deferūt pedes ligneos, & manus Ferreas, vt dicit Caroc.in tract.iuram.decis.
8 q.5.13.principalis, nu.17.in fine & nu.seq.probat, † quod si quis est debilitatus ita, vt muneri, de quo agitur, incumbere non possit, sicut non posset infirmus, à paritate rationis dispositio loquens de infirmo, locum habebit in debilitate, vt in casu.c.2.de cleri.ægrot. & c.si qui testiū de testi.& ipse Caroc.ibi ponit omnia dicta per Menoch.
9 citato cons.60.nu.17.& seqq.& tunc præsertim † debilitati fauetur, cum ab infirmitate debilitas prouenit, ad not. per Rimi.iun. Iac.de Nigris, & recentiores in l.1.ff.de off.eius, tunc enim non videtur ab

10 infirmitate differre, vt per Caroc. vbi sup. nu. 17. alia † debilitati cōcessa colliges ex Canonistis in cap. si pro debilitate extra de off. iud. deleg. Fely. cons. 3. num. 2. & seq. Menoch. d. casu. 60. vbi nu. 19. ait;
11 Debilitatum excusari † à muneribus, quæ corpore implenda sunt, per l. 2. §. corporis. ff. de vacat. munc. secus ab ijs, quæ consilio prudētis viri, vel opibus obiri possunt, vt subdit tex. ille, nisi, addit Iurecōsultus, certis, & receptis, probabilibus caussis, ex quibus verbis colli-
12 gi posse existimo, arbitrarium † esse iudici, quando corporis debilitas excuset etiam à muneribus, quæ consilio, & opibus obeũda sũt,
13 à quibus † excusari infirmos, sensit Paul. Oria. in l. 1. nu. 62. ff. de off.
14 eius. & dicam in 2. parte. cosq; † vti etiam debiles, excusari a conspirationis pœna arbitror, per rationes eruditi Menoch. de arbit. iud.
15 casu. 301. nu. 21. & 22. Nec est prætermittendum † carentes mēbris non posse habere off. pub. vt post Ber. dicit Bal. in præ. Decret. inci. Greg. num. 46.

RVBRICA XIX.

De senibus, & comparatione, ipsorum cum infirmis.

S V M M A R I V M.

1 *Ciuitatis ad honorē redundat, quod in alimenta ætatis infirmæ relinquitur.*

2 *Infirmus non dicitur dentibus carens.*

3 *Senes nō sunt propriè infirmi, & licet valde senes sint morti proximi nu. 4. tamen præsumuntur viuere per quinquennium nu. 5. qui autem præsumantur perpetuo morbo laborare nu. 6. & qui æquiparentur infirmis nu. 12. senesq; dura carcere non sunt coercendi nu. 13. eisq; maior habetur fides nu. 15. possuntq; defendere se imparibus armis nu. 18. & non tenētur præstare cautionem, de non offendendo nu. 19. aliaq; eis sunt concessa nu. 20. remißiuè.*

7 *Septuagenarij senes propriè dicuntur, & quo pacto eorum ætas probetur ex aspectu nu. 9.*

8 *Senium quādo incipiat, & quas incommoditates afferat nu. 10. remißiuè, & an sit iusta caußa minuendi pœnam nu. 14. tollatq; præsumptionem incontinentiæ nu. 16.*

11 *Seniores quando iunioribus præferantur, remissiue, & qui tales olim dicerentur. nu. 23.*
17 *Coitus cum infirmitate incompatibilis est.*
21 *Ætas quinquagintaquinque annorum à muneribus personalibus excusat.*
22 *Senectus quæ matura, & quæ cruda dicatur.*
24 *Senes quales esse debeant, & qui honorandi.*

CAPVT XIX.

SENES debiles esse constat, & senectutem debilitatem, vt per Fely. in c. quoniam frequeter col. penult. extra. vt lite nō cōtest. Gomes. ad reg. cācell. de infir.
resig. q. 7. in fi. & ita intelligo l. Ciuitatib. ff. de leg. 1.
1 vbi I.C. ad honorem † Ciuitatis pertinere respondit, quod in alimenta ætatis infirmæ, puta senioribus, pueris, puellisq;
2 relictum est, ideo in l. cui dens. ff. de ædil. edi. expresse dicitur † carentem dentibus non esse infirmum, alias, subdit textus, nullus senex sanus diceretur. verior igitur, & recepta sententia est, inter infirmos
3 † senes non esse connumerandos, vt per Doct. in d. c. quoniam frequenter, Alci. de præsump. reg. 1. præsumpt. vlt. Menoch. lib. 6. præsumpt. 46. & de Arbit. Iudi. lib. 2. cap. 60. num. 8. & 9. Et licet vulgò
4 dicatur, senectutem ipsam morbum esse, & † valde senes morti esse proximos, Viu. decis. 243. in fi. lib. 2. non tamen sunt ita proximi, vt
5 iuris præsumpt. † vitæ quinquennalis spem sibi polliceri non valeant, teste Alex. in l. hæreditatum, per illum textum notabilem. ff. ad l. Falci. & dictum Fabij Monteleo. de priui. senect. cap. 5. nu. 25. vt
6 senes † præsumantur perpetuo morbo laborare, intelligo in senib⁹ capularibus, &, vt Plautinis verbis vtar, Acheronticis, senio cōfectis, qui parum, secundum naturæ cursum, à morte distant, & tales vi-
7 dentur esse septuagenarij, quos † propriè senes vocari multi dixerunt, vide Abb. in d. cap. quoniam frequenter nu. 28. & Menoch. de Arbit. iud. casu. 59. per tot. vbi nu. 3. totam hanc rem iudicis arbitrio
8 relinquit, & licet † senium ab anno sexagésimo, secūdum Abb. vbi sup. vers. ego puto, videatur incipere, tamen si cum ea ætate concurrit morbus, dicitur quis senio cōfectus, Caputaq. decis. 311. & 315.
9 par. 1. vbi docet. quo † pacto testes probent ętatem istam ex aspectu, iuxta doctrinam Bart. insignem in l. de ætate num. 19. ff. de minor.

senectutis

10 senectutis autem † incōmoditates recensentur à Tiraq. de leg. con-
nubi.l.6. quas referre supersedebo, & idem in præfatione iuris pri-
11 mogeniorum nu.79. cum pluribus seqq. docet † quando seniores
iunioribus præferantur. sed nos videamus, quando infirmis æqui-
parentur, & cum Menoch.in d.casu 60.nu.12. tunc æquiparari di-
12 cimus, † cum graui senio confecti sunt,& in his, quæ exercitiū cor-
porale requirunt,cum non plus superesse possunt,quam infirmi, vt
per eundem Menoch.de præsump.lib.6.præsump.46.nu.22.& 26.
vbi plura exempla colligit,quæ omitto, & idem de Arbit. casu 305.
13 nu.8.probat, † senes duro carcere non debere contineri, sicut neq;
infirmos.glossa in l.si vt certo.§.custodiam. ff.cōmodati, & sicut se-
14 nectus, † est iusta caussa minuendi pęnā. Carer.post citatos in prac.
cri.§.circa.3.nu.94.ita est infirmitas.l.in metallum la 1. ff. de pœnis,
15 & dicam in 2.par.in verbo,dispēsatio, Vtq; † testibus infirmis ma-
ior habetur fides.Aym.cōs.6.nu.51. Sebast.Med. de fortuitis casib.
par.2.q.2.nu.27.ita senibus.Soc.iun.cons.86.nu.15.lib.2.& nedum
16 senium † incontinentiæ præsumptionem tollit c. Fraternitatis 34.
dist.verumetiam infirmitas.l.si paterfamil.§.in arrogationibus.ff.de
adop.Aymo.cons.321.nu.3. in fi. coitus enim cum morbo incōpa-
17 tibilis est. Abb.in c.tenor extra de iud.& nec † senium,nec ęgritudo
de rebus suis disponēdi facultatem auferunt. l.senium,vbi Doct. C.
qui test.fac.poss. Ang. & Crotus in l.stipulatio hoc modo concepta.
18 ff.de verb.oblig. & vtriq; † poterūt 53.senes, & infirmi, mea quidē
sentētia,se defendere,imparibus etiam armis; adscripta post Grām.
cons.cri.29.nu.6.& 7.per Fabium de Monteleo.in d.tract.de priuil.
19 senect.cap.7.nu.8.vnde cogita an quemadmodū senectus † tribuit
excusationē à præstanda cautione, de non offendendo,quia de sene
vanus est timor. Hercu.de caut.de nō offen. cap.47.nu.32. ita infir-
mitas, & tribuere videtur per supradictas, & cum eadē viget ratio,
pari modo subuenitur infirmis, & senibus. c.si qui testium extra de
20 test.c.quod de his extra de sent.excom. vtq; scias † alia senibus con-
cessa,vide Doct.in d.c.quoniam frequenter,in c.1.extra de maio. &
obed.in l.cum quid.ff.si cert.pet.Cæpol.de Impe. mili. eli. in princ.
Roma.in repet.l.si verò.§.de viro, Fallen.53.ff.solu.matr. Afflict.&
addētes decis.1.Sebast.Med.& Menoch. in locis citatis, qui casu 59.
21 de Arbit.iud.nu.5. dicit,quo ad † munera personalia ætatem quin-
quagintaquinque annorum excusationem præstare,excepta tutela,

F & cura,

& cura, à quibus ſeptuagenarij ſolùm excuſantur. l. 1. C. qui ætate.
22 quorum ſenectus † matura vocari poteſt, cruda autẽ a Virg. Æneid. 6. in Charonte pro viridi ſumitur, vt docet Turnebus Aduerſariorũ
23 lib. 22. cap. 18. in princ. vbi etiam docet † apud Romanos Seniores dictos fuiſſe, qui quadrageſimum quintum annum exceſſiſſent, & horum ſanum eſt conſilium. vt 3. Reg. cap. 12. in princ. & quales
24 † ſenes eſſe debeant docet Apoſtolus ad Titum cap. 2. & illis omnis honor pręſtandus, ideo dicitur Leui. 19. in fi. coram cano capite cõſurge. Idem vult Ariſt. 7. Ethic. ad Nicom. cap. [illegible]. & 8. cap. 3. ait,
25 † Senes non ſequi iucundum, ſed vtile. & in materia nõ eſt ſilentio prætermittendum dictum illud, cuius meminit Cic. maturè fias ſenex, ſi diù velis eſſe ſenex, quo monemur, vt integra adhuc ętate deſiſtamus à laboribus, ac valetudinem curemus, ſi velimus eſſe diuturna ſenecta.

RVBRICA XX.

De mulieribus prægnantibus.

SVMMARIVM.

1 Mulieres prægnantes ſanæ non infirmæ dicuntur, quæ nec torqueri, nec corporaliter puniri poſſunt nu. 3. & multa alia eis ſunt conceſſa num. 4. an autẽ eis de conceptione credatur nu. 5. & de prægnantia nu. 6. vtrũq; grauidæ fieri poſſint, ſi ſemen non emittant, nu. 7. anq; non deuirginatæ concipere, & parere poſſint nu. 8. aliaq; de eis nu. 11. remiſſiuè.

9 Fœcunditatis, & ſterilitatis ſigna quæ, remiſſiuè.

10 Medicus an peccet procurando abortum ad ſalutem mulieris.

12 Partus immaturus quomodo cognoſcatur. & de partu octomeſtri nu. 13.

14 Obſtetrices iudicant, an mulier ſit prægnans. & ſteriles non poterant fieri obſtetrices nu. 17.

15 Virgo an mulier ſit, nec ne vix cognoſci poteſt.

16 Ars medica olim fœminis prohibita.

CAPVT

CAPVT XX.

MAXIMVM, ac præcipuum munus fœminarum
esse concipere, ac cõceptum tueri, dicit Vlp. in princ.
l. quæritur. ff. de ædil. edi. per hoc, dicens, inter omnes
1 conuenire, mulierem † prægnantem sanam esse, nec-
nõ puerperam. i. recentem à partu, si modò nihil ex-
trinsecus accidit, quod corpus eius in aliquã valetudinem immittat,
Fely. in c. quoniam frequenter extra vt lite non contex. Doct. in l. 2.
§. sed si. ff. si quis cauti. Menoch. de Arbit. casu 60. nu. 6. verum scias
2 † mulierib. prædictis multa concessa fuisse priuilegia, vt ipsis infir-
3 mis, vnde torqueri † non possunt, vt not. in l. prægnãtis. ff. de pœnis,
neque pœna corporis afflictiua puniri, vt per Bar. ibi, & in l. qui in
vtero. ff. de statu. homi. amplia. vt procedat nedum intra quadragin-
ta dies, dum decumbunt, sed etiã post, donec nutrix filio reperiatur.
Port. in §. permissum nu. 7. vbi addentes latissimè Instit. de tute. itẽ
4 † alia istis mulieribus concessa ponit Sebast. Med. de fortu. cas. par. 2.
q. 6. nu. 64. & hoc præsertim, vt non cogantur personaliter cõparere
in iudicio ad ferendum testimonium, sed iudex debeat mittere ad
5 earum domum, vt iurent, & deponant, an autẽ † credatur eis de ini-
tio cõceptionis, docet Mascar. concl. 1151. incipiente, Partus nu. 31.
6 & concl. 1214. incipiente, Prægnantia, quærit, an † mulieribus crẽ-
7 datur asserentibus se prægnantes. vtrumque mulier † grauida fieri
queat, si semen non emittit, docet Syl. Nupt. lib. 1. non est nubendũ
8 nu. 86. & 87. & an † non deuirginata possit concipere, & parere ex-
9 plicat Viu. omnino videndus decis. 299. nu. 10. lib. 2. signaq; † fœ-
cunditatis, & sterilitatis colliges ex Castell. de off. Regis lib. 4. c. 22.
10 sed an † peccet Medicus dans medicinã prægnanti infirmæ ad eius
salutem, vt abortiatur, dic vt per Graff. in decis. casu. cõsci. par. 1. lib. 2.
cap. 63. nu. 22. & 24. & distinguit, quãdo fœtus est animatus, vel nõ.
11 alia † de istis mulieribus prægnantibus colliges ex Doct. in d. l. prę-
gnantis in l. Imperator. 2. ff. de statu. homi. Afflict. ad constit. Regni
12 lib. 1. rub. 23. Mant. sing. 10. & † quibus signis cognoscatur partus
immaturitas, fusè Menoch. de pręsump. lib. 6. præsump. 12. per totã,
13 & † de nato in octauo mense plenè Paris. cons. 56. lib. 2. & Ludou.
concl. 37. per totam. Odd. cõs. 28. lib. 1. & ego adnotaui in l. septimo
14 mense. ff. de statu. homi. sciasque † arbitrium æstimandi, an mulier

prægnans sit, obstetricum esse, vt in l. 1. ff. de vent. inspic. quod mul-
15 tis modis cognosci potest, sed an † sit virgo est in difficili, ac penè impossibili cognitione, vt dicit Cuiac. obserua. lib. 17. cap. 27. vbi ait
16 etiam, antiquos obstetrices non habuisse, † fœminisq; artem medicam fuisse prohibitam. Verum contradicit Plato in Theęteto, vbi de obstetricibus loquitur, aitq; tale officium non potuisse exerceri à
17 mulieribus quandiù conciperent, Dianamque † vetuisse subdit, steriles obstetrices fieri.

RVBRICA XXI.

De cęcitate, & eius effectibus.

SVMMARIVM.

1 Cęcitas dupliciter consideratur. & ignorantiæ similis est nu. 2. & non potest alicui impunè obijci nu. 3. & qualiter probetur nu. 4. remissiuè.

5 Cęcus quis propriè dicatur, & quando testis esse possit nu. 6. & cur non in testamento nu. 7. & quæ solemnitates in eius testamento requirantur. nu. 8. & inter viuos possunt contrahere, vt alij nu. 11. & stipulatio illius tenet nu. 12. & matrimonium nu. 13. & potest esse arbitrator cęcus, sed nõ arbiter num. 14. & magistratum retinet nu. 15. sed cur à postulando repellatur nu. 16. à quibus autem sit immunis nu. 18.

9 Statutum an possit habilitare ad testandum cęcos, mutos, & surdos. & si dat nouam formam testamentis, an censeatur tollere solemnitates de iure communi in testamento cęci requisitas. nu. 10.

17 Librorum legatum cęco factum an teneat.

CAPVT XXI.

VM cœcitas morbus sit in parte corporis, licet homo ita natus sit, vt dicit textus in l. 1. §. sed sciendum. ff. de ædil. edi. non est à proposita materia alienum, de
1 ea hic aliqua dicere, & primò eam † dupliciter considerari, vt enim visus duplex corporalis, & mentalis, ita etiam cœcitas. Bal. in rub. C. si ex fals. instru. Vide Petrum Vict.

Variarum

2 Variarum lect. lib. 3. cap. 20. & † cœcitas ignorantiæ similis est, vt dicit tex. pluries citatus in cap. illud 25. q. 1. qui subdit, ex vtraq; quædam fieri, quæ imputantur, quædam, quæ non; cęcus enim si debitum suæ vxori credens reddere, alienam polluit, non est reus adulterij, quod si ludendo quempiam interemit, quia hoc ab eo peni-
3 tus debet esse alienum, fit reus homicidij. sed an † cęcitas possit alicui impunè obijci? & non posse scripsit Grāmat. super consti. Regni
4 pag. mihi 66. & 179. & quomodo † cęcitas probetur, docet Mascar.
5 de probat. conclu. 278. & nu. 2. ibi probat, illum † propriè cęcum vo-
6 cari, qui acie vtriusq; oculi caret, & inferius, quando, † & in quibus testificari possit, adde Monticellum in suo Repert. in verbo, Cęcus, & Farinac. quęst. crim. 61. opposi. 10. à nu. 19. vsq; 36. & mihi placet illa distinctio, vt admittatur in illis actibus, qui visu non percipiun-
7 tur, alias minimè Mascar. vbi sup. nu. 15. & in † testamentis cæci testes esse non possunt, tum ad euitandas fraudes, tum quia debent
* videre testatorem ex commu. Clarus in §. testamentum quæst. 59. &
8 quando ipsi cęci testantur, quas † solemnitates seruare debeant, docet tex. vbi latè interpretes in l. hac consultissima. C. qui testam. fac. post. ad quam colligit Alph. in collect. suis, quem vide, & Crass. recept. sentent. §. institutio quæst. 1. Clar. §. testam. quæst. 17. Menoch. lib. 4. præsumpt. 6. Bertaz. cons. 66. per tot. lib. 1. ciui. Bursat. cons. 47. nu. 10. lib. 1. Tiraq. de priuil. piæ caus. priuil. 10. Plot. cons. 54. latissi-
9 mè Lud. concl. 57. & moder. Hondc. cons. 57. nu. 12. lib. 2. & † statutum potest habilitare ad testandum cæcos, quia de iure commu. sunt testabiles, licet cum maiori solemnitate Bar. in l. si quæramus nu. 7.
10 ff. de testam. vbi non idem putat de mutis, & surdis. si tamen † statutum daret nouam formam testamentis, & de cęcis in specie non disponeret, non censeretur tollere solemnitates de iure communi in testa. cęci requisitas, vt dicit Plot. d. cons. 54. nu. 11. & nu. 16. probat,
11 cęcos † posse inter viuos contrahere, vendendo, donandoq; & alios
12 contractus faciendo coram duobus testib. vt alij, ideoq; † tenet corū
13 stipulatio. Soci. iun. in l. 1. nu. 111. ff. de verb. obligat. & † matrimonium; vt dicit Bal. per illum tex. in l. cęcus. ff. de adopt. & licet arbiter
14 † cęcus esse non possit, potest tamen esse arbitrator. Blanc. de com-
15 prom. q. 2. nu. 3. & quæst. 14. & receptum † magistratum, seu iurisdictionem retinet. l. 1. §. casum. ff. de postu. vbi I. C. ideo eum repelli,
16 dicit, à postulando, † quód insignia magistratus videre, & custodiri

non

non possit:sed Ciuis noster D.Ioã.Bapt.Pelingottus, Federici filius, etiam in cęcitate,Fani per plures annos honestè patrocinatus est,cui
17 legatum factum de libris(mea sententia)tenuisset,licet † regulariter secus,vt post Bal.in aut. ingressi col.18.C.de sac.sãc.eccles.dicit Ber-
18 tach.in Repert.in verbo,Cęcus; Item † cęcus est immunis ab oneribus personalibus Sebast.Med.de fort. cas.par.2.quæst. 6.nu.53.vbi alia de cęcis,ad quem me refero;& Vant.de null.ex def.Iurisd.deleg. num.42. & seq.

RVBRICA XXII.

De mutis, & surdis.

SVMMARIVM.

1 *Mutus quis propriè dicatur, & qui surdus nu. 2. & si nihil intelligunt infantibus comparantur nu.3.& curatore indigent nu.4.& torqueri nõ possunt nu.5. quod si intelligunt, maiori comparantur nu.6. ideo matrimonium contrahunt nu.7.& testamentũ cõdunt,si scribere sciunt nu.8. testes tamen in testamento non adhibentur nu.9.aliaq; explere nequeũt, quæ vocem requirunt nu.10.contractus autẽ,qui consensu perficiuntur, explent nu.11. an autem possint esse iudices,arbitri,tutores,& testamẽti executores nu.13.& quo pacto peccata confiteantur nu.14. & an restituantur in integrum num. 15. possintq; esse procuratores, & curatores nu.16.& hæreditatem adire nu.17.*

12 *Notarius quo pacto conficiat,instrumentum inter mutos, & surdos nu. 12.remissiuè.*

18 *Loqui plures vidisse dicit Iustinianus Imper. sine lingua, & comprobat Cuiacius.*

CAPVT XXII.

POSTQVAM de cęcis sermonem habuimus, congruit
1 vt aliqua de mutis,& surdis dicamus, pręmittendo † mutũ propriè eum dici, qui nulla ratione loqui potest. Surdum
2 † vero,qui nullo pacto valet audire, vt docet Port. Inst. qui. non est

permissum

3 permissum fac.test.nu.17. isti si nihil percipiunt, infantibus † comparantur. Bar. in tract. de testi. nu. 97. & in l. 1. vbi cæteri Doct. ff. de verb. oblig. & est bonus text. in l. seruo inuito. §. si pupillo. ff. ad S. C.
4 Trebelli. ideo † hi curatore indigent, vt in locis prædictis notatur, & absq. curatore nec naturaliter quidem obligantur. Soc. iun. in d.
5 l. 1. nu. 114. ff. de verb. oblig. neque † torqueri possunt, vt delicta fateantur. Bal. in l. 1. C. de confess. Bru. de indi. par. 2. q. 4. num. 25. vbi subdit, damnari nõ posse, nisi ex depositionibus testium. vide semper Chart. de execu. sent. contum. cap. 2. nu. 45. & seqq. & Tranqui. Ambrosinũ Forisempr. oriundũ, in suo tractatu de modo formandi processum informatiuum, lib. 1. cap. 6. & lib. 6. cap. 6. quando autem
6 † mutus, & surdus nutu, seu alia ratione intelligunt, maiori æquiparantur, habilesq; reputantur ad omnia, vt cęteri. Doct. in d. l. 1. &
7 in l. mutum. ff. de acqui. hęred. Chart. vbi supra nu. 48. ideo † matrimonium rectè contrahunt. l. mutus. ff. de iu. doti. vide tamen Paris.
* cons. 63. lib. 4. vbi nu. 7. communiter teneri dicit, mutum, & surdũ posse matrimonium cõtrahere, si habent intellectum, & per aliqua
8 signa possunt consensum ostendere, & nu. 15. quærit an † possint condere testamentum, circa quod vide Alex. & alios in l. discretis. C. qui testam. fac. poss. qui tenent eos testari posse, si scribere sciant. non
9 tamen † testes testaméto adhiberi possunt. §. testes Instit. de testam. vbi Thobias vers. quinto nota, post nu. 9. ampliat. etiam si scribere
10 sciant, quia in testificãdo videtur requiri vocis expressio, & † muti, & surdi, non possunt facere ea, quæ requirunt vocis expressionem, vt est stipulatio. l. 1. §. si quæsita. ff. de verb. obligat. vbi Bal. nouellus docet, in quibus vocis expressio requiratur, quem vide, & Honded.
11 cons. 99. nu. 14. lib. 2. contractus autem, † qui solo consensu perficiuntur, vt est emptio, vẽditio, locatio, à mutis, & surdis possunt explicari. l. in quibuscunque. ff. de act. & oblig. Ias. in addit. ad Port. Instit. qui. non est permiss. fac. testam. nu. 15. Honded. vbi sup. nu. 17.
12 & cons. 37. lib. 1. docet quomodo † notarius debeat cõficere instrumenta inter mutos, & surdos, & per totum consilium latissimè agit de illis, vt etiam Franc. Caldas de resti. in inte. in verbo non absimilis, à nu. 58. vsque ad 70. & Sebast. Med. de fort. cas. par. 2. q. 6. nu. 58.
13 vsque 64. vbi dicit † mutos, & surdos nõ posse esse iudices, arbitros,
14 tutores, testamentorumq; executores, quo pacto † autẽ possint peccata confiteri docet Dida. var. resol. lib. 2. cap. 13. vers. hinc obiter, &

dicam

15 dicam in 2.par.in verbo, Confeſſio,& an † reſtituantur in integrũ,
16 docet Odd.de reſtit.in integ.par.1.q.3.art.2. poſſintq; eſſe † procuratores,& curatores. Ange.Inſtit.qui teſtamen.tut.dan.poſſ.col.1. &
17 † hæreditatem adire.Bar.& alij in l.mutuum.ff.de acqui.hæred.& ad comprobationem eius,quod ſcripſit Iuſt.in l.1. C.de off. præf.præt.
18 Afri. dum ait, vidiſſe plures, † qui abſciſſa lingua radicitus, loquebantur,vide Cuiac.obſer.lib.19.cap.6. per totum.

RVBRICA XXIII.

De Peſte infectis.

SVMMARIVM.

1 *Peſtilentia omnium ægritudinũ Regina, & quomodo id intelligatur.nu 5. vndeq́ue proueniat nu.3. & propter eam receditur à regulis iuris nu.10. Amplia in peſtis ſuſpicione nu.15.*

2 *Peſte infectus dicitur in mortis periculo conſtitutus, ſed non propriè infirmus nu.4.& in quibus ei ſuccurratur.num.9. remiſſiuè, & laudantur ſubuenientes nu.11.*

6 *Ant.Maria Actius, Auctoris Pater, anno xx. publicè diſputauit.*

7 *Statutum, quod de percuſſionibus ſanguinolentis non fiat concordia, non eſt contra ius Diuinum.*

8 *Accepti latio quomodo dicatur de iure gentium, & ciuili.*

12 *Conſanguinei non coguntur accedere ad locum contagioſum, vt aſſiſtant contractui.*

13 *Sepultura peſte infecti non ſunt priuandi.*

14 *Bulletinum ſanitatis an probet quem non eſſe peſte infectum.*

16 *Teſtamentum tempore peſtis non valet coram quinque teſtibus.*

CAPVT XXIII.

SÆVIENTIS peſtis grauiſſima eſſe pericula, & incommoda oſtẽdit Reuerendiſs. Epiſc.Benzo.in princ. ſui tract.
1 de fuga in peſte, vnde non ſine ratione peſtẽ † eſſe omniũ ægritudinũ Reginã, dixit Ripa in ſuo tract. de ea, tit. de remed. ad curan.

curan.pestē,in princ.per tex.in c.sicut extra de Symo.& Cotn.conf-
2 53.incip. in hac.nu.3.lib.4. Peste infectum † in mortis periculo cō-
stitutū esse cōptobauit,vnde infirmus propriè vocari posse videtur.
3 Verùm obstat, nam pestis † est motbus contagiosus à nutrimento-
rum, seu aëris procedens infectione, vt dicit Ripa in princ.d.tract.
nu.7.sed morbus ab inæqualitate humorum procedit,vt sup.cap.11.
nu.6.ergò differunt; vt in specie voluit Gomes.ad reg.cancel.de in-
4 fir.resig.quæst.9.in princ.vbi apertè ostendit † peste infectos, infir-
mos dici non posse,nisi per quandam fictionem,& habito respectu
ad periculum imminens ex morbo illo contagioso, propter quem
prudens, debet se, & sua ita componere, ac si esset infirmus, vnde
5 † pestilentia omnium ægritudinum Regina dicitur, potius consi-
derato effectu, quia non minus excusat, quam ipsa ægritudo,vt col-
6 ligitur ex d.tract.Ripę & Benzonci.sic in simili perhibuit † Clariss.
recol.mem.Pater meus D.Ant.Maria Actius, in 2.eius conclus.quā
legum Scholaris annos viginti natus,publicè Forisempronij dispu-
7 tauit,nam sustinendo statutum illud,quod † de percussionibus san-
guinolentis non possit fieri concordia,cuius meminit Bal. in l. de
pecorib. C. ad l. Aquil. dicebat non esse contra ius Diuinum, nisi
quo ad effectum, non enim tollit, ne possit dimitti rancor, sed solū,
ne ex concordia impunitatis effectus prouentat. cum Reipublicæ
intersit delicta impunita non relinqui. impunitas quippe est Ciui-
tatum euersio.citabat Pater meus l. an inutilis in fi.ff.de accept. vbi
8 iurisgētium dicitur esse acceptilatio,quod, † vt dicunt Doct.in rub.
ff.de verb.oblig.verum est considerato effectu, quia consequitur ef-
fectus iurisgentium, licet de iure Ciuili sit.sic Diabolus vocatur ani-
mal, vt dicit Archi.in c.principium de pœnit.dist.2.quia homines,
quos ad peccata inducit, animalia fiunt, quo ad effectus igitur, pe-
stilentia, infirmitas vocari potest, & peste infecti, infirmi; eis enim
9 non minus fauetur, vt vltra Ripam, colliges † à Fanutio de Inuent.
par.3.nu.65.Neuiz.cons.51.Caroc.de loca.tit.de remiss.mer.nu.41.
& seq.Sebast.Medi.de Fortu.cas.par.2.quæst.6.à nu.34.vsq; 50.Ma-
iolo de Irregu.lib.2.cap.2.Thess.decis.180.Oddo.de restit.in integ.
par.1.quæst.7.nu.94.Rolan.cons.81.per tot.lib.1.Bolognet.consil.
13.Rim.iun.cons.358.& 748.lib.7.Moder.Rom.in tract.de test.in
testam.requis.vbi latissimè cap.11.ampli.8.& inter alia hoc non est
10 ommittendum,quod ipsi probant ibi nu.26.fauore † pestis recedi à

G regulis

11 regulis iuris commu. & adminiſtrantes † ſpiritualia, & corporalia peſte infectis ſumma eſſe laude dignos, probat Nauar. in Manu.cõfeſſ.cap.24.num.9.& 11.& plenius Epiſcop. Benz. in d.tract.q.1.&
12 locum † contagioſum præſtare iuſtam cauſſam, vt conſanguinei recuſent eò accedere, ad aſſiſtendũ contractui mulieris dicit Menoch.
13 de arbi.caſ.212.& ſepultura † non eſſe peſte affectos priuandos, ſed in loco ſacro, alijs non periculoſo, humandos, dixit Medic.in tract.
14 de ſepult.quæſt.7.num.36.ſed an † bulettinum ſanitatis, vt vocant, probet quem non eſſe peſte infectum? vide Maſcar.de probat.cõcl.
15 248. Anq; ſuſpicio † peſtis operetur vt peſtis.vi.Rim. iun.cõſ.404. num.52.lib.4.vbi tenet operari. ad dicta per Anch.conſil.88.Adde
16 quod Mod.And. Fachineus lib.5.controu.Iur.cap.92.oſtendit † teſtamentum tempore peſtis non valere coram quinque teſtibus de quo plene Mod.Rom.in loco cit.

RVBRICA XXIIII.

De infirmitatis, abſentiæq; comparatione.

SVMMARIVM.

1 *Abſentia neceſſaria impedimentum morbi impedimentum complectitur, & abſentia neceſſaria infirmitati comparatur nu.7. & ex morbo iuſtificatur nu.8.*

2 *Delegatio cauſſarum meri, & mixti imperij propter abſentiam, & morbũ permiſſa. intellige vt nu.3.*

4 *Ignorantia eorum, de quibus eſt publica vox, in infirmo, & abſente præſumitur.*

5 *Inſtrumentum Notarij viui an ab alio poſſet reaſſumi.*

6 *Arbiter infirmus, & abſens non cogitur ſententiam dicere.*

9 *Abſens metu morbi iuſta de cauſſa abeſſe dicitur, & pro præſente habetur.*

10 *Contractus ſi non poteſt fieri ſine præſentia conſanguineorum, an abſentes & infirmi ſint expectandi, & vocandi.*

CAPVT

CAPVT XXIIII.

VM infirmus largè poſſit appellari abſens, vt dicit Alex.in l.1.poſt nu.59.ff.de off.eius, per tex. in l.2.§.
1 furioſus.ff.de iure codicil. & ſub abſentiæ † neceſſariç impedimento, morbi etiam impedimentum cõprehendatur. Odd. de reſtit.in inte.q.11.art.6. num.16. optima cum ratione, Doctores noſtri in d.l.1.inter infirmitatem,& abſentiam æquiparationem induxerunt. in d.l.1. ff. de off. eius, vbi Alex.nu.56. & ſeq. ad plura infert. & circa hanc æquiparationem, vide ſemper Rimi.iun. conſ.801. nu.8. cum pluribus ſeqq.vol.7. & inter cętera omnes in d.l.1.vbi Iaſ.nu.77.de cõmuni teſtatur,cauſſas
2 * † meri,ac mixti Imperij poſſe delegari ab infirmo dicũt, ſicut quã-
3 do debet proficiſci. quam concluſionem † multis modis ampliat, atque reſtringit Benedictus Vadus Ciuis noſter inſignis,in eius aureo ad Felini lecturas Repert. & dicam in ſecunda parte, in verbo,
4 Delegatio, item tam † ex probatione infirmitatis, quam abſentiæ colligitur ignorantia publicationis edicti, cæterorumq; de quibus vox publica eſt in Ciuitate.Bar.in l.is põt nu.17.ff.de acqui. hæred. congerit Bertaz.conſ.cri.263. nu.9. & nu.11. ait morbum præſtare iuſtam cauſſam reſtitutionis in integrum, de quo dicemus in 2.par.
5 in verbo,Reſtitutio,pręterea abſentia, † & morbus faciunt, vt viuẽte Notario,qui ſcripſit inſtrumentum,alius eo viuente poſſit reaſſumere.Bar.in l.quædam.§.nihil intereſt,nu.4. ff. de eden.intellige cũ
6 requiſitis poſitis ab Afflict. deciſ.6.nu.3. Accedat ob malam † valetudinem,& abſentiam arbitrum nõ cogi ſententiam dicere. l. licet. ff.de arbit.& pariter Caius in l.aut. ff.de procurat.valetudinẽ abſentiæ æquauit,vt etiam Vlp.in l.ſi longius. ff.de iudi. ibi, Incidẽte infirmitate, vel neceſſaria profectione. ergo non quæuis abſentia in-
7 firmitati comparatur, ſed neceſſaria, & quando † talis dicatur docet Odd.in d.tract.q.7.art.13.nu.118.& q.10.art.6. nu.17. dicit, Infir-
8 mitatem † iuſtificare abſentiam eius,qui alias non iuſtè abeſſet, per tex.& Bal.ibi in l.ſi cui.§.tam diù verſ. planè. ff. ex qui.cau.maio. &
9 abſentem † metu morbi iuſta cauſſa abeſſe, & pro præſente haberi, diffusè probat Maſcar.cõcl.7.nu.11.vide Odd.in d.tract.q.7.art.11.
10 Scias etiã quod † ſicut non ſunt expectandi, nec vocandi abſentes, cum ſtatutum mandat contractum fieri cum eorum præſentia. ex

Bocat.in const. Ægi.25.lib.5.glo.3.nu.126. ita cum ipsi cõsanguinei sunt in loco præsentes, sed ægrotant, quia mẽtis & corporis exercitium requiritur pro capienda informatione, si contractus vtilis futurus sit. Idem Bocat. eo loci nu.133. Item scias infirmitatẽ magis
11 † excusare quam absentiam ex ratione à Bart. adducta in l.fi.nu.4. in fi.ff.de in integ.restit.

RVBRICA XXV.

De Infirmitatis, & paupertatis comparatione.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas infirmitati comparatur, & morti. num.9. & qualiter probetur nu.11.*

2 *Pauperes excusantur venire ad iudicem, & caussa ipsorũ dicitur pia nu.4. & vt infirmi excusantur nu.6. & 7. & in quo differant pauper, inops, & mẽdicus nu.10.remissiuè. & pauper sanus non est ita miserabilis, vt infirmus nu.12. eisque fauetur in ijs, quæ pecuniam requirunt. num.14. secus in ijs, quæ corpore implenda sunt nu.16. & caueant litigare cũ diuitibus nu.20. à quibus eis litis expensæ præstandæ sunt nu.21.*

3 *Episcopus tenetur pauperibus, & infirmis subuenire.*

5 *Medici, Aduocati, Procuratores, & Notarij gratis operam præstant pauperibus.*

8 *Iniuriarum an teneatur, qui paupertatem alicui obijcit.*

13 *Morbus à quibus regulariter excuset.*

15 *Mulcta pauperi à Iudice remitti potest.*

17 *Pœna corporalis qualibet est maior quacunque pecuniaria.*

18 *Caussa pauperis prius expedienda.*

19 *Judex potest priusquam vult causam terminare.*

22 *Sanitatis mater indigentia.*

CAPVT

CAPVT XXV.

BSENTIA infirmitati comparatur, quod paullò ante deduxi, vt etiam paupertati, vt dicit Bal. in aut.
1 hoc ita per illũ text. C. de duo. reis, ergò inter † morbum, & inopiam æquiparationi locus esse videtur, vt in specie scripsit Benincas. in tract. de paupertate, quæst. 7. speci. 10. in contractibus nu. 36. & probatur in c. quod de his extra de sent. excõmu. hinc dicitur Psal. 30. Infirmata est in paupertate virtus mea, vt nos docuit experiẽtia de anno 1591, quo fuit maxima hominum mortalitas, ex ingenti rerum omnium penuria caussata, ideo sępè videmus cum paupertate morbum coniunctum,
2 & ideo fortasse excusantur pauperes, vt infirmi, ne † ad præsentiam Iudicis se conferant, vt testificentur. c. si qui testium extra de test. itẽ
3 Episcopus † pariformiter tenetur pauperibus, & infirmis victum, ac vestitum subministrare. c. 1. dist. 82. & inter omnes egentes præcipuam curã infirmorũ habere debet, qui inopia premuntur. Benzo. in tract. de fuga lib. 2. q. 1. pag. 2. littera C, vnde causa infirmorum,
4 † & pauperum dicitur pia. Tiraq. de priuil. piæ cau. in præfat. Benin-
5 cas. vbi supra q. 5. per totam, & Medici † tenentur curare gratis pauperes, infirmos, & Aduocati, & Procuratores, Notarijque gratis illis inseruire, vt plenè per Viu. decis. 159. lib. 2. & sicut infirmi excusan-
6 tur, vt per Alber. in l. quæsitũ. ff. de re iud. & † dicam fusè in 2. huius
7 tractatus parte, ita etiam † pauperes. Odd. de restit. in integ. par. 1. q. 10. art. 9. nu. 45. etiam quod propria culpa in paupertatẽ inciderint. Viuius decis. 268. nu. 8. lib. 2. quę culpa non est illis obijcienda, ideo
8 † iniuriarum agi potest cõtra eum, qui alicui dixit, tu es pauper. Bar. Ang. & alij in l. si verò. §. qui. ff. qui satisd. cog. qđ nõ procedit cũ hoc dictum fuit caussa sui iuris cõseruandi. Lud. in 1. decis. Lucen. nu. 38. & non solum paupertas infirmitati comparatur per antedicta, sed
9 etiam † morti, vt congerit Sebast. Med. in tract. mors omnia soluit par. 1. post nu. 102. vbi plura de paupertate scribit, & Eccles. 40. dicitur, Melius est mori, quam indigere. quod in mendicis verificari puto, eisque, qui omnibus bonis carent. ad dicta per Medi. vbi sup.
10 dum ponit differentiam † inter pauperem, inopem, mendicum, & miserabilem, & inferius inter modos per eum traditos ad probandã
11 paupertatem. 11. loco dicit † ex eo probari, quod quis steterit in hospitali

12 ſpitali infirmus. quando tamen pauper eſt ſanus,non eſt † ita miſe-
rabilis,vt infirmus, ideo dicitur Eccleſ.30. Pauper ſanus,melior eſt,
quam diues imbecillis,& corpus validum, quam cenſus immenſus,
& quod non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis, ideo ægroti
pauperiores ipſiſmet pauperibus videntur, maioreq; miſericordia
digni, & conſequenter fauorabiliores. ſcias tamẽ diuerſo modo ex-
13 cuſari, nam morbus † regulariter ab ijs muneribus vacationem tri-
buit,quæ corpore implenda ſunt, & non pecunia.l.2.§. corporis.ff.
de vacat.mune. & congerit Iaſ.in l.age nu.2. C.de tranſact. Pauper-
14 tas autem excuſat,cum pecuniꝑ ſunt perſoluendꝑ,ideo pauper † ex-
cuſatur, ſi propter inopiam appellationem non fuerit proſecutus.
Innoc.in c.ex ratione extra de appellat. vi.Caſſad. de appell.deciſ.6.
15 per tot. mulctaq; † à Iudice pauperi remitti poteſt.Roman.in repet.
l.ſi vero.§.de viro nu.43.ff.ſolut.matr. ratio eſt, quia agitur de ſolu-
tione pecuniarum,quibus pauperes carent,& propterea eis fauetur,
16 † ſecus ſi ageretur de his,quæ corpore implenda forent, ad dicta per
Benincas. in d.tract. de paupertate q.4.nu.51. quare vulgatũ illud,
17 quod quꝑlibet pœna † corporalis eſt maior quacunque pecuniaria.
l.in ſeruorum in fi.ff.de pœnis, non procedit in vilibus, & pauperi-
bus perſonis.Caraui.ſuper 272.ritu,magnꝑ Curiæ nu.17. Ex dicta
18 differentia colligi videtur; quod cauſſa † pauperis ſit prius expediẽ-
da,quam infirmi,quia lites pecuniam requirunt. licet enim regula-
19 riter iudex † poſſit,quam vult prius cauſam terminare.Roma.in d.
l.ſi vero.§.de viro nu.45.ff.ſolut.matr.fallit tamen fauore pauperta-
tis,ex gloſſa in c.in primis 2.q.1.& Viu.deciſ.222.lib.2.vbi de pau-
peribus multa alia ſcribit,quæ omitto,quibus circa lites conſulo,ne
20 † cum viro potente,& locuplete litigent,niſi ius optimum, & clarũ
21 habeant: ad dicta Eccleſ.c.8. eiſq; litigantibus, † litis expenſæ à di-
uite ſubminiſtrandæ ſunt. l. ſi inſtituta.§.de inofficioſo. ff.de inoff.
teſtam. cum congeſtis ab Aſin. in praxi. iud.§.32. ampliat.30. pag.
22 mihi 423. Scias † etiam indigentiam,& paupertatem matrem eſſe
ſanitatis ob ciborũ parcitatẽ. vt Manut.dicit in Adagijs, car.2015.
quod intelligo, dummodo neceſſaria non deſint, itaque non reſi-
ſtent dicta in princ. huius cap.

RVBRICA XXVI.

De impedimento in genere.

SVMMARIVM.

1 *Impedimenta quæ iusta dicantur, & excusent. nu. 2. & 3. & an iuramento probentur nu. 12.*

4 *Impeditus protestari tenetur. & quæ probare habeat, vt excusetur nu. 5. & 6. & 9. & quid si passus fuit plura impedimenta nu. 7.*

8 *Impedimentum dicitur, quod vitari non potuit. & quod dicatur necessarium nu. 13.*

10 *Infirmus quomodo possit morbi impedimentum tollere, & nu. seq. dicitur, posse per indirectum mittendo procuratorem.*

14 *Procurator indigẽs pecunia ad causã tutelã iustũ dicitur pati impedimentũ.*

CAPVT XXVI.

VONIAM scripta ad fauorem Infirmorum ex rationis identitate extenduntur ad alios legitimè impeditos. vt dicit Franc. Caldas in suo tract. de restit. in integ. in verbo, Per quod pristinum ius, post nu. 56. nunc de impedimẽtis in genere aliqua dicamus,
1 & prius ea † iusta censeri, quæ per vim fluminis, maris tẽpestatẽ, viarum, seu belli discrimina obueniunt. per text. in auth. de ijs qui ingredi ad appel. §. alij verò. Item quòd quis in carcere vinculis fuerit obstrictus, seu circa rem rusticam, funusve familiare occupatus,
2 propter quas, † similesve caussas dari excusationem certum est, vt per Bonif. de Vitalinis in tract. de malef. in rub. de forma relat. nuncij nu. 29. & seqq. præterea dicitur iustum † impedimentum proue-
3 niens ex facto supremi Principis, & excusat, vt per multa iura pro-
4 bat Ludoui. in decis. Perus. 105. num. 10. & num. 13. ait † impeditum teneri protestari, & docere, quod si non fuisset impeditus, impleuisset, quod implere tenebatur, circa quod videatur semper doct.
* Bart. communiter recepta in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautio.
5 vbi ait, non sufficere constare † de maris tempestate, ita quod naui-

gari

gari non potuerit eo tempore, nisi probetur, impeditum de domo recessisse, & debito tempore ad mare venisse, & propter tempestatẽ
6 nauigare non potuisse. & sic † impeditus omni diligẽtia vsum fuisse probare debet; vt amplè per Decian.resp. 18.num.192.lib.2.Menoch.de arbitr. Iud. casu 118.in fi.& ex communi Honded.consil.
7 84.nu.28.lib.1.declara.vt per Mascar.de probat.concl.293. † & si plura passus fuit impedimenta, plures suæ diligentiæ pro illis tollendis probationes facere debet. Decia.& Ludo. vbi supra, vide Sebast. Med. de Fortu. cas.part.1.quæst.4.num.6.7.& seq.& per totam alia plura in materia impedimenti congerit, quæ ommitto. & propriè
8 † illud dicitur impedimentum, quod vitari non potuit.ex Paris.cõs. 67.nu.64.lib.3.Menoch.cons.100.nu. 117. vnde non dicitur impeditus, qui potuit impedimentum remouere. Caputaq. decis.72.in
9 2.parte, & qui † impedimẽto iuuari vult, duo probare debet, videlicet impedimentũ in caussa fuisse, ne præstiterit, quod præstare tenebatur, & huiusmodi fuisse, vt remoueri non potuerit Menoch.d.ca-
10 su.118.num.7.Med.vbi supra, & si quis dixerit † quomodo morbo impeditus impedimentum remouebit? Rimin. iun.cons.801.nu. 46.lib.7.dicit, operam Medici necessariam esse, & vitam sobriam. sed quia non est in Medico semper releuetur vt æger, ego existimo ab infirmo non esse id strictè exigendum, vt ab alijs impeditis: ideo
11 subdit Rim. vbi supra ægrotum posse † per indirectum impedimẽtum tollere, mittendo Procuratorem, quod quando locum habeat, inferius suo loco latius dicemus: & quæ de infirmitatis probatione colligemus cap. 37. seruient ad probationem impedimenti, quod
12 † quãdo iuramento probetur ample docet Mascar. de Proba.concl. 885.vi.add.Saly.in l.1.in penul.addit.C.de dilat. Ias. in l.vlt.nu.48. ff.de ferijs Franc.in cap.ex ratione extra de appellat. Seraph.de priu.
13 Iuramenti priu.35.Mysing.obs.92.cont.3.scias etiam † non solum morbi impedimentum, vel simile dici probabile, & necessarium, vt supra cap.7.& seq.sed etiam illud, quod respicit vtilitatem publicã, & cõmune bonum loci, vel Prouinciæ c.fin. extra de dilat. cum notatis ibi per Inno.in prin.cõgerit Ber.cõs.18.nu.78.lib.3.& nu.122.
14 Item † iustum dicitur impedimentum Proc. pecunia carẽtis ad caussæ tutelam suscipiendam. Rot.decis.206.nu.4.lib.2.in nouiss.par.3. & 14.species iusti impedimenti enumerantur à Rebuf. tract. de excusat.num.33.& sequentibus.

RVBRICA

RVBRICA XXVII.

De caussis Infirmitatis.

SVMMARIVM.

1 *Ratio Diuinorum operum reddi non potest, & cur.*
2 *Morbi plerunq; ex peccatis proueniunt. & ex quibus caussis secundum Medicos nu. 7. 8. 9. & qua ratione illis succurratur nu. 10.*
3 *Infirmis semper compati debemus, & quare. qui humanè tractandi sunt. nu. 4. eisq; caussa pusilla nocet. nu. 5.*
6 *Dominus quando venire, & pulsare dicatur.*
11 *Caussa dicitur, cui ratio inest.*

CAPVT XXVII.

INFIRMITAS, aliaq; corporis flagella à peccato primi nostri parentis manarunt, quod nisi fuisset, neque etiam tot mala fuissent, sed valido, firmo, atq; sano corpore à Paradiso Terrestri, tandem in Cęlestē Patriā vocati, fuissemus, vt doctè ostendit Episc. Benz. in suo tract. de fuga q. 8. pag. 128. col. 2. vers. sunt alia. Cur autem contingat vnum potius, quam alium infirmari, videamus, &
1 licet † operum Dei non possit homo inuenire rationem. Eccles. 8. & de secretis Diuinis non sit reddenda ratio, nec reddi possit, quia inscrutabilia sunt, & incomprehensibilia. Hosti. in summa tit. de rescrip. Fely. c. si quando, nu. 9. extra cod. vbi Rip. ample. nihilominus
2 Viu. decis. 97. nu. 3. lib. 1. scriptum reliquit † morbum plerumq; ex peccato contingere, vt in c. cum infirmitas de pœnit. & remiss. item prouenit, vt iustus per pœnitentiam in meritum crescat 3. ad manifestandam gloriam Dei, vt in cęco nato. quarto ad custodiendam virtutē, iuxta illud Apostoli, Dum infirmor, fortior sum. quinto ad initiū pęnæ, vt hæc omnia docet Sebast. Med. in tract. mors omnia soluit par. 1. nu. 138. & Caball. milleloquio 503. & dicit Nauar. de horis Cano. c. 22. nu. 47. circa fi. Deum solere morbos sæpe immit-

tere ob alias causas quam peccatorum, & interdum ne ob dona data quis superbiat, & exemplificat in Paulo 2. ad Corint. c. 12. bonũ tamen est arbitrari morbos ob peccata nostra contingere, eaq; cor-
3 rigere. Verum quia † Dei iudicium ignoratur, vtrum pro purgatione, virtutumq; custodia, an pro vindicta morbi contingant, debemus semper infirmis compati, & non addere afflictionem afflictis, vt dicit text. in c. cum percussio. 7. q. 1. hinc D. August. de oper. mo-
4 nach. † qui veram ostendit corporis infirmitatem humanè tractãdus est, immò nec ipsi ægrotãtes debent esse soliciti nimis, cur mor-
5 bi eis contigerint, quia ex Ouid. sententia, Infirmis † caussa pusilla nocet, vnde cum Apostolo 12. ad Corin. Gloriabuntur in infirmitatibus suis, memores verborum Greg. super 12. Lucæ, ad illa verba, Beatus seruus, quẽ cum venerit Dominus. venit, inquit, Dominus
6 † cum ad iudicandum properat, pulsat verò, cum per ægritudines mortem denunciat, cui confestim aperimus, si eum amore suscipimus, & ad hoc multa dicam in Procœmio 2. par. huius tract. ideo ad caussas morborum redeundo, vltra adductas inuenio aliam attulisse
7 glossam in c. 1. dist. 91. dum dixit, † morborũ caussam esse, cum inæquale est corpus exuberãtia, seu defectu humorum; quæ ratio Medicorum esse videtur. & Lucas de Penna in l. nullus. C. de Decurio.
8 lib. 10. scripsit, † quod nos in morborum vitia à naturali sanitate cõmutat, aut superfluus calor, aut nimiũ sanguinis pondus ęstuans, aut vltra naturalem modum humor exundãs, aut spiritus per totos
9 meatus nõ solita laxitate discurrens. & subdit † morbos tunc facilè prouenire, quando temporum turbata est temperies, vt hyemis siccitas intẽpestiua, veris calor repentinus, æstatis incongruus humor,
10 vel Autumni diuitijs illecebra indigesta. Scias autem hanc † vltimam morbi causam humanam indigere medicina, cæteras diuina misericordia secundum Isid. lib. 3. de summo bene cap. 3. vbi ait tribus de caussis morbos accidere, ex peccato tentatione, intemperantiaq;, & huic humana medicina succurri, cæteris pietate diuina. & circa causas morborum vide Petr. Greg. I. C. Tholos. in Syntax. ar-
11 tis mirab. lib. 28. cap. 23. & seqq. Sciasque † quòd illa dicitur caussa, cui ratio inest. Bal. in c. monast. de vita, & honest. cleric.

RVBRICA

RVBRICA XXVIII.

Infirmis cur tot priuilegia concessa fuerint.

SVMMARIVM.

1 *Sebastiani Medicis ratio cur infirmis succurratur.*
2 *Episcopus ægrotus non cogitur cedere, & quare, & qua de caussa detur sibi coadiutor.*
3 *Dispositio si habet plures rationes tenet, licet vna ex illis cesset.*
4 *Mulier menstruata non est ab ingressu Ecclesiæ arcenda.*
5 *Infirmis succurri publicè interest.*

CAPVT XXVIII.

1 POST relatas morborum caussas, videamus, quare tot priuilegia ægrotantibus concessa fuerint. qua in re Sebast. Med. de fortu. cas. par. 1. q. vlt. nu. 18. factũ fuisse putauit † ne afflictis addatur afflictio, vti contingeret, si infirmi onera cęteris communia sustinerent. quæ ratio anteq; excogitasset quidem ipse Medices, fuerat à Summo Pontifice adducta in c. ex parte extra de cler. ægro. vbi dici-
2 tur, † Episcopum non valentem propter morbum Pastorale officiũ exercere, ad cessionem cogendum nõ esse, nec afflictionem afflicto addendam, sed potius eius miseriæ miserãdum, & hac vltima ratione, mandat ibi Summus Pontifex illi dari coadiutorẽ, sicut propter primam, ne afflictio adderetur afflicto, dixerat ad cessionem non esse cogendũ. vnde duas rationes ex illo textu colligo pro infirmis,
3 & nõ sine caussa, quia † vbi dispositio habet plures rationes, si vna cessat, alteraq; remanet, non cessat dispositio. vulgato. §. affinitatis, vbi Ang. & cæteri Instit. de nupt. Ripa in l. si ventri. §. in bonis vbi dat tres limitationes. ff. de priui. credi. Bar. in extrauag. ad reprimendum in vers. ne ex eorum absentia nu. 14. & dictæ duæ rationes cõsideratur à glossa in c. ad audiẽtiam in vers. Infirmitas extra de cler. non resident. concordat. c. licet extra de censibus, ibi, inhumanum est nimis affligere eum, cui debet misereri; ex text. in c. ad eius. circa

4 medium dist. 5. dicit, mulierem † menstruatam ab ingressu Ecclesię minime arcendam esse, quia naturæ superfluitas non valet sibi in culpam imputari, & ex eo, quod inuita patitur, iustum non est, vt
5 Ecclesiæ ingressu priuetur. Item videtur, quod † publicè intersit, infirmis succurri, per tex. in c. 1. extra de cler. ægrot. vbi dicitur, quod si impediretur ægrotus, ne consueta perciperet, alij deterrerentur, & forte non posset, qui militaret Ecclesiæ, inueniri.

RVBRICA XXIX.

Infirmitas excusat, nec sub lege est.

SVMMARIVM.

1 *Iura generaliter loquentia, quibus ex caussis restringantur, & an ratione infirmitatis num. 2.*

3 *Statutum, vt nullus de magnatibus Palatium ingrediatur non comprehendit Medicos.*

4 *Infirmitas non est legibus subiecta. & regulariter excusat. num. 5. non solum infirmos, sed etiam suos, num. 6. sed difficile sui in praxi. excusarentur num. 7.*

8 *Infirmi absq; pietatis offensa à suis non sunt derelinquendi.*

9 *Scholaris priuilegium, ne pro represalijs capiatur, extenditur ad suos, qui ad eum iuerunt.*

10 *Patris infirmitas à quibus muneribus filium excuset.*

11 *Legati si duo mittantur, & vnus in itinere infirmetur, alter, qui secum stetit, excusatur.*

12 *Priuilegium alicui competens ad familiares extenditur. declara, vt num. sequent.*

14 *Publicè interest ægrotantium priuilegia ad familiares extendi.*

15 *Auctor in quo dissentit à Iasone.*

16 *Casus contingens in persona Procuratoris excusat. principalem.*

17 *Ministri infirmorum an vtantur priuilegijs contra ipsos infirmos.*

CAPVT

CAPVT XXIX.

VÆ præcedenti capite scripsi, faciunt, vt hic aliqua ægrotantibus concessa subiungã per modũ regulę, donec distinctius in 2. parte alia pleniore manu col-
1 ligam, dico igitur, quod sicut † ratione loci, temporis, caussæ, & personæ omnia iura generaliter loquẽtia restringuntur, vt amplè probat Sebast. Med. de reg. iur. reg. 1. nu.
2 97. ita † ratione infirmitatis, vt colligi potest ex l. arboribus. §. de illo. ff. de vsuf. l. si longius. l. iudex. ff. de re iudi. l. licet. ff. de recept. arbi. l. filiusfam. §. fi. ff. de procurat. l. non solum. §. vlt. cum l. seq. & l. philosophi. §. aduersa. ff. de excus. tut. l. 1. C. qui morbo. §. igitur propter Instit. de excusat. tut. cum similibus, hinc post Bal. per eum citatum
3 dixit Ayno cons. 3. nu. 20. statutum † quod nullus de magnatibus audeat Palatium ingredi, non habere locum in Medico Palatium
4 ingrediente caussa curandi infirmum, & † necessitatem morbi non esse legibus subiectam probauit Franc. Marci quæst. 645. nu 1. par. 1. & Innoc. in c. 1. nu. 2. extra de celebrat. missa. affirmauit, infirmis legem non esse impositam, vnde non mirũ, si passim Doct. clamãt,
5 † infirmitatem excusationem tribuere, vt notatur in l. quæsitum. ff. de re iudi. & congerit Med. de Fortuitis casibus par. 2. q. 6. Bolognet.
6 cons. 4. nu. 51. Amplia † hanc regulam, vt nedum infirmos complectatur, sed etiam suos; vt per Doct. omnes in l. 1. ff. de off. eius,
* vbi Iacobus de Nigris de commu. testatur nu. 70. & Oria. num. 18. idq; etiam in criminalibus locum sibi vendicat, teste Foller. in pract. crim. in verbo, audiantur excusatores num. 38. difficile tamen esset
7 † in praxi, propter infirmitatem suorum, talem excusationem obtinere, vt per Carau. sup. rit. mag. Curiæ. rit. 269. in fi. licet pietas contrarium suadeat; vt videtur sentire Baiar. in addit. ad Clar. §. fin. q. 34.
8 num. 22. in fi. ægroti † enim absq; pietatis offensa non sunt derelinquendi arg. l. plerumque. ff. de ædil. edi. præsertim cum extra Patriã ægrotant, & hoc casu facilius excusationem admitterem, per cap. communis 23. dist. & doctrinam Bart. in l. 2. §. legatis. ff. de iudi. vbi
9 dicit, quod si † Scholaris habet priuilegium, ne pro represalijs capiatur, habet etiam Pater, vel Frater, qui ad eum iuerunt, ideo cogita, si ità possit intelligi l. fi. C. qui morbo se excus. lib. 10. vbi dicitur, mor-
10 bum Patris † personalium munerum filio non præstare excusatio-

nem

nem,eorum ſcilicet, quæ ſumptum non exigunt, vt per gloſſ.ibi,vt d. l. non procedat, quando filius aliò ſe contulit, vt Patrem curaret, tunc enim ab omnibus muneribus eum excuſandum putarem. vi. Cępol.in l.qui tertiana.ff.de ędil.edi.& Bal.in l.ſi cui.§.tamdiu, verſ.
11 planè.ff.ex qui.cau.maio.vbi dicit, quod ſi † duo miſſi fuerint in legationem,& in reditu vnus infirmatus fuit,alter,qui ſtetit ſecū, pro eo tempore, quo ſtetit, dicitur abſuiſſe cauſa Reipub. & ſic excuſatur vti ſocius infirmus, & conſequenter priuilegia infirmorum ad ſocios extenduntur, cum eorum præſentia fuit neceſſaria, ſecundū Bal.eo loci,vbi idem dicit de Medico,per l.inter eos.ff.eo.& priuilegia infirmorum extendi ad Medicos, aliosq; ipſorum miniſtros neceſſarios,in cura permanentes, colliges ex eodem Bal. in l. adminiſtrantes.ff.de excuſat.tut. & in l.1.C.de vxo.mil. & Beninc. de paupertate quæſt. 8.ſpeci. 3.in contractibus nu. 26.vide tex.in l.vlt.ff.de
12 iure immu. & generale eſt, vt † priuilegium alicui competens, ad familiares extendatur. latè Dec. in l. in omnibus cauſſis nu.8. ff.de reg.iur.vide Capy.deciſ.12.Boer.213.nu.5.& ſeqq.Menoch.de arbit.caſ.336.nu.10.Bertaz.conſ.crim.397.vbi nu.4. extendit ad miniſtros,qui ſalarium non habent, etiam ſi ægrotarent, quia & tunc ſeruire intelliguntur. Carau. ſup.46.ritu magnæ Curiæ num. 21.
13 Intellige † cum priuilegium inutile redderetur, niſi ad familiares protraheretur.Gemin.in c.licet.§.cum conceditur in princ. de priu. in vi.Abbas in c.quā ſit nu. 1.extra de iud. vi.Odd.de reſti.in integ. par.1.q.6.art.9.nu.29. vt contingeret infirmis, quorum priuilegia, niſi ad miniſtros in eorum cura permanentes,extenderentur,parū, & ſæpe nihil prodeſſent, quia abſque cura neceſſaria, mortem cum
14 vita commutarent,publicè † ergò intereſt ægrotantium priuilegia ad iſtos extendi.arg.d.l.inter eos.donec,inquam,in cura permanēt, & diligenter munus ſuum obeunt. ad tradita per Saly. in l.2. nu.3.
15 C.de Epiſ.& cler.nec † mihi placet ſentētia Iaſ.in l.ſtriniarios nu.2. C.de teſta.mili. dum indiſtinctè dicit, priuilegium alicui cōceſſum non extendi ad miniſtros,niſi ſint perpetui, ſecus ſi temporales,vel ad beneplacitū, ſed puto debere intelligi in caſibus expreſsè ita de-
16 ciſis,vt fuit in c.per exceptionem de priuil.in vi. ſcias † etiam caſum contingentem in perſona Procuratoris ita excuſare principalem,ſicut ſi in eius perſona accideret,vt dicit Bal.per illum tex. in l.præſes in 3.nota.C.de appella.intell.vt per Odd.de reſt.in integ.quæſt.30. art.13.

17 art. 13. nu. 65. sed an ministri † infirmorum vti possint priuilegijs contra illos, videtur non posse ex Ceph. cons. 539. nu. 4. sed contra Port. instit. de excusa. tut. nu. 21. concorda vti posse ad damnum vitandũ, non ad lucrũ captandum, ex Menoch. cõs. 447. nu. 37. lib. 5.

RVBRICA XXX.

De excusatore infirmi.

SVMMARIVM.

1 *Excusator infirmi an, & quãdo teneatur offerre probare morbũ. & nu. 7. qui non debet habere mandatum nu. 5. & cur sine eo, ratiq; cautione admittatur. nu. 14. & in criminalibus etiam admittitur nu. 8. sed missio illius non prodest leuiter ægrotanti. nu. 10.*

2 *Certus non est vlterius certiorandus.*

3 *Iudex quid agere debeat, quando allegatur morbus citati.*

4 *Morbus quomodo probetur ab excusatore.*

6 *Impeditus non tenetur mittere excusatorem, sed cautè agit mittendo nu. 9. anq; præsumatur potuisse mittere Procuratorem, sicut misit excusatorẽ nu. 11 & 13.*

12 *Mittere an quis teneatur ad alienam Ciuitatem pro Aduocatis, Procuratoribus, & Medicis.*

15 *Appellatio admittitur, quando Iudex reijcit excusatorem infirmi.*

CAPVT XXX.

VT Iudicis potestas suspendatur, & processus sit ipso iure nullus contra infirmum fabricatus, nec morbi ignorantia allegari possit, solent ab infirmis excusatores mitti ad allegandum infirmitatem. iuxta tradita per Vant. de nullit. ex defect. iurisd. ord. nu. 161.
1 vbi etiam dicit, † super allegatis deberi probationem offerri, nisi infirmitas sit notoria, vt per eum ibi num. 166. certus enim non est
2 † vlterius certiorandus. l. 2. ff. de eden. C. denunciasse, in princ. ff. ad

l.Iul.

l.Iul.de adult.cum simil.quocunque igitur modo constet, Iudicem morbi notitiam habuisse, & nihilominus processisse, processus est
* ipso iure nullus.vt per Doct.in l.2.§.si quis in iudicio.vbi Iaſ.de cõi testatur.ff.si quis caut.Berret.conſ.1.nu.10.Chart.de execut.ſenten.
3 capto bandito cap.fin.nu.267.vbi dicit, Iudicem debere † dare terminum ad probandum impedimentum,qui Bar.in l.quæſitũ nu.5. ff.de re iud.conſuluit,vt habita ab excuſatore allegatione morbi, & oblatione de illum probando,pronunciet citatum cõtumacem ſub conditione,ſi morbus non fuerit probatus, cuius probatione habi-
4 ta, ſiue † per teſtes, ſiue per fidem Medicorum in ſcriptis redactam, vt per Clar.in praxi.§.fi.q.34.verſ. dixi etiam, tenetur expectare,donec infirmus conualeſcat. Vant.vbi ſup. Affli.ad cõſti. Regni par.1. rub.96.nu.24.nec debet reijcere excuſatorem non habentem man-
5 datum,quia excuſator † ſine eo admittitur. Specul.tit.de ijs,qui alieno nomine in iud.inter, & quando impedimentum eſt neceſſariũ, & iuſtum,quemlibet de populo ad excuſandum admitti, etiam minores,& fœminas,ſimileſq; à iure reprobatas perſonas amplè probat
* Berous,dicens in hoc omnes Doctores conuenire.conſ.18.nu.122.
6 lib.3.& nu.141.probat, † impeditum non teneri mittere excuſatorem cũ mandato,& nu.ſeq. quod quilibet de populo ſine mandato admittitur ad excuſandum notoriè impeditum abſque eo,quod of-
7 ferat ſe velle probare impedimentum: ſubditque iudicem † debere admittere pro notoriè non impedito, etiam quemlibet de populo, dummodo offerat ſe velle probare impedimentum,& probet,& ita
** magis communiter Doct.ſentire teſtatur. & prædicta † & in crimi-
8 nalibus procedunt.vt per Clar.vbi ſup.Millcum in pract.crim.pag. mihi 51. Suarez in Theſſa.commu.opi.nu.115. Bero.d.conſ.num. 126. Alia de excuſatore peti poterunt ex tractatibus de excuſatore Ant.de Canar.& Rebuff.ex citato conſ.Bero.18. & ex Bonif.de Vi-
9 tali.de maleſi.tit.de Procur.defenſ.& excuſat.vbi nu.11.dat † conſilium ęgroto,vt ſemper mittat excuſatorẽ,cum mittere poteſt,quando ſcit cõtra ſe procedi, quod non præſumitur ſcire: ſecundum eũ,
10 & ſubdit, quod miſſio † excuſatoris non prodeſt leuiter ægrotanti.
11 an autem, qui miſit excuſatorem † præſumatur eodem modo potuiſſe mittere procuratorem? videtur negatiue cõcludendum, quia facilius inueniuntur excuſatores, quam Procuratores, præſertim in
12 locis paruis,vt per Bar.in l.idem nu.3.ff.pro ſocio. vbi ſubdit, † quẽ

non

non teneri mittere ad Ciuitatem pro Aduocatis, Procuratoribus, & Medicis. Francus tamen in c.conſtitutus col. 1. in 4. notabili. extra de
13 appell. ait † præſumi eum, qui miſit nuncium, potuiſſe mittere Procuratorem, & citat. Ioan. And. contrarium ſentientem, cuius ſententiæ ipſe adhæreo, niſi eſſemus in Ciuitate, ſeù loco inſig. ex Bart. vbi
14 ſupra, cur autem excuſator † infirmi abſq; mandato, ratiq; cautione admittatur. docet Benedic. de Plombi. in l. accuſare. §. ad crimen nu.
15 13. ff. de pub. iud. & † ſi iudex nollet admittere, poſſet appellari, ſeu de nullitate proceſſus dici, plenè Berous conſ. citato 18. nu. 124. & 136. adde præmiſſis diſtinctionem Oddi de reſtit. in integ. q. 30. art. 1. verſ. ego puto. vt neceſſe ſit mittere excuſatorem, vt iudicium contra impeditum ſit ipſo iure nullum, aliàs non. vi. Farin. q. cri. 11. nu. 59. & 60. Laurent. Tonninum caut. 166. nu. 9. ex caut. 245.

RVBRICA XXXI.

De Procuratore Infirmi.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfam. ad quæ poſſit Procuratorem conſtituere.*

2 *Infirmus non cogitur niſi velit in cauſis grauibus Procuratorem mittere, & num. ſeq. ex communi.*

4 *Procurator an, & quando ab impedito mittendus ſit. diſtingue, vt nu. 6. 7. & ſeq. & qui non tenetur mittere excuſatorem, multo minus Procuratorem nu. 10 fallit in cauſis requirentibus celeritatem nu. 11. & quando quis præſumatur commodè mittere potuiſſe nu. 13. remiſſiuè.*

5 *Pacianus fuit olim collega Patris Auctoris in Auditorio Ducis Sablonetæ.*

9 *Cauſſa quando dicatur grauis, & ardua remiſſiuè.*

12 *Reſtitutio in integrum an detur impedito, qui non miſit Procuratorem, vbi mittere tenebatur. & quid ſi poſtquam dimiſit, principalis infirmetur. num. 14.*

CAPVT XXXI.

VAMVIS ea, quæ nos facere debemus, possimus committere idoneo Procuratori. vt dicit Bal. in l. Præ-
1 ses in 3. nota. C. de appell. ideo † filiusfam. potest constituere Procuratorem ad omnia, quæ ipse sine Patre gerere potest. l. filiusfam. vbi Bart. ff. de Procur. non
2 ideo sequitur, vt cogamur, & in specie, vt infirmus † cogi non possit, nisi velit, in grauibus caussis Procuratorem constituere, probat. tex. not. quem ibi Abb. nu. 3. alibi non reperiri, affirmat, in c. querelam
3 lam extra de Proc. & quod impeditus † ex caussa necessaria, & probabili simul non teneatur Procuratorem mittere. docet gloss. per illũ tex. in cap. si ægrotans. 5. quæst. 3. Innoc. & alij in d. cap. querelam Bart. & cæteri in l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis caut. congerit. Od-
* dus de restit. in integ. q. 30. art. 2. vbi de communi testatur, & in tota illa quæst. per octodecim articulos amplè tractat materiam, quã-
4 do impeditus † teneatur mittere Procuratorem, & vltra eum vide semper Pinel. in aut. nisi tricennale num. 43. C. de bon. mater. Capy. decis. 123. Port. consil. 3. per totum Rim. iun. consil. 801. lib. 7. Bero.
5 latissimè cõs. 18. lib. 3. Paciã olim † collegam eximij Patris mei Ant. Mariæ in Auditorio Ducis Sablonetæ, in suo de Probat. tract. lib. 2. cap. 46. nu. 28. & seqq. qui omnes cum diffusè materiam examinẽt, non sunt à me, qui breuitati studeo, referendi, sed non grauatè referam distinctionem doctiss. Papiensis, in sua practica in forma respon. rei, post nu. 13. ver. in termino, vbi quærens, si citatus necessa-
7 riò teneatur Procuratorem mittere, dicit, † aut loquimur ex parte actoris, quo ad interrumpendam præscriptionem, & tunc mittere tenetur l. 1. ff. de diuer. & tempor. præscript. l. quæsitum. ff. de re iudi. Aut ex parte rei, & tunc, vbi impedimentum est perpetuum, tenetur mittere l. fin. C. de Procur. secus si est temporale, quo casu, etiam si sit longum, non tenetur Bero. in citato consil. nu. 103. sed ad Papien-
7 sem redeundo, subdit, præterea debere mitti Procuratorem † cũ impedimentum est voluntarium, aut etiam necessarium, sed non probabile l. sed & si. §. 1. ff. ex qui. cau. maio. sed si impedimẽtum est necessarium, & probabile, subdistinguit, Aut lis erat cõtestata, aut nõ, vt primo casu teneatur, secundo nequaquã. Præterea ait Capy. d. de-
8 cis. 123. col. 3. vt † non sit mittẽdus Procurator ad litẽ contestandã,

& ad

& ad sententiam, quia sunt actus nimis ponderosi. verum contradicit Oddus,& citati per eum d.q.30.ar.17.ver.sed ista, & infra latè
9 explicat † quando caussa dicatur grauis,& ardua post omnes in d.c. querelâ extra de Procur.scias etiam, quod in casibus, in quibus im-
10 peditus non tenetur mittere excusatorem, multo † minus Procuratorem,Bero.d.cons.18.nu.52. & 58. vt cum Iudex morbi notitiam habuit,ad dicta in superiori c.nu.1.& 2.& perBero.ibi nu.57.& nu.
11 94.dicit,speciale esse in † caussis requirẽtibus celeritatem, vt debeat constitui Procurator,quod declar.nu.119.& Oddus d.quæst.30.art.
12 10.num.57.& arti.18.quærit,an † detur restit.in integrum, si non mittitur Procurator, vbi quis mittere tenetur, & dari concludit, & tunc præcipuè dabitur,cũ Procurator commodè haberi non potuit,
13 arg.l.sed & si.ff.ex qui.cau.maio.§.1.ibi, cum potuit, & † quando potuisse præsumatur,colliges ex Bar.in l.idemque.ff.pro socio. Quid si sequatur Infirmitas principalis post dimissum procur. C. & quia
14 † per eum defendi potest,cessare videtur restit.per tex.in l.ait prætor circa princ. ff. ex qui.cau.maio.vide gloss.in l.15.qui.ff.eo.tit.& omnino Benin.decis.26. per totam,quam secuta fuit Rota Maceratensis in vna Anconit.2. Maij 1602. excusando Infirmum.

RVBRICA XXXII.

An Infirmi protestari teneantur.

SVMMARIVM.

1 *Infirmi protestatio non est necessaria,& cur nu.6.sed bene vtilis. num.3. & vtilitas in quibus consistat.nu.4.& 5.*

2 *Protestatio non requiritur de impedimentis prouenientibus ex persona impediti, & tunc est necessaria,cum missio Procuratoris est necessaria nu.7. & potest fieri à Procuratore non habente speciale mandatum, num.8. sed an admittatur cum cautione rati. vide ibi.*

9 *Procurator ad protestandum debet facere fidem de mandato per instrumentum, & non per testes.*

11 *Coniunctæ personæ sine mandato non possunt protestari.*

CAPVT XXXII.

NVNC videamus, an infirmus protestari teneatur, & quia de protestatione impediti plenè agit insignis Præceptor meus, D.Oddus de restit. in integ. par. 1. q.28. per totam, breuibus me expediam, concluden-
1 do † protestationem infirmi non esse necessariam.
* Innoc. in c. fin. de appella. Fely. ex cómu. in c. venerabilis. nu.7. extra de iud. Doct. in c. ex transmissa extra de præscript. & in l.2. §. quod diximus. ff. si quis caut. Mysing. obser. 59. cent.3. & ex magis cómu.
** Oddus in loco citato, art.2. nu.7. & dicit Farina. quęst. cri. 11. nu.60.
2 circa medium, conclusioné procedere † in omnibus impedimentis surgentibus ex persona impediti, vt infirmitatis, carcerationis, & si-
3 milium, in quibus vtile † esse protestari, non tamen necessarium; idem voluit in suo pulchro tract. de remedijs Illust. D. Innocentius Sorbolongus affinis, & conciuis meus, in remedio ad excusandum impeditum. nu.18. ne referam alios per Odd. pro hac opinione cita-
* tos d.q.28. art.1. vbi communem omnium sententiam esse dicit, vt sit semper vtilis protestatio ipsi impedito, quomodocunque, à quo-
4 cunque, & quocúq; casu fiat; & † infra, duas vtilitates istius protestationis adducit, prima est quia per eam facilior redditur probatio impedimenti. secunda quia colligitur ex ea voluntas impediti, quod si impeditus non fuisset, ea expleret, quæ explere tenebatur. Prodest
5 † etiam protestario ad reddendum processum contra infirmum fabricatum ipso iure nullum, iuxta tradita in duobus præcedentibus capitulis, & per Vant. de nullit. ex defe. iurisdi. ord. nu.161. Farinac. vbi supra nu.60. vers. mouet me secundo; sanum igitur est in omni
6 casu protestari, sed non necessarium, vt dixi in infirmo, † cuius impedimentum non prætetea remoueretur, si millies protestaretur. Oddus d.q.28. nu.54. quod voluit etiam Sorbolongus noster, in ci-
7 tato remedio nu.6. & nu.15. tunc necessariam esse † protestationem impediti affirmauit, cum missio Procuratoris est necessaria, de quo scripsimus cap. præced. & de hac protestatione vide etiam Arrium Pinel. in aut. nisi triennale, post nu.43. C. de bon. mater. Seraf. de priuil. iura. priuil. 35. nu.12. & seq. & semper Odd. vbi supra, & Cabal.
8 milleloq.869. & † potest fieri à Procuratore non habente speciale mádatum. Bart. in l. actione. §. renunciare per illum tex. ff. pro socio.

sed

ſed an quis admittatur cum cautione rati.docet Iaſ.in l. 5.§.qui Procuratorio.nu. 3.ff.de nou.ope.nunc. & in l.1.poſt nu.9.verſ.3.limit.
9 C.de procur.ait, † Procuratorem ad proteſtandum debere facere fidem de mandato per inſtrumentum publicum,& non per teſtes.ſequitur Ludo.in ſuis commu.concl. in 3. fallent.31.concluſionis. & hanc materiam proteſtationis ab impedimento facien. intricatam eſſe dicit Laurẽt.Tonninus caut.13.in fi.vnde conſuluit,vt ſemper fiat proteſtatio,& repetit caut. 112.nu.2. & Aym.conſ.401.num.8.
10 vol.3.tunc præſertim † putat proteſtationẽ neceſſariam,vbi agitur, vt impedimento ius quæratur,citat Gozad.cõſ.66.col.3. qui nu.15.
11 ait, patrem, aliasq; coniunctas perſonas † ſine mandato non poſſe proteſtari.

RVBRICA XXXIII.

Infirmi an poſsint per ſubſtitutum ſeruire.

S V M M A R I V M.

1 *Subſtituere quis regulariter non poteſt, niſi conſuetudine, vel pacto permittatur.*

2 *Illuſt.perſonæ, & in dignitate, & neceſſitate poſiti ſubſtituunt. ampl.vt nu.3. & declara,vt nu.8. & 9.*

4 *Infirmi poſſunt ſeruire per ſubſtitutum, & reſtrictio Bart. quo ad eos, qui multum laborauerunt,declaratur nu.5.& 6.cum ſeq.*

10 *Iudices de Prouincia recedentes non poſſunt aliquem de Prouincia ſubſtituere.ſed de conſuetudine non ſeruatur. num.11. & ſi propter morbum ſubſtituunt,eis de morbo creditur.nu.12. ex communi.*

13 *Subſtituti debent à Iudice approbari. an autem eorum poteſtas duret poſt mortem ſubſtituentis.nu.17.*

14 *Infirmitas vera, non ſimulata operatur, vt ſubſtitui poſſit.*

15 *Mandatum ſpeciale ad ſubſtituendum requiritur.*

16 *Procurator quando poſsit ad iudicia, & negotia ſubſtituere.*

CAPVT

CAPVT XXXIII.

INDVSTRIA personę, quia in dubio electa fuisse præsumitur. l. inter artifices, vbi glos. & Doct. ff. de
1 solut. operatur, † vt quis regulariter non possit per substitutum seruire, nisi consuetudine, pactove permittatur. vt per Bart. in l. nemo. ff. de duobus reis.
2 possunt † etiam per substitutum seruire Illust. & priuilegiatæ personæ. l. nullus. C. de Decur. lib. 10. & in dignitate, seu in necessitate aliqua constituti. ex eiusdem Bart. sententia in l. continuus. §. si ab eo.
3 nu. 2. ff. de verb. oblig. quæ † locum sibi vendicat, etiam si necessitas illa ex delicto prouenerit, vt per Rom. & addent. sing. 75. incipiẽte,
4 An promittens. ægroti † igitur multo magis poterunt per substitutum seruire: vt in terminis dixit Bal. in l. vlt. ff. de excusa. tut. & probatur in l. 1. in fi. C. de præpos. agent. in rebus seu de agent. in rebus
5 lib. 12. vbi Bar. nu. 3. restringit † tex. ad illos, qui aliàs multum laborauerunt. & secutus est Put. de Synd. in verbo, An substituens nu. 2. circa finem: mouentur ex verbis in eo tex. appositis ibi: Præceden-
6 tibus eorum laboribus. verùm † eis posset responderi, ideo in d. l. labores præcedentes considerari, quia loquitur de militibus, quibus præcipuè laborare conuenit. arg. l. 1. ff. de milit. testam. non est idem ergo de alijs dicendũ. vnde ipsemet Bar. in d. §. si ab eo. l. continuus. ff. de verb. oblig. in citata. l. nullus, & in d. l. nemo. ff. de duobus reis. prædictam restrictionem prætermisit, & solum illam apposuit in d.
7 l. 1. C. de præpos. ag. in rebus. itaque tacitè † voluisse videtur, quod procedat restrictio duntaxat in terminis illius tex. in alijsq; casibus substitutio ab infirmo fieri queat, laboribus etiam non præcedentibus. vide Carot. de Locato. tit. de sublocat. q. 18. num. 23. pag. 100.
8 Quæ conclusio ita firmata † intelligenda est, cum eiusdem professionis homines, & æquè idonei substituuntur. Bart. in d. l. 1. & Cor-
9 set. in sing. suo incipiente, Substitutus. Tales † præterea substituendi sunt, qui à principio eligi potuissent, vt dicit Bal. in l. parabolam.
10 C. de Episc. & cler. vbi reprehendit † Iudices illos, qui cum de Prouincia recedunt, subrogant vnum de Prouincia, qui à principio eligi non potuissent l. 3. ff. de off. assess. vi. Dec. in resp. c. de cons nu. 34.
11 & seq. extra de iudi. hodie † verò ex generali consuetudine sic substituendi, Iudices excusarentur, præsertim si propter Infirmitatem

substituere

12 substituere cogerentur, quam sola † assertione probarent. ex communi, & recepta Doct. sententia, de qua testatur Dec. in c. si pro debilitate col. 4. in fi. extra de off. deleg. & Iac. de Nigris in l. 1. nu. 69. ff.
13 de off. eius, sciasq; † numquam admitti substitutos, nisi ab ipsis Iudicibus approbati fuerint. vt probat Ang. in §. vsusfructus, circa fin. Inst. de Vsuf. vbi alia dicit ad hoc caput pertinentia, & hoc præci-
14 puè, quod vera, † non simulata Infirmitas locum substituendi pręstat.
15 Sed † an ad substituendum speciale mandatum requiratur? & requiri, post Bero. cons. 23. nu. 14. vol. 3. probat Lud. in sua concl. 30. vers. decimosexto requiritur. Quando autem Procurator possit
16 † substituere, siue ad iudicia, siue ad negocia, bene docet Bar. in l. in vsucapione. §. accessio. ff. de diu. & temp. præscript. & Ias. in l. quod quis. C. de Procur. amplè Carot. de locat. edit. 3. quæst. 32. & 33. pag. 105. & seq. tit. de sublocat. Honded. cons. 55. num. 79. & 80. lib. 1.
17 Quid † si substituens moriatur, an substitutus amittat potestatem, & non amittere probat. l. quæsitum. ff. de tut. vide Boer. decis. 149. num. 15.

RVBRICA XXXIIII.

Infirmi an substituere cogantur.

SVMMARIVM.

1 *Obligat. tenet, licet obligatus facere non possit, si alij possibile sit.*
2 *Qui per se facere non potest, per substitutum vtrum facere debeat.*
3 *Verbum, Debet, necessitatem importat, vt verbum, Præcipimus num. 4. intel. vt nu. 8. verbum autem, Potest, non nu. 6.*
5 *Infirmi possunt per substitutum seruire, sed quare non cogantur nu. 7. limita, vt nu. 9. & cum cogi possunt discretè hoc fieri debet nu. 10.*
11 *Substitutio est necessaria stante statuto, vt quis per se, vel per alium seruire cogatur, & stante iuramento.*
12 *Iuramentum obligat præcisè.*
13 *Infirmi cautè agunt substitutum dimittendo æquè idoneum cum consensu superiorum.*

14 *Sub-*

14 *Substituendi facultas boni viri arbitrio regulanda.*
15 *Restitutio in integrum quando detur ei, qui substitutum non dimisit.*
16 *Substitutus ab officiali Infirmo an habeat iurisdictionem ordinariam. remissiuè. vtrumq; salarium consequatur, si ab eo fuit substitutus, qui substituere non poterat. nu. seq.*

CAPVT XXXIIII.

VENVLEIVS I.C. cum in l. continuus. §. si ab eo. ff. de verb. oblig. asseruit, iure factam obligationem,
1 si † ab eo stipulatus sim, qui efficere non possit, cum alij possibile sit; præbuit ansam Bart. eo loci scriben-
2 di, quod qui † per se facere non potest, per substitu-
3 tum facere debet. quod verbum, Debet, † necessitatem importat. l. Prætor, in princ. ff. de eden. l. 1. §. 1. ff. quod quisq; iur. & in nostris proprijs terminis videtur tex. in l. 1. in fi. C. de prop. agen. in reb. lib.
4 12. qui vtitur verbo, præcipimus, quod † pariter necessitatem importat. Clem. 1. & ibi Card. de reliq. vnde videtur dicendum, quod Infirmi substituere cogantur. Sed in contrariũ est doctrina Bart. in d. l. continuus. §. si ab eo, & Bal. in l. fi. ff. de excusat. tut. qui conclu-
5 dunt † Infirmos posse per substitutum seruire; quod verbum, potest,
6 non importat † necessitatem; ex doct. eiusdem Bar. in l. 3. in prin. C. de pignor. & si speciali fauore Infirmis concessum fuit, vt possint dare substitutum; vt dixi cap. præcedenti, si cogerentur, fauor retorqueretur in odium contra. l. quod fauore. C. de legib. nõ sunt igitur
7 cogendi substitutum dare, † quia seruire dicuntur ægroti, qui propter aduersam valetudinem impediuntur. vt dicit expressè tex. in l. cũ hæres circa fi. ff. de stat. lib. nec posse dici per eos stare scripsit Vlp. in l. libertus in princ. ff. de oper. libert. concordat. l. si pecuniam de condict. cau. data. vnde Infirmos non cogi ad dimittendum Procuratorem probaui sup. cap. 31. Nec obstant considerationes supe-
8 rius allatæ, super verbo debet, & super verbo, Præcipimus, quia † respondetur, quod cum verba prædicta apposita sunt in dispositione aliqua, & respiciunt fauorem eius, ad quem referuntur, non importãt necessitatem, vt notãter dixit Bar. in d. l. 3. nu. 3. C. de pignor. per l. obseruare. §. vlt. ff. de off. Procõs. & l. qui interrogatur. ff. de interrog. act. Quæ conclusio, quod Infirmi non teneantur substituere, fortasse

tasse

9 tasse † non procedet, cum diù morbus duraturus est, vel cum facile potuit dari substitutus. ad noct. per Doct. & præsertim per Iacobum de Nigris in d. l. 1. nu. 69. circa fi. ff. de off. eius. confert tex. notabilis in l. idem. ff. pro socio, & dicta ab Alex. in l. si se non obtulit. nu. 9. ff. de re iudi. dicit tamen Carot. de Locato tit. de sublocat. quæst. 19. nu.
10 6. Infirmum non debere † affligi, cũ morbus est grauis, & longus, vt substituat, sed cũ discretione, & iudicio procedendum; & Rebuf. in l. morbus, col. 2. ff. de verb. signif. substitutionem necessario fieri
11 debere scripsit, † stante statuto, vt quis per se, vel per alium seruire teneatur. idem dici posset stante iuramento. ad tradita per Carot. vbi
12 supra quæst. 18. nu. 11. † Iuramentum enim obligat præcisè. l. si pecuniam, in princ. in verbo, necesse habeas, iuncta gloss. ff. de condit. causa data. istis igitur casibus æger substitutum dimittat, & in omni
13 casu † cautè agit dimittendo. Put. de Syndic. in verbo, Rex cõcessit, nu. 3. quem secutus fuit Carauita super rit. magnæ Curiæ ritu. 7. nu. 3. & si gerit officium publicum, æquè idoneum substituat, cũ consensu superiorum. absonum enim videtur, Medicum practicum, & expertum, & Ciuitati gratum, substituere nouitium, & parum gra-
14 tum; vt dicit Carot. vbi supra quæst. 18. post nu. 20. subditq; † facultatem substituendi boni viri arbitrio regulari debere, & in d. quæst. & pluribus seqq. multa de substitutione dicit, quæ non refero. sed
15 an quando debet dimitti substitutus, & non fuit dimissus † detur in integrum restitutio. docet Odd. de restit. in integ. quæst. 7. art. 11.
16 nu. 110. item quæro, an substitutus † infirmi, vel absentis habeat iurisdict. ordinariã, colliges ex Simoncel. de Decre. lib. 1. tit. 1. nu. 78.
17 Vtrumq; † Substitutus ab eo, qui non poterat substituere Salarium consequatur. vi. Bar. in l. Titio. ff. ad muni. & semper Gab. Eugu. consil. 9. vol. 1.

RVBRICA XXXV.

Infirmus per substitutũ vtrum consequatur priuilegia.

SVMMARIVM.

1 *Qui per alium facit per se ipsum facere dicitur.*

2 *Officium si infirmus explere nequiuit potitur priuilegijs, ac si expleuisset, & eo magis, cum substitutum dimisit. nu. 3.*

K 4 *Doctori*

4 *Doctori infirmo debetur salarium.*
5 *Intellectus.l.vlt.ff.de excusat.tut. & nu.seq.*
7 *Substitutus seruit periculo substituentis, & sic non procuratoris, sed Domini.nu.8. quid in criminalibus.nu.9.remissiuè.& quando agi possit cõtra ipsum substitutum.nu 10.& gaudeat priuilegijs substituentis.nu.11. remissiuè.*

CAPVT XXXV.

SEQVITVR videre, nunquid Infirmus implens per substitutum munus sibi iniunctum, consequatur priuilegia, ac si ipse explicasset, & pro negatiua videtur tex.in l.vlt.ff.de excusat.tut. quem singularem dixit Rom.singul.65.an exercens. Sed pro affirmatiua facit regula illa, de qua in l.Arethusa, vbi glossa.ff.de statu.
1 homi.qui † per alium facit, per seipsum facere dicitur.& in terminis videtur doct.Bar.in l.4.nu.1.C.de prin.agent.in rebus.lib.12.quod
2 † qui morbo impeditus officium finire nequiuit, potitur priuilegijs officij, ac si illud compleuisset.confert Rom.sing.66.incip.an stan-
3 te: ergo multò magis † is potiri debet, qui per substitutum compleuit.vt in puncto dixit Alex.& citati per eũ in l.diem functo.nu.23. ff.de off.assess. Afflict.lib.2.cõstit.Regni.rub.19.nu.7.& probat mihi tex.in l.neminem, circa medium, ibi: dignitatum titulis per substitutos potiantur.C.de Decur.lib.10.& dicit Caroc.de locato tit.de
4 sublocatione, q.18.nu.26. quod si Doctori infirmo † currit salariũ, si alium non substituat, multo magis si idoneum substituat: & ante eum idem de Doctore dixit Bal.à Caroc. non citatus in d.l.fin. ff.de
5 excusat.tut. † quam.l.intelligit habere locum, cum voluntariè quis seruit per substitutum, ergo secus cũ necessitate morbi quis cogitur, idest ne possit seruire, non vt cogatur substitutum dare.vt post glossam dicit Bar.in l.1.§.Diuus nu.18.in fi.ff.de varijs, & extraordi. co-
6 gnit.& nos supra cap.proximo. Item † potest responderi d.l.fin. in contrarium citatam loqui in officio vili pistorum, qui nõ excusantur, nisi per se ipsos pistrinum exerceant, vt non excusarentur caupones, lanij, sutores, & similes, etiã per substitutum seruientes. Alex. in loco citato, quẽ sequitur Caroc.vbi sup.q.21.nu.4.& 5.pag.101. & nu.6.dicit, stante legitima necessitate, seruientem per substitutũ

7 priuilegijs gaudere, sed substitutus † seruit periculo substituentis.vt per multa iura probat glossa,& per tex. ibi in l.1.C.de prępos.agen. in rebus.& est tex.in l.ad similitudinem.C.de Epis.& cler.Barr. in l.
8 neminem.C.de Decur.lib.10.an † autem Procurator cum potestate substituendi de facto substituti teneatur?& Vinc.de Franchis decis. 212.post Saly.in l.quod quis.q.5.C.de Procur. negatiuè concludit, quia censetur à Domino constitutus.per gloss.antepenult.in c.1.de
9 Procur. in vi. ergò non ipse,sed Dominus tenetur. sed † quid in criminalibus? vide Farin.in suis commu.opi.cri. q.24. nu.53.& seqq. & q.31.nu.58.& seqq. & quando substitutus erat habitus, & reputatus pro persona integra,& fideli, substituens non tenetur de eius culpa,& delicto,vt fuit resolutum in Rota corā Seraphino, teste eo-
10 dem Farin.d.q.24.nu.62.& seqq.contra † ipsum autem substitutū quādo agi possit,dixi in meo tract.de Ludo Scacch.q.12.princ. nu.
11 101.qui an gaudeat † priuilegijs substituētis, colliges ex l.2. iuncta glossa.C.de off.eius,qui vicem alt.gerit.Bar.in l.solent.ff.de off. procons.in l.1.ff.de off.eius.Aret.§.vsusfructus in fi.Instit.de vsufr.& de except.in rub.Menoch.de arbit.q.54.nu.29.& Caroc. de locato tit. de sublocat.q.20.quem semper videas.

RVBRICA XXXVI.

De Infirmitate, in quam quis sua culpa incidit.

S V M M A R I V M.

1 *Infirmitas est in multis cibis.*
2 *Qui se in necessitatem coniecit, sibi imputet.*
3 *Impedimentum procuratum, & affectatum non excusat.*
4 *Officialis infirmus absque sui culpa salarium consequitur.*
5 *Pauperibus sua culpa factis in Regno subuenitur. & de iure non consideratur in eis culpa, nisi cum tractant de lucro. nu.16. & 17.*
6 *Carcerati ex delicto an excusari mereantur.*
7 *Captiuis concessa competunt etiam captiuis ex maleficio.*
8 *Filij priuantur successione Patris, si eum non redimerunt captiuum, etiam ex maleficio.*
9 *Pia dicitur caussa carceratorum, siue pro delicto, siue non.*

CAPVT XXXVI.

SED aliquis fortasse sciscitabitur, vtrum infirmi excusari mereantur, si propria eorum culpa in morbos lapsi fuerunt, vt si cum sani essent, ob immoderatã
1 crapulam morbosi facti sunt: in multis † enim cibis est infirmitas, Eccles. 27. & prima facie excusatione indigni videntur. arg. reg. damnum cum ibi nota. per Dyn. de reg. iur. in 6. & plura ad hoc exempla congerit Decia. resp. 121. nu. 20.
2 & seq. lib. 3. sibi enim debet imputare, † qui se in necessitatem coniecit. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cogan. & impedimen-
3 tum † procuratum, vel affectatum non prodesse, vbi alias excusaret, bene ostendit Rolan. cons. 47. nu. 36. & seq. lib. 2. & ego de affectatione plura congessi in tract. Ludi Scacch. q. 7. princ. nu. 26. & in repert. in vers. affectata, & D. Oddus de rest. in integ. q. 27. art. 1. & seq. ideo bene scripsit post Florianum in l. arborib. §. de illo. ff. de vsufru.
4 Pute. de Syndic. in vers. Rex concessit. nu. 3. † salarium deberi officiali infirmo, qui propria culpa in morbum non incidit, ergo secus, cum aliqua eius potest considerari culpa. Verum pro cõtraria opinione, confert id, quod dicit Viu. decis. 268. in fi. lib. 2. quod in sacro
5 † cõsilio Neapolitano, & in Regia camera, magnaq; Curia Vicariæ, & Appuliæ subuenitur lapsis in paupertatem propria culpa. Item conferunt scripta per Port. ad fauorem carcerati ex proprio delicto. cons. 3. nu. 13. & 48. & Cagnol. post Dec. in l. 1. nu. 254. ff. si cert. pet.
6 vt concessa † carceratis competant etiam carceratis ob delictum, vi. semper Rot. Marchiæ per Amatum decisio. 62. & iura loquentia de
7 redimendis captiuis apud hostes, procedunt † etiam in captiuis car-
* ceratis ex maleficio. vt ex cõmuni probat Rota decis. 63. nu. 4. par. 2. in no-

in nouissimis, inferens nu. 8. ad priuationem filij successionis Pater-
8 næ, si † non redemit Patrem carceratum pro maleficio. quia carce-
9 ratorum † caussa semper est pia, siue pro maleficio, siue non. vt per
Doct. in l. quamuis. ff. solut. matr. & vbi est necessitas iuris vincula
dissoluuntur. c. consilium extra de obser. ieiu. c. Odoardus de solut.
cum congestis à Campeg. de Dote par. 3. q. 12. & ne vltra vagemur,
in puncto pro infirmis, est tex. in can. illud. ver. similiter. 15. q. 1. vbi
10 dicitur, non † imputari ad pœnam ægrotis ea, quæ perturbatione
morbi fiunt, & eos excusari etiã si culpa morbus processerit, amplè
11 docet Bec. cons. 104. nu. 6. & Surd. de alimen. tit. 4. q. 5. nu. 17. † pro-
bat, filios à Parentibus alendos esse, etiam si propria culpa infirmi,
& pauperes euaserint; vt enim in ægroto, & alijs impeditis culpa
12 † considerari possit, debet esse ordinata ad casum, & tunc nõ excu-
* sat. vt cõgerit idem Surd. decis. 262. col. fi. & ex communi Suarez in
Thess. recep. senten. vers. impedimentum. nu. 10. vi. Oddum de rest.
13 in integr. art. vlt. per totum. Sed † vix reperiri potest, vt quis velit
fieri infirmus, & pauper, vt consequatur infirmorum, & pauperum
priuilegia, ideo culpa nõ potest dici ad casum ordinata, si enim hoc
14 daretur, fortasse secus dicendum, vnde † morbũ simulantibus nul-
lo modo subuenitur. vt per Amanu. de claris aquis sing. 148. immo
pœna infligitur. Ripa de peste tit. de remedijs prẹseruatiuis. nu. 174.
15 Lap. & add. alleg. 18. milites q; † pœnam capitis luunt, si hostium
metu, languorem simulauerunt. l. omne delictum. §. exploratores.
ff. de re milita. ex quibus obiecta pro contraria opinione tolli existi-
16 mo, quæ † possent locum habere, cum is qui sua culpa in morbum
incidisset, tractaret de lucro. ex doctr. Barbat. in c. quæ in ecclesiarũ.
17 col. 5. circa medium extra de constit. vbi dixit, non † referre, an quis
suà culpa in paupertatem inciderit, nisi quãdo ad inopiam vergere
sibi prodest, & alteri nocet. faciunt congesta ab Euerardo in loco à
18 ratione legis nu. 6. & seq. vbi in fi. cõmunem esse dicit, quòd † Bar-
bitonsor priuetur lucro, si contra prohibitionem phlebotomauit
in Palatio, licet ipse à communi recedat, cui adhæreo, vt ægris
faueam.

RVBRICA

RVBRICA XXXVII.

De Infirmitatis probatione.

SVMMARIVM.

1 *Infirmitas probatur per Medicorum testificationem. nempe duorum nu. 2. vnus autem sufficit, vt constet de corpore delicti num. 3. nec requiritur quod sint Doctores nu. 4. & debent deponere iurati, & etiam possunt fidem facere per scripturam num. 6. intell. vt nu. seq. item probatur Infirmitas per testes nu. 11. & per excusatores ægroti nu. 12. & per coniunctos nu. 14. intell. vt nu. seq. Item morbus probatur per iuramentum infirmi nu. 20 intellige, vt nu. seq. & nu. 24. amplius probatur morbus per publicam vocem, & famam, nu. 26. nempe cum aliter probari non potest, nu. 27. item per aspectũ infirmi. nu. 28. quid in morbo animi. nu. 29. & an verba Notarij morbum probent, & sanitatẽ. nu. 34. & 37. & tota hæc probatio est arbitraria. nu. 38. & cæteris præstat, quæ à Medicis sumitur. nu. 39.*

5 *Medicus expertus præfertur habenti theoricam.*

8 *Excusatores infirmi nõ tenentur facere fidem de morbo, cũ æger est in loco.*

9 *Iudex ex off. tenetur se informare de morbo ægroti. & quid faciet, cum de eo sibi liquet. nu. 10. remissiuè. & an iuramẽto probet morbũ suum. nu. 23.*

13 *Testes probant quem infirmum, dicentes, scio quia vidi, & magis creditur deponenti de sanitate, quam de infirmitate. num. 16. vt deponentibus pro sana mente. nu. 17. quid si aliqui dicant equum esse morbosum, & aliqui negent. nu. 18. vel Titium tali die sanum, & tali infirmum nu. 19. anq; imperiti morbum probent. nu. 31. & 33.*

22 *Periurus amittit facultatem probandi per iuramentum.*

25 *Iuramentum à Iudice est deferendum.*

32 *Aqua intercus cur à latinis vocetur hydropisia.*

40 *Mors qualiter probetur remissiuè; nec sufficit probare aliquem graui morbo laborasse, nisi alia concurrant. nu. 41.*

42 *Mulier credens maritum esse mortuum, quando possit se alij copulare.*

43 *Suffocatus in domo repertus potius præsumitur vi morbi, quam facto hominis.*

CAPVT

CAPVT XXXVII.

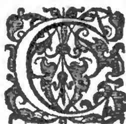

VM de Infirmitatis probatione multa doctè,& copiosè post antiquos scripserint insignes Moderni Mascardus,& Sfor. Oddus in suis tractatibus de Probationibus, & de Restit.in integrum,superuacaneũ fortasse erit aliqua in eodem argumento scribere; vt tamen sub vno aspectu lector totam infirmitatis materiam habere queat, rerum capita per conclusiones breuiter perstringam.

1 Prima igitur conclusio erit,Infirmitatem † probari per Medicorum testificationem.Bar.in l.quæsitum post nu.6.ff.de re iudi. in l. contumacia.§.pœnã.ff.eo.con.concor.citatis à Mascar.concl.897.incip. Infirmum nu.12.citatur à Doct. pro hac sent.tex.in l.semel.C.de re milit.lib.12.per quem dicit ibi Lucas de Penna, vnius Medici rela-
2 * tionem non sufficere, duo † enim esse debent. vt ex communi probat Clarus in pract.crim.§.homicidium,vers. autem; quamuis subdat de consuetudine aliter obseruari. quam intelligit habere locum
3 † Eugen. cons.64.nu.25.lib. 1. vt constet de corpore delicti, & in caussa procedi possit per Iudicẽ.alias declarationes ad conclus.ponit
4 Clarus eo loci, quæ non sunt transcribendę: & dum dicit † Medicos non debere de necessitate esse Doctores, eum intelligo, dũmodo habeant bonam practicam,& experientiam, nam vt probaui in
5 tract. meo de Ludo Scacch.q.4.princ.nu.41.Medicus † practicus,& expertus præfertur habenti theoricam,& scientiam, si non sit penitus idiota.vide.Carau.ritu.267.magnæ Curię nu.8.Franc.Caldas de restit.in integ.vers.minoribus nu.18.* Item cum dicit Clarus, eos
6 debere deponere cum iuraméto, scias fidem † etiam facere posse per scripturam.iuxta tradita per Fely. in c.de testib. nu.11.extra de test. vsusq; Iudiciorum, æquitate suadente,tales autenticas scripturas re-
7 cipit,cum † ægroti non sunt in loco iudicij, vt dicit Lucas in d.l.semel.nu.8.Clarusq; in d. pract. cri. §. vlt.q.34.vers.dixi etiam scribit, fidem de morbo fieri per testes, siue per attestationem Medicorum
8 in scriptis redactam. quam neq; etiam excusatores † Infirmi tenentur præsentare, cum ægrotus est in loco, vbi est tribunal,sed sufficit, quod dicant excusatores, accedat Iudex, seu mittat actuarium cum Medico ad domum, ipseq; tenetur.vt hanc practicam docet Foller. in prac.crim.in ver.audiantur excusatores nu.31.& Fabius Montel.

in sua

in sua pract.crim.pag.mihi 29.num.4.vbi subdit ampliando,quod
9 Iudex † & superior tenetur ex off.mittere. citat.Io.And.& alios in c.
tenor extra de re iud. & ipse præterea debet esse diligens in inquirē-
10 do.vt probatur in d. l. semel, vbi vide Bart. quid autem † facere de-
beat, quando Iudici allegatur infirmitas, & in promptu docetur de
ea,ponit Foller.vbi supra nu.32.& doct. Bart.in d.l.semel Laur.Tō-
nin.caut.188.in fi.extendit ad relat.omnium peritorum.vt super ea
Iudex teneatur inquirere. Secunda conclusio est, Infirmitatem
11 † probari per testes, etiam domesticos.vt congerit Mascar.in d.cōcl.
897.nu.15.& in concl.1072.incip.morbosum nu.6.addo Diaz.ad
reg.746.limitat.23. vnde admittentur etiam ij, qui ad curam Infir-
12 morum steterunt.arg.l.quoties.C.de naufr.lib.11. Immò † excusa-
tores missi ab infirmo ad Iudicem ad allegādum morbum, possunt
de eo testificari, & probant.vt notatur in c.querelā extra de Procur.
vbi Alex.de Næuo id prosequitur,& sequitur Gomes.ad reg.cancel.
13 de infir.resig. quæst.9. col.12.& prædicti † probant, si dicunt, scio
esse infirmum,vel sanum, quia vidi. vt post Bar.in l.1.num.5.C.de
mendi.val.lib.12.dixit Mascar. d. concl.897.num.14.admittentur
14 † etiam valde coniuncti per l.octaui.ff.vnde cognati,ad quam mul-
15 ta scripsit Cagnol.in l.1.num.112.ff.si cer.pet.& † prædicti omnes
admittentur in subsidiū,vt per addent.Capellæ Tholos.q.447.in fi.
16 scias autem † magis credi testibus deponentib.aliquem esse sanum,
quam dicentibus esse infirmum. vt post Paris. cons.88.nu.12.lib.2.
17 dixit Port.cons.94.nu.16.sicut † magis creditur deponentibus ali-
quem esse sanæ mentis,quam de insania testificantibus; vt congerit
Gabr.Ro.de test.concl.4.nu.19.per rationes adductas à Boc.dec.23.
nu.93.quem vide, & Rim. iun. cons.809. nu.53.lib.7.vnde dubiū
videtur reddi,dictum Bal.in aut.omnes peregrini.C.commu.de suc-
18 ces.relatum à Borg. decis.7.nu.18.part.2.vt † testes dicentes equum
esse morbosum præferantur contrarium affirmantibus, circa quod
vi. Alex.cons.148.lib.2.& Mascar.de probat.concl.249. Si autem
19 aliqui testes deponerent, † Sempronium tali die sanum fuisse, &
alij infirmum, reducendi ita sunt ad concordiam,vt de mane fuerit
sanus,& eadem die in morbum inciderit.Crot.de test.par.2.nu.234.
Farin.in sua quæst. crim.65.nu.271. Tertia conclusio erit, mor-
20 bum † probari per Iuramentum infirmi, vt dixerunt citati à Decia.
resp.14.num.31.lib.3.& à Mascar. in adductis concl.897.& 1072.
contra

* contra quos licet asseruit esse communem Doct. sententiam Oddus de restit. in integ. par. 1. quæst. 11. art. 8. nu. 41. tamen, si rectè intelli-
21 gatur, sustineri poterit conclusio. Primò igitur intellige † eam procedere in subsidium, cum per testes morbus probari non potest. Mascar. d. concl. 1072. nu. 3. vt si in partibus longinquis reperirentur. Io. And. & Franc. in c. 3. extra de appell. tūc enim inspecta qualitate caussæ, & personæ, iuramento standum erit. Mascar. ibi. num. 4. cui addo addentes Gui. Papæ quæst. 64. addit. vlt. & Vadum nostrū in suo repert. ad Fely. in verbo, delegatus, qui dicit se impeditum, vbi
22 subdit, quod alias periurus † amittit hanc facultatem probandi per iuramentum. viri namq; honesti, & bonæ vitæ tali facultate digni sunt. Becius cons. 104. nu. 10. eisq; iudex suo arbitrio fidem præstabit, consideratis ijs, quæ referuntur à Mysing. sing. obseruar. cent. 4. obser. 57. & prius à Specul. de appell. §. 7. nunc. num. 6. non est igitur
23 mirum, si creditur † Iudici, qui vir bonus dicitur, iuranti, se propter Infirmitatem caussam delegare. Ferrat. caut. 21. Fely. in cap. si pro debilitate. nu. 5. extra de off. deleg. & moderni latè in l. 1. ff. de off. eius,
* vbi Niger. nu. 69. de cōmuni testatur. Menoch. de recup. remed. 15.
24 nu. 351. vbi declarat. Item intellige † cum vltra iuramentum aliæ præsumptiones, & indicia cōcurrerent. Mascar. ibidem nu. 5. & Beninc. de Paupert. quæst. 7. speciali 3. in iudicijs nu. 28. & scias, quod
25 cum defertur † iuramentum, debet deferri à Iudice. latè Caccialup. de Debi. susp. quæst. 6. prin. nu. 21. Cur. iun. cons. 312. num. 20. lib. 3.
26 Quarta conclusio erit, quod Infirmitas † per vocem publicam, & famā probari potest. ex Bar. & Alex. ad eum in l. 2. C. de nufr. lib. 11. Simone de Præt. de inter. vlt. volunt. lib. 5. dubitat. vlt. num. 162. &
27 seq. Mascar. concl. 1075. Intellige † cum aliter morbus probari non potest, vel difficillimè. ex Franc. in cap. ex ratione extra de appell. & dictis per Mascar. d. concl. 1075. numer. 3. Quinta conclusio sit,
28 † morbum probari per aspectum corporis ægroti. Bart. in l. 1. nu. 5. C. de mend. val. lib. 11. & in l. quæsitum in fi. ff de re iudic. Abb. in c. tenor extra eod. Fran. Caldas de restit. in integ. vers. minorib. nu. 20. verbi gratia, si facies sit extenuata, & tristis, iuxta illud Numer. 2. Quare vultus tuus tristis est, cum te ægrotum non videam? sed hæc
29 † probationis species vix obtinebit in Infirmitate animi, vt in probando quem esse furiosum, vel mente captum, quia consistit in in-
* tellectu. Zabarella cons. 56. ex communi Kirchouius commu. opin.

cent.2.concl.61.sed Dec.contra conſ.448.nu.6.pro prima congerit Farin. q.70.c.1.num.59. morbus autem corporis cum ſenſu percipi
30 poteſt,per aſpectum probatur, & probatio † per aſpectum eſt optima,& ſemper admittitur. plenè Maſcar.de probat.concl.8.& in quibus caſibus requiratur,docent Cabal.milleloq.514.Caldas vbi ſup.
31 proximè, & ſi morbus † eſt patens, & manifeſtus per teſtes, etiam imperitos probabitur ad tradita per Lucam de Penna in d.l.ſemel. nu.2.& 3.C.de re milit.lib.12.vt ſi agatur de probanda hydropiſia,
32 quæ † aqua intercus à Latinis vocatur, quia ſub cute noſcitur aqua, qua corpus turgeſcit, ideo facilè dignoſci poteſt, & ſic non obſtat
33 Crotus de teſtib. nu.315. & Bertaz. cõſ. cri.406.nu.1.dicentes † per teſtes imperitos non probari,morbũ Diuino veniſſe iudicio.hoc n. à fide oculata nõ pẽdet, ſicut cognitio morbi patentis, & manifeſti.
34 Sexta concluſio ſit, quod † verba Notarij, de more in teſtamento inſerta, ſanus mente, licet corpore languens, morbum non probãt; Bal.in l.1.poſt nu.19.C.de confeſſis,Ang.de teſtam.gloſſ.3.Maſcar. d.concluſ.897.in fi.Rim.iun.conſ.809.nu.75. & ſeqq. lib.7.& plenè in materia Petrus Royz.in 2.deciſ. Lituan. & dicit Caputaquen.
35 deciſ.72.par.2.nu.2.Infirmitatem † non probari per fidem Notarij,
36 quia ille non poteſt rogari † niſi de his, quæ dependent à voluntate partium,non à caſu.in l.Prætor in princ.nu.6.& Iaſ.nu.7.ff.de eden.
37 ideo † nec per fidem Notarij probari poterit, aliquem non eſſe infirmum,ſed ſanũ,ſicut quis non ideo probatur non infirmus,quòd medicamenta non aſſumpſerit, quia ſępe contingit, infirmos non vti medicamentis.vt dicit Rota Deciſ.73. par.2.nu.3.in nouiſsimis.
38 Vltima ſit concluſio, † totam Infirmitatis probationem Iudicis ar-
* bitrio commiſſam eſſe; vt ex cõi omniũ ſententia firmauit Oddus de reſtit.in integrum par.1.q.11.art.8.vbi dat plures modos Iudici,
39 vt benè arbitretur, illumq; alijs † ſecuriorem eſſe dicit,qui in Medicorum relatione fundatur; & hæc ad morbi probationem dicta ſuf-
40 ficiant;quo verò ad mortis probationem, refero me † vltra Maſcar. in ſuo tract.de Probat.ad Ioſephum Ludo.deciſ.Peruſ.30.& Sim.de Præt.de inter.vlt.volunt.lib.5.dubit.vlt. nu.158.& ſequẽtibus.ſcias
41 † tamen ſatis non eſſe ad mortem probandam, probare aliquẽ graui,& peracuto morbo laboraſſe,niſi alia concurrãt.vt per Gomeſ.ad regu.Cancel.de infir.reſignantib.q.9.nu.7.faciunt ſcripta à Maſcar. de proba.concl.1075.nu.7.& à Turre cremata.33.quæſt.1.nu.3.vbi

ait,

42 ait, quod † ad hoc, vt mulier, quæ credit maritum suum esse mortuum, possit sine peccato cum alio matrimonium cōtrahere, requiritur, vt per duos testes illius mortem probet, & subdit, vnum sufficere, cum alijs circunstantijs mors redditur verisimilis, putà quia maritus senex. vel valetudinarius diu absens fuit. vnde cum longa absentia cum infirmitate concurrit, mors probabitur facilius.

43 Item scias † quod cum in domo reperitur aliquis suffocatus, alio indicio in contrarium non existente, præsumitur potius mortuus ex naturali morbo, quam facto hominis. vt post Foller. in pract.crim. in vers.item quod suffocauit vxorem, scribit Farin. q. crim. 2.nu.29. vers.contrarium in suffocato.

RVBRICA XXXVIII.

Quis teneatur morbum probare.

SVMMARIVM.

1 *Allegans, & dicens aliquid, id probare debet. & nu.2. Ampl. vt nu.3. & 4. Infertur, vt nu.5.6. & 7.*

8 *Infirmitatem allegans eam probare tenetur, & quare nu.9.*

10 *Morbosus semel, debet probare se à morbo liberatū. declara vt nu.13. & seq.*

11 *Durare præsumuntur, quæ solo tractu temporis non mutantur.*

12 *Furiosus semel semper præsumitur furiosus.*

15 *Notorium impedimentum non est necesse probare, sed sufficit allegare.*

16 *Innocentius Sorbolongus I. C. insignis, vxoris auctoris patruus.*

17 *Infirmitatis præsumptio quo pacto tollatur.*

18 *Articuli de infirmitate in genere proposita non concludunt.*

CAPVT XXXVIII.

NOTVM est omnibus in iure versatis aliquid alle-
1 ganti, vel dicenti, illud eidem † probandum esse. vt latissimè hanc conclus. comprobat insig. Mascar. de probat. concl.78. & ex illa triginta nouem illationes
2 colligit, & Lud. 198. cōcl. 14. quisq; enim † probare debet, quod est suæ intentionis fundamentum. l. doce ancillam. C. de rei vendicat. l. ei qui. ff. de probat. l. ait Prætor. §. docere. ff. vi. bo-

no.rapt.c.à nobis extra de decis. c.super de concess.præben.cũ vulg.
3 Ampl.vt † probatio sit necessaria,dato quod lex,siue statutũ de sola allegatione loquatur.Barbat.in cap.quæ in Ecclesiarum,col.mihi 4. in fin extra de constit.vbi valde cõmendat gloss.in cap. non est, de
4 consuet.lib.6.dicentem † verba ibi posita, (Consuetudo,quam allegat Episcopus non est reprobanda) non esse simpliciter intelligenda, vt sufficiat consuetudinis allegatio,nisi consuetudo probetur.& Domi.ibi,eam inducit ad q. statuti,& eum sequitur Barb.vbi supra.
5 Si igitur quis alleget † defectum,debet concludenter probare.Bal.in l.cum apud.C.de com.ser.man.Mascar.d.concl.78.nu.5.vt probare
6 tenetur † allegans casum fortuitum.latè idem Mascar.in d.tract.cõ-
7 cl.272.per totam. Item † allegans aliquod impedimentum.vt amplè per Fran.in cap.ex ratione col.2. in fi. de appellat.l.qui cõmeatu, & ibi Bar.ff.de re milit. Itaq; cum morbus sit defectus, & impedimentum,ac inter casus fortuitos connumeretur. vt supra cap.10. is,
8 qui se in eo fundat,ad eius † probationẽ obligatur Bertran.cons.16. nu.5.lib.6.& cons.164.nu.2.lib.8.Rebuff.in pract.benef.de infirm. resig.gl.2.nu.4.quos refert Sebast.Med.de fort.casib. q. 6.nu.5.in 2.
9 part. Ratio est,quia † qualitas illa, cum qua homo, seu animal non nascitur, minimè præsumitur. Dec. cons.522.nu.16.Borg.decis.7. nu.15.in 2.part. certum est autem natura homines sanos procreari, vt cætera animantia, vnde sana præsumuntur,nisi contrarium probetur.Mascar.in concl. incip. sanitas, in ordine mihi 1295.& mod. Paccianus eodem tract. de probat. lib. 1. tit.54.num.8. Cum verò
10 † semel morbosa facta fuerunt, infirma præsumuntur, donec liberatio probetur.Mascar.in concl.897. in princ. Alciat. de præsumpt.
11 reg.2.præsumpt.19.in fi.quæ † enim solo tractu tẽporis nõ cessant, durare præsumũtur.Abbas in cap. cum inter Canonicos nu.7.extra
12 de elect. Ideo semel furiosus † semper præsumitur furiosus tex.cum gloss.in c.fin.de success.ab intest.cap.iudicas,11.q.3.Alex.cons.141. lib.1.Sed fortasse,quod paullò ante dictum est, teneri infirmũ pro-
13 bare se à morbo liberatum, locum habet † infra annum, quo morbus durare præsumitur.vt dicemus infra cap.40.eo autem elapso al-
14 legans habet præsumptionem pro se,vnde † non ipse, sed contradictor videtur teneri contrarium probare. iuxta tradita per Aymo-
15 nem cons.75.nu.12.cogita tamen, & nota, † notoriũ impedimentum non esse de necessit. probandum, sed sufficit illud allegare. vt

notatur

notatur in Clem. Pastoralis de sent. & re iudi. plenè Vant. de Nullit.
16 ex defectu iurisdict. nu. 166. & D. Innoc. Sorbolongus † Forosempronięsis, Portiæ vxoris meę patruus, in suo tract. de Remedijs rub.
17 qualiter excusetur impeditus. Item nota quod † Infirmitatis præsumptio tollitur per exercitium actus non compassibilis cum infirmitate, vt dicit Panor. in c. tenor, nu. 2. extra de sent. & re iudi. Adde
18 præterea, quod † articuli de infirmitate in genere proposita nō cōcludunt. vt per Thomam Fastolum Rot. aud. dubit. 31. nu. 1.

RVBRICA XXXIX.

Dilatio quæ ad morbi probationem sit concedenda.

SVMMARIVM.

1 Dilatio omnis est Iudici arbitraria. intell. vt nu. 2. & 3. & quanti temporis esse debeat secunda dilatio nu. 4. & 6. quandoq; ei locus sit nu. 5. & omnis dilatio probatoria est peremptoria. nu. 10.

7 Annus secundus conceditur impedito in primo anno appellationis.

8 Decisiones in terminis delectant.

9 Iudex arbitrio suo concedit dilationem ad probandum infirmitatem. & ægrotis tribuit maiorem dilationem, vt ad iudicium se conferant, quam sanis nu. 11. & seq.

13 Angustia temporis quando actum vitiet.

CAPVT XXXIX.

VNC considerare oportet, quæ dilatio à Iudice ad morbi probationem concedenda sit, cuius quæstionis decisio ab illa recepta Doctorum sententia pen-
1 dere videtur, vt † omnis dilatio sit Iudici arbitraria, qui considerata distantia loci, personarum qualitate, & caussæ, potest breuiorem, longioremve dilationem tribuere. vt congerit Maran. in speculo aureo par. 6. tit. de Dilat. nu. 15. per text. vbi Bar. in l. 1. C. eo. tit. vi. Menoch. de arbit. lib. 2. casu, 52. vbi nu. 7.
2 dicit, quod tunc † dilatio est Iudici arbitraria, cum datur à lege non expressa

3 expressa quantitate temporis, aliàs nequaquàm, cum enim † tempus est à lege statutum expressè, non potest à Iudice prorogari, vel coarctari absque caussa. Panor. in c. 1. nu. 8. extra de Dilat. ample Saly. in auct. qui semel. C. quomodo, & quando Iud. & in l. 1. C. de dilat. vbi
4 nu. 10. docet, † quam longa danda sit secunda dilatio, cū ei locus sit,
5 (sit autē † cum in prima quis fuit impeditus, vi. Saly. eo loci nu. 7.)
6 & concludit, † breuiorem esse non debere, quam fuerit prima, nisi aliter lege cautū reperiatur. idem dicitur de impedito in primo an-
7 no appellationis, vt secundus † integer assignetur. auct. ei qui. C. de temp. appellat. Cum ergo lex non præfixerit terminū, quo morbus
8 probari queat, Iudex præfigere poterit per supradicta. & quia † delectat habere Decisiones in terminis, quibus stantibus non est per argumenta procedendum, vt probat Borg. decis. 30. nu. 39. in 1. par. & Viu. decis. 135. lib. 1. nu. 4. ait, pauperis doctoris esse regulas gene
9 rales allegare. ita † in specie terminātem inueni gloss. in c. cupiētes. §. cęterum, in verbo, probabilis, de elect. lib. 6. & ibi eā Gemin. seq.
10 Sciasq; quod omnis † dilatio probatoria est peremptoria, licet non dicatur. vt multis comprobat Natta cons. 251. nu. 1. & cōgerunt ad-
11 dentes Albæ cons. 612. lit. B. vol. 4. Item scias † quod cum ægroti vocati ad iudicium accedere teneantur, postquam conualuerunt, vt
12 not. in l. quęsitum. ff. de re iud. eis † longior dilatio danda est, quam cæteris sanis hominibus. arg. l. cōtinuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. l. nonnunquam. ff. de re iud. idemq; de senibus voluit Menoch. de
13 arbit. iud. cas. 52. nu. 18. quando autem † angustia temporis, & dilationis vrget, & reddat actum impossibilem, pulchrè docet Rom. cons. 348. per totum.

RVBRICA XXXX.

Morbus quandiù durare præsumatur.

SVMMARIVM.

1 *Morbus præsumitur esse longus, vt saltem duret per annum, num. 2. & quæ ex hoc inferantur. nu. 12. remissiuè intell. vt nu. 5. & 7.*

3 *Maleficiatus, qui per triennium non potuit sanari, perpetuò laboraturus creditur, & an ob id matrimonium separari possit. nu. 4.*

6 Gome-

6 *Gomesius in quo à Mandosio reprehensus.*
8 *Medici iudicare debent quandiu morbus sit duraturus. & nu. 10.*
9 *Argumentum de tempore ad rem valet.*
11 *Perseuerantia in febri, alioq; morbo sui natura sanabili, non præsumitur.*
13 *Coniuncti præsumuntur habere notitiam infirmitatis coniunctorum, & quæ alia scire præsumantur. nu. seq.*

CAPVT XXXX.

VM regulariter impedimenta, longa esse præsumãtur, vt post Imol. in l. quæsitum. ff. de re iudic. Alex. in l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cau. scripsit Bero. cõs.
1 18. num. 103. vol. 3. idem † de morbi impedimento dicẽdũ est. & ad hoc citatur lex si longius. ff. de iudic. tum à Decio in c. prudentiã nu. 9. de off. deleg. tum à Decia. resp. 14.
2 nu. 35. lib. 3. qui alios citant. Et quod † saltem per annum morbus durare præsumatur, per tex. iuncta gl. in c. communiter. 33. dist. multi comprobant, vt addentes Bart. in d. l. quæsitum. Sebast. Med. de Fortuit. cas. par. 2. q. 6. nu. 8. & adducti à Decia. vbi sup. & ad prædicta confert Capel. Tholoss. q. 380. vers. & debet, dum dicit, impe-
3 dimentum ex maleficio † proueniens, quo vir impeditur vxorem carnaliter cognoscere, iudicari perpetuum, quando per exorcismos,
4 & orationes intra triennum non cessat, & quærit an † ob id matrimonium separari possit. circa quod vide Bar. in §. distrahuntur auth. de nupt. Rol. de lucro dotis, q. 104. num. 4. & Viu. decis. 272. lib. 2. si quis autem à Dæmone per annum non fuit vexatus, liberatus præsumitur Card. Tolet. de Instru. Sacerd. lib. 1. c. 58. vers. 7. vbi eandem
5 probationẽ admittit in passo morbũ caducum. Verùm † dicta conclusio non vendicat sibi locum in quouis morbi genere, sed solum obtinet in morbo naturaliter durabili, vt bene deducit Alci. de præ-
** sumpt. reg. 2. præsumpt. 19. & de magis cõmuni opinione testatur; vt Villalobos in sua communium opinonum collecta, in verbo, Infirmitas, & Menoch. de præsumpt. par. 2. lib. 6. pręsumpt. 44. vnde,
6 † colligitur hallucinatum fuisse. Gomes. cum ad reg. cancell. de infir. resig. extendit conclusionem nostram ad peracutos morbos, ex quibus homines breui extingui solent, ideo non est præsumendum, longos esse futuros, & cũ ratione ibi à Mandos. q. 7. reprehenditur,

qui

7 † qui reſtringit præterea concluſionem, vt non procedat in morbo graui, quo affectos cito mori credendum eſt. rectè igitur ſenſit Gaſpar Vallad.in l.imperium.ff.de iuriſdict.omn.iud.nu.125.dum to-
8 tam hanc controuerſiam † Medicis relinquendam eſſe exiſtimauit,
9 cui ego libenter adhęreo, nam cum valeat † argumētum de tempore ad rem, vt dixi in meo tract.de Ludo Scacch. q. 11. princ.nu.1.ſi Medicis de Infirmitate creditur, eisq; ſtandum eſt. vt per Bart. in l. contumaciam. §. pœnam.ff.de iudic. & dixi ſupra cap.37.in princ.
10 nu.39.cur † eis non ſtabitur circa tempus? vt definire queant,quam diù morbus ſit duraturus, & nonnullorum, qui ſolent eſſe longi, &
11 perpetui meminit Menoch.de præſump.44.vbi nu.1.ait,† in febri, ſimiliq; morbo natura ſanabili, non præſumi perſeuerantiam, poſt tanti temporis lapſum, quo conſueuit morbus ille curari. Sed retenta communi; vt morbus ſaltem per annum durare præſumatur,
12 ex ea † ad plura inferre potes, vt per Alciat.de præſumpt.19.& Ma-
13 ſcar.de probat.concluſ.897.in princ.& in ſpecie,vt † coniuncti pręſumantur habuiſſe notitiam infirmitatis coniunctorum.l.octaui.ff. vnde cogna.quam declara,vt per Cagn. in l.1.nu.112.ff.ſi cert.pet.
14 coniuncti enim ſcire † præſumuntur omnes actus continuos coniunctorum, ſed non momentaneos, vt contractus.late Lambert.de contract.gloſſ.7.nu.58.& in materia,quādo coniunctus,vel vicinus præſumatur ſcire facta coniuncti, vel vicini ample Gab.Rom.tit.de præſumpt.concluſ.6.per totam.

RVBRICA XXXXI.

De aëris intemperie.

SVMMARIVM.

1 Timor iuſtus non incidendi in morbum excuſat.

2 Aëris intemperies à peſte differt, & à multis excuſat. & quid operetur. num.10.

3 Gregorius xxij. quomodo ſe excuſauerit, quòd ad Concilium Piſanum non iuit.

4 Citatus non comparens propter timorem mali aëris excuſatur.

5 Vltra-

5 *Vltramontani iuramentum de stando Romæ mense Augusti an liget.*
6 *Monialis in vno monasterio professa ob aëris intemperiem potest in aliud transferri.*
7 *Medicorum est iudicium ferre tam aëris, quam complexionis.*
8 *Locus ad ius reddendum deputatus potest mutari ob malum aërem.*
9 *Legatum cum onere morandi in loco debetur, si ibi mora trahi non potest.*
11 *Episcopus potest se ad aliam Ecclesiam transferre ob cæli grauitatem.*
12 *Grauitas cæli quando excuset.*
13 *Filij parentes, & e contra deserunt tempore pestis.*
14 *Religiosi an possint à loco infecto aufugere.*
15 *Medicus non potest recedere à loco infecto.*
16 *Edictum tendens ad aëris conseruationem publicam respicit vtilitatem.*
17 *Artes mali odoris, reclamãtibus vicinis, neq; in propria domo fieri possunt.*

CAPVT XXXXI.

QVIA non solum morbus verus, (non simulatus) & legitimè probatus, vt c. 37. parit excusationem; per adducta in præcedentibus capitulis, verũ etiam
1 † iustus timor in eum incidendi, vt ex infra dicendis apparebit, dicamus aliqua de aëris intemperie,
2 quam † à peste differre cõstat, ideo vltra scripta de peste cap. 23. hæc subijciam, & primo aëris intemperiem excusare à residentia, periurio, à cursuq; præscript. vt deducit optimè Fely. in cap. accedens el 2.
3 nu. 11. vt lit. non context. subdens † Greg. xxij. excusasse se, cur non venerit ad Concilium Pisanum, propter timorem grauitatis illius cæli, faciunt scripta per Paris. consi. 28. in prin. lib. 4. & Viu. dec. 323.
4 lib. 2. † ad excusandum citatum nõ comparentẽ in locum, vbi est malus aër, nam præstat caussam rationabilẽ. gl. in Clem. ne in agro.
5 §. cæterum, vers. rationabili de stat. monach. Hinc est † non posse vocari periurum Vltramontanum non bene complexionatum nõ seruantem iuramentũ de stando Romæ, si discessit mense Augusti, quo tempore mala est in Vrbe aëris temperies. Abbas, & alij in c. si vero el 2. extra de iureiur. & rectè respondit Decian. resp. 20. lib. 1.
6 Monialem † in vno Monasterio professam, posse in aliud transferri, cum in morbum incidit ob malam aëris temperiem primi, etiam si

M laxior

laxior ſit regula ſecundi. ibique num. 33. ait, nihil referre, quod aër cæteris monialibus non eſſet inſalubris, ſi grauis, & nociuus erat illi moniali, quia ſæpe aër alicuius loci cõplexioni vnius grauis, & nociuus eſt, cæterorum ſalubris, vt periti Medici arbitrari poterunt, cũ
7 ad ipſos † pertineat. Fely. in c. ex tranſmiſſa nu. 8. extra de præſumpt. & quod eorum ſit iudicium tam aëris, quam complexionis, probat
8 Franc. Mar. deciſ. 520. nu. 12. par. 1. & quæſt. ſeq. demonſtrat, † Iudicem ob malam loci temperiem locum ad ius reddendum deputatum alio transferre poſſe, licet regulariter in loco maiorum ius reddere debeat. l. penult. in fi. ff. de iuſt. & iure. dixi in annotat. ad Bullá
9 Rotæ Prouinciæ Marchiæ. nu. 52. hinc inferri poteſt, † vt legatum factum cum onere morandi in loco aliquo, debeatur quando propter aëris intemperiem ibi mora trahi non poteſt. ex Bart. in l. Caio.
10 §. Imperator. num. 2. ff. de alim. legat. iuſta enim cauſſa † eſt hæc, ne quis in loco commoretur, vel ad eum ſe conferat. Menoch. de arbit. iud. quæſt. cent. 5. caſu 421. nu. 27. & caſu 423. nu. 12. oſtendit, aëris
11 intemperiem iuſtam cauſſam præbere † Epiſcopo ad aliam ſe Eccleſiá transferendi, vt præbet Presbytero migrandi de vno ad aliud beneficium, quando aër primi ſibi non confert. Lancel. Inſti. Cano. tit. de transla. § 4. in gl. in verſ. vtiles, confirma prædicta ex Lapo al-
12 leg. 68. Verùm † ſcias prædictis tunc locum eſſe, cum cœli grauitas ita eſt vehemens, vt veriſimiliter de morte timeri poſſit. Neuiz. cõſ. 51. nu. 20. Maſcar. de probat. concl. 20. nu. 8. & nu. ſeq. de peſte ver-
13 ba faciens ait, hac † graſſante, non parentem filium, non filium parentem adiuuare, virum vxorem, & vxorem virum auerſari, & om-
14 nes conclamare, fuge, fuge. Sed an † clericis, & religioſis id permittatur, plenè docet Epiſc. Benz. in tracta. de fuga propter peſtem q. 1.
15 lib. 1. concl. 6. & ſeq. & pag. 18. ait, † Medicum à publico conductũ non poſſe tunc diſcedere, & populos poſſe eum retinere. Item ſcias
16 † edictum tendens ad aëris cõſeruationem, publicam reſpicere vtilitatem, putà, ne lina propè Ciuitatem madefiant, ideoque eo etiam Clericos ligari deducit Vulpel. in opuſculo de libert. eccleſ. par. 3.
17 nu. 16. & 17. faciunt ſcripta per Franc. Mar. q. 23. par. 1. vt † etiam in domo propria non poſſit exerceri ars, per quam malus odor fiat vicinis, nec poſſit vinum putridum, vel vrina effundi, & ſimilia ſuper viam publicam. vide ſemper Pariſ. conſ. 110. nu. 12. & ſeq. lib. 4.

RVBRICA XXXXII.

De habenda ratione valetudinis.

SVMMARIVM.

1 *Cura corporis laudatur, & à iure naturali comprobatur. nu. 2.*
3 *Vitam longam exoptare possumus.*
4 *Fieri non posse dicitur, quod absq; vitæ, & sanitatis periculo fieri nequit.*
5 *Filio spurio, qui non potest propter infirmitatem laborare, relictum, factum à Patre, valet.*
6 *Medicis infirmi debent obtemperare, alias peccant. limita, vt nu. 8.*
7 *Sani non tenentur viuere medicinaliter.*
9 *Gulæ indulgentes cum sanitatis detrimento peccant.*
10 *Fames consumit hominem, vt ciborum excessus.*
11 *Fercula multa multos morbos faciunt.*
12 *Vinum modicum vtile stomacho.*
13 *Sanitas est temperamẽtum quoddam, & somnum sanitatis parit vita parca nu. 18. puraq; conscientia ad sanitatem conducit. nu. 20.*
14 *Temperantia in quibus vti debeat, qui sanus esse vult.*
15 *Melancholia sanitati valde noxia.*
16 *Tristitia multos occidit, nec est sanitas in ea.*
17 *Gaudium exhilarat faciem.*
19 *Vomitus conducit ei, qui multum edit.*
21 *Decimarum solutio quæ bona tribuat.*
22 *Merces corrumpentis pœna.*
23 *Stellionatus pœna pecuniaria.*
24 *Medicamenta corrumpens grauiter punitur.*
25 *Pharmacopolarum auaritia coercenda.*
26 *Funambuli digni sunt reprehensione, & peccant.*
27 *Vxor non tenetur sequi virum leprosum.*
28 *Filij leprosi apud matrem sunt educandi.*
29 *Gallicus morbus quid operetur.*

30 *Medicina duplex eſt, & quæ comparetur baptiſmo, & pœnitentiæ, & quæ Euchariſtiæ.*

31 *Sanus die, quo ſumit medicinam excuſatur.*

32 *Sanitas recuperatur, & conſeruatur tenui victu.*

33 *Abſentia iuſtificatur tam ex recuperatione, quã conſeruatione valetudinis.*

CAPVT XXXXII.

NVNC de ratione valetudinis habenda aliqua dicamus, cuius haberi debere conſtat.l.continuus.§.cum ita.ff.de verb. oblig.l.medicus.l.hæ demum.l.operarum in fi.ff.de ope.libert. cum alijs per me congeſtis de Ludo Scacch.quæſt.1.princ.nu.19.& ſeq.nã non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis. Eccleſ.30. hinc Thales Mileſius(teſte Laert.lib.1.)interrog.quis fœlix dici poſſet, Qui corpore,
1 inquit, ſanus eſt, & animo caſtus. ideo † optima cum ratione cura
corporis ad virtutum maximè exercitium, laudatur à gloſſ.in c.& ſi
2 Chriſtus in verſ.modico, extra de iureiu.& † à natura ipſa compro-
3 batur l.vt vim, cum materia.ff.de iuſt. & iu.vnde † vitam longam,
quamuis non perpetuam, in hoc miſero ſeculo exoptare poſſumus.
4 vt dicit Nauar.in manu.confeſſ.cap.11.nu.16.circa fi. † & fieri non
poſſe dicitur, quod fieri nequit abſq; vitæ periculo.l.nepos Proculo.
ff. de verb. ſigni. l. ſeruus.ff. de noxal. cum alijs citatis ab Aymone
5 conſ.199.nu.2.vbi valere probauit † relictum à Patre filio ſpurio fa-
ctum, cum ille propter corporis valetudinem non poſſet aliter ſibi
6 victum quærere. Item † valetudinis ratione Medicis obtemperan-
dum eſt, nihilq; fieri poteſt in notabile corporis detrimentum, &
ſecus agens mortaliter peccat. Innoc. Fely.& alij in cap.tua nos extra
de homi. Summa Thabiena, in verbo, Medicina, nu.14. Et quãuis
7 † ſani non teneantur viuere medicinaliter, tamen cum ſumunt ci-
bum, vel potum, quem nocere ſanitati arbitrantur, peccant, vt per
8 eoſdem.niſi de leui nocumento timeri poſſet, † qui enim tempora-
les medicinas recuſant propter ſpirituale commodum putà, domandæ carnis gratia, paſſioneſq; efferueſcentes comprimendi, ſeu paſſionem Chriſti melius ſentiendi cauſſa, perferendo, cauteria, vulnera, aliaq; periculum mortis ſecum non afferentia, non peccant. vt per Nauar. in d.Manu.cap.21.nu.41.ad ſecundum præceptum Decal.

Eos

9 Eos autem peccare conſtat, † qui cum notabili ſanitatis detrimento gulæ indulgent,& quorum Deus venter eſt,abundantia enim morbos facit, moleſtias ingerit,& ægritudines generat.nam quod fames facit,hoc etiam plenitudo facit ciborum,immo multo peiora, quia
10 fames † in paucis diebus conſumit hominem, exceſſus verò ciborũ putrefacit corpus, & diuturna ægritudine macerat, morteq; crudeli conſumit.vt hæc omnia docet tex.in cap.nihil de conſec.diſt.5.ideo
11 ſcripſit Seneca: † multos morbos, multa fercula faciunt, & Diuus Ambroſius in ſermone de ieiunio, malæ dominæ nos ſeruire aſſeruit,cum gulæ indulgemus;quæ ſemper expetit,& nunquã expletur. Et Apoſtolus nos admonuit, cuius verba extant in c. & ſi Chriſtus
12 in fin.extra de ieiu.vt † modico vino propter ſtomachum vtamur,
13 nam ad ſanitatem temperantia optima eſt.cum ſanitas † nihil aliud ſit,quam temperamẽtum quoddam, vt ex Medicis oſtendit Titaq.
14 de Nobil.cap.31.num.392.ipſaq; temperantia † nedum in cibo,& potu vti debet, qui ſanus eſſe cupit, ſed etiam in rebus venereis. vt dixi in meo tract.de Ludo Scacch. q.5.princ.nu.90.& 98.Amplius,
15 fugiat † melancholiã ſanitati valde noxiã, ex animi enim ſanitate fit ſanitas in corpore.teſte Ariſt.lib.7.metaphy.& dicitur Eccleſ.30.
16 triſtitiã † multos occidere, & non eſſe ſanitatem in ea; & Prou.15.
17 Cor gaudens † exhilarare faciem, in mœrore animi ſpiritum deijci; & de melancholia alia ſcribunt addẽtes Bertaz.conſ.crim.228.verſ.
18 quinto,ſi quis erit. item † ſomnum ſanitatis eſſe in homine parco, habetur cap.31.Eccleſ.& veloci infirmitatem non occurrere,& alia
19 notatu digna ibi dicuntur. & inter cœtera,conſulitur † ei,qui multum edit, vt vomat. alia ſimilia facilè colligi poterunt ex Medicorũ libris,quos referre meum non eſt, nec dicta à Caſtellano noſtro de offic. Regis lib.2.cap.47.& lib.3. cap. 15. non tamen omittendum
20 eſt,ad † ſanitatem multum prodeſſe puram habere conſcientiam,& à peccatis immunem, quia propter illa morbi veniunt; vt ſup.c.27. nu.2.& alia aduerſa; vt è cõtra,ex bonis operibus proſperitates. ideo
21 † ſolutionem decimarum tribuere ſanitatem corporis, vbertatem fructuum,& dona cœleſtia,dixit poſt Gemi. in cap. 1. de deciſ.in 6. Gui.Papæ,quæſt.266.nu.3.Rebuſ.de Deci. q.vlt.nu.10. Item ſciãs
22 ſanitatem corporis tanti æſtimari, vt licet regulariter † merces corrumpens pœna ſtellionatus puniatur. l.3.§.ſed & ſi quis merces.ff. de crim.ſtell.Bertaz.plenè conſ.445.nu.4.lib.2.(eſt autẽ ſtellionatus

pœna

23 † pœna pecuniaria, vt post relatos scripsit Boss. in pract. crim. tit. de
24 falsis nu. 85. & seq.) tamen is, † qui medicamina corrupit, grauius
punitur. vt per Claudium in addit. ad citatū cons. Bertaz. satis nanq;
(ait ille) medicorum imperitorum ignorantia offendimur, quod
25 incommodum si effugere non possumus, saltem † graui debemus
pœna compescere pharmacopolarum auaritiam, administrantium
non solum exesa, & marcida, sed corrupta, adulterinaque medica-
26 menta; ex quibus colligitur dignos † esse reprehensione illos, qui
super funes in altissimis locis maximo cum vitæ, & sanitatis pericu-
lo, corpus volutant, quos peccare post Syluest. in vers. ars. quæst. 8.
dicit Nauar. in Manua. confess. c. 15. ad quintum præceptum Decal.
27 vers. 8. quæ faciunt pro vxore, ne † teneatur sequi virum leprosum,
vt enim valetudinis rationem habeat, nō cogitur. Hosti. in Summa
28 de coniu. lepros. in fin. vbi subdit, eo † casu filios apud matrem pos-
29 se educari, ne à patre inficiantur. & quid dicendum de † morbo
Gallico, colliges ex Natta cons. 24. & melius ex Claudio Bertaz. in
addit. ad Patris cons. crim. 228. littera D, vers. primo casu, ad quem
30 me refero. Præterea scias † ad valetudinem duplicem repertam esse
medicinam, altera morbū remouet, & datur ægrotis, cui baptismus,
pœnitentiaq; comparatur: altera promouet in perfectam sanitatē,
& sanis exhibetur, cui sacra comparatur Eucharistia. Card. à Turre
crem. in c. qui scelerate dist. 2. pag. 84. tom. 4. & vnaquęque istarum
præbet excusationes, ideo ne dum infirmus sumens potionem, vel
31 medicinam, sed etiā sanus, † eo die priuilegiatus est, quo sumitur
potio, vel mittitur sanguis: ad tradita per Gemin. post Archi. in c. 1.
§ qui verò de cler. non residen. lib. 6. non tamen sanus consequetur
priuilegia omnia infirmorum, & sibi non congrua, vnde non est
dicendum, posse eum laico peccata confiteri, vt infirmus potest. ad
scripta in secunda parte in vers. confiteri. cessat enim in eo necessi-
32 tas, quæ in ægroto consideratur. Vltimo nota † eo modo conseruari
valetudinem, quo recuperatur, recuperatur autem victu tenui, eo-
33 dem ergo seruatur, vt de se patet. Item absentia † iustificatur, tam
si fiat valetudinis recuperandæ gratia, quam conseruandæ. ex To-
leto de instru. sacerd. lib. 5. cap. 4.

RVBRICA XXXXIIII.

De Medicis, eorumq́; officio.

SVMMARIVM.

1 Medici ad valetudinem sunt necessarij. & nu. 2 quorum finis est ægrotantium sanitas nu. 4. & quot in quauis Ciuitate esse debeant nu 5. & semel approbati, possunt reprobari nu. 6. cuius autem arbitrio constituendi nu. 7. & morum probitas, & peritia in eis requiritur num. 8 & experientia præstat nu. 9 & 35. & quando expediat habere plures num. 10. & si scienter adhibent mala medicamenta capite puniuntur num. 13. & morbi debent esse scientes nu. 14. & nu. 44. quæ autem signa possunt obseruare num. 45. eorumq́; imperitia pœna corporis non punitur num 43. eorum item est centies infirmum visitare, centies curare nu 19. & non vno vti collyrio nu. 22. anq́; teneantur nunciare mortem infirmo nu. 26. & qualiter puniantur, si non inducunt ægrotum ad confitendum peccata nu. 31. & seq. & recusantes nō debent derelinquere nu. 33. & quæ requirantur, vt eis non possit mors Infirmi adscribi nu. 37. & seqq. & sint diligētes, si adiecta in medicinis bona sint nu. 30. & artis limites nō excedant. nu. 40. nec ægrotos doceant, quæ sunt animæ contraria nu. 42. anq́; teneantur pauperes gratis curare nu. 49. & vtentes incantationibus non veniunt appellatione medicorum nu. 55 & à quibus muneribus sint immunes nu. 57. remissiuè. anq́; pro morbo incurabili salarium consequatur nu 58.

3 Medicinas non abhorrent viri prudentes, & cur. & vnde dicta sit medicina nu. 11. quæ duplex est nu. 16. & qualiter differant præcepta corporalis, & spiritualis medicinæ nu. 24.

15 Prudentia requiritur in spiritualibus medicis, & diligentia exacta. nu. 21.

17 Spirituales medici plures sunt, & caput omnium Christus. semelq́; approbati. possunt reprobari nu. 54.

18 Deus sanat, quoties opus est corpus, & animum, sine quo ars medendi nil valet nu 56.

25 Ieiunans magis peccat, quam mereatur, quando potest timeri mors, vel morbus.

27 Mortis

CAPVT XXXXIII.

1 QVONIAM valetudinis ratio † abſq; Medicis vix haberi poteſt, de illis ſubijciamus, incipientes à ver-
2 bis Eccleſ. 38. vbi dicitur. Honora † Medicum propter neceſſitatem, creauit enim illum altiſſimus, & à
3 Deo eſt omnis medela, & vir † prudens non abhorrebit illam, nam licet nemo poſſit tranſgredi terminum vitæ à Deo præfixum, tamen intra dictum terminum mortem accelerare omnes poſſunt, quo circa à medicina petendum eſt remedium, vt corpus ſeruemus, & infirmum curemus, donec veniat dies à Deo præfixus, vt benè docet Tiraq. de nobil. cap. 31. nu. 553. & ſeq. & per to-
4 tum cap. latiſſimè de Medicis verba facit, † quorum finem (nu. 39.) ſanitatem ægrotantium eſſe dicit; quid ergò mirum, ſi omnes benè
5 ordinatæ Ciuitates peritos ſibi Medicos parant? & † ſecundũ leges minoribus Ciuitatibus quinque Medici eſſe debent, & ſeptem in maioribus, in Metropolitanis arbitrio Iudicis. Menoch. de arbit. iud.
6 caſ. 465. nu. 6. & † ſemel approbati ſanitatis fauore reprobari poſsũt. l. ſed & reprobari. l. ſi duos. §. 1. ff. de excuſ. tut. & olim in Alexãdrina Ciuitate ſexcenti Medici, iudicio Antiſtitis, conſtituebantur l. parabolani. C. de epiſ. & cler. ſed lex illa eſt localis, ſecundum Saly. ibi. nã numerus aliarum Ciuitatum erat præfinitus, vt mox dixi, & Medi-
7 corum † conſtituendorum arbitrium, ordini cuiuſq; Ciuitatis commiſſum. l. 1. C. de decre. ab ord. facien. vbi tex. ſubdit hæc verba; vt

8 certi de † probitate morum, & peritia artis eligant ipsi, quibus se, liberosq; suos in ægritudine corporum, committãt. & dicit Syluest.
9 in Summa, in verbo, Medicus, nu.7. melius † esse habere medicum expertum, quam scientem, subditque, expedire plures habere simul,
10 sed non successiuè, quia † nihil magis contrarium est sanitati, quã
11 medicorum crebra mutatio: & cum medicina † dicta sit à modo, & temperamẽto, secundum Isidorum lib.4. etymologiarum, cum iudicio, & temperatè est adhibenda, quocirca veteres medicos simplicem curationem secutos fuisse scripsit Turnebus Aduersariorum
12 lib.17.cap.18. in † multo enim contristatur natura, in mediocritate autem gaudet: non ergo à malis medicamentis abstinere medico
13 sat est, (quæ † si scienter adhibet, capite punitur. Clarus. §. Homicidium vers. item medicus) nisi bona cum iudicio præstiterit, habita
14 morbi notitia, qua † non præcedente ad remedia currens, peccat. Nauar. in Manu. confes. cap.25. num.60. & eodem modo requiritur
15 † prudentia in medicis spiritualibus, summa cum humanitate coniuncta, præsertim erga infirmos, vt per Graff. decis. cas. consci. lib.1.
16 c.22. par.1. duplex enim est medicina † corporalis, & spiritualis, vt docet Lucas de Penna in rub. nu.4. C. de professor. & medi. lib.10. & spirituali pluribus modis peccata nostra redimere possumus. c. medicina de pœnitẽ. dist.5. nempè omnibus Ecclesiæ Sacramentis. teste
17 Luca in loco citato. item † plures habemus spirituales medicos, & caput omniũ Christum Dominum, qui semper curare paratus est. ideo in cap. adhuc circa medium de pœnit. dist.3. hæc notatu digna verba leguntur. Sæpe in Ecclesia videmus febricitãtes, sæpe languidos, vt appareat toties opus miserantis, quoties confessio pęnitentis.
18 quomodo † enim Deus corpus, quod vilius est sæpe sanaret, & animam digniorem non toties liberaret? Medicum se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum, sed qualis hic medicus, qui
19 malum iteratum nesciret curare? nam medicorum est † infirmum centies visitare, centies curare. vnde rectè dixit Cassane. consil.48.
20 quod medici, cum morbi sunt periculosi, non † debent à latere infirmorum discedere, aliàs satis est eos bis in die visitare. Hosti. in c.
21 tua nos extra de homici. & non minori, immo maiore † diligentia vti debent spirituales medici. c. inferiorum cum seq. 86. dist. cap. nõ
22 vos. 5.q.5. c. quid faciat 23.q.4. & sicut † prudens, & peritus corporis medicus, non vno vtitur collyrio, ita illi varia remedia adhibebũt.

23 c.vlt.dist.29. sed corporales † medicinæ, à spiritualibus differunt, quia salutares illę non sunt, nisi actu corpori applicentur, spirituales verò, ex solo desiderio animę prosunt, dum non religionis contemptus, sed necessitatis articulus eas actu excludat: Turre crem. in c. si-
24 cut de consecrat. dist. 4. Item corporalis † medicinæ præcepta, quia à ieiunio reuocant, flere non sinunt, ab omniq; meditationis intentione abducunt, spirituali medicinæ contraria videntur. c. contraria de consecra. dist. 5. non ideo tamen sunt improbanda, nam circa ieiunium, cũ cura corporis habenda sit: vt supra c. proximo in princ.
25 constat † magis peccare, quàm mereri, eum, qui ieiunat, vbi ex ieiunio verisimiliter possit morbus, vel mors contingere. Panor. in c. cũ infirmitas in vlt. not. extra de pœnit. & remis. circa verò alia duo, vt non sint improbanda: conferunt Archiepiscopi Florentini verba, à Thabiena relata in summa in verbo Medicus nu. 5. super illa quęst.
26 † Vtrum Medicus teneatur ægroto nunciare mortem, quã cognoscit certò venturam; & concludunt nunciari debere per Medicum, siue alium, vt peccata Infirmus confiteatur, vel condat testamentũ, quo lites tollantur; secus si ille peccata confessus fuit, rebusque suis
27 consuluit, quia † cum vnusquisque in infirmitate mortis recordatione turbetur, absque vtilitate non est sibi mors prænuncianda, & ita à fletu, & mentis agitatione absque peccato infirmi reuocabuntur, & per consequens corporalis medicinæ præcepta non sunt improbanda, licet spirituali medicinæ cõtraria prima facie esse videan-
28 tur; & tali pacto † intellectum Galeni præceptum de semper ægrotum confortando, executioni Medici mittere possunt, vt in quã exequantur, cũ in periculum aliquod anima infirmi non vocatur, aliàs nequaquam. Thab. vbi sup. Nauar. in Manu. confes. cap. 26. nu. 25. & nouissimè in Cęremoniali Episc. iussu Clementis viij. edito, c. 38.
29 dicitur, † Medicos, & familiares Episcoporũ debere polliceri se omnia facturos, quantum humana industria potest, vt pristinam sanitatem Episcopi recuperent, & grauiter ægrotãtes monere de discrimine vitæ, hortariq;, vt peragant, quæ ad animæ salutem pertinet.
30 anima enim corpori † est præferenda, licet contrarium sæpe fieri cõtingat, quia cadit asinus, & subleuantẽ inuenit, cadit anima, & non est, qui subleuet. meritò igitur damnantur, ac pœna afficiuntur illi
31 Medici, † qui ægrotantes ad confitendum peccata non inducunt, & pro salute corporis contraria saluti animæ suadent. vide Panor. in

d. c. cum

d.c.cum infirmitas extra de pœnit.& remiſ.Nauar.in d.Manu.c.25.
nu.61. & Pij v. conſtitutionem,in qua grauiores pœnæ Medicis eā
32 non obſeruantibus circa prędicta infliguntur, † quibus fortaſſe locus non eſſet,cū Medici omiſiſſent in morbis leuibus,ſolum enim in grauibus,& periculoſis,vt ſunt febres cōtinuæ, habere locum citatum. c. cum infirmitas dixit Roſella in verbo Medicus nu.3. licet
33 contradicere videatur Syluest. in eod. verbo nu.3. in fi. † non ideo tamen ægrotantes à Medicis ſunt derelinquendi, quòd peccata nō confiteantur.Nauar.vbi ſup.nu.61.& omnes idem tenere dixit Cōrad.in reſp.caſuum conſci.q.20. ſed omni diligentia curandi, nō ex affectu lucri,vt melius curarētur, ſi eſſent diuites,ideo in Act.Apoſt.
34 cap.3.vt ibi declarat Bern.Felicianus, non fuit † expreſſum nomen illius claudi,quem Petrus ſanauit,vt oſtenderetur,Apoſtolos ex obſequio,& affectu non ſanaſſe. & Gloſ.in c.ſedulo 39.diſt.affirmauit,
35 Infirmos † non quærere Medicos eloquentes, ſed curare ſcientes: vnde qui habet eligere, bene moratum quærat, & peritum d.l.1.ff. de decre.ab ord.faci. item bono corporis habitu præditum. vt dixi
36 de Ludo Scacch.q.12.princ. nu.76. & ſeq.vulgus † enim exiſtimat eos,qui non ita diſpoſitum corpus habent, alijs prodeſſe non poſſe, illudq; notum eis obijciunt,Medice cura te ipſum. alia etiam debet habere medicus,de quibus ſcripſi in eodē meo tract.q.5.princ.poſt.
37 nu.42. & Fuſcus de viſit.cap.3. nu.9. Vtq; † ei non poſſit mors infirmi adſcribi,primo debet eſſe peritus, quia imperitia culpæ adnumeratur.l.imperitia.ff.de reg.iur.ex eoque,quod Medicus curam aſ-
38 ſumit,tacitè ſe eſſe peritum profitetur: vnde † in eo lata culpa dolo æquiparatur. Flor.in l.idem.§.mulierem. ff.ad l.aquiliam,& l.qua a-
39 ctione.§.Proculus.ff.eo.vbi ſubdit,tunc eſſe in culpa † cum non eſt diligens an adiecta in medicinis,& potionibus bona ſint, & nō ni-
40 mis vetuſta.ſecundo requiritur † vt ſuæ artis limites Medicus non excedat,arg.l.culpa eſt.ff.de reg.iur.& notatur in c. ad aures extra de æta.& quali.& in c.fin.de homi.§.præterea Inſtit.de lege aquil.l.idē
41 iuris.ff.eo.vide Caſſan.conſ.48. vbi ponit de Chirurgo † teſticulos incidente,& quærit an de dolo,culpa,negligētia, imperitiaq; teneatur. faciunt ſcripta per Aym.conſ.132. num.3. contra negligentes.
42 Item Medicus † tenetur ægrotum inſtruere, atq; admonere,vt peccata confiteatur, cumq; ſaluti animæ nō cōtraria edoceat, vt paullò ante dixi, quibus concurrentibus mors ægroti ſuperueniens etiam

N 2 in foro

in foro conſcientiæ ſibi non imputabitur. Doct. in c. tua nos extra
de homici. vbi vide Soci. & ſemper Gail. pract. obſeruat. lib. 2. ob-
43 ſer. 111. nu. 25. & dicit Vrſil. ad Afflict. deciſ. 123. Imperitos † me-
dicos, etiam ſi infirmus moriatur, corporaliter non puniri; ſequitur
44 Viu. in ſua Sylua opin. 494. in fi. quando autem dicantur † habere
morbi ſcientiam, declarat Ripa in l. admonendi nu. 83. ff. de iureiu.
45 & quæ ſigna † ad pręcognoſcendos morbos obſeruare queant, po-
nit Cypri. Guidus Ord. Præd. in ſpeculo quæſt. peregrinarum q. 5.
46 cap. 9. 3. deca. & quando ſint † rei homicidij ręcuſantes ægrotum
47 curare, amplè Tur. crem. cap. 1. nu. 9. diſt. 83. & quid ſi dant † medi-
cinam mulieri pręgnanti, vt abortiatur. Sylueſ. in Summa in verbo,
Medicus, nu. 4. latè Graff. deciſ. lib. 2. cap. 63. par. 1. vbi nu. 22. arguit
48 † culpam in Medico abortum procurante, etiam ad ſalutęm ipſius
prægnantis. alia ſimilia notatu digna colliges ex Nauar. in Manu.
49 d. cap. 25. nu. 60. & nu. 64. docet, an, & † quando Medici teneantur,
pauperes ægrotos gratis curare, à quibus ſi ſunt diuites poſſunt ſa-
larium petere, etiam ſi curari recuſaſſent. Vrſil. vbi ſup. nu. 2. ſed in-
50 firmi † nō tenentur reſarcire Medico damnum equi in itinere ſibi
51 derobati. Bonacoſ. de equo q. 166. quæ autem probanda ſint † ab
eo, qui dicit ægrotum deceſſiſſe, quòd nullus fuerit adhibitus Me-
dicus, vel imperitus, plenè docet Maſcar. de probat. concl. 1039. in-
52 cip. Medicum, per totam. & quando mala † electio Medici, & Ad-
uocati ſit in culpa, declarat Franc. Mar. deciſ. 524. per totam par. 1.
& dicit Put. de Syndi. in verbo, conſilium, cap. 2. nu. 2. quòd habēs
53 † eligere medicum, debet eligere eum, cuius fama ſit celebris; &
quod dixi ſupra num. 6. ſemel approbatos poſſe reprobari, amplia
54 † etiam in Medico ſpirituali. Caroc. de Locato in 3. edit. q. 4. num. 4.
cat. 153. citat Oldr. conſ. 18. & Abb. in c. de illis de deſponſat. impu.
& alios. & idem Caroc. in d. tract. rub. de Medico, per ſexdecim quę-
ſtiones, multa de illis, eorumq; ſalario notatu digna ponit, quæ non
refero, vt Franc. Mar. q. 646. par. 1. & Bald. in l. 1. num. 3. C. mandati,
55 Medicorum † appellatione contineri negat, qui per incantationes
medentur, de quibus ſequenti capite dicemus. ſed prius ſubijciam
56 illud Hiero. in Iſa. lib. 8. cap. 28. † Abſq; Dei miſericordia nihil me-
dendi artem valere. Deo enim rerū omniū ſtatus, ſaluſq; tribuenda
57 eſt. Auguſt. de moribus Eccleſ. cap. 28. & à quibus † muneribus me-
dici ſint immunes eſt tex. cum glo. in l. medicos. C. de prof. & medi.
lib. 10.

58 lib. 10. Vtrumque consequantur salarium pro † morbo incurabili docet Antoni.in 3. par.Summæ tit.7. cap.2.§.6. & affirmatiuè concludit, cum indicarunt morbi qualitatem. alia de salario ipsorũ habentur infra cap. 49. & circa officium Medici spiritualis refero me ad Graff.in decis.suis par. 1.cap.26.per tot.

RVBRICA XXXXIIII.

De remedijs ad sanitatem, licitis, reprobatisq;

SVMMARIVM.

1 *Superstitio quid sit. & nu.4. & 5.& 6.cuius sunt quattuor species nu.7.*
2 *Superstitiosi vnde dicti.*
3 *Religiosi a relegendo dicti.*
8 *Dæmon quo pacto tacitè inuocetur. à quo morbi sanari possunt, sed non omnes & cur.nu.11.*
9 *Remedia quæ sint superstitiosa, & illicita, & quæ fiunt ab imperitis medicinæ talia vident.nu.10.*
12 *Vita à Dæmone non potest protrahi ad octingentos annos, & quare.*
13 *Maleficos consulere pro morbi liberat.ius ciuile permittit, sed non ius Canonicum nu.14.limita, vt nu.15.*
16 *Maleficia soluenda sunt per opera pia. & nu.35.*
17 *Responsum notabile Sancti Ilarionis mulieri cæcę.*
18 *Spes quæ in medicis ponenda.*
19 *Christi verba notatu digna ad S.Brigitam circa vsum medicinarum.*
20 *Medicis non vti quando possemus, & nu.24.*
21 *Furiosus an præsumatur non vtens medicis.*
22 *Aurelianus Imperat. medicis vsus non fuit, neq; Petrarcha nu.seq.*
25 *Iudęos medicos an adhibere valeamus.*
26 *Sacra an tangi possint pro liberat. morbi.*
27 *Oleo Sancto membra ægrotantia an possint inungi. & nu. 28.*
29 *Coniugalis actus vtrum possit ordinari ad remedium morbi. & quid de alio coitu num.seq.*
31 *Ludoui.Franc. Rex maluit mori, quam se à morbo liberare per coitu illicitũ.*

32 Sanitatis

CAPVT XXXXIIII.

ANTEQVAM declaremus, quæ remedia ad sanitatem permissa sint, & quæ superstitiosa, præmittendum est superstitionem † esse vitium religioni oppositum, nam veteres (teste Cic. de nat. Deorum) superstitionem à religione separauerunt † qui enim tota die precabantur, & immolabãt, vt sibi sui liberi superstites essent. superstitiosi sunt appellati, qui autem omnia, quæ ad cultum Diuinum pertinerent, diligenter tractarent, & tanquam relegerent, à relegendo † dicti sunt religiosi, & habentur in can. illud 26. quæst. 2. varia superstitionis exempla, referunturq; verba August. dicentis, superstitiosum esse † quicquid institutum est ab hominibus ad facienda, & colenda idola pertinens, vel ad colendam sicut Deum creaturam, partemuè vllam creaturæ, vel ad consultationes, & pacta quædam cum Dęmonibus. & nouissimè Petrus Binsfeldius Canonũ, & Theologiæ Doctor in tract. de confess. maleficorum, car. 160. docet, superstitionem † esse peccatum contra primum præceptum Decalogi, quo præcipitur religio, ad colendum Deum debito modo. per superstitionem † autem induci homines ad reddendũ Deo cultum perniciosum, vel superfluum, seu ipsi creaturæ. & quatuor superstitionis species † esse dicit, post S. Tho. 2. 2. q. 92. art. 2. nempe, Idolatriam, Diuinationem, indebitum Dei cultum & vanam obseruantiam, in qua † asserit semper tacitè inuocari Dæmonem, cum caussæ, vel media sumuntur ad effectus producendos, quæ nec natura, nec ecclesiastica institutione sunt ordinata ad tales effectus, &

idem

idem pag. 168. dat quinque regulas, quibus dignoſcitur, an aliquid ſit ſuperſtitioſum, vel non; & Grillan. in tract. de ſortil. q. 6. nu. 22.
9 oſtendit remedia † illa dici ſuperſtitioſa, & illicita, quæ in medicina non ſunt fundata, & effectus naturales operantur, & ad hoc tendũt omnes ligaturæ, nodi, characteres, & ſimilia enumerata in citato ca.
10 illud. quibus, † vt plurimum, vti ſolent vetulæ, & artis medicæ re-
* rumq; naturalium imperiti, qui morbos ſanare profitentur, & ſæpè
11 Dæmonum auxilio ſanãt. certum enim eſt hoſce † multos morbos ſanare, quibus nulla Medicorum ſcientia mederi valuit, ſed non omnes, teſte d. Binsfeldio vbi ſup. car. 245. ratio eſt, quia vtũtur cauſſis naturalibus, quibus non omnes morbi curantur, maximè ſene-
12 ctutis, vnde infertur, Dæmones † non poſſe vitam hominis protrahere ad octingentos annos, vt olim homines viuebant, quia per intemperantiam natura hominum, & complexio eſt valde debilior, & cœlum non ita ſalubre, resq; naturales non tanti vigoris, & virtutis; vt latius explicat ipſe Binsfeldius eo loci, & ſeq. pag. 247. ex
* communi Theologorum ſententia, docet, non licere ad maleficos
13 accedere pro ægroti liberatione, nã quamuis † iure Ciuili videatur permiſſum l. eorum vbi Bart. & alij. C. de malef. & mathemat. & tales vtentes maleficijs ad ſanandum ægros non puniri, probat Farin.
14 quæſt. crim. 20. nu. 95. tamen † de iure Canonico ſecus eſt. c. admoneant. 26. q. 7. Abb. c. 2. de ſortil. Turre crem. viden. in c. ſi per ſortiarias. 33. q. 1. Nic. Arlet. de Hæret. not. 44. Grillan. vbi ſup. q. 2. & ſeq. Nauar. in Manu. confeſſ. cap. 11. nu. 29. Farin. d. nu. 95. & ſeq. Hiero.
15 Mengus in ſuo libro inſcripto, Fuſtis Dæmonum, per tot. vbi † non videtur improbare acceſſum ad maleficos pro ſanitate recuperanda ex facturarũ deſtructione, omni vana obſeruatione remota, ſi enim maleficium abſq; inuocatione Dæmonis tolli poſſet per vnguentorum remotionem, ſignorumuè, non eſſet illicitum procurare eius diſſolutionem. vt per Binsfel. vbi ſup. cart. 247. qui addit, melius eſſe
16 † maleficia ſoluere per opera pia, vt per exorciſmos, ſacramenta, orationes, ieiunia, & ſimilia. hinc Eccleſ. 38. in tua infirmitate ne deſpi-
17 cias te ipſum, ſed ora Dominum, & curabit te, & cum cæca † mulier expoſuiſſet Beato Ilarioni (teſte Hiero. in eius vita) ſe omnem ſubſtantiam expendiſſe in Medicis, ei reſpondit, ſi dediſſes pauperibus,
18 curaſſet te verus Medicus Chriſtus; vnde colligo, nos † non debere omnem ſpem in Medicis ponere, nam Aſa Rex Iuda obiurgatus

fuit

fuit ob hanc caussam. 2. Paralip. 16. Sulp. Seuerus sacræ Hist. lib. 1. & Lud. Blosius in monili spirituali, relatus à Iod. Lorich. in lib. De pia
19 humani corporis cura cap. 15. ait, Christum † aliquando dixisse ad S. Brigitam hæc notanda verba: Multi electorum meorum, medicinis carnalibus vsi nō sunt, & hi mihi fuerūt accepti: alij verò iuxta locorum, temporum, & infirmitatum exigentiam adhibuerunt sibi medicamenta; & hi quoq; non displicuerunt, quia hoc fecerunt ad honorem meum, vt mihi melius seruirent. Intellige tamen
20 † nos posse nō vti Medicis, quando est timor alicuius lęsionis, sed non notabilis. vi. Syl. in ver. Medicus, nu. 7. in fi. vbi probat mortaliter peccare, qui in notabile nocumentum facit contra Medici præ-
21 ceptum: & gloss. art. c. 183. dist. in ver. inferas, in fi. † præsumi furiōsum, qui non vult medico obtemperare. quod dictum declarat Alci. de præsump. reg. 1. pręsump. 38. in fi. habere locum in recusante propter furorem, aliàs multos Sapiētes furiosos fuisse dicere cogeremur,
22 cum † Aurelianus Imperator ægrotans nunquam medicum vocauerit, sed inedia curabat se. teste Sabel. lib. 7. Ænead. 7. & Petrarcha
23 † Medicorum consilia spreuerit. vt dicit Hier. Squarzaficus in eius vita, ne alia exempla referam, ex quibus non sequitur Medicinam esse spernendam, cum à Deo propter necessitatem creata fuerit. Ec-
24 cles. 38. ideo in † morbis periculosis Medici approbati vocādi sunt, qui secundum regulas Medicinæ artem exerceant, & sacrorum ca-
25 nonum decreta, qua propter † Medicos Iudęos impunè vocare non possumus. c. nullus. 28. q. 1. vbi Turre crem. declarat; & Thab. in ver. Medicina nu. 17. & Gigas Ciuis, & coniunctus meus, cons. 28. nu. 5.
26 Sed quæro an † liceat Infirmo pro sui liberatione sacras res tangere? & licere dicunt Gemin. & Præpos. in c. ad eius. per illum tex. dist. 5.
27 & subdit Præpos. ex hoc inferri, vt † patiens morbum valeat, vt sanetur, intingere Oleo Sancto. arg. c. 1. de sac. vnct. sed ait contrarium sentire Gemin. in c. his igitur 25. dist. qui hoc non dicit, immo per illum tex. affirmat non esse prohibitum ponere guttam Chrismatis ad sanandum morbum, quod non placet Præpos. vbi sup. per reg. semel Deo; de reg. iur. in 6. & gloss. in c. placuit, vt nullus. 1. quæst. 1.
28 pro concordia † posset distingui cum Syl. in verbo, Oleum, in fin. vbi putat non licere, nisi pro re magna, & ardua, & per Episcopum, vel alium, de licentia Papæ, quia aliter esset irreuerentia magna, si
29 passim fieret; sed an † actus coniugalis possit ordinari ad remedium

morbi,

morbi,& nō poſſe abſq; veniali peccato,dixit Turr.crem. in c.quic-
30 quid,verſ. quinto poteſt.32.q.2. coitus † autem cum non coniuge
* penitus eſt illicitus,etiam ad vitandam mortem.ex commu. Viu.de-
31 ciſ.323.nu.18. lib.2.vbi laudat † Ludouicum Francorum Regem,
qui mori maluit,quam ita ſe à morbo liberare. Ratio eſt, quia quã-
32 uis † intendere ſanitatis conſeruationem non ſit per ſe malum, ta-
men intentio mala efficitur,cum ex aliquo ſanitas intenditur,quod
non eſt ad ſanitatem principaliter ordinatum,ſicut ſi ex Sacramen-
to Baptiſmi ſola corporalis ſalus quæreretur. vt dicit Card. à Turre
crem.in loco citato,& idem in c.aquam de conſecra.diſt.3. inter de-
33 cem † effectus aquæ benedictæ,ſalutare remedium eſſe dicit contra
34 ægritudines,& in cap.qui ſine 26.q.2. docet † quando pro ſanitate
poſſint deferri ad collum ſuſpēſa Diuina verba, ad quem me refero,
& D.Tho.2. 2.q.96.art.vlt. Nauar.de horis Cano.c.6.in fi. Fratrēq;
Ludouicum Luſitanum Ord.Erem.in 24.caſu conſci. Item cum ex
animæ infirmitate cōtrahatur morbus in corpore, optimum reme-
35 dium eſt pro ægrotis † quam primū eos morbus inuaſit, Sacerdoti
peccata confiteri,vt ita ceſſante cauſſa ceſſet effectus. Abb. in c.cum
infirmitas,extra de pœnit. & remiſ. nemoque, qui in Domino ſpe-
36 rauit cōfuſus eſt. Eccleſ.2. Deuſq; † vno, eodemq; tempore animã,
corpusq; ſanat,& ſalus corporalis vtilis eſt,cum ad ſpiritualem ordi-
natur;pulchrè Card.à Turr.crem. de pœn.diſt.5.& dicit tex.in c.qui
37 ſine 26.q.2. ſine † Saluatore,ſalutem nō eſſe quærendam,aliàs ęger
in ægritudine aſſidua laborabit; vt ibi dicitur; ideo cū Eccleſia Deū
38 precatur, vt peſtem, morbosq; auertat † nil aliud intendit (vt dicit
Epiſc.Benzon. de fuga lib.1.q.7. pag.115.verſ. nec pijs mentibus.)
niſi,vt peccatores illuminentur,& peccata fugiant; vnde ſubdit; Vt
mortalia corda cognoſcant, te indignante talia flagella prodire, &
te miſerante ceſſare,& dicit Abb.in c.nimis praua,nu.9. extra de ex-
39 ceſ. prælat. In † talibus proceſſionibus pro morbis auertendis, om-
nes clericos, & religioſos conuenire debere, ſecus ſi fierent ex cauſſa
non ita graui.vi.Aufrerium in addit.ad Cap.Tholoſ.q.484.vbi quę-
40 rit, † quid de exemptis per Papam: nec te fugiat olim fuiſſe in tem-
pli Salamonis veſtibulo librum remediorum cuiuſuis morbi,quem
41 † Rex Ezechias ſuſtulit, quòd populus neglecto Deo, nec inuoca-
to, ſanationem inde peteret. vt Suidæ teſtimonio docet Petr. Greg.
in Syntax.artis mirab.lib.28. cap.7. in fin. Item memoriæ manda,

42 quod habetur Iob.c.5.vbi dicitur, Beatus † homo, qui à Deo corripitur, quia ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanant.
43 & Prouerb.cap.7.dicitur. Honora Dominum, & valebis. Scias † tamen infirmum dici Deum tentare, ideoq; peccare, qui volens sanari recusat medicinas, & media naturalia, ex Toleto de instruct.facerd. lib.4.cap.19.

RVBRICA XXXXV.

Promißio facta Deo pro sanitate an teneat.

SVMMARIVM.

1 Votum Deo factum cum oblatione non obligat, nisi verificata conditione, immo ea verificata nec etiam secundum Innocentium, & quare. Sed cõtra per multas rationes nu.6. quæ opinio tenenda est, & communiter recipitur etiam à Theologis nu.8. sed prima est magis honesta, vt liberaliter fiat Deo oblatio, pro sanitateq; demum oretur. nu.2. & 10.

3 Socrates humanæ sapientiæ oraculum, quid à Deo petendum censuerit.

4 Infirmi non debent conqueri cum à Deo non exaudiuntur.

5 Murmurare quare non debeat, qui mala patitur.

7 Homines omnes sperant pro bene gestis remunerationem à Deo.

11 Simonia non committitur ab eo, qui in necessitate constitutus pecuniam dat pro spiritualibus.

12 Sancti viri pro sanitate orauerunt.

13 Oratio bona est cum ieiunio, & elemosyna.

CAPVT XXXXV.

VNC se nobis pulchra quæstio offert, An pro sanitate possimus Deo aliquid polliceri, putà, Si filius meus à morbo liberabitur, Domino offeram tale pallium, vel ibo ad S. Iacobum; quam ponit Innoc.
1 in princ.c.scripturæ extra de voto, dicitque † nõ obligare, nisi extiterit conditio.i.filij liberatio, immo etiam ea verificata, putat, rectorem loci, cui facta est promißio oblationis, non posse

agere ex ea, vti illicita, quia Simoniacum esse dicit intendere à Deo, vel Sanctis emere sanitatem. c. studeat. 1. q. 1. vnde subdit, quemque
2 † debere liberaliter Deo offerre, & postea rogare pro sanitate, vel alia prosperitate, qui cum summo nos amore prosequatur. glo. in c. principium, in verbo, venia, de pœnit. dist. 2. sanitatem concedet,
3 aliàsq; prosperitates, si expedire nobis eas iudicauerit. Ideo † Socrates humanæ sapientiæ quasi quoddam terrestre oraculum, nihil vltra petendum à Dijs censuit (Platone, & Valerio Maximo testibus) quam vt bona darent, quia ij demum scirent, quid vnicuique vtile esset, nos verò plerumque expetimus, quod non impetrasse melius
4 esset, nec † ægroti conqueri debent, cum à Deo non exaudiuntur, sed patienter sustinere, & memoriæ mandare hæc Isidori verba de
5 summo bono lib. 3. Discat † non murmurare, qui mala patitur, & si ignorat, cur patitur, per hoc se iustè pati arbitretur, quia ab illo iudicatur, cuius nunquam iniusta iudicia sunt.
6 Verùm pro † contraria sententia contra Innoc. multæ rationes adducuntur ab Abb. in d. c. scripturæ, nu. 5. vbi post Hosti. dicit, votū valere, nec esse Simoniacum, quia omnia sunt Dei, & sic non datur proprium pro sanitate, ergò cessat Simonia, quæ sine expresso pacto non committitur, & cum Deo nullum pactum interuenit, sed solū
7 pollicitatio, & si mentalis attendatur, vix † est homo, (dicit Abbas, & ante eum Archidia. in c. scimus, circa fi. 12. q. 1.) qui pro Deo aliquid faciat, & non speret remunerationem, quam ipse promittit secundum opera se redditurū. Matth. 25. ideo ne tota Christianitas, quæ in hisce, similibusq; votis versatur, Simoniaca sit, hæc vltima
8 opinio tenenda † est cum Abb. vbi supra, vbi Apostil. dat concordantes Ant. Archidi. Io. de Lign. & Hostiē. & dicit Archidia. Theo-
9 * logos communiter hanc opinionem sequi, & † ab vniuersali Ecclesia receptum est (vt post Theodoretum citatū per eum, dicit Pet. Binsfeld. de confes. malef. fol. 164.) in templis obtenta sanitate oculorum, pedum, aut manuum, simulacra suspendi ex auro, argento, cera, seu alia materia ad gloriam Dei, & Sanctorum, adeptæq; sani-
10 tatis testimonium. Subdit tamen Archidia. in d. c. scimus, † magis honestum esse primæ opinioni adhærere, simpliciter quippè, & liberaliter Deo offerre, & postea pro sanitate rogare, sed qui secus agit nō peccat, neque Simoniam committit, præsertim cum morbi necessitas vrget, nam Abb. cap. 9. nu. 5. in fi. extra de Simonia, probat,

11 ab eo, † non committi, qui neceſſitate coactus pecuniam dat pro ſpiritualibus. & contra ſententiam Socratis ſpecificè pro ſanitate
12 † orauerunt ſancti viri, vt Tobiæ cap. 8. vbi Tobias, & vxor ſic preces porrigunt. miſerere nobis Domine, & cõſeneſcamus ambo pa-
13 riter ſani, & c. 12. dicitur, bonam fieri orationem † cum ieiunio, & eleemoſyna. Olimq; ſacrum pro populi ſalute in cõſulis domo quotannis fiebat. teſte Mureto var. lect. lib. 19. cap. 11.

RVBRICA XXXXVI.

De officio cuſtodis Infirmi.

SVMMARIVM.

1 *Cuſtodes omnes diligentes eſſe debent, præſertim Infirmorum, alias damnantur nu. 2. morsq; eis imputatur nu. 3. & peccant nu. 4. debentq; medico, non Infirmo obedire nu. 5. & quando irregulares fiant nu. 6. remiſſiuè. Et qui eligendi ſint nu. 7. cum ſequentibus. Et quæ ſint eorum partes nu. 11. quibus conſilium datur nu. 13. eorumq; off. Deo gratiſſimũ nu. 14. Angelosq; in ſolicit. imitari debent nu. 20. non dormire nu. 22. & hac ratione à ieiunio excuſantur. num. 25. item ob id plures debent cuſtodes conſtitui. nu. 27. anq; vnus pro alio teneatur. nu. 29. & pecunia comparati ad exactam diligentiam obligantur. nu. 30. & in ſpecie carcerum cuſtos nu. 31. cui datur cautela num. 32. & apponens cuſtodem de eius culpa teneatur num. 34.*

8 *Æger ingemiſcit, vbi non eſt mulier.*

9 *Tyrones non ſunt apti cuſtodes.*

10 *Faceti ſunt apti cuſtodes ægrotantium.*

12 *Inuitus quis poteſt extrahi de domo ruitura.*

15 *Humilitas oſtenditur ex ſumptione curæ Infirmorum, & charitas augetur.*

16 *Angeli boni ſunt magis ſolliciti pro ſalute, quam dæmones pro interitu, quia gaudium quoddam accidentale ſumunt, mali pœnam maiorem accidentalem nu. ſeq. & quisq; habet angelum bonum cuſtodem, & malum ad exercitium num. 18. ſed cur bonus non prohibet malum, ne tentatione hominem ſuperet. num. 19.*

21 *Operæ*

23 Operæ necessitatis tempore etiam de nocte præstantur.
24 Populi custos debet esse diligens, sed an tenētur se exponere morti. ibi remiss.
26 Somnus ad vitam necessarius.
28 Romani quo pacto militares vigilias disponerent.
33 Seruientes infirmis mercede non constituta an illam petere possint.
35 Licentia apponentis custodes requiritur, vt illi recedere queant.
36 Medici non possunt de Ciuitate recedere absque licentia Priorum. quæ non debet concedi sine magna, & vrgenti causa, & cur. num. seq.
38 Sacerdos parochialis non debet recedere sine magna caussa, & quæ sint eius partes erga Infirmos remissiuè.

CAPVT XXXXVI.

NON solum Infirmi opera Medici indigent, sed etiam
1 diligentis Custodis: & si in quouis † custode diligentia, & solicitudo requiritur. cap. 2. extra de off. custo. in custode infirmi vel maximè, cui res preciosissima cōmittitur, nempe salus languentis. vt dixi sup. c. 42. in princ. quæ incautè ac temerè non est custodienda, quocirca
2 † non parum ij damnandi sunt, qui dum custodire ægrotos debēt, eos cum vitę periculo solos relinquunt, qui ita derelicti arbitrio voluntatis suæ edunt, bibunt, aliaq; contra Medici præcepta commit-
3 tunt, ex quibus mors sequitur, † quæ ipsis custodibus imputanda est. ad not. in c. ad aures extra de æta. & qualit. & tunc præcipuè cum ipsimet custodes ea subministrant, quæ nocumentum infirmis af-
4 ferunt. quos peccati † reos esse comprobauit Tiraq. de Nobil. c. 31. nu. 397. scilicet cum ex certa scientia, vel ex crassa ignorantia ministrauerunt. Flor. in l. item si obstetrix nu. 1. ff. ad. l. aquil. Graff. in suis
5 decis. casuum consci. lib. 2. cap. 66. par. 1. nu. 7. vbi subdit, † tales ministros teneri Medico obtemperare, & non Infirmo, qui etiam pec-
6 cat, si Medico non obtemperat. vt per eundem ibi nu. 8. & † quādo hi custodes irregulares fiant docet Specu. de dispens. §. iuxta nu. 13.
7 Qua propter ij ad curam ægrotantium adhibendi sunt, qui † Medicorum præcepta, & ordines exequi velint, & possint; & vsus docet
8 mulieres admodū idoneas esse: facit illud Eccl. 36. vbi non est † mu-
9 lier, ingemiscit æger. Tyronibus † verò non puto huiusmodi curam

committi

committi debere.arg.l.fi.ff.de cust.reorum,sed expertis,vir enim ex-
10 pertus multa cogitabit. Eccleſ. 34.item † talis cura credenda eſt facetis,ipſisq́; laborantibus gratis,quorum conſuetudo non ſit reproba-
11 ta,vt hæreticorum eſt, cap.filij hæret.in 6. Et † ipſorum cuſtodum partes erunt erga infirmos manſuetudine vti, non auſteritate, arg. tex.in c.recedite,45.diſt.verbisq. blandis potius, quam metu ægros inducent ad obſeruandum præcepta Medici,licet Infirmi etiam inuiti curari poſſint.gloſſ.not.in verbo, inferas, in fin.diſt.63.in prin.
12 ſicut † inuitus quis poteſt, vt euadat,de domo ruitura extrahi.c.ipſa
13 pietas.23.q.3.recteq; † munus ſuum Cuſtodes exequentur,ſi erunt memores verborum Apoſtoli. 1. ad Cor.9. Factus ſum infirmis infirmus, & 2. ad Cor.12. Quis veſtrum infirmatur,& ego non infir-
14 mor? vt etiam ſi conſiderabunt, † officium ipſorum Deo gratiſſimum eſſe; nulla quippe eſt virtus, quæ cum hoc opere coniuncta eſſe non poſſit, cum diuiti ſit occaſio liberalitatem exercēdi, amico
15 fidelitatem,ſapienti conſilium,pauperi miniſterium;ita † humilitas oſtenditur,charitas augetur,omniumq; virtutum exercendi anſa tribuitur.vt docet Iulius Roſcius de operib. miſeri. corpo.explic.5.vbi alia multa ad hanc rem colliges. Et Cyprianus Guidus Ordi.Prædi. in ſuo Speculo Quæſt.peregri.cap.2.decade.2.inter multas rationes
16 adductas, quare † Angeli boni magis ſolliciti ſint cuſtodes pro hominum ſalute,quam Dæmones pro interitu,hanc ponit,quod circa cuſtodiam magis ſollicitus ille eſt, qui ex illa bonum conſequitur,
17 quam qui malum:& quia † Angeli boni ex bonorum cuſtodia gaudium quoddam accidentale conſequuntur; mali verò ex peccato malorum pœnam maiorem accidentalem, merito &c. Et hac occa-
18 ſione ſcias, quod ſicut † vnicuiq; homini ab ortu natiuitatis ad tutelam, & cuſtodiam deputatus eſt bonus Angelus, ita ad exercitiū malus.vt amplè ex ſacris litteris oſtendit Petrus Binsfeldius de conf.
19 malef.prælud.17.car.186.vbi ad quæſitum,cur bonus † non prohibet malum ne hominem tentatione ſuperet, dicit, id non prouenire defectu Angeli boni, ſed hominis non acquieſcentis conſilijs, & ſuggeſtionibus Angelicis,& ex Diuina iuſtitia permittente propter
20 demerita cuſtoditi. ſed ad cuſtodes Infirmorum redeundo, eis † cōſulo,vt in cuſtodia bonos Angelos imitentur, cum omni ſollicitudine munus ſuum obeant, alias ægros negligere dicerentur. ad tradita per adden. conſil. crimin. Bertaz. 406. num. 15. lib. 2. Medici

etenim

21 † etenim postquam ordinauerũt regimen, & modum viuendi, non tenentur cõtinuè assistere. Fel. in c. tua nos, circa fi. extra de homici.
22 sed bene † ipsi custodes die, noctuq; iux. illud sacrum, Ecce nõ dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel. vnde scripsit Bal. in rub. C.
23 de op. liber. necessitatis † tempore, etiam de nocte operas præstãdas
24 esse. & in c. oportet dist. 81. dicitur, debere eos, † quibus cura populi commissa est, cum magna animi constantia super commissas oues vigilare, sed an cum periculo mortis ad id teneantur, docet Corradus in resp. cas. consci. quæst. 216. per totam. Et propter tot labores,
25 † qui à Custodibus sustinentur summa cum ratione factum est, vt à ieiunio excusentur. vt dicit Med. de Instruct. confes. ad 3. præcept.
26 Decal. §. 10. in fine. Et cum vigilare teneantur, somnusq; sit † ad vitam necessarius, nec sine illo viui possit. vt probaui in meo tract. de
27 Ludo Scacch. q. 1. princ. nu. 29. & seq. † non vnus, sed plures sunt ægroto comparandi custodes. arg. l. fi. ff. de custo. reorum; itaq; disponendi, vt vnus saltem semper supersit, qui pro ęgroto vigilet. vtq; de
28 Historicis discimus, veteres Romani † militares vigilias disponebant in quaterna horarum spatia, ita vt prima, secũda, tertia, & quar-
29 ta, vigilia diceretur. An † autem dispositis custodibus vnus de culpa alterius teneatur. vi. Ias. in l. 1. §. is videtur. ff. si quis iusdi. non ob-
30 temp. Et custodes illi, qui pecunia † comparati sunt, ad exactissimã custodiam obligantur, ita vt leuissimæ culpæ obnoxij fiant. notatur in l. qui mercedem. ff. loca. Bertaz. cons. 7. num. 26. lib. 1. crim. vnde
31 † custodes carcerum captos solertissimè custodire debent, & curare, ne in carceribus moriantur. l. fi. ff. de custo. reorum. Lucasq; de Pẽna in l. cũ sæpè, nu. 7. C. de erog. mil. anno. lib. 12. affirmauit, cautè agere
32 † illos custodes, qui cum captos ægrotare intelligunt, protestantur,
33 nulla ipsorum culpa contingere. Sed an † qui ægroto inseruiunt nulla sibi constituta mercede, eam sibi petere possint. vi. Nattam
34 cons. 376. per totum. De culpa autem custodis † nedum custos tenetur, sed qui eum apposuit. ad tradita per Florianum in l. si seruus cõmunis. §. si fornicarius per illum tex. ff. ad l. Aquil. & propterea idonei, & diligentes sunt apponendi per eos, quorum interest. ad tradi-
35 ta à Franc. Mar. q. 834. part. 1. An autem † possint custodes recedere de Ciuitate absq; licentia apponentis salarium præstantis? non posse
36 existimo, sicut Medici salariati † non possunt recedere de Ciuitate absq; licentia Priorum. Bal. in l. si quis Decurio. C. de Decur. lib. 10.

& licentia

37 & licentia † eis non debet concedi sine magna, & vrgenti caussa, quia, vt dicit Bal. in l. ædem nu. 8. in fi. C. locati, vnus casus potest tá-
38 tum valere, quantum mille. Idem dicendum est de † Sacerdote Parochiali per rationis identitaté vi. in 2. part. verbo Sacerdos. & quæ sint partes illius erga Infirmos latissimè docet Graff. in dec. suis par. 1. c. 26. per tot. ad quem me refero.

RVBRICA XXXXVII.

Custodes pro ægroto comparare ad quos pertineat.

S V M M A R I V M.

1 Mortem ægris videtur infligere, qui, cum potest, eam non prohibet.
2 Natura inter homines cognationem quandam constituit.
3 Humanum est infirmis subuenire.
4 Humanitas qualiter conseruetur.
5 Opus misericordiæ est cura infirmorum.
6 Benefacere illis, cum quibus nulla est coniunctio, maximæ laudis est.
7 Beneficium collatum in consanguineum, vel amicum cur non magnam laudem mereatur. & maioris laudis sit collatum in alienum nu. seq.
9 Loca, vbi sunt ægroti, ad curam eorum tenentur.
10 Ægyptij stipendia ex publico Medicis concedebant, & victum.
11 Honor est Ciuitatis, vt ægri curentur.
12 Nosocomia quid sint.
13 Hospitalia, vt pro infirmis curandis ædificentur, dominus cogitur vendere aream.
14 Collectam soluere recusantes pro salario Medicorum impositam, prætextu priuilegij, reprehenduntur, & cur. & talis collecta non potest in alios vsus conuerti. nu. 15. & exactores id facientes pœnam merentur nu. 16.
17 Principes cum habeant omne imperium, & potestatem, tenentur Medicos comparare nu. 18. & sunt Dei simulacrum nu. 20.
19 Pontifices debent infirmis subuenire.
21 Cura comparandi custodes pro infirmis regulariter personis certis competit, & ijs, qui ad successionem vocantur nu. 22. & qui alere tenentur nu. 23.

Militumq;

Militumq; Tribuno. num. 35. & in subsidium cuilibet. num. 36. intell. vt num. seq.

24 *Alimenta qui teneantur præstare remißiuè, quorum appellatione veniunt expensæ pro infirmis nu. 25.*

26 *Domini debent curam seruorum ægrotantium suscipere, & si ab alijs sumitur datur contra eos actio neg. gestorum num. 27. & negligentes domini puniuntur nu. 28.*

29 *Filij negligentes patres infirmos eorum successione priuantur. & filia si à patre ægroto ad malum solicitatur an posit eum deserere. nu. 31.*

30 *Medicum non adhibere, vel malum, paria sunt.*

32 *Serui debent sumere curam dominorum ægrotantium etiam post libertatem obtentam.*

33 *Paria sunt occidere, & infirmum negligere.*

39 *Vitæ periculum à quibus sit subeundum, vt ægrotis ministerium præbeatur, & nu. seq.*

41 *Ministerium infirmorum potest per pœnitentiam iniungi.*

42 *Merces non potest denegari ministris infirmorum, quam si nemo offert, & vrget periculum, opera tamen est præstanda. nu. 44.*

43 *Gratia vltra mercedem habenda est medicis, & ministris ægrotantium.*

45 *Medici, quando nemo soluit mercedem, & instat periculum, proprijs expensis, tenentur curare, sed possunt repetere, etiam morte secuta. nu. 47.*

46 *Iudex summariè tenetur prouidere, vt merces medicis soluatur, ministrisque ægrorum.*

48 *Salarium medicorum an à Domino loci, vel subiectis soluendum. remiß.*

49 *Lex impediens præstari ministerium infectis an valeat.*

50 *Opera conducta ad seruiendum ægroto non potest inuita alij concedi.*

C A P V T X X X X V I I.

1 CVM vnicuique Deus mandauerit de proximo suo, Ecclef. 17. mortemq; languentibus † videatur infligere, qui cum potest, eam non prohibet. 83. dist. in princ. omnium interesse videtur custodes ægrotis
2 comparare: natura † enim inter homines cognationem quandam constituit. l. vt vim. ff. de iust. & iur. ideo humanũ est
3 † Infirmis subuenire, teste Bal. in l. si cui. ff. ex qui. cau. maio. quã humanitatem,

manitatem, si homines vocari cupimus, seruare debemus. conser-
4 uare autem humanitatem † quid aliud est, quam hominē diligere,
eiq; prodesse? ægros igitur, quibus defuerit, qui assistat, curandos, fo-
uendosq; suscipere summæ humanitatis est, & qui facit, viuam ho-
stiam Deo acquirit: vt dicit concinnè Lactan. Firmian. Diui. Instit.
5 lib. 6. cap. 12. vbi inter † opera misericordię curam huiuscemodi nu-
6 merat; & subiungit, maximæ laudis † esse, ijs benefacere, cū quibus
7 nulla coniunctio est: nam † qui beneficium confert in consangui-
neum, & amicum, aut nullam, aut certè non magnam laudem me-
retur, quia tenetur; fitque impius, ac detestabilis, ni faceret id, quod
8 ab eo Natura ipsa, ac necessitudo exigit: qui autē † benefacit alieno,
& ignoto, is verè laude dignus est, quoniam vt faceret, sola ductus
est humanitate, hæc Lactan. ex cuius sententia colligere possumus
ad quemlibet pertinere curam infirmorum suscipere, & custodes il-
9 lis parare; quinimo Ciuitates ipsæ, † & loca, in quibus extant ęgro-
ti, ad talem curam teneri videntur, vnde Ægyptij sapientissimi ho-
10 mines † stipendia, victumq; Medicis ex publico concedebant, teste
11 Tiraq. de Nobilitate cap. 31. ad Ciuitatum † enim, & locorum ho-
norem redundat, quod ægri curentur. arg. l. Ciuitatibus. ff. de leg. 1.
12 ideo passim videmus † Nosocomia, idest Hospitalia pro infirmis.
gl. in l. illud. C. de sacros. Eccles. Lancel. Instit. Cano. tit. de Religio-
sis domibus, vbi comprobat, huiusmodi Hospitalia religiosa dici:
13 pro eisq; ædificandis † cogi posse Dominum areæ ad vendendum
eam, firmauit Ripa de remed. ad curandam pestem nu. 11. & 12. cū
Reipublicæ intersit homines conseruari. l. cum ratio. §. penult. ff. de
bon. damnat. ideo quisque tenetur ad collectam pro salario Medici
impositam: vt congerit Caroc. de locato, rub. de Medicis, q. 11. vbi
14 exclamat † contra eos, qui circa eam prætendunt priuilegium, sub-
dens nullam mercedem debere esse tam voluntariam, quam istam,
15 quia caussa est necessaria, vnde † talis collecta non potest in alios
vsus conuerti, ex Bart. in l. 3. C. de his, quæ ex pub. collat. lib. 10. & in
16 l. vnica. C. de expen. pub. ludorum, lib. 11. sed exactores † Cōmuni-
tatum hoc malè obseruant, contra quos Principes deberēt animad-
17 uertere, & quia † in ipsos Principes omne imperiū, & potestas trans-
lata est. l. 1. ff. de constit. Princ. & multis in locis omnibus publicis
18 prouentibus gaudent, ad eos † cura comparandi Medicos, vti perti-
net, ita & custodum infirmorum pertinere videtur. arg. c. præcipi-
mus,

mus, iuncta glos. dist. 90. & c. 1. & 2. dist. 82. & c. defensionis 87. dist.
19 vbi dicitur, † Pontificem eis subuenire debere, qui suis actibus pro
eorum infirmitate adesse nequeunt, & Castell. noster de offic. Regis
20 lib. 3. c. 27. affirmauit, † Principē simulacrū esse Dei, oīa gubernātis.
Verùm supradictis sequētia obstare videntur, ex quibus apparebit,
21 curam † cōparandi custodes, & ministros pro infirmis, non ad om-
nes pertinere regulariter, nisi fortè in subsidium, sed restringi ad cer
22 tas, & in iure determinatas personas, & præsertim † ad eos, qui ad
hæreditatem infirmi vocantur, qua priuari constat, si talem curam
neglexerunt, & infirmum derelinquerunt; ex congestis per Rolan.
23 de lucro dot. q. 66. nu. 3. item † talis cura eorum est, qui ad præstan-
dum alimenta tenentur. ex Bart. in l. legatis nu. 2. ff. de alimen. lega.
24 (hi, qui nam sint † colliges ex Specul. tit. qui filij sint legit. Rolan.
cons. 5. lib. 3. & plenius ex Surdo in tract. de aliment.) quorum ap-
25 pellatione † expensas infirmitatis venire constat. Tiraq. de nobilit.
cap. 31. nu. 395. Rol. cōs. 22. nu. 3. lib. 3. Menoch. de præsump. par. 2.
26 lib. 5. præsumpt. 157. nu. 30. præterea † seruorum ægrotantiū cura
Dominis demandata fuit. l. 1. §. sed scimus. C. de lat. libert. tollen. &
27 alienos seruos † curantibus negociorum gestorum actio concessa. l.
28 si seruum, iuncta glos. C. de negoc. gest. & Domini crudeles † negā-
tes alimenta seruis languidis, & sic curam eorum negligentes, Do-
minica potestate priuantur, sicut Parentes Patria, secus si sanis dene-
gauerunt ex Abb. in c. 1. nu. 2. extra de infan. & langui. expos. & è
29 contra † filij negligentes in cura Parentum, eorum successione pri-
uantur. Rol. de lucro dotis, q. 66. nu. 4. per tex. in l. 3. ff. de his, quæ vt
30 indig. aufer. vbi gloss. per iura allegata † æquiparat Medicum non
adhibere, vel malum, & in tantum obligantur filij ad curam Paren-
31 tum ægrotantiū, quod filia, † si dum seruit, à Patre infirmo ad ma-
lum sollicitatur, non potest eum deserere, nisi credat se casuram, &
non posse resistere. Io. Bapt. Corra. viden. in resp. cas. con scié. q. 397.
32 serui † etiam non sunt immunes à sumenda cura Dominorū lan-
guentium, etiam post obtentam libertatem, & si negligunt, in ser-
33 uitutem reuocantur. l. alimenta. ff. de lib. agnosc. paria † enim sunt
occidere, & infirmū negligere. l. si seruum in princ. ff. de verb. oblig.
Rol. de lucro dotis, q. 64. in princ. & per totam quæst. cum pluribus
seqq. agit de marito negligente in cura vxoris ægræ, ad quem me
34 refero; nec minus tenetur † vxor ad curam mariti ægrotantis, ita vt

etiam si ei ministrauerit in longissimo morbo, non possit dici bene
35 merita. Bolognet. cons. 18. nu. 14. Cura † autem militum ægrotan-
tium Tribuno, exercitusq; Præfecto à lege credita est. l. officium, in
fin. ff. de re milit. & docet Ferret. in tract. de medela curan. exerci. ex
quibus paret certis personis, & non omnibus curam ægrotantium
36 demandari, in † subsidium autem quemque obligari existimo; per
ea, quæ in principio huius cap. scripsi, & per tradita à Thabi. in ver-
37 bo, Charitas, nu. 5. ideo † superiores cogere poterũt, ex Ripa de Pe-
ste, tit. de remed. præseruat. nu. 121. & seq. quod intelligerem, cum
38 salus † per ministerium ægroto præstandum in discrimen non vo-
caretur, Fallit in subdito. Conrad. in resp. cas. conscien. q. 210. hinc
39 † Episcopus, & Parochus non tenentur pro sanitate corporali sub-
iectorum propriã vitam exponere. vt per Maiol. de irregular. lib. 2.
cap. 20. nu. 3. vbi declarat. & latius Benzon. de fuga in peste q. 1. vbi
40 conclu. 8. car. 13. firmat, † voto obligatos teneri ad ministrandum,
41 etiam cum periculo vitæ. & quæst. 3. pag. 95. probat, posse † per pę-
nitentiam alicui iniungi, vt ægris ministret, Clar. pract. crim. §. Ho-
micidiũ vers. punitur, etiã in fi. & hi omnes, vt etiam mercede con-
ducti, videntur obligati, etiam cum periculo. ad tradita ibi per eum.
42 mercesq; † cum petitur, non potest denegari. arg. l. venditor. §. si cõ-
43 stat. ff. commu. prædio. immo vltra mercedem. istis † ministris, vt
etiam Medicis, si debitam adhibent diligentiam, gratia habẽda est;
vnde legimus in Actis Apost. cap. 3. claudum illum, quem sanauit
Petrus, post sanationem Apostolum tenuisse, ex beneuolentia. teste
44 Bernar. Feliciano ibi. sed quid † si vrget periculum, & mercedem
nemo offert? arbitror non esse adhibendam moram in præstatione
45 ministerij, exemplo Medici, qui † proprijs expensis tenetur tali ca-
su mederi, & secuta cõualescentia sibi datur repetitio. Nauar. in Ma-
nu. confess. cap. 25. nu. 64. vbi declarat hoc procedere, cum probabi-
liter de morte infirmi dubitari posset, nisi curaretur, nec esset, qui
46 mercedem solueret, tunc † enim Iudex summariè teneretur proui-
dere. ad scripta per Rebuff. de sent. prouisional. art. 1. glo. 4. per totã,
47 & † merces, secuta etiam morte debetur. Fran. Mar. decis. 646. nu. 6.
48 par. 1. An autem † merces debeatur à subiectis, seu à Domino lo-
ci, latè docet Surd. consil. 289. per totum lib. 2. vtrumque valeat lex
49 † impediens ministerij præstationem infectis, ample explicat Ben-
zon. in citato tractatu q. 3. lib. 1. & non valere dicit. Quæro etiam

50 an † conductus ad seruiendum alicui ægroto, possit inuitus alij concedi? & non posse arbitror. ex doctr. Bart. viden. in l. si non sortem. §. libertus num. 30. ff. de condit. indebiti, & Albæ consf. 494. nu. 14. lib. 3.

RVBRICA XXXXVIII.

De Infirmitatis expensis.

SVMMARIVM.

CAPVT

CAPVT XXXXVIII.

VAMVIS humanitatis sit, operam ægrotis præ-
1 stare; vt cap. præcedenti diximus. donare † tamen il-
lam, est potius liberalitatis. ex gl. in l. & si quis. §. sed
interdum. ff. de religio. & sumpt. fune. ideo multæ
pecuniæ pro infirmis necessariò erogantur, & pro
ministris, & alijs multis. de expensis igitur morbi caussa factis subij-
2 ciamus, præmittendo, illas, cum † ex bono, & æquo factæ fuerunt.
arg. tex. not. in d. l. & si quis. §. hæc actio. esse admodũ priuilegiatas,
vltimæ pręsertim Infirmitatis. vt dicam infra in 2. par. in verbo, Cre-
3 ditor. & congerit Surd. decis. 255. nu. 25. vbi probat, † ęquiparari ex-
pensis funeris caussa factis, eisdemq; priuilegijs gaudere, quæ multa
sunt. vt per Asin. in d. l. & si quis. §. sed interdum, æquiparantur
4 † etiam alimentis, & idem iudicium est de expensis infirmitatis,
quod de illis. Imol. in l. si cum dotem. §. sin autem, num. 68. ff. solu.
matrim. amplè Surd. de alimentis, tit. 4. quæst. 5. per totam. His sic
præmissis, videamus ad quem tales expensæ pertineant, & profectò
5 † de suo Infirmi eas facere debent. & contra eos datur actio, & ad-
uersus hæredem, bonorumve possessorem, cæterosq; successores per
6 d. l & si quis, circa princ. & finem. nec † attenditur si ægris inuitis fa-
ctæ sint. ad congesta per Caroc. de Locato tit. de Medicis q. 2. post
Cagnol. in l. inuito. ff. de reg. iur. aliosq; citatos per ipsum Caroc. vbi
nu. 9. exclamat contra eos, qui volunt, potius mori, quam pecuniam
7 pro sanitate erogare, quos † mortaliter peccare recusando medica-
menta ad salutem necessaria, vt pecunijs parcant. firmat Corrad. in
8 resp. cas. consci. quæsito 201. in fi. nec † aliquis videtur à peccato im-
munis, recusans pro infirmo necessariam expẽsam facere. ex Nauar.
9 in Manu. confes. cap. 17. nu. 186. præsertim coniuncti † & ad alimẽ-
ta obligati. ex dictis cap. præcedenti, nu. 23. sed hoc declarat Bart. &
addentes, in l. legatis nu. 2. & 3. ff. de alim. leg. dicens, verum esse in
10 eo, † qui debet alimenta simpliciter, secus in eo, qui debet alimenta
alicui, quia operatur: tunc enim modicæ expensæ, non magnæ ali-
mentorum appellatione veniunt. per iura à Bart. adducta, vbi sub-
11 dit, Rectores † non teneri præstare suis officialibus ægris, nisi ea,
quæ pertinent ad cibum infirmorum, vt pullos, & similia, non au-
tem medicinas, & syrupos, nec salaria Medicorum, nisi cum sunt
modici

modici sumptus. Bal. & Doct. in l. cum dotem. §. sin autem. ff. solu.
matrim. Ang. in l. si seruum. ff. de nego. gest. Bal. & alij, in l. quod in
12 vxorem. C. eod. vbi omnes plenè docent, quãdo † maritus teneatur
expendere pro vxore infirma, circa quod vide etiam Rom. cõs. 517.
num. 3. Hiero. Gabri. cons. 145. num. 20. lib. 2. Bursat. cons. 420. post
nu. 37. lib. 4. plenè Mascar. de probat. cõcl. 77. & quia doctrina Bart.
in d. l. quod in vxorem, multũ notabilis mihi videtur, eius verba re-
13 feram, dicit itaq; † quod cum vxor per morbum non prohibetur es-
se in obsequio viri, tunc maritus eam alere, & curare debet. arg. l. in
rebus. §. possunt. ff. cõmodati, vbi I.C. ait, infirmitatis expensas ad eũ
14 † pertinere, qui seruum vtendum accepit. & tex. in l. sicut. ff. de vsuf.
ait, vsufructuatium ad alimenta serui, & valetudinis impendia obli-
15 gari, si autem vxor † ægra non potest esse in seruitio viri, ille tenetur
ad expensas secundum qualitatem dotis, nec repetit, licet fuerit pro-
16 testatus, se animo repetendi facere. quod si mulier † non erat dotata
& habebat, vnde posset curari, vel supererat Pater, qui ad hoc tene-
tur, tunc maritus excusatur, & si expendit nulla facta protestatione,
17 non repetit, alias sic; si † verò nullus erat, qui teneretur expendere,
nec mulier aliunde habebat, tunc maritus tenetur, & protestatio
18 nihil ei prodest; & de hac † protestatione, quæ fit circa huiusmodi
expensas, benè loquitur d. l. & si quis. §. sed interdũ, omnino viden.
19 ff. de relig. & sumpt. fun. & si fit † à Patre expendente pro filijs infir-
mis, habentibus bona Materna, non inutiliter fit. vt per Dec. cons.
20 616. viso cõtractu, nu. 4. proderit † etiam protestatio Fratri ad dicta
21 per Cephal. cons. 94. num. 16. & seq. Sed quæro an † vulnerans te-
neatur ad expensas pro vulnerato, vt soluantur medicamenta, aliaq;
* necessaria; & teneri ex communi plenè ostendit, cum ampliat. & li-
mit. Ios. Ludo. concl. lib. 1. conclus. 39. ad quem me refero, & Rebuf.
22 de sent. prouisional. art. 1. gl. 4. per tot. probat, † Iudicẽ debere pro-
uidere pro qualitate personæ vulnerati, & quantitate bonorum vul-
23 nerantis, qui me auctore † non expectabit se cogi à Iudice ad facien
dum tales expensas, si enim eas libenti animo fecerit, ostendet se oc-
cidendi propositum non habuisse, nec vulnerandi. vt post Cæpol.
cõs. crim. 31. nu. 5. scribit Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsump. 40.
num. 29. & per medicamenta sæpè impeditur mors vulnerati, &
24 † vulnerans euitat pœnas criminales, aliasq; de quibus latè Rolan.
cons. 39. lib. 2. ad quas neq; etiã tenetur, cum vulneratus per incan-

tationem

tationem se curari fecit; si credimus Ferretto in tract. de medela con-
25 seruandi exercitum nu. 31. sicut † imperitia Medici, vel negligen-
tia Infirmi ei non imputatur. l. si ex plagis, in princ. ff. ad l. Aquil.
26 Scias etiam † successorem in beneficio obligari pro debitis contra-
ctis tempore Infirmitatis sui præcessoris. Abb. in c. præsentium col.
1. vbi etiam Imol. extra de pignor. & Capy. decis. 84. probat. Eccle-
siam teneri ad medelas, & ad debita, ex spolijs tamen soluenda. vi.
Dec. cons. 147. Abb. 679. lib. 4. & Reodoan. de spolijs q. 10. nu. 38.
27 An † autem famuli nostri temporis expēsas infirmitatis à dominis
prætendere possint, & modicas ad Dominos pertinere existimo ad
dicta paulo ante num. 10. & per tex. in l. in rebus. §. possunt in fin. ff.
cōmodati, & si non ratione famulatus Domini tenerentur, Iudex ex
28 officio † posset eos cogere ad subueniendum illis tanquā proximis.
ex notabili doctrina Panor. in cap. fi. extra de cler. ægrotante. ex qua
29 colligi posse existimo, omnes † in subsidium teneri expendere pro
ęgrotis saluo iure repetēdi; cōferunt scripta per Thesaurū. decis. 118.
num. 4. dum dicit, quod si in loco non est hospitale pro infanti-
30 bus expositis, † rector Ecclesiæ tenetur alere, & si non habet suffi-
cientes facultates, concurrunt cum eo Princeps, Communitas, &
Ciues pro rata facultatum, nam pondus, quod à multis portatur, mi-
31 nus grauat. Rectores tamen, & præsertim † Episcopi maiori vincu-
lo, quam cęteri obligantur, ita vt si nihil habeant, ab ijs petant, qui
habent, vt multorum sanctorum virorum exemplis, docet Episcop.
Benzon. tract. de fuga lib. 2. q. 2. pag. 24. vers. vltima conclusio. non
32 nulla alia de expensis, colliges ex seq. cap. & ad quem spectent † ex-
pensæ pro boue infirmo. ex Borgni. decis. 3. num. 10. par. 2. & factas
pro curando equo, peti posse, probat Bonacos. de equo q. 142. Sed
33 quæro † tu debebas mihi ægro dare medicinas, non dedisti, me sa-
no facto an petam æstimationem, dic quod sic. Alexan. cons. 178.
num. 7. lib. 6. omnino viden. citat. l. patronus qui. l. si libertus artem,
ff. de operis liber.

RVBRICA

RVBRICA XXXXIX.

De Salario Medicorum.

SVMMARIVM.

1 *Salarium debetur Medico pro labore. & bonum est dietim sibi præstari. nu.13. licet de iure debeatur in fine morbi. num.14. & debet esse iustum. nu.25. & quattuor modis petitur nu.32. anq; debeatur pro tempore infirmitatis nu.35.*

2 *Quod ab inuito sumitur, non semper iniuriosè aufertur.*

3 *Magister non accipit mercedem pro scientia, sed pro labore.*

4 *Beneficium facere quis non cogitur sine præmio.*

5 *Decimæ dantur Deo pro honore.*

6 *Medicus damnatur si sanitatem ægroto promittit.*

7 *Litis victoria non debet promitti.*

8 *Dispositio sæpe eadē fit inter Medicos, & Doctores, vt nu. seqq. & nu.27.*

10 *Medicus non tenetur pro eodem salario bis ægrotum curare. & nu. seq. & salariatus de publico debet seruire tam diuitibus, quam pauperibus. anq; possit accipere munera à sponte dantibus nu. 16. & 19.*

12 *Facies tres ingrati dicunt habere Doctores, & Medicos.*

15 *Regni Neapolitani obseruātia q̄ fit circa visitationē ęgrotātiū per Medicos.*

17 *Xenia excæcant oculos.*

18 *Munera qui odit in excelsis habitabit.*

20 *Restituere non tenetur recipiens à sponte dante.*

21 *Medici salariati non extorqueant promissiones ab infirmis, neque non salariati nu.23. intell. vt nu.24. & magis eis fauetur, quā aduocatis nu.26. & præferuntur cæteris creditoribus nu.34.*

22 *Conuentiones inter medicum, & ægrum, clientem, & Aduocatum morbo, & lite durante nullæ sunt, & cur. nu.28.*

29 *Possessio tradita medico morbo durante ante omnia recuperatur.*

30 *Famulus si recusat seruire pro toto tempore, an pro tempore præterito mercedem consequatur.*

31 *Honor publicus impedit, ne medici, & Doctores conducti ante tempus possint recedere.*

33 *Domus in loco celebri,& reperibili debet dari Medicis,& Doctoribus salariatis de publico.*

36 *Hæredes an teneantur restituere salarium perceptum à defuncto pro toto tempore.*

37 *Monasterium an teneatur ad salarium medico pro curatione monachi.*

38 *Nudas mulieres medici non affectent inspicere, neque tangere.*

39 *Judices excommunicantur fingentes aliquid, vt se ad domum pulchræ mulieris conferant.*

40 *Fœminæ non nisi fœminis nudandæ, & pro sanitate non possunt sui corporis copiam facere nu.42. potius tamen id pati debent, quam se occidere. nu.43. neque etiam patiantur se mala intentione tangi nu.44.*

45 *Peccata propter morbum non sunt committenda.*

46 *Vsura neq; pro alendis pauperibus,neq; pro redimendis captiuis permissa.*

47 *Marescalchus,qui promisit equum sanare ad quæ teneatur.*

48 *Furti,& mandati tenetur, qui consumpsit pecuniam pro curatione acceptã ab aliquo.*

CAPVT XXXXIX.

SVPEREST, vt de salario Medici magis distinctè
1 aliqua dicamus, cui certum est permitti † pro eius labore præmium recipere, quia, vt vulgò dicitur, omnis labor optat præmium. cap.non sane 14.q.5.
2 vbi hæc D. August. verba recensentur; non † quicquid ab inuito sumitur,iniuriosè aufertur, nam plerique nec Medico volunt reddere honorem suum,nec operario mercedem : nec tamen (subdit textus) quæ ab inuito accipiunt,per iniuriã accipiunt, quæ potius per iniuriam non darentur; ex quibus verbis colligo, Medico deberi salarium, pro labore, vt dixi, non pro sanitate,vt di-
3 cimus de Magistro, † qui non recipit pręmium pro scientia,sed pro
4 labore,& aliter nemo cogitur † beneficium facere. c.precariæ in fin. 10.q.2.& glos.notabilis in cap. qui studet,in verbo, sanitatis.1.q.1.
5 ad prædicta addit, Deum ipsum † pro honore recipere decimas,cu-
6 ius est sanitatem dare,non Medici,qui damnatur, † cum superbè ægrotis illam pollicetur. teste Ripa de peste, tit. de remed. præseruat.
7 nu.95.vt etiam promittens † expeditum litis euentum.ex Menoch.
de arbitr.

de arbitr.iud.caſu 344.nu.1.vt ſolent facere aliqui parum prudẽtes
8 Aduocati,inter † quos,& Medicos ſæpe in iure eadem fit diſpoſitio,
vt ne poſſint pro debito ex contractu, vel quaſi perſonaliter capi.
9 Matheſi.ſing.59. incip. nota, quod Legum Doctores. Item † ſicut
Aduocatus,vel Procurator in prima inſtantia,non tenetur in ſecun
10 da.Salyc.in l.Dominus.C.de appellat. ita † quem ſemel Medici curarunt,iterum curare nõ tenentur.glo. & Bart.in l.maritus.ff.locati.
vide Panor.& addentes in c.7.nu.5.extra de homici.& intell.vt per
11 Specul.tit.de ſalarijs.§.vlt. † vt ſi culpa ſui,vel ſi ex interuallo ægrotus reciduauit,Medicus non teneatur, ſecus ſi incontinenti ægritudo redijt,quam diſtinctionem latiſſimè comprobant Caroc. & cita-
12 ti per eum,in tract.de locato tit.de Medicis,q.9.per totam.Item † tã
de Aduocatis,quam de Medicis ingrati dicere ſolent,quod à principio ſunt Angeli, demum homines videntur, & in fine Dæmones,
quia pro mercede vrgent,quam plerique ſoluere recuſant, quos car-
13 pit Caroc.vbi ſupra q.5.nu.5.& dicit, † bonum eſſe dietim Medico
14 ſatisfacere, non expectando finem morbi, vt Doct. expectari † debere concludunt,citati ibi per eum nu.4. vbi ſubdit in hoc conſue-
15 tudinem attendendam eſſe,laudatq; obſeruantiam † Regni,de viſitatione infirmorum bis in die, & ſemel in nocte in magna occur-
16 rentia,& ſupra quæſt.3.nu.5.dicit Medicos † ſalariatos de publico,
gratis teneri ſeruire tam magnis,quam paruis; quod malè obſeruãt
Medici, propter munera,quæ à diuitibus recipiunt,quæ recuſarent,
17 ſi eſſent memores verborum.20.Eccleſ. Xenia, & dona † excæcant
oculos,& Iſaiæ cap.33. Qui excutit manus ab omni munere, in ex-
18 celſis habitabit. & Prouerb.15. Qui † odit munera, viuet; videant
igitur Medici, an potius à diuitibus velint accipere dona, quam à
19 Chriſto æterna bona. Bernar.ſerm.61. ad ſororem; & † ſalariati de
publico,etiam à ſpontè dantibus accipere prohibentur. Felyn.in c.
tua nos,circa finem extra de homici.vide in materia Bald.in aut. ad
hæc.nu.7.C.de vſur.Iaſ.in l.diẽ functo.ff.de off.aſſeſſ. Marſi.in l.18.
§.ſeruus.ff.de quæſt. & in l.vni. C. de raptu virgi. nu.139.& diſtingue cum Caroc.vbi ſup.q.4. nu.20. & 21. & dicit Lapus viden.alle-
20 gat.36.nu.2.recipientes † à volente ad reſtitutionem nõ teneri, ſed
ad contritionem peccati.vi.Abb.in c.cum ſit,in prĩc.extra de iudi.
Innoc. & alios in c. quia plerique extra de immunit. Eccleſ. & iſti
21 Medici ſalariati de publico, præcipuè caueant † nõ extorquere pro-

missiones ab infirmis, quia leges prohibent.l.Medicus. ff.de var. & extraordin. cognit. & ibi Doct. l.archiatri. vbi Bart. C.de profess.
22 & Medi. lib.10. conuentiones † enim huiusmodi inter Medicum, & infirmum ægritudine durante, sicut inter clientem,& Aduocatum lite durante ipso iure sunt nullæ, vt congerit Bursat. consil.72.
** nu.11.in fi.lib.1. asserens esse veriorem, & magis communem opinionem,vt testatur etiam Grannut. theorem. 12. nu. 5.quã extẽdit
23 † Pinel.in l.2.cap.2.nu.3.circa finem,in secunda part. C.de rescind. vendit.ad Medicos non salariatos de publico: & addentes, admit-
24 tunt promissionem ante † curationem cœptam, quod intelligo de salario iusto,cum Vrsil.ad Afflict.decisio.223. qui subdit, salarium
25 † iniustum,& immoderatum, Medicum cum bona conscientia ha-
26 bere nõ posse, pro iusto autem † magis ei fauendum est, quam Aduocato,priuilegio humanæ salutis.ex Bal.in l.1.num.3.C.mandati. Magon.decis.Flor.11.num.2. licet regulariter pari passu ambulent
27 † Medici,& Aduocati glo.notabilis in l.quisquis.§.præterea,in verbo,contractum.C.de postul.quæ dicit, Aduocatum non posse con-
28 trahere cum clientulo, quia † omnia daret propter timorem litis,
29 sicut infirmus Medico propter timorẽ mortis,& ideo possessio † ita tradita ante omnia recuperatur. Menoch. in pri.resp. caussæ Finari. nu.45.& in pulchro casu Bald.in l.ædem nu.8. C.locati, æquiparat Doctores,& Medicos,vbi ad quæstionem famuli recusantis seruire,
30 † & Domini nolentis aliquid ei dare pro tẽpore præterito, ait,quod si tantum damnum dominus patitur ex recessu,quantum cõmodũ habuit ex seruitio, non tenetur; aliàs soluit pro rata temporis, sed si non est actus,in quo cõsideretur interesse pecuniarum,sed publicus
31 honor, † vt in Doctore conducto ad lecturam, vel in Medico ad practicam,in quo vnus casus potest tantum valere,quantum mille,
32 nihil debebitur. accedat prædictis, quod sicut † quatuor modis salarium Aduocati petitur,conditione certi, si certum est promissum, actione ex stipulatu,si incertum est promissum,cõdictione ex lege, si nudo pacto,officio Iudicis,si non fuit promissum,neque conuentum. gloss.notab.in l.salarium.ff.mandati; ita & Medici. Caroc.vbi
33 supra.q.13.nu.2.& nu.5.probat tam Medico, † quam Doctori salariato ex publico,debere dari domos in loco celebri, & reperibili, &
34 iuxta plateas,& palatia.& idem Caroc.q.11.nu.2.ait, quod † si Medicus est creditor pro mercede sua præfertur creditoribus anteriori-

bus,

bus, & extendit ad Aduocatos, Procuratores, & Notarios. sed nihil
35 citat, sed pro Medico vide scripta superiori cap. nu. 2. & an † ei debeatur salarium pro tempore infirmitatis, dicam in 2. par. in verbo,
36 Salarium: anq; hæredes teneantur restituere † salarium perceptum totius temporis, docet Specul. tit. de salar. §. fin. nu. 7. vbi etiam nu. 5.
37 quærit à quo debeat petere salarium Medicus, † si Monachum cu-
38 rauit. cui consulo, vt leui occasione medendi non † affectet nudas mulieres inspicere, easq; tangere: per ea, quæ scribit Franc. de Aret.
39 cons. 142. nu. 14. facit cap. 2. de iudic. in 6. vbi dicitur, Iudices † fingentes aliquid, vt eant ad domum mulierum, esse excõmunicatos,
40 & fœminas, † nõ nisi fœminis nudandas esse probat. l. 1. ff. de vent.
41 inspici. & scitè Tiraq. de leg. connub. l. 4. nu. 23. & seq. cõsulo † etiã Ciuitatibus, vt probos, & honestos Medicos eligant, & nõ iuuenes,
42 & hac occasione quęro, an † mulier, vt propriam sanitatem recuperet, possit sine peccato Medico id petẽti, sui corporis copiam facere, & non posse colligo ex Episcopo Benzon. de fuga lib. 1. pag. 100.
43 versic. tertia conclusio; sed an † liceat mulieri se occidere, ne ab alio corrumpatur, & non licere probat Graff. decisio. par. 2. lib. 3. cap. 29.
44 nu. 57. & seq. per rationes ab eo adductas, & nu. 59. ponit, an † debeat permittere se tangi mala intentione, & negatiuè concludit, &
45 ratio esse potest, quia † nullum peccatum alicui permittitur ratione cuiusuis morbi D. Tho. in Quolibeto. art. 20. vers. sed citra; hinc est,
46 quod † nec pro alendis pauperibus, nec captiuis redimendis licitum est fœnerari. c. super eo de vsur. Rolan. cons. 55. nu. 28. lib. 2. alia possem dicere de Medicis, sed refero me ad dicta superius cap. 43. &
47 † ad quæ teneatur Marescalchus, qui promisit sanare equũ, colliges
48 ex Franc. Mar. decis. 523. par. 1. & † mandati, & furti teneri eum, qui consumpsit pecunias acceptas pro curatione, seu alia caussa, probat tex. in l. si mandauero. §. si tibi. ff. mandati. & de salario Medicorum alia dicam in 2. par. verbo Salarium.

RVBRICA L.

Priuilegia infirmorum quando cessent.

SVMMARIVM.

1 Priuilegia quandiù durent, & concessa infirmis non procedunt in leuibus morbis nu. 16. Decl. vt nu. seq. Item cessant in morbis longis. nu. 20.

2 Caussa

2 *Caussa morbi cessante morbus cessat.*

3 *Excusatus semel propter morbum, si eius sanitatis spes nulla est, semper dicitur excusatus, alias non, nisi donec reliquiæ morbi durant num. seq. intellige vt nu. 6.*

5 *Reliquiæ præcedentis caussæ faciunt durare effectum illius.*

7 *Delegati iurisdictio quando expiret, dum ei caussa committitur ab infirmo, & absenti nu. 8. & 9.*

10 *L. Semel. C. de re milit. lib. 12. quo pacto intelligenda. & nu. 12.*

11 *Episcopus potest ad suam Ecclesiam reuerti, à qua propter morbum se abdicauit.*

13 *Relationes morborum à Medicis diligenter fieri debent. in actisque sunt ponendæ. nu. seq.*

15 *Judices relaxando de carcere infirmos, qua cautela vti debeant.*

18 *Regula Cancellarię de infirmis resig. comprehendit morbos leues, & cur.*

19 *Dolor capitis quando non dicatur leuis morbus.*

21 *Officialis quando propter morbum ab officio remoueatur.*

22 *Priuilegium datum propter ministerium, eo finito cessat. eoq; innitens petitorium intentare dicitur. nu. 35.*

23 *Filij mortuo Patre quando gaudeant priuilegijs, patris contemplatione eis concessis.*

24 *Morbus vt excuset, debet esse caussa immediata, ne actus expleri potuerit.*

25 *Clerici non residentes, quia infirmi, quando excusentur.*

26 *Jnfirmis non est cum alterius iniuria fauendum. Neque contra rigorem iuris nu. 31. quid in iudicijs nu. 34.*

27 *Commodans rem an possit vsum illius intempestiuè auferre.*

28 *Pietatis intuitu non debet alicui iniustitia fieri.*

29 *Renunciatio priuilegio an inducatur per actum contrarium.*

30 *Quod propter necessitatem constituitur, ad terminos necessitatis restringitur.*

32 *Sententia pro infirmo absente lata non tenet, sed pro minore sic numero seq.*

CAPVT

CAPVT L.

MVLTA scripta sunt in præcedentibus capitulis ad fauorem Infirmorum, quibus non semper locum es-
1 se constat, tamdiù enim † durat priuilegium, quamdiù durat in priuilegiato id, propter quod fuit concessum. vt pluribus ostendit Lucas de Penna in l.4. nu.3.C.de Manci.& colo.partia.lib.11.& amplè Tiraq. in suo tract. cessante caussa.& præcipuè num.104.111.& 114.magisq; in specie
2 nu.177.vbi probat, morbi † caussa cessante cessare morbum, & nu. 179.necessitatis caussa cessante, cessare quod ob illam statutum est, Amplia cum Surdo decis.123.num.3.& circa hoc notanda est Bart. distinctio in l.si cum dotem.§.si maritus num.2.ff.solu.matrim.vbi
3 dicit, semel † excusatũ à muneribus propter morbum, cuius sanitatis nulla est spes, semper excusari, alias non, quia potest esse vno
4 tempore sanus, & alio tempore morbosus, verum † donec debilitatum corpus remanet ex præcedenti morbo, durant priuilegia.vt per iura citata per eum firmauit Rimin.iun.Illust.I.C.à quo glorior insignia Doctoratus recepisse, in l.1.nu.568.& seq.ff.de off.eius, faciunt
5 scripta à Decia. resp.14. nu.39.lib.3. vt † reliquiæ præcedentis caussæ sustineant, ac durare faciant effectum illius, quod arbitror lo-
6 cum habere in ægroto † si ei expedit, alias non, ideo si propter
7 † morbum caussam delegauit, eo facto sano, licet non forti, iurisdictio delegati (ni fallor) expirabit.ad tradita per Bar.& alios in d.l.1.ff.
* de off.eius.vbi Rimin.iun.ex communi probat. nu.578. quod facta
8 † delegatione caussæ propter absentiam, secuto reditu iurisdictio de-
9 legati expirat. quia † per hæc impedimenta potestas non aufertur penitus impeditis, nec in alios transfertur, nam si id esset, non recuperarent potestatem, nisi simile impedimentum superueniret in delegato, vt declarat Gemin. videndus in cap.si duo de procurat.in 6.
10 versi.cęterum.ex cuius doctrina sumi potest † declaratio, ad l.semel. C.de re milit.lib.12.vbi missus à militia propter morbum, instaurari non posse dicitur, quia in milite validæ vires sunt necessariæ, & de recenti à morbo liberatus, eas infirmas habet, meritò non instauratur, in casibus autem supradictis, & similibus, hæc ratio non procedit, vnde non mirum, si etiam debilitate durante, recuperatur
11 quod propter morbum amissum fuerat, quocirca Episcopus † poterit

terit ad Episcopalem reuerti dignitatem, à qua propter morbum se abdicauerat, quamuis morbi durent reliquiæ. c. post translationem, verſ. cęterũ, extra de renunciat. Lancel. instit. canon. §. cæterũ, cod. tit.

12 Possetetiam dici ideo † in d.l. semel non dari instaurationem, quia miles ille non probabat, sed tantum reconualeſcentiam allegabat, vt ea verba ibi posita indicant. Obtentu recuperatæ valetudinis. quid ergo mirum, si ei instauratio non fuit concessa? magna enim consideratione, medicis ita denunciantibus, fuerat dimissus, meritò si intendebat instaurari, debebat probare recuperatam valetudinẽ.

13 vnde colligit ibi Bart. medicos † debere esse diligentes in faciendis

14 relationibus super morbis. & Iudices curent, † vt in actis registrentur, & si timent decipi, mittant cum Medicis Notarium ad inspiciendum ægrotum, vt per Foller. in practica crim. in verbo, Audiantur excusatores. num. 31. & num. 35. dat Iudicibus aliam cautelam,

15 † vt cum relaxant ægrotos de carcere in caussa criminali, vel idoneũ accipiant fideiussorem, vel apponant custodes ad domum ægroti.

16 Præterea scias † disposita ad fauorem infirmorum locum sibi vendicare in grauibus, non in leuibus morbis. l. quæsitum. vbi Doct. ff. de re iudicata. l. 1. §. proinde. ff. de ędil. edi. Bonif. de malef. tit. de nuncij relatione, nu. 48. & seq. congerit Rim. iun. in d.l. 1. nu. 570. ff. de off. eius dixi sup. cap. 4. nu. 7. & seqq. & cap. 11. nu. 8. aduerte tamen,

17 † quod in homine malè complexionato, & debili morbus sui natura leuis, vt febris quartana, grauis haberetur. ex Gomes. ad regul. cancel. de infir. resign. q. 28. in fi. & Mandos. q. 5. vbi concludunt, mor-

18 bum † leuem in regula illa considerari, cur id fiat docet Oddus de restit. in integ. part. 1. q. 11. art. 7. num. 33. videm. & Maiol. de Irreg.

19 lib. 2. cap. 22. & cap. seq. ægroto comparandum esse dicit, † qui graui capitis dolore vexatur, vt corporis vsus sit impeditus, quod quia raro contingit, ideo regulariter grauedo capitis inter leues morbos connumeratur, vt ipse Maiol. ibi affirmat. Item scias in hac materia, vt cognoscamus, quando priuilegijs Infirmorum locus sit, con-

20 siderari debere † vtrum morbus breui, vel longo tempore sit duraturus. vt plenè per Doct. præsertim Modernos in l. si longius. ff. de iudic. & textus in l. si quos Iudices. C. de off. perfecti præt. Ori. admit-

21 tit † propter longam infirmitatem remotionem ab officio, quod declarat. Alci. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 19. in fi. habere locum; quando datur principaliter propter exercitium, non si propter dignitatem,

gnitatem,quo casu ipse putat propter superuenientem morbum officialem non posse remoueri; cōfert ad id doctrina Saly.in l.2.nu.4.
22 C.de epis. & cler. vbi dicit, † priuilegium datum propter officium
23 ministerij, ministerio finito cessare, & ideo † filios mortuo Patre, cuius contemplatione priuilegium fuerant consecuti, illud amittere l.Medicos,iuncta glos.C.de profes.& Medi. lib.10.secus si eis beneficium concessum fuerat propter dignitatem Patris, quia tunc, mortuo eo, duraret per l.fœminæ. ff. de Senat.vi.l.3.ff.de priu.vet. Item
24 vt † morbus excuset,satis esse nō videtur,vt leuis non sit, neq; breui tempore duraturus, nisi præterea caussa immediata sit, ne actus expleri possit.vt docet Panor.& alij in c.1.extra de cler.ægrotan. idem Panor.& Imola in c.ad audientiam extra de cler. non resident.Did.
* ex communi variarum resolut.lib.3.cap.13.nu.8.vers.sexto hoc ipsum. Decia.resp.69.post.nu.8.vol.2.Nauar.de horis canonicis,c.11. nu.10.Graff.in decis. cas.consci.part.2.cap.15.nu.10. qui Doctores,
25 & alij per ipsos citati firmant, Clericos † tunc propter morbum nō residentes excusari, & quotidianas distributiones percipere,cum ante morbum residebant,alias non.superueniens enim caussa non excusat à præcedenti delicto Ias. in l.stipulatio,num.5.ff.de oper.noui nunciat.vide Surd.cons.374.num.23.& seq. lib.3.præterea ratione morbi peccata non sunt nutrienda,vt dixi in pręcedenti cap.nu.45.
26 Scias † etiam, infirmis non esse cum alterius iniuria fauendum. vt
27 scripsi cap.13.num.8.hinc est,quod licet commodans † non debeat intempestiuè alicui vsum rei commodatę auferre. l.in commodato. §.sicut.ff.commod.tamen si tibi equum commodaui, vt certo tempore Romam ires, & tu morbo impeditus nō iuisti, possum equum repetere,ne iste casus mihi noceat,tibiq; cum meo damno prosit.vt post Bart.in d.§.sicut, affirmauit Ias.in §.sequens.num.23.Instit.de Actionib.& Rimin.iun.Instit.de donat.in princ.nu.1547. ait, nos
28 † non debere pietatis intuitu alicuius personæ, alijs iniustitiam facere.citat. c.nuper. §.quod autem de donat. inter virū & vxo. & Bero. cons.70. in fin. lib.3.& nullum peccatum permitti ratione cuiusuis Infirmitatis dixit Diuus Thom.in quolibet,1,art.20.vers. sed cōtra.
29 Præterea non est ommittendum, Infirmum, † seu alium facientem actum contrarium priuilegio, censeri renunciare priuilegio, quo ad illum actū tantū nō,quo ad alios.congerit Ant.Gabr.de Iure immu. concl.1.nu.9. Decia. resp.43.nu.28.lib.3.& Aym.cons.422.nu.14.

30 pariter vol.3.vbi in 3. num. ait † constitutum propter necessitatem ad terminos ipsius necessitatis restringi. repetit cons.917. num.10. hinc intelligi potest,quo pacto reliquiæ præcedentis morbi excusationem præstent, quod tetigi in hoc ipso cap. num.4.& seq.
31 Scias etiam † morbum non prodesse circa ea, quæ ad rigorem iuris conseruandum inuenta sunt. ex Bart. in l.ea quæ C. quomodo, &
32 quando Iud.Ideo sententia † ad fauorem infirmi non citati, absen-
33 tisq; non tenet. gloss. & Bart. in l. quæsitum. ff.de re Iudi.secus † in minore, & Ecclesia.l.non eo minus, & ibi Doct.C.de procu.
34 An † autẽ in iudicijs, quo ad alia,magis ęgris,quàm alijs fauendum sit,colliges ex.l.fin.vbi Doct.C.de fruct. & lit.expen.& ex Dyno in reg.in iudicijs de reg.vi.lib.6.

Finis Partis Primæ.

THOMÆ ACTII FOROSEMPRONIENSIS.

Tractatus de Infirmitate,

PARS SECVNDA.

Summarium Procemij Secundæ Partis.

1 *Cognitio, Utrum infirmitas sit de genere bonorum, vel malorum, vtilis est.*
2 *Bonum est, quod omnia appetunt. contra nu. 54. & seq.*
3 *Infirmitas animi, ingenijq; vires frangit, obliuionem, & stultitiam parit, corpusq; inhabile reddit. Intellige vt nu. 61. & seq.*
4 *Sonticus morbus est, qui cuique rei agendæ nocet.*
5 *Operæ seruorum ex morbo inhabiles redduntur.*
6 *Infirmi an ad dignitates eligendi. & nu. 9. 71. & seq.*
7 *Ordines sacri an infirmo concedendi.*
8 *Coadiutor infirmi de bonis Ecclesiæ vna cum ægroto Clerico viuit.*
10 *Infirmitas an animæ saluti expediat, & nu. 83. & seq.*
11 *Pœnitentia facta in sanitate, securior ea, quæ in morbo fit, quamuis vtroq; tempore fieri possit, quia Deus numquam spernit pœnitentem nu. 84.*
12 *Ordinari non debet in ægritudine Baptizatus: & quare nu. seq. & 88.*
14 *Clericus ex morbo an fiat inhabilis ad Sacerdotale officiũ exercẽdũ. et nu. 90*
15 *Aron quare non fuerit lepra percussus, sicut Maria eius soror.*
16 *Infirmi propria gubernare non possunt, & cur. nu. seq.*
18 *Dolus, atque metus de facile infirmis, & senibus illatus præsumitur.*
19 *Statuta prohibentia viros relinquere vxoribus, qua ratione conscripta.*
20 *Iudex ex morbo ab officio remouetur. Declara vt nu. seq.*
22 *Senatus cum habendus est, infirmi, seu aliter impediti non sunt vocandi.*
23 *Fraus ratione morbi arguitur. Intell. vt nu. 92. & seq.*
24 *Permutationis beneficij fraus ex morbo colligitur.*
25 *Infirmi an è Ciuitate, suburbijsque eijciendi, & quando vi. nu. 94.*

Infirmitas

PROEMIVM.

VM in hac secunda mei de Infirmitate tractatus parte, agendum sit de prærogatiuis, priuilegijs, & commodis particularibus infirmitatis Alphabetico ordine, antequam id agam, perquirendum esse duco, An infirmitas ipsa sit de genere bonorum, vel malo-
1 rum, huiusq; quæstionis † non modica erit vtilitas, nam si inter genera bonorum connumerabitur, semper in omni dispositione ad infirmorum fauorem ampla, & benigna erit interpretatio facienda, nec fiet extensio de casibus, in quibus forsan reperitur illã obesse, per ea, quæ in simili dixit Benincas. in suo Paupert. tract. quæst. 4. num. 56. & seq. Ad rem igitur deueniendo, prima facie dicendum videtur, Infirmitatem inter mala reponi debere;
2 bonum † enim est, quod omnia appetunt, vt per Philos. in princ. Ethic. sed infirmitatem nullus homo, vel rari appetunt, vt notum est. Animi quippe
3 † vires frangit, & ingenij, parit obliuionem ex Corn. cons. 254. nu. 4. lib. 4.

& sæpe

& ſæpe ſtultitiam. Menoch.conſ.82. nu.198.lib.1. Corpus verò debilitat,
illudq; inhabile reddit ad quamcunque rem peragendam. l.morbus. ff. de
verb.ſignific.l.4.§.fin.& l.fin.§.1.ff.de ædil.edi. hinc per bellè Iulianus in l.
4 quæſitum.ff.de re iudic.Sonticus † autem morbus eſt,qui cuique rei agēdæ
impedimento eſt,porrò quid magis impedimento eſt,quam motus corpo-
ris contra naturam,quem febrem appellant? & in l.penult.ff.de rei vendic.
5 affirmauit Labeo, propter † morbum operas ſerui inutiles reddi; quid er-
go mirum, ſi I. C. in l. ſi non ſortem. §. libertum. ff. de opc. libert. ſcriptis
mandauerit,non eſſe eaſdem operas infirmi,& ſani hominis.Abbasq; in c.
6 cum inter canonicos.not.4.extra de elec.Infirmum † inquit,quem morbus
7 adminiſtrare impedit,minimè ad dignitates eligendum.Infirmitas † enim
impedit promouendum,ſi de cōualeſcentia dubitatur,non tamen iam pro-
motum repellit, ſed datur ſibi coadiutor. c. tua. & c. de rectoribus extra de
8 cler.ægrot. qui † de bonis Eccleſiæ alimenta cōſequitur, vt plenè per eun-
dem Panor.in d.c.de rectoribus. Idemq; in d. c. cum inter Canonicos poſt
9 gloſſ.in verſ. recuſatus. aſſeruit, † ſemel repulſum prætextu morbi amplius
eligi non poſſe, niſi ſe à morbo liberatum oſtendat: vnde colligi facilè po-
10 teſt,morbum obeſſe; qui ſaluti animæ parum † etiam conducere videtur.
arg.c.ſi quis de pœnit.diſt.6.vbi infraſcripta Diui Auguſtini verba recen-
ſentur,refertque Capel.Thol.q.246. Serò pœnitentibus veniam, ſiue pœ-
nitentiam dare poſſumus, ſecuritatem non poſſumus; nunquid dico dam-
nabitur? ſed nec dico liberabitur, vis ergo à dubio liberari? vis quod eſt
11 incertum euadere? age † pœnitentiam dum ſanus es, ſi ſic ages dico tibi,
quod ſecurus es,quia pęnitentiam eo tempore egiſti, quo peccare potuiſti:
ſi autem agere vis pœnitentiam,quando iam peccare non potes, peccata te
demiſerunt,non tu illa. ex quibus oſtenditur pœnitentiam factam in ſani-
tate ea ſecuriorem eſſe,quę in infirmitate fit,ergo morbus videtur quodam-
12 modo ſaluti animæ obeſſe. Hinc † videmus Baptizatos in ægritudine,
13 Presbyteros vix poſſe ordinari.c.fin. diſt.57. Non † enim eorum fides vo-
luntaria cenſenda eſt.vt per illū tex.dixerunt Lucas de Penna in l.25.nu.5.
C.de Decur. lib.10.Lancel.Inſtit.Canon.tit.qui promou.non poſſ.§. ſed &
14 ſi. Maiol.de irregul. lib.3. c.8. per tot. Præterea † debilitas ex morbo pro-
ueniens videtur inhabilem reddere clericum ad Sacerdotale officium exer
cendum.teſte Panor. in c. Presbyterorum not. primo extra de cleri. ægrot.
Confert, quod cum Maria, eiusq; frater Aron murmuraſſent contra Moy-
ſen,quia duxerat in vxorem Æthiopiſſam, Dominus iratus percuſſit lepra
15 Mariam, & non Aron, † quia futurus erat Pontifex: vnde pro reuerentia
Pontificatus tali morbo non fuit punitus,ſed ſolum à Domino ſufficienter
redargutus.cap.plerunque.§.de his, ibique Card. à Turre crem.2. quæſt.7.
16 Amplius † videtur reddere morbus homines inhabiles ad propria guber-
nandum, ita vt curatore opus ſit. vt per Specul. hoc declarantem tit. de cu-
17 rat.§.dantur aut.& Port.Inſtit.tit.eod.nu.17. Ratio † forſan ea eſt,quia fa-
cilè ægrotantes decipiuntur, lædunturq;. Solent enim ad omnia reſpon-
dere, ſic: maximè cum ſibi mala punica, ſimiliaque oſtenduntur.vt amplè

18 per Plot.conf.168.num. 5. inter conf. vlt.volunt. diuerf. lib.1. Hinc † eft, quod ægris,atque fenibus de facili dolus, metusque illatus præfumitur ; vt copiosè per D.Sfortiam Oddum de reftit.in integ.par.1.q.7.art.9.nu.104. Quamobrem multis in locis adfunt ftatuta prohibentia, viros relinquere
19 vxoribus, † ea ratione confcripta: tefte Natta conf.463. ne viri ægroti feducantur ab vxoribus eo tẽpore, quo magis cura, diligentiaq; ipfarũ egẽt.
20 Accedat † prædictis, quod propter morbum Iudices ab officio remouẽtur.
21 l.fi quos Iudices.C.de off.Præf.Præt. Ori. fi modò longus † fit, non modico tempore duraturus, vt declarant ibi Interpretes.& Moder.in c.fi pro debilitate extra de off. deleg. in l.1.ff.de off. eius in l. fi longius. ff. de iudic.vi.
22 Menoch.de præfump.lib.2. præfumpt.86. nu.12.& 13. Vlterius † cum in Ciuitate,locove,Senatus habendus eft,abfentes,infirmi,feu aliter impediti minimè funt expectandi ex Bart. in l.vlt. C. de legat. lib.10. nocet igitur
23 infirmitas,vnde † ob illam leges ipfæ,& Canones arguunt fraudem.l.filiæ meæ.ff.folut. matrim. c.2. de renunc. in 6. vi. femper Menoch.confil.226.
24 nu.17.cum feqq.lib.3.Bec.conf.52. nu.66.& 67.& propterea † fraus permutationis arguitur ex morbo, cum, inquam, fit ab ægroto. plenè Aymo. confi.82.num.3.lib.1.congeruntque Mafcar.de probat. concl.1175. ●cip. Permutatio nu.26.& Menoch.de præfump.lib.6.præfump.78.nu.9.par.2. & prçfump.8.lib.6.Honded.Eug.conf.35.& 39.vol.1.Vadus Ciuis nofter
25 in repert.Fely.ver.Permutans.& fi effet bona infirmitas, illa † affecti è Ciuitatibus,fuburbijsq; nequaquam eijcerentur,vt eijciuntur. ex Ripa de reme.prçferua.cõtra peftẽ nu.152.Menoch.de arb.iud.lib.1.q.99.nu.11.neq;
26 † morbi cauffa fponfalia foluerentur. Abbas viden. in c.1. num.4. extra de coniug.lepro.Lancel.Inftit.Canon.tit.de fponf. Sebaft. Med. de fortu.caf. q.6.par.2. num.31. Quod mala fit ex hoc pariter oftendi videtur,nam quis
27 nõ poteft filios,nepotesq; præterire,quando eft in morte, ideft, morti proximus,& fic infirmus. Inftit. de inoff. teftam. & de exhæred. lib. per totum. & tamen in fanitate poteft omnia fua bona confumere.vt dixit glof.in cap. de his,in verf.decedant extra de fepult.vi. Ceph. conf.276. num.35.& feq. Immò morbus nedum ipfimet ægroto noxius eft, fed etiam Medicis, qui
28 † fæpenumero irregulares fiunt,dum eorum artem exercent.vt latè per Innoc.& alios in c.tua nos extra de homi.& plenius per Aluar.de planctu Ecclef.lib.1.cap.48. col.3. & feq. vbi quærit, An miniftri, & feruientes ęgrotis irregulares vnquam fiant,ad quem me refero.

Contraria fuperiori fententia eft,quod infirmitas in forte malorum non fit habenda, & clarè probatur ex verbis fequẽtibus D. Ambrofij infertis in
29 c.illa in fin. 15.q.1. Mala † non funt,nifi quæ crimine mentem implicant, & confcientiam ligant: cæterum paupertatem,& ignobilitatem, ægritudinem,& mortem nemo fapiens mala dixerit,nec in malorum forte numerauit, quia neceffaria ifta in bonis habentur maximis, quorum nobis alia ex
30 natura,alia ex cõmoditate accidere videntur. Morbumq; † crimen haud poffe dici,exprefsè affirmauit.Abbas in d.c.cum inter Canonicos col.2.ex-
31 tra de elect.Ciceroq; 2.Tufcul.quęft.nihil † malum cenfendum effe duxit,

quod

32 quod à natura hominibus datur. Immo ex Platonis sententia, Omnis † sapientum vita meditatio mortis est, quam alijs multis auctoritatibus vtilē esse firmauit Nauar. in c. idcirco num. 4. de pœnit. dist. 7. Hanc verò mortis
33 meditationem ferè omnes † infirmi habent, ex sanis autem pauci. Nun-
34 cius namque mortis † morbus est. Prætereа, quod mala non sit infirmitas
35 tali argumento probatur. Nullum malum † est gloriosum: Infirmitas est gloriosa, vt fuit illa patientissimi Iob, ergò non mala, immo bona, cū ex illa
36 Diabolus deludatur. † is enim nititur sæpissime, vt homo patiatur graues morbos ad effectum, vt ex impatientia Deum offendant, sed quia plerunq; Dei benignitate, sua peccata infirmi agnoscunt, quæ in sanitate nō cognouerunt, & compunguntur, armantur contra Diabolum, & ita pessimus ille humanæ creaturæ hostis deluditur. glo. in c. potest, littera O, de pęnit. dist. 1.
37 Summa † ergo cum ratione tantopere in suis infirmitatibus gloriabatur Apost. vt dicitur in c. nisi. §. alia vero extra de renunc. Idemq; 2. ad Cor. 12.
38 scripsit. Virtus † in infirmitate perficitur, libenter ego gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. & inferius. Cum infir-
39 mor, tunc fortior sum. Quæ † Apostoli verba licet (secundum omnium Do[illegible] sententiam teste Tiraq. de Nobil. cap. 31. num. 600.) non de morbis corporis intelligantur, sed de animi tentatione, vel improborum molesta
40 insectatione, tamen piè possunt etiam ad corporis morbos protrahi, † quapropter tam animo, quam corpore ægrotantes, siue boni, siue mali sint, Apostolum imitari deberent. Sciant namque boni eis infirmitatem datā
41 fuisse ad meritorum augumentum, malis † verò ad sceleris correctionem. iuxta tradita in prima parte cap. 27. Ideoq; omnes morbo gaudeant. boni
42 † quod vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora cōscendit. vt dicit tex. in c. litteras extra de renunc. (Hinc Franciscus
43 Petrarcha de ægrit. corp. dialog. 4. Ægritudo † sæpe prodest, dum debilitatis viribus corporis, animæ sanitatem parit, quæ digressa nocet, & corpo-
44 ris auget insolentiam.) Mali, † quia membra ægra, & debilitata à malo opere cessant, vnde bellè D. Hierony. si quis fortitudinem latronis, seu pi-
45 ratæ eneruat, † prodest illis infirmitas, debilitata enim membra, quibus prius nō bene vtebantur, à malo opere cessabunt. vt habetur in c. si quis 33.
46 q. 3. fœlix ergò necessitas, † quæ ad bonum impellit. ex Neuiz. per illū tex. in Sylua Nupt. lib. 4. nu. 10. circa medium, quo loci amplè deduxit, homi-
47 nibus magis prodesse † aduersam, quam prosperam fortunam, quia secundum Chrys. homi. 8. optabilius est malis Christi causa vexari, quam honoribus affici. & idcirco ad propositum nostrum concludendum est, infirmitatem malam haud censeri, & potius prodesse, quam obesse, vt latius demōstrabitur ex ijs, quæ in secunda huius operis parte scribemus de infirmorū priuilegijs, & ex dictis à Guil. Bened. in repet. c. Raynutius, in vers. mortuo itaque testatore. nu. 10. extra de testam. hinc Isid. lib. 3. cap. 3. de summo bono ait, vtilem esse morbum, ne per vigorem sanitatis illicitis sordidemur cupiditatibus, & bellè Greg. in Iob lib. 19. c. 6. & latius in pastorali, par. 3. asseruit, morbum esse virtutis custodem, quia secundum Bernar. serm. 29. in canti.

in canti. canti. robur ſpiritui auget. vnde Eccleſ. 31. dicitur, Infirmitas ſo-
48 briam facit animam. Cumq; † paupertatẽ potius prodeſſe, quam obeſſe
poſt glo. in §. ſed noſtra. Inſtit. de ſucceſ. ſubla. affirmauerit ibidem Portius,
quanto magis hoc nos de infirmitate affirmare poterimus? ad tradita in 1.
49 par. c. 2. nu. 13. & † quamuis ſubdat Portius ibi à tali paupertatis prodeſſe,
libera nos Domine. Nos talia verba de infirmitate dicere recuſamus, ſed
50 eorum loco, fiat voluntas tua. Mala † enim quæ nos hic premunt, facilio-
rem nobis aditum ad cœleſtia præparant, vnde illam non debemus depre-
51 cari. Eſtq; tribulatio † quaſi medicina quædã à ſummo Medico miniſtra-
ta. Hinc Auguſt. relatus à Turre crem. in c. aduerſitas 7. q. 1. Intelligat homo
Medicum eſſe Deum, deinde ſubdit: ſub Medico poſitus vreris, ſecaris, cla-
52 mas, non † audit Medicus ad voluntatem, ſed ad ſanitatem, vt hæc, & alia
eo loci doctè refert Turre crem. Rectè igitur Franc. Petrarcha in 4. Dial.
53 de ægrit. corp. exiſtimauit, ægritudinem † optabile malum eſſe, quod mali
remedium ſit maioris. conferunt ſcripta à Tiraq. de nobil. cap. 31. nu. 514.
& ipſa ægritudo facit, vt cognoſcatur ſanitas, ægri enim iucundiſſimam eſſe
dicunt, quod ante morbum ipſos latebat teſte Plat. de Repub. Dial. 9.
54 Ad contraria igitur reſpondendo, † primum non obſtat, quod rari ho-
mines morbos appetunt, quia rariores mortem, & nihilominus honeſta
55 mors † nunquam eſt fugienda, ſed ſæpe appetenda, vt ego deduxi in tract.
de Ludo Scacch. quæſt. 6. prin. nu. 94. quocirca dicebat patientiſſimus Iob,
Nunquid non parcitas dierum meorum finietur breui? Minus obſtat pro-
pter morbum animi, ingeniiq; vires frangi, quia hoc non ſemper cõtingit,
56 regulariter † enim, quamuis corpus langueat, animi tamen iudicium mi-
nimè impeditur. l. 2. §. corporis debilitas. ff. de vacat. mun. c. 1. extra de re-
57 nunc. vbi Bal. aſſeruit, † Conſtitutum in mortis articulo propter morbum
non impediri, quin teſtari poſſit, vti non impeditur matrimonium contra-
here, & teſtimonium dicere. vt latè per Aym. conſ. 6. nu. 57. & quo ad ma-
58 trimonium † communem ſententiam eſſe dicit Excellentiſs. Innocen. Sor-
bolongus Conciuis, & affinis meus in eius elegantiſſimo pro ſorore conſil.
nu. 126. poſt Pariſ. conſ. 13. nu. 68. lib. 1. & Rui. 78. nu. 8. vol. 3. Non corpo-
59 ris ergo † infirmitas, ſed mentis matrimonium impedit. c. hi qui. vbi Turre
crem. 32. q. 7. quæ non eſt in ægrotis, ideo habetur in cap. niſi. §. alia extra de
60 renunc. quod corporis † Infirmitas fortitudinem cordis augumentat, quia
feruor ſpiritus ad ſublimiora conſcendit. Ad illud, quod morbus parit
obliuionem, & ſtultitiam, eadem poteſt accõmodari reſponſio, quod rarò
61 id euenit, & ne contingat † Deum humiliter deprecari debemus, iuxta il-
lud: orandum eſt, vt ſit, mens ſana in corpore ſano. Ad aliud verò, quod
62 morbus cuiq; rei agendo impedimento eſt, dicitur † habere locum in mu-
neribus perſonalibus corporis exercitium requirentibus, quæ cum ægro-
tus ob corporis debilitatem obire non poſſit, meritò ſibi excuſatio compe-
tit, vt amplè oſtendam in 2. par. in verſ. munus; ſi ergo excuſatur ægrotus,
potius ex morbo commodum, quam incommodum conſequitur, cum à tot
muneribus, & oneribus eximatur. Si enim indiſtinctè verum eſſet, morbũ

cuique rei agendę impedimentum afferre, pro regula traditum non fuisset,
63 quod omnes actus † possunt fieri in infirmitate, qui in sanitate. vt post Ioan. And. in c. sine culpa de reg. iur. in 6. & Barba. in c. Raynutius col. 3. extra de testam. probauit Burs. cons. 40. nu. 74. lib. 1. vnde Gomez. de reg. cancel. de
64 infir. resig. q. 9. nu. 7. priuil. vlt. asseruit, † Nullum actum ex infirmitate inualidum reddi. Mandosiusq; in eadem reg. q. 1. num. 4. confirmauit, Iura ęgrotantibus omnes legitimos actus permittere, quinimo nonnulla in vita prohibentur, quæ in morte conceduntur, vt per exempla ostendit Marsil.
65 in sing. 465. & Ias. in l. si frater. C. qui testam. fac. poss. Quæ † nedum sibi locū vindicare videntur in ægrotis, sed etiam in mortis articulo constitutis.
66 Illi nanque omnes actus † validè conficiunt, nisi sint tam propè mortem, quod sensu careant. ex Bursa. vbi supra nu. 70. & seq. Vnde nostri ad plura inferunt, quocirca Archid. ad 17. q. 1. Decreti, circa princ. scripsit, Infirmū
67 voto † obligari, ceterisque obligationibus adstringi. c. porrectum extra de regul. l. sanum. C. de transf. l. senium. C. qui testa. fac. possunt. quibus in locis notant omnes, Infirmum testamentum condere posse; plenè Sebast. Med.
68 de fort. cas. q. 6. nu. 20. par. 2. Item ægrotans † potest ingredi religionem, & vt paullo ante dictum fuit, vxorem ducere. ex Bursat. consil. 40. num. 72.
69 Et etiam † suo iuri renunciare. teste Archi. in citata 7. caussa q. 2. dummodo (subdit ille) sit, cum renunciat in discretione mentis. Et Sorbolongus in citato pro sorore consil. doctissimè more suo, demonstrat. Ratificationē
70 expressè factam ab infirmo, † etiam in mortis articulo constituto post mi-
* norem ętatem, actum nullum conualidare de communiq; testatur, post Paris. cons. 13. nu. 68. vers. hinc etiam lib. 1. & Rui. cōs. 78. nu. 8. lib. 3. Et quod
71 dicebatur ægrotantes non esse ad dignitates eligendos, arbitror † procedere in morbo epileptico, siue comitiali ægrotantibus, & in his terminis lo-
72 quitur d. c. cum inter Canonicos. (Morbus autē Comitialis, † qui & Herculanus, diuinusque vocatur. teste Balduino in l. 53. ff. de ædil. edi. dictus est à Comitijs, quod frequenter in illa turba accideret, comitiaque interrumperet. Quo frequenter tactus ab oblatione, missarumq; celebratione arcetur. c. in tuis literis. 7. q. 2. qui vero rarò tangitur nequaquam, si habet
73 vicini solaminis adiutorem. c. illud. 7. q. 1.) Non igitur † simpliciter morbus repellit à diuinis eo affectū. glo. in d. c. in tuis literis per c. ad eius dist. 5.
74 Ergò † multominus à ceteris dignitatibus, prout ex cōmuni probat Lan-
* cel. Instit. Canon. tit. de coadiu. §. vlt. in gloss. vers. nullo. Hinc est † quod
75 Episcopus propter morbum nō est Episcopatu priuandus c. scripsit. 7. q. 1. vbi Greg. Papa sic scripsit, Nusquam canones præcipiunt, vt pro ęgritudi-
76 ne Episcopo succedatur: iniustum † enim est, vt si molestia corporis irruit,
77 honore suo priuetur ægrotus, atque ideo subdit tex. per nos fieri † nullatenus potest. sed suggerendum est, vt si is, qui est in regimine, ægrotat, dispēsator illi requiratur talis, qui possit eius curam omnem agere, vt locū eius in regimine Ecclesiæ, (ipso non deposito) ac in custodia Ciuitatis imple-
78 re: vt † nec omnipotens Deus offendatur, nec Ciuitas inueniatur esse neglecta. hæc Gregor. simile est, quod habetur in l. solet. ff. de tut. vbi dicitur,

quod

quod si tutor ob longum morbum non potest adesse, datur curator sibi, qui potius administrator dicitur, secundum glos. in d.c. scripsit in ver. dispensator. 7. q. 1. & l. si quis. C. de off. Præf. Præt. Ori. Vbi propter longam ægritudinem remouentur Iudices. Non obstat, quia ideo in ea dispositum fuit, ob magnum onus iudicandi: sed cum officium datur magis propter dignitatẽ, & quod sui natura est perpetuum, infirmitas ęgroto non nocet: vt doctè per Mascar. de probat. cõcl. 593. incip. Electus. nu. 13. & Menoch. de præsump. lib. 2. præsump. 86. Immo neque primo casu obesse videtur, quia & si remo-
79 uentur infirmi ab onere iudicandi, † nihilominus integrum consequuntur stipendium illius anni, quo morbus superuenit. ad notanter tradita per Alci. tract. de præsump. in fi. 19. præsumpt. & consequenter nullum viden-
80 tur sentire incommodum, seu leue saltem, & † ex eo infirmitas in sorte malorum haud est reponẽda, cum longè plura sint commoda illius, vt amplè demonstrabitur. Hinc pulchrè Cic. 5. Tuscul. quæst. Quæstuosa mercatura,
81 † fructuosa aratio dicitur, nõ si altera semper omni damno, altera tẽpestatis calamitate semper vacet, sed si multo maiori parte extet in vtraque fœlicitas. facit l. secundum naturam cum simil. ff. de reg. iur. plenecq; congesta
82 à Tiraq. de Nobil. cap. 31. nu. 566. cum seq. vbi † comprobat nullum ferè malum in rerum natura sine aliquo bono reperiri, nullumq; tam bonum, tam vtile, tam perfectum, vt non aliquid mali, aut damni, & aliqua ex parte fugiendi habeat. & hac responsione corruunt multa pro contraria sententia in medium allata. addo quòd caussa dicitur lucratiua si à lucro trahit originem, licet quandoque damnum afferat. Dec. in l. in eo quod vel is in fi. ff. de reg. iur. Et dum dicebatur morbum obesse saluti animæ, ex quo videtur tutior pœnitentia facta in sanitate. Respondetur illud contingere non ra-
83 tione morbi, sed † quia conuersio ad Dominum non est retardanda. Eccl. cap. 5. Ne tardes conuerti ad Dominum, ne differas de die in diem. Qui ergo in sanitate peccauit, sanus debet agere pœnitentiam, & si tardat eius
84 culpa pœnitentia minus secura fit, licet † pęnitentiæ tempus duret ad vltimum vitæ spiritum. vt habetur in princ. de pęnit. dist. 7. Ratio est, quia Ec-
85 clesia † nulli suum gremium claudit. l. fi. C. de summa Trinit. Homo enim dum viuit liberum habet arbitriũ, potestatemq; bene faciendi. vt per Turr-
86 crem. in c. nullus de pœnit. dist. 7. Nam Deus † nunquam spernit pęniten-
87 tẽ. c. talis de pęnit. dist. 3. Verum sanus in hoc differt ab infirmo, quia † eius arbitrium magis videtur liberum, quam ægrotantis vim morbi sentientis. quod culpæ, non morbo, vitio dandum est. & circa hæc videndi sunt Naua. in cap. fin. de pœnit. dist. 7. & Menoch. qui fusè loquitur de præsump. lib. 6. par. 2. pręsump. 94. nu. 13. & seq. Idemq; Nauar. in c. si quis autem num. 1. ead. dist. ostendit, quando quis certus de salute dicatur, & inter certos cõnumerat illos, qui post peccatum sani pęnitentiam egerunt, subditque parum securos esse, qui in finem vitæ pęnitentiam distulerunt. non vitio morbi, vt dixi, sed negligentia pęnitentis. & eadem ratione in ægritudine baptizatus
88 † non est ordinãdus: quia tã bonũ opus distulit. ideo gl. in princ. d. 77. dist. rectè putauit intelligi debere de illo, qui cum sanus esset distulit, & postmo-

dum ægrotans mortis timore petijt baptismū. vi. Reuerendiss. Maiolum de irregul. lib. 3. cap. 8. per totū. & Menoch. de præsump. lib. 1. q. 43. nu. 4. Constat itaque morbum in caussa non esse, vt pœnitentia minus secura sit, & vt quis ordinari non possit, sed negligentia potius; vnde cessant obiecta. mor-
89 busq; obices forsan remoueret. ar. c. post, in fi. de pœnit. dist. 2. vbi † ægritudinem carnis peccatum repellere ostenditur. Ad illud vero, quod ex morbo Clericus Sacerdotale officium exercere nō potest, ad tempus esse dicitur, &
90 momentaneū parui faciendū: sanitate † enim recuperata Clericus officiū suum recuperat, 7. q. 1. in princ. morboq; durante seruire intelligitur l. 15. ff. de ope. libert. l. si pecuniā. ff. de condit. cau. data. Possumus etiam dicere cum
91 glo. in princ. 7. q. 2. Ægrotos † posse in Ecclesia ministrare, nisi ita debiles sint, quod cœptum nequeant officium implere; nisiq; caducum morbum patiantur, quo ægrotans tactus spumam, & clamorē emittat. vi. Caputaq. dec. 236. part. 2. vbi ponit, an morbus caducus reddat inhabilem ad beneficia. Febris ergo indistinctè administrationē non impedit, nisi valde ardens sit, & continua. vt latè per Maiol. de irregul. lib. 2. c. 22. per totum. Et cum dicebatur ex morbo fraudē præsumi, vt in renunciatione. Respōdetur esse verū
92 cū aliæ † præsūptiones, coniecturæq; concurrunt, ex sola enim infirmitate, mortisq; suspicione fraus minimè arguitur. vt per Burs. cōs. 40. nu. 70. lib. 1.
93 Decian. cons. 32. nu. 13. lib. 3. Quinimo † ratione morbi, doli, & fraudis suspicio cessat. vt per Thobiā cons. 70. in fi. vi. Paris. cōs. 13. nu. 66. & seq. lib. 1. Menoch. de præsumpt. par. 2. lib. 5. præsumpt. 5. nu. 20. Illud autē, quod infirmi
94 è Ciuitatibus eijciunt, † obtinet in laborantibus morbo contagioso, & pestilenti, quo affecti propria infirmorū appellatione nō veniunt. vt in prima par. c. 23. probauimus. Eodemq; pacto aliud proximum cōtrarium subuer-
95 titur, non enim † statutū est per superuenientiā cuiuslibet morbi sponsalia dissolui, sed solū per superuenientiā lepræ c. literas extra de coniug. lepros.
96 Nulla † etenim, quamuis grauis infirmitas, præstat facultatem dissoluēdi, etiam quo ad thorum, seu mutuam seruitutem. vt per Abb. in c. quoniā in 2. not. eod. tit. vi. Decia. resp. 33. lib. 2. & Armillā in ver. Lepra nu. 2. vbi dicta de Lepra extendit ad alios enormes morbos, quo ad spōsalia de futuro. Sed
97 an † morbus Gallicus sufficiat, colliges ex Claud. Bertaz. in addit. ad cons. crim. Paris. cons. 228. lit. D. vol. 1. ad quem me refero. vi. etiā Nattā cōs. 24.
98 lib. 1. Ad penult. contrariū. Resp. regulariter † seniū, atq; ægritudinē de rebus suis disponēdi potestatē nō auferre l. seniū, vbi Doct. C. qui testam. fac.
99 poss. Nihil enim † est, quod magis hominibus debeatur, quam vt supremæ voluntatis (postquā iā aliud velle nō possunt) liber sit stylus. vt in l. 1. C. de
100 Sacros. Eccle. Verū † nemo, neq; etiā ipsi parētes huiusmodi abuti possūt facultate, quocirca tā in vita, quā in morte prohibentur bona sua cōsumere
101 † in fraudem legitimę filiorū, quicquid senserint Dynus, & Bart. in l. hæreditarium. ff. de bonis auct. iud. possid. contra quos multi tenuerunt. vt colligitur ex Rom. & add. sing. 616. Cępol. caut. 21. Pract. Papi. in libello pro
102 donat. ver. irreuocabiliter num. 7. Et † ita intelligo dictum Crau. cons. 241. Patrem posse omnia sua bona vendere, & precium in mare proijcere.

Vltimi

Vltimi modo obiecti facilis est responsio, sola enim negatione tolli exi-
103 stimo, dicere namque † morbum infirmi, Medicis obesse, veritati non cõ-
sonat, sed videtur contra l. inter eos. in fin. ff. ex qui. cau. maio. vbi I. C. ita
104 scribit. Militum Medici, quoniam officium, † quod gerunt publicè pro-
dest, & fraudem eis, (idest damnum secundum glo. ibi) afferre non debet,
restitutionis auxilium implorare possunt. potiuntur etiam alijs priuilegijs
in iure insertis ipsi Medici, de quibus Æmil. cons. 17. & not. in l. Medicos.
C. de Prof. & Medi. lib. 10. non ergo morbus infirmorum eis nocet, vt neq;
alijs. per tex. in l. idem iuris. §. mulionem. ff. ad l. Aquil. vbi apertè ostendi-
105 tur, quod vnius infirmitas alij nocere non potest. Et quamuis sæpè † Me-
dici medendo irregulares fiant, non ideo sequitur morbum infirmorum eis
nocere, cum non sit irregularitatis origo, sed potius eorundem Medicorum
imperitia, seu negligentia: vbi enim sunt periti, & diligentes, quicquid cõ-
tingat infirmis, illis non imputatur, & consequenter nullã irregularitatem
incurrunt, vt per Innoc. in d. c. tua nu. 3. extra de homi. vbi pariter asseruit,
106 † Medicos debere ægrotis illas medicinas exhibere, quas sciunt secundũ
artem proficere. quod si aliquas tradunt, quas dubitant, vtrum nocituræ,
seu profuturæ sint, peccant: Vt etiam cum vehementer credunt esse profu-
turas, sed aliquid dubitationis habent, vel habere debẽt, ne noceant (intel.
107 vt declarat Sylu. in ver. Medicus nu. 4.) tunc enim † securius est hominẽ
in manu Creatoris relinquere, quam Medicorum. cum ergo benę, securęq;
dantur medicinæ secundum artem, Medicus tutus est. l. illicitas. §. sicut. ff.
de off. Præsi. c. ad aures. extra de æta. & qualit. & per consequens infirmitas
108 sibi nõ nocet, sed potius prodest ex adductis. vnde statuto pęnali ne † Ma-
gnates possint Palatium ingredi, non comprehenditur Medicus Palatium
ingrediẽs infirmi curandi gratia, ex Bal. in tract. statutorum in vers. magnas
circa fi. & quod mirum videtur, nedum infirmitas ipsi Medico vtilis est, sed
109 † videtur etiam inimico ęgrotantis prodesse. Si enim quis aliquem vul-
nerauit, & ex vulnere mors secuta sit de occiso tenetur. l. ait lex. §. quod si. ff.
* ad l. Aquil. Soci. ex communi consil. 178. col. 2. lib. 2. Verum enimuero cũ
110 † post vulnus febris superuenit, etiã ab ipso vulnere causata, non tenetur.
vt per Gram. cons. 2. cri. nu. 11. & 12. vide Dec. cons. 51. in fi. lib. 1. & Clarũ
recep. sent. lib. 5. §. Homicidium, ver. quandoq; etiam, & scripta inferius in
111 ver. vulnera. Bene verum est vulnerantem † fieri irregularem. ex Gram.
vbi supra, nam quantum ad irregularitatem attinet, paria sunt vulneratum
mori ex vulnere, seu ex febre ab ipso vulnere caussata, vt plenè ostẽdit Bene.
Vadus Cõciuis meus in eius aureo ad Fely. repert. in ver. Clericus qui vul-
nerauit. Clarè itaq; ex præmissis, ni fallor, probatum extitit, morbum non
inter mala, sed bona potius reponendum, vnde ad fauorem Infirmorũ sem-
per in dubio benigna erit interpretatio facienda; vt tetigi in princ. præsen-
tis proemij, constabitq; ex sequentib. ord. Alphabetico insertis priuilegijs
112 ipsis ægrotãtib. indultis; quę † hoc ord. explicanda duxi, vt facilius quisq;
& promptius ea reperiat. Deo igitur fauente incipiamus, repetita prius vti-
li illa fidei protestatione, de qua in primæ partis Proœmij calce.

PROEMII FINIS.

LITTERA A.

Summarium.

1 *Abbates de facili remouentur: sed cum ægrotant, eis datur coadiutor nu.2. neq; remouentur, & cur. nu.3.*

1 ABBATES ex leuioribus caussis † remoueri probatur ex.in c.qualiter, & quando in fin.extra de accusat.c.
2 per tuas in fi.extra de symo. Propter † Infirmitatem verò minimè remouentur, sed eis, vti cœteris Prælatis, de Coadiutore prouidetur. vt amplè ostendit.Io. Franc.Pauinus in tract.de off.& potestate. Cap.sed.vac.q.6.in 2.par.
3 princ.nu.4. Idq; † factum fuisse putat, quia afflictis non est addenda afflictio cap.cum percussio.7.quæst.1.& etiam quia eos remoueri ex morbo indignum est, quem inuiti naturæ defectu patiuntur. vt in c.ad aures. dist.5.

Summarium.

1 *Abbatissæ infra annum benedictionem petere tenentur, alias puniuntur. eis tamen ex morbo excusat.competit.nu.2. soleq. virgines benedici possunt. nu.4. à solo Episcopo. nu.5.*

3 *Benedictionis materia vbi tractatur.*

6 *Sacramenta quæ Episcopo reseruentur.*

1 ABbatissæ intra † annum benedictionem ab Episcopo petere debent, alias à iure suo cadunt. vt in Clem.attendentes.§.sta-
2 tuimus de sta.monach.vbi glos. in ver. rationabilis dicit, † excusari
3 cum propter morbũ distulerunt. sequitur Zabarella, ibi, à quo † pleno cornu benedictionis materia explicantur. Idemq.in 3.quæst.ait,
4 Abbatissas quolibet die posse benedici, quæ † debent esse virgines;
5 secundum Capellam Tholos. q. 295. Benedictioq; † soli Episcopo competit; quædam enim sacramenta sibi reseruantur, vt Chrismare,
6 † ordines sacros conferre, & aliæ functiones, vt Virgines benedicere, Ecclesias consacrare, & similia. vi. Panor.in cap.quanto col.2. extra de consuet.

Summa-

Summarium.

1 *Abesse Reipub. caussa quousq. quis dicatur: & nu. seq.*
3 *Legati facti Infirmi, in legatione salarium obtinent quoad reuertantur.*

Abesse Reipub. caussa tam diù quis censetur, quam diù off. du-
1 rat, quod † si finitum sit, iam desit Reipub. caussa abesse. te-
ste Vlp. in l. si cui §. 1. in princ. ff. ex qui. cau. maio. & per consequens
eorum priuilegia non obtinent, qui Reipub. caussa absunt; in eo tit.
2 contenta. ff. ex qui. cau. At † ægrotantes etiam finito off. abesse in-
telliguntur, quo ad reuerti possunt. ex Bart. in d. l. si cui. §. 1. vnde eli-
3 cit pro Legatis argumentum; vt si † in Legatione infirmi euadant,
illis salarium præstãdum sit, donec reuerti possint, idem voluit Re-
buf. in l. morbus col. 3. circa mediũ. ff. de verb. signif. sequitur Caroc.
de Locato 3. edit. par. 2. quæst. 3. vbi nu. 2. ampliat, vt ei sint reficien-
dæ omnes expensæ in Infirmitate factæ.

Summarium.

1 *Peccata ore proprio quis debet confiteri, non per nuncium.*
2 *Erubescentia partem habet remissionis.*
3 *Mutus ex morbo pœnitentiæ fructum obtinet.*
4 *Absolui non potest, nisi à Romano Pontifice, qui in Clericum, vel Monachũ violentas manus iniecit, nisi valdè ægrotet. vi. nu. 6. 7. 8. & 9.*
5 *Cap. si quis suadente Diabolo 17. q. 1. materia, vbi tractetur, & nu. 8.*
9 *Sacerdotes necessitatis tempore ab omnibus peccatis absoluunt, qua cessante ad superiorem recurrendum. nu. seq.*

1 Absolui vt quis à peccatis possit, ore † proprio per se ipsum te-
netur, non per nuntium, interpositamq; personam peccata
2 Sacerdoti confiteri. c. quem pœnitet, de pœnit. dist. 1. vbi † dicitur,
Erubescentiam partem habere remissionis; Verum, si quis morbo
3 oppressus obmutescat, † pœnitentiæ fructum potest accipere c. qui
recedunt. c. is, qui, cum seq. iunctis gl. 26. q. 2. & pro germana istorũ
canonum intelligentia omnino videndus est Nauar. in suo Manu.
confess.

confeſſ.cap.27.& nu.269.& cap.26.nu.28.ad quem me refero, & ad Medinum de Inſtruc.confeſſ.lib.2.cap.8.pag.192.& Corrad.in reſp. caſ.conſci.q.10.& omnino Thomas Verola de ſacram. pœnit.c.13.
4 q.2.Præterea † quamuis non poſſit quis niſi à Romano Pontifice abſolui, cũ in Monachũ, ſeu Clericum violentas manus iniecit.c.ſi
5 quis ſuadente Diabolo 17.q.4.ſuper † cuius cap.materia amplè ſcripſit Clar.in pract.crim.q.77.noſq; poſt eum in marginibus.Fauore
6 tamen periculosè ægrotantis † Epiſcopi abſolut. concedunt. vt per Franc.Mar.q.ſeu deciſ.829.per tot.in 2.par.ſuperiusq; q.826. in fin.
7 ſcriptum reliquit † etiam Presbiteros in caſu neceſſitatis abſoluere
8 poſſe(vide eũ in præcedentib.ſequentibusq; deciſ.92.plena † manu agit mat.d.c.ſi quis ſuadente, vt etiã Turrecrem. in c.ſi quis 17.q.4.) immo talis facultas in mortis articulo non videtur ipſiſmet Laicis denegata. Abb.in c.paſtoralis de off.ordin. Syluestrina in ver.Abſolutio,el 1.nu.9. Cæſarq; Nuptius Foroſempronienſis in ſuo compendio de Sacram.pœnit.art.17.nu.9. (vi.tamen Nauar. in cap.1.in princ.de pœnit.diſt.6.qui contrarium ſentire videtur.Tu autem diſtingue cum Abb.in c.paſtoralis.§.præterea de off.ordi.num.3.facit
9 infra quod dico in ver.Confiteri nu.9.) Nulla † enim reſeruatio eſſe intelligitur in neceſſitatis,mortiſq; articulo.Concil.Trid.ſeſſ.14.c.7. in fin.& dicam inferius in ver.Reſeruatio,vbi.vi.& Nauar.in d.Ma-
10 nu.Conf.cap.26.nu.26.& nu.ſeq.probat † teneri infirmos ſanitate recuperata ſe ſuperiori præſentare pro peccato reſeruato habente excommunicationem annexam,alias minime vi.Graſ.in dec.caſ.cõſci. lib.1.cap.13.nu.90.part.1.

Summarium.

1 *Aduocati Infirmis à Iudice dandi; quibus effectis Infirmis ſuper ſedendum eſt in cauſſa nu.4.decl.vt nu.ſeq. Peccatq; ſi gratis Aduocare recuſat per ægrotante paupere nu.6.*

2 *Iudex regulariter officium ſuum irrequiſitus nõ interponit, & in cauſſa ſummaria non cogitur dare dilationem pro reperiendo Aduocato nu.3.*

7 *Salarium ex publico quando Aduocatus exigere poſſit, & an pro tempore morbi, & hæredib.debeatur nu.10. & ſeq.*

8 *Forũſempr.quot annis præſtat ſalariũ de publico, & Aduoc.Procu.Pauperũ.*

Aduocati

1 ADuocati à Iudice ægrotantibus † dandi sunt.l.nequaquam. §. obseruare.ff.de off. proconf. quamuis regulariter officiũ suũ
2 minime interponat, † nisi petitum sit.vt not.in l.1.C.vt quę desunt. Aduoc. & plenè Soci. reg. 197. Et in specie quando caussa est sum-
3 maria, † non compellitur Iudex dilationem pro Aduocato reperiẽdo concedere ex Cassaneo cons.45.nu.30.post Fely. citatum in c.1. extra vt lit. non contest. licet pluries cõtrarium obtinuisse affirmet Thomas Diplouat.add.ad Bart.in consti.ad reprim.in ver.sine strepitu,nu.3. eiusq; sentẽtia ad fauorem infirmi mihi probatur, etiam
4 in caussa summaria. Scias præterea,quod † si Aduocatus ægroto datus,& ipse infirmus fiat,expectandus est, nisi morbus diù duraturus sit. vt per Bart.& Alex.in l.si longius. ff. de re iudic. Idem Bart.in l. ait Prætor.§.fin.ff.ex qui.cau.maio. & in fin.l.vlt. ff. de vacat.mune. Afin.in pract.ciu.iud.§.24.cap.4.nu.4.quod si nõ expectatur, restit. in integrum locum habet,vt per Oddum de restit. in integr.part.1.
5 q.13.art.8.vi.Ludou.decis.Perus.36.nu.7.par.1. Hoc † tamen limita,vt per Fely.in c.1.extra vt lit.non contest.& per Dec.in rub.C.de
6 repu.bono.possess.nu.3.& 4. Nec omittendum puto † Aduocatum peccare,si eius operam gratis præstare recusat pro paupere ægrotante. Caccial.auctore in suo tract. de Aduoc.q.3.nu.10. Sed tunc for-
7 tasse poterit † ex publico mercedem exigerę.ex eiusdem Caccial.sen tentia. Hinc Gram. super consti. Regni tit. de dandis Aduoc.nu.4.
8 affirmauit, † de salario Curiæ Aduocatum pauperum conducendũ,
9 vti multis locis seruatur, & in Ciuitate † Forisempronij Patria mea, quotannis creatur Aduocatus, & Procurator pauperum, eis dę pu-
10 blico salarium præstatur,quod † etiam hæredibus debetur,vbi ipse ante annum finitum moriatur, ita vt Aduocati munere fungi nequeat.l.1.§.diuus.ff.de var.& extraord.cognit.l.post duos. C.de Aduoc.diuers.iud. Scribentes in l.diem functo.ff.de off.assess.& eadem ratione debetur pro tempore infirmitatis, vt dicam inferius in ver.
11 Salarium. & nota † quod si illud habuit, & propter morbum non possit Aduocare, & cliens alterum conduxit non tenętur restituerę. secundum Viuium in Sylua com.opin.ver. Aduocatus nu. 8.

Summarium.

1 *Aggressor quis in dubio præsumatur, infirmiquè, & debiles non præsumuntur.nu.2.*

1 AGgressor quis in dubio præsumatur † passim Doct. ostendũt, præsertim Mod. Crimin. vt Vulpel. & Bertaz. in crim. consi-
2 lijs; quo ad rem nostram † liquere existimo, infirmos, debilesq; aggressores non præsumi, sed robustiores. ad tradita per Cæpol. Alcia. Carrer. & Blancum in locis citatis ab eodem Bertaz. consf. crim. 121. nu. 14. lib. 1. idemq; priuilegium senibus competere demonstrauit Fab. Montele. de priuil. senect. cap. 5. nu. 29.

Summarium.

1 *Alearum ludus in tantum Clericis prohibetur, vt eos consuetudo non excuset, sicut excusat infirmitas. nu. 2.*

ALearum ludus ita Clericis prohibetur, vt non valeat contra-
1 ria consuetudo, † etiam si ludatur respectu cuiusdam voluptatis. vi. Abb. in c. Clerici extra de vita, & honest. cleri. Addent. Capel. Tholos. q. 192. & scripta à nobis in tract. Ludi Scacch. q. 4. prin.
2 num. 16. Si † tamen ipsi Clerici sunt infirmi, & recreationis gratia aleis ludũt, excusantur, vt per Capram in suis regulis reg. 86. nu. 40.

Summarium.

1 *Alienari non possunt bona fideicõmisso subiecta, etiam fauore piæ caussæ. nu. 2. sed bene fauore infirmorum nu. 3. & caussa alimentorum. nu. 4.*
5 *Alimentorum appellatione veniunt medicinæ, & Medicorum expensæ.*
6 *Infirmi an sint vocandi in tractatu alienationis rerum Ecclesiæ.*

1 ALienari non posse † bona fideicommisso subiecta certum est. vt per Doct. omnes in l. filiusfa. §. Diui. ff. de leg. 1. & in aut. res quæ. C. commu. de leg. intantum, vt Curt. ibi affirmauerit, etiam
2 fauore † piæ caussæ prohiberi alienationẽ, quod an verum sit colli-
3 ges ex Addent. Rom. consf. 267. Infirmitatis tamen fauore † alienatio permissa videtur. ex consf. Bald. 332. incip. prę mittendũ est nu. 3. lib. 1. & consf. 20. incip. quid importent. lib. 2. Crauettaq; in cõs. pro Generonu. 94. confert Menoch. de arb. iud. cas. 182. nu. 65. Ideoque alienatio facta per grauatum infirmum bona fide facta pręsumitur.

teste

teste Excellentiss. Sorbolongo in consil. pro sorore num. 103. post Rui.cons.4.num.10.lib.1.Paris.cons.13.nu.66.& seq.lib.1. Gozad.
4 cons.90.nu.10. Permittitur etiam fauore † alimentorum bonorum prædictorum alienatio, vt per Bart.& alios in d.aut. res quę.C.com-
* mu.de leg.Alex.cons.59.nu.8.lib.5.vbi limitat.& Rom. d.cõs.267.
5 vbi addent.de communi testantur. Alimentorum † autem appellatione veniunt medicinæ, Medicorumque expensæ, vt latissimè per Rol.cons.22.nu.3.lib.1.& per Moder.Perettum in extrauag. Ambi-
6 tiosæ, de rebus Ecclesi.non alien.pag.141.nu.11. Sed an † ad tractatum, qui præcedit alienationem rerum Ecclesiæ infirmi sint vocãdi? & affirmatiuè concludit Redo.de reb.Eccle.nõ alie.q.25. nu.62.

Summarium.

1 *Filius robustus, & sanus à Patre non est necessariò alendus, sed operari tenetur, & tamen ægrotans alitur. nu.2. & 7. & contra Patrem iudicis officium imploratur. nu.3.*

4 *Iudex benigne audire debet ægrotos, eisq; fauere. nu.6.*

5 *Præfectus Vrbis audit Patronos de suis libertis querentes.*

7 *Impotentiam allegans interim non est alendus, nisi sit æger.*

8 *Patronus ius non habet in bonis liberti, nisi pro alimentis tempore morbi.*

9 *Alimenta morbo tantum durante præstari debent, neque attenditur, quod quis possit infirmari nu.10. & præstita in domo Titij Seio, à Titio præsumuntur præstita nu.11.*

12 *Transactio de alimentis, quæ requirat.*

1 ALimenta † denegari possunt à Patre filijs sanis, & robustisq;, nihil operantibus, vbi operari ob gradus conditionem dedecus illis non est, vt scripsit Bart.in l.vni.num.6. C.de mendi.vali.
2 lib.10. Cum autem † filij ægrotant, etiam si nihil operentur, ali debent à Parentibus.vi.Surd. de alim.tit.7.q.6. nu.17. Graff. decis.cas. consci.lib.2.cap.59.nu.2.par.1. contra quos recusantes officium Iu-
3 dicis debet implorari, † forma tradita à Specul.tit. qui filij sint legi-
4 timi nu.5.quam referre superuacaneum existimo. Iudexq; † tenetur prouidere, iusq; administrare.per tex.in l.1.ff.de off.prætor.Vrb.vbi
5 Vlp.scripsit. Præfectus † audiat Patronos egentes, & de suis libertis

qu τrentes, maximè si ægros se esse dicant, desiderentq; se à libertis exhiberi, idest ali, secundum expositionem Budæi ibi. cōfert etiam. l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de lib. agnosc. ad ostendendum,
6 † Iudicis partes esse ęgrotantibus de alimentis prouidere. vnde dixit
7 Specul. in loco mox citato nu. 10. quod si is, qui † alimenta petit, potest se alere de suo, sed impotentiam allegat, interim non est alēdus,
8 nisi infirmus sit. arg. l. fin. ff. de lib. agnos. in qua probatur † Patronū ius in bonis liberti non habere, nisi pro alimentis tempore infirmitatis, quorum appellatione, iam dixi, Medicinas comprehendi, & ex
* communi probat. Asca. Clement. de Patria potest. effec. 17. num. 38. circa fi. Viu. in Sylua opi. 44. Antedictaq; de alimentis ægroto præ-
9 standis, † morbo durante tantum procedunt. vt per Ludou. cōmu. opin. lib. 1. vers. quando infirmitas. vnde dixit Rim. iun. cons. 584. num. 77. lib. 5. quod non sunt præstanda alimenta filio, qui operari
10 potest, ex eo quod posset infirmari, sed solum † veniēte morbo prę-stabuntur. vt per eum. vi. Decia. resp. 30. nu. 3. in fi. lib. 2. & Rim. iun. cons. 133. in fin. vbi ait duo copulatiuè requiri, vt filio alimenta de-
11 negentur, vt sit sanus, & artem habeat. Et alimēta præstita † in Domo Titij, Seio, ab eo illa præsumitur habuisse, & cætera necessaria, vt per Menoch. de præsump. lib. 6. præsump. 71. nu. 6. Et cum alimen-
12 ta cum vita finiantur, alimentorum transactio, † vt valeat, inter alia consideranda est valetudo eius, qui transigit. l. cum hi. §. modus. ff. de transact. Scias etiam non semper medicinas deberi ab eo, qui alere tenetur. vi. Surdum de alim. tit. 4. q. 5. nu. 13. & seqq.

Summarium.

1 *Appellationis prosecutio debito tempore non facta ab ægrotante, eidem non nocet, vel restituitur. Declara vt nu. 2.*

APpellantes habent annum ad prosequendum appellat. & ex caussa biennium. aucto. ei qui. C. de temp. appellat. Verum
1 † si præfixo, statutoq; tempore ob morbi impedimentum persecuti non sint, excusantur. c. ex ratione extra de appel. debentq; à Papa, seu superiore, cui hoc competit. releuari. c. cum sit Romana eod. tit. Rebuf. in l. morbus col. 2. ff. de verbo. signif. vi. Cassado. decis. 6. nu. 4. tit. de appell. vbi probat, Infirmum excusari, vel restitui. Declara vt per

Lancel.

Lancel.de Attent.appellat.pen.lim.15.nu.6. Et an isto casu probet morbum, per iuramentum decet Specul. de appellat.§.nunc breuiter nu. 6.Card. in Clem.sicut de Appella. Scias † autem quod lapso
2 primo anno sententia executioni mittitur, nisi iustum allegetur, & probetur impedimentum, ob quod caussa expediri non potuerit.vt post Osas.dec.28.aliosq; citatos dixit And.Fach.contro.Iu.lib.c.79.

Summarium.

1 *Arbiter quis dicatur, & an cogatur sententiam dicere, præsertim si ægrotat. nu.seq.vsq; ad finem.*

1 ARbiter ille est,† qui inter partes Iudicis assumit officium, non qui amicabiliter componit.ex Bart. in l. Idem Pomp.§.recepisse, per illum tex.ff.de recep.arbi. Hic † licet sententiam dicere co-
2 gatur,tamen ex morbo excusat.consequitur.l.licet auté.ff.eod.diesq; differtur.vt in l.seq. scripsit Paul.tunc, inquam cum Infirmitas modico tempore duratura est,alias nequaquam.teste Accurs.in scholijs ad Paullum,& not. in l.si longius.ff.de Iudic.

Summarium.

1 *Archiepiscopus propter morbum, aliamve iustam caussam suorum suffraganeorum consecrationem alij committere potest.*

2 *Ordinare, nec ordinari potest schismaticus, suspensus, & excommunicatus.*

3 *Prouincia quot Ciuitates requirat.*

ARchiepiscopus propter Infirmitaté, aliamve iustam caussam
1 consecrationem sui suffraganei † alij committere potest, qui non sit schismaticus, suspésus, vel excommunicatus, sed catholicus,
2 nam prædicti † neq; ordinare, neq; ordinari possunt. vt habetur in cap.quod sedem iuncta gloss.extra de off.ordi.& notat Lancel.Inst. Can.tit.de Consec.§.quod si. Et postquá de Archiepiscopis mentio
3 incidit, scias † quod vnaquæq; Prouincia habere debet, decem, seu vndecim Ciuitates, vnum Regem, & totidem minores Potestates

sub se,

ſub ſe, vnum Atchiepiſcopum, decemq; vel vndecim Epiſcopos. vt dicit expreſſe tex. in c. ſi totæ. 6. q. 3.

Summarium.

1 Auxilium delicto præſtitum non fuiſſe, morbus oſtendit.
2 Officialem iuuare, & capere maleſactorem qui teneantur.

AVxilium delicto præſtans ſine dubio pœnam incurrit. vt Criminaliſtæ paſſim oſtendunt relati à Claro in Pract. crim. §.
1 vlt. quęſt. 90. Auxilium † verò pręſtitum non fuiſſe maleficio, ex illo probatur, quod imputatus probat tempore maleficij ægrotaſſe. ex Bal. in l. 1. §. quod ſi. ff. ad Syllani. Item ſcias, quod dato, quod quis
2 † teneretur iuuare officialẽ, & capere malefactores. in quo vi. Capy. deciſ. 149. & Surd. plenè conſ. 83. per tot. lib. 1. vbi num. 5. ait teneri tempore neceſſitatis, & cum poteſt ferre auxilium ſine diſcrimine, & offertur ſalarium: Tamen Infirmus non tenetur, vt inter alias limitationes hanc ponit Montele. in Praxi crim. pag. mihi 334.

LITTERA

LITTERA B.

Summarium.

1 *Balnea intrare Religiosis ex caussa permissum est.*

ALNEA intrare Religiosis, concessum nō videtur,
1 nisi † ratione infirmitatis, similisve necessitatis, vt post glo. in c. omnis 24. q. 1. scripsit Summa Syluest. in ver. Balneum num. 2. dicens necessitatem hoc casu sumi pro qualibet licita corporis refocillatione. idemq; sentit Graf. in decis. cas. consci. lib. 3. cap. 5. nu. 115.

Summarium.

1 *Banniti an impunè offendi possint, saltem vigore statutorum. nu. 2. & seq. Infirmiq; eis, bonaq; ipsorum obligentur. nu. 4. & seqq.*

7 *Denunciatio Banniti ab infirmo non facta non punitur.*

8 *Bannitus excusatur à contumacia ratione infirmitatis.*

9 *Hostes ægrotantes mitius cœteris tractandi.*

10 *Vulnerati in persecutione Bannitorum maiori præmio digni.*

1 * BAnniti de iure communi non possunt † impunè offendi: vt post Bart. cęteri Moderniores cōmuniter tradunt in l. vt vim.
2 ff. de iust. & iur. Verum † in tota ferè Italia extant statuta, atque sanctiones contrariæ, id nedū permittentes, sed etiam strictè præcipien-
3 * tes, & † tenere ex communi Doct. sententia probauit Clar. lib. 5. recept. senten. §. Homicidium. vers. plerumque cum pluribus seqq. solent etiam statuta præcipere capturā Bannitorum, obligando ad pœnam oppida, castraque, & vniuersitates circa hoc negligentes.
4 Quibus statutis, † & constitutionibus infirmos nō ligari post multos per eū citatos nouissimè firmauit Borgni. decis. 22. nu. 13. par. 2.
5 subditq; eo loci, † bona eorundem non posse ob dictam caussam collectari, & grauari, sed omne damnum emendandum per alios
6 † habiles ad offensionem, capturamq; Bannitorum. citat Innoc. in c. graui.

graui. extra de sent.excommu.aliosq; graues Auctores,quibus adde Bar.in l.si tertius,in princ.num.6.ff.de aqua pluu.arcen. excusantur
7 † etiam infirmi non denunciantes Bannitos officialibus, vt pœnali constitutione cautum esse solet.vt plenè per Bertaz.cōs.144.nu.12. lib.1.quia ipsi infirmi non possunt dici contumaces, & inobedien-
8 tes,vt per eum,& dicam in ver.contumacia. Vnde Bannitus † in cōtumaciam excusatur, cum morbus, non comparendi caussa fuit. vt plenè per Farin.lib.1.quæst.crim.q.11.nu.53.& antedicta compro-
9 bare videntur, † vt si inter hostes sint ægri,mitius cœteris tractandi sint,faciunt dicta. Exod.23. & plenè congesta per Benzon. de fuga in bello quæst.3. in 10.dubio. Item scias,quod ex præmio proposi-
10 to illis,qui Bannitos prosequuntur,& occidunt,magis † participant vulnerati in persecutione, quam alij propter expensas, quas facere coguntur in curatione, vt benè probat Pedrocch. cōs.9. per tot.vol. 1. vbi in princ. idem dicit de Nobilibus, vt plus commodi consequantur,quam Rustici.

Summarium.

1 *Baptisma à solis Sacerdotibus tractandum,non autem à Laicis nu.2. nisi in necessitate num.3. tunc enim alijs etiam conceditur. vt num.seqq. & quæ differentia sit inter Laicum, & Sacerdotem. vi.nu.8.9. & seq. & nu.11.& seq. & necessitas facit,vt omni tempore Baptisma concedatur. nu.14. quibus autem locis materia baptismatis tractetur. vi.nu.15.*

6 *Hæreticus an, & quomodo possit baptizare. & nu.seq.*

13 *Cathecumeni quo tempore baptizandi.*

14 *Baptizare an quis possit semetipsum.*

1 BAptisma,idest Baptismatis † ministerium, à solis,constat,Sacerdotibus tractandum esse, vt expresse cautum fuit in c.constat.
2 de consacrat.dist.4.Quod ita verum est, vt † Laicus ministrare non possit etiam ex Summi Pontificis Delegatione, vt contra gl.in cap.
** manus de consacrat. dist.5. magis communiter Canonistæ concludunt teste Abb.in cap.4.quanto col.3. extra de consuet. & Turzan.
3 in sua octaua communi opin. Verùm † enim vero nequis sine tam salutari remedio de sæculo euocetur, in necessitate constitutos, vt

grauiter

grauiter ægrotantes eſſe ſolent, etiam Laici Baptizare poſſunt. vt in
d.c.conſtat.c.in neceſſitate d.4.diſt.& in c.ad limina 30.q.1.Conce-
4 ditur Patri, † vt poſſit filium in extremo vitæ poſitum Baptizare.
5 quæ facultas tunc † etiam mulieribus non denegatur c. mulieri, ea-
6 dem 4.diſt.Immò non denegatur Infidelibus † c. à quodam,eadem
4.diſt.& in c.ſi quis per ignorantiam 1.q.1. ſcriptum eſt, Romanũ
7 Pontificem hominem baptizantẽ non iudicare, licet † paganus ſit.
Intellige tamen, dummodo iſti Baptizent in forma Eccleſiæ con-
ſueta.ita declarat Turrecrem.in c.hi qui in princ.de conſecrat.diſt.4.
omnino videndus, vna cum Nic.Arlet.de Hæret.not.34. & Nauar.
8 in Manu.Confeſ.cap.22.poſt nu.7. Scias autem, Sacerdotes † omni
tempore miniſtrare poſſe hoc Sacramentum, Laicos ſolùm neceſſi-
tate vrgente.vt per Abb.& Adden. in d.c.quanto col.6.extra de cõ-
9 ſuet.vbi ſubdit, quod † ſi præter neceſſitatem Laici Baptizant, licet
teneat Baptiſmus, ipſi pœnam incurrunt,quia vſurpauerunt officiũ
10 Clericis deputatum. Nec te fugiat, † quod præſente proprio Sacer-
dote, ideſt Parocho, etiam in neceſſitate, nullus alius debet Bapti-
zare, & præſente alio Sacerdote, ille, qui non eſt Sacerdos abſtinere
debet, & præſente Diacono, non Diaconus, & præſente Subdiaco-
no, non Subdiaconus, & præſente Clerico,non Clericus,& præſen-
te maſculo,fœmina abſtinere debet, & præſente fideli, infidelis, ſi
11 modo † ſupradicti,quibus magis incumbit,ſciunt,volunt,& poſsũt
Baptizare. vt notanter explicat Summa Thabi. in ver. Baptiſmus 6.
12 nu.3.poſt D.Tho.citatum. Alia poſſem receſere,quæ † circa Baptiſ-
mi Sacramentum ratione morbi, in d.4.diſt.de conſecrat. diſpoſita
ſunt, ſed omitto, cum ab vnoquoq; legi valeant. ſolum placet re-
ferre diſpoſitionẽ c.de Cathecumenis cum ſeq. eiuſdem diſt.vbi di-
13 citur † Cathecumenos Baptizandos eſſe in Paſchali feſtiuitate, vel
Pentecoſtes, cœteris ſolemnitatibus ſolum Infirmos, ſeù in ſimili
neceſſitate coniectos. Et ſi quis alia diſpoſita ob neceſſitatem in hoc
Sacramento cupit,adeat Franc.Marci.quæſt. ſeu Deciſ.950.cũ ſeqq.
14 par.1.& allegationem Lapi 104.ſed † nunquid in neceſſitate poſſit
quis ſeipſum Baptizare? & permiſſum non videtur ad plenè cumu-
lata,per Cardi.à Turrecrem.in d.c.in neceſſitate de conſecrat.diſt.4.
Cardi.Tolet.de Inſtr.Sacer.lib.2.cap.20. (vbi omnes refert,qui poſ-
ſunt in neceſſitate Baptizare.& circa finem ait, nõ eſſe Baptiſmum,
cum multi Baptizant,& dicunt, nos te Baptizamus:ſecus ſi ſinguli

dicerent. Ego te Baptizo.) dixit tamen Paul. Grisal. Ordi. Prædicat. in suis Decis. fidei, in ver. Baptismus nu. 48. quod iste, qui id faceret, ad Cęlum, si eo tempore moreretur, euolaret, non virtute Sacramenti aquæ, sed flaminis, subditq; denuò per Sacerdotem Baptizandum esse, si forte superuiueret.

Summarium.

1 *Baptisterium quid sit. & quis possit illud introire. nu. 2.*

1 BAptisterium † dicitur locus ex ligno, seu lapide ædificatus, in quo lauandi gratia mergi solet. de hoc loquitur tex. in c. omni
2 tempore in fi. de consecrat. dist. 4. vbi dicitur non licere † Presbytero prius Episcopo introire in Baptisterium, sed solùm cum ipso Episcopo, nisi fortè ille absens esset, seù Ægrotus.

Summarium.

1 *Subditi qui teneantur se conferre ad bellum iussum Domini.*

1 BEllum iustum facit, vt subditi teneantur iussi † à Domino ad illud se conferre, nisi sint ex personis, quæ ab oneribus personalibus excusantur, vt senes, infirmi, & similes. Armilla ver. Bellum nu. 32.

Summarium.

1 *Beneficiatus debet infra annum curare, vt ad Sacerdotium promoueatur; alias priuatur, licet ei ex morbo excusatio competat. nu. 2.*
3 *Beneficium in infirmitate repudiatum, recuperatur ea cessante.*
4 *Episcopus recuperat Episcopatum, si sanus sit.*

BEneficiatus ad regimen Ecclesiæ Parochialis assumptus, debet
1 infra † annum à die sibi commissi regiminis numerandum, facere se ad Sacerdotium promouere. quo elapso si promotus nō fuerit, priuatur, nulla etiam monitione præmissa. vt dicit text. in c. licet

canon.

2 canon.verſ.& infra de elect.lib.6.Verum ſi propter † morbum ceſſauit, excuſatur, & vbi excuſatio non admitteretur, poſſet appellare
3 ſecundum glo.in eo cap.in ver.priuatur in fine. Et qui † in infirmitate beneficium reſutauit, ſi conualuit, illud recuperat. 17.q.2.facit c. poſt translationē.§.ceterum extra de renunc. vbi dicitur, quod Epi-
4 ſcopus † Epiſcopatum recuperat morbo ceſſante, à quo propter morbum ſe abdicauerat. facit c. præſentium cum ſeq. cap.7.q.1. Scias etiam beneficiatos ægrotantes aliquid poſſe donare per viam eleemoſynę.c.ad hęc de teſtam.plenè Nauar.in trac.de reddi.Eccleſ.q.1. 34.monito per tot.& monito ſeq.ampliat etiam in regularib.vi.eū.

Summarium.

1 *Benemerito facta donatio ſit irreuocabilis.*
2 *Seruitia in infirmitate facta, quid operentur. & nu.ſeq.*
4 *Legatum factum benemerito an irreuocabile ſit.*

BEnemeritus dicitur, qui periculosè ægrotanti ſeruitia exhibuit, vt poſt citatos ſcripſit Boer.deciſ.228.nu.12.vbi ſubdit, quod
1 ſi hac de cauſſa † fiat donatio, irreuocabilis eſt, quia remuneratoria per tex.not.in l.ſi Pater.§.ſi quis aliquem iuncta glo.ff.de donat.vbi etiam probatur talem donationem inſinuatione non egere. Scias
2 tamen non omnia † ſeruitia ægroto præſtita prędictos effectus operari, ſed ſolùm magna in longa infirmitate exhibita, ſeu in morbo contagioſo, etiam breui argumento d.l.ſi Pater.§.ſi quis, ibi laboris
3 eximij. & traditorum à Boer.præcitato. Item † videtur requiri, vt à coniunctis non fuerint præſtita, vt ſunt vxor, filij, fratres Germani, ſimilesq; ad congeſta ſupra in pri.par.cap.47.nu.33. Et ſi ſcire cupis an ſicut donatio facta ob merita reuocari non poteſt, idem ſit in le-
4 gatis, † vi.Ruin.conſ.162.nu.10.lib.4.Manticamq; de coniect.vlt. volunt.lib.12.tit.5.nu.17.

Summarium.

1 *Berruarij, ſi ex Iudicis mandato aliquem capere volunt, & ille reſiſtit, quādo offendere poſſunt. & nu.ſeq. qui tenentur capiendi licentiam oſtendere.nu.3. limita vt nu.4.*

Berruarij si ex Iudicis mandato aliquem capere volunt, ipseque
1 capiendus resistit, ne capiatur, possunt † impunè illum occide-
* re. vt ex communi firmauit Clar. lib. 5. recept. sent. §. fin. q. 29. post
Bald. in l. fin. C. de exhib. reis. asserentem, se de facto vidisse liberatū
quendam Berruarium, qui vulnerauerat capiendum. & idem Bal. in
2 l. serui. ff. de statu. homi. cum Iac. de Arena putauit, † puniendum oc-
cidentem iam captum, seu eum, quem facile capere poterat. Itaque
cum infirmi facilè capi possint, parumq; ad fugam, minusq; ad resi-
stentiam apti sint, profectò à Berruarijs impunè non offenduntur.
ad tradita per Gram. videndum decisio. 41. & in materia resistentię.
3 vi. Clarum vbi supra, vbi scripsit teneri † Satellites ostendere licen-
tiam in scriptis capiendi, alias rei possunt aufugere, & resistere, quod
4 forsan † non procedit, cum in loco capturæ Superior reperitur: quia
de eius mandato præsumi potest fieri capturam, & faciliter notum
fiet. faciunt tradita per Ludou. in decis. Perus. 104. Aduertant ergo
rei priusquam se opponant, & satellites priusquam captos offendāt,
vulnerentque capiendos. vi. Farinac. quaest. crim. 32. nu. 48. lib. 1. &
And. Fachineum controu. iuris lib. 9. cap. 74. vbi rationi aduersari
ait, quod lictores fugientes vulnerent, occidantve, nisi essent tales, vt
possent impunè offendi.

LITTERA

LITTERA C.

Summarium.

1 *Calumniari præsumitur accusator, accusatorem non probans. Fallit in infirmo num.2.*

3 *Infirmi magis memores salutis æternæ, quam sani præsumuntur.*

4 *Vulnerati, infirmiq; assertio an hæredes à calumnia excuset.*

1 CALVMNIARI accusator † eo ipso præsumitur, quod accusationem non probat. ex glos. in c.2. vers.
* calumniãdi extra de calum. quam cõmuniter Doct. approbant. teste Claro in pract. crim. q.62.vers. dixi
2 supra. Hanc † tamen præsumptionem auferre infirmitas videtur. vt in specie sentit Gomes. ad regul.cancel.de infir. re-
3 sig.in 25.Infirmitatis priuilegio. Ratio fortasse ea est,quia † memores æternæ salutis magis esse credendi sunt ægrotãtes. ad tradita per
4 Alcia.de præsump.reg.3.41.præsump. Vnde † cogita an,sicut dictũ vulnerati morientis excusat à calumnia hæredem, qui accusauit à
* moriente vulnerato diffamatum.vt ex communi probauit.idẽ Clar. in d.pract.crim.q.21.vers. assertio vulnerati post medium. eodẽ pacto excusat dictum infirmi: & excusare puto per text. in l.qui cum natu,circa fin.ff.de bonis libertorum.

Summarium.

1 *Infirmi carcerari possunt, sed eorum ratio est habenda. vt nu.3. & seq.*

2 *Senes possunt carcerari, & nu.seq.*

4 *Judex remissus esse debet in carcerando senes, & infirmos, quibus potest assignare domum, & Ciuitatem pro tuto carcere nu.4. quod si facit, accipiat fideiussores de rapræsentando, seu custodes adhibeat. nu.6. & 7.*

5 *Carcer non ad pœnam, sed ad custodiam repertus.*

8 *Carceratorum infirmorum gratia, quæ disposita sint in Bullis.*

9 *Fideiussores primi, si alij dentur, an sint liberati.*

Carcerati

CArcerati multa, & grauissima incommoda sentiunt, cũ carcer sit mala mansio, vnde Sebast. Med. de fort. cas. quęst. 6. nu. 14.
1 par. 2. scripsit. Infirmos † carcerari non posse, citans Mars. in pract. crim. §. attingam nu. 15. qui in libro meo hoc non dicit, nec ipse affirmare, ita simpliciter audeo, sed forsan ei adhærerem in casu grauissimi morbi. ad tradita per Moder. Farin. q. crim. 27. nu. 87. lib. 1. & dicã inferius in ver. Tortura circa princ. aliàs minimè. Video enim senes, infirmis æquales, tali priuilegio non gaudere. vt per Cachera-
2 num decis. Pedam. 123. dum voluit senem † sexagenarium carceratum non esse à carceribus relaxandum, sed aliquam ætatis rationem habendam, & consequenter arctè, nõ detinendum, vt neque etiam ægrotantes. ad glos. in l. si vt certo. §. quod vero. ff. commod. Mars. in
3 loco præcit. Infirmorum † ergo, vt senum carceratorum ratio ha-
4 benda est, quos Iudex protegere tenetur, qui † remissus esse debet in istorum carcerat. teste Neuiz. cons. 52. nu. 10. vbi nu. 23. subdit, potius debere inclinare in concedendo eisdem Ciuitatem, seu saltem domum pro tuto carcere, cum pręsertim locus carceris valde noxius
5 esset. non enim ad pœnam, † sed ad custodiam inuentus est carcer.
6 vt per Brunum de indit. q. 2. nu. 2. par. 2. Consulo † tamen Iudici, vt sibi prospiciat, cum domum, & multò magis cum Ciuitatem pro tuto carcere assignat, seu accipiẽdo idoneum fideiussorem de repræsentando secuta reconualescentia, (cui in custodiam cautè infirmũ traderet. ad Rim. iun. cons. 135. nu. 23.) seu custodes adhibendo do-
7 mui, † sumptibus ipsius rei. iuxta scripta à Gram. cõs. crim. 55. nu. 9. & Farin. q. crim. 27. nu. 87. eodemq; Gram. super constit. Regni. tit. de his, qui fideiuss. dare non possunt. nu. 41. vi. tamen Boer. decisio. 303. & infra verbo, Not. & Bart. in contrarium in l. is, nu. 2. ff. de iu-
8 reiur. Et † si quis scire cupit dispositiones factas à summis Pontificibus fauore infirmorum Carceratorum, tam pro caussis criminalibus, quam ciuilibus. legat const. 58. Paulli 3. circa fi. & 89. Pij v. non refero illas, quia solum factæ videntur pro infirmis in Romana Cu-
9 ria Carceratis. An † autem fideiussores de non disceden. à carcere sint liberati per translationem carcerati ægri in alium locum cum promissione non discedendi ab hoc secundo loco. docet Gabr. Eug. cons. 170. per tot. in 2. vol.

Summarium.

1 *Carnes an Infirmi absque licentia temporibus prohibitis licitè comedant. cum seq. num. & quid de eorum ministris. nu. 7.*

2 *Necessitas indubia excusat operantem in die festo.*

3 *Licentia edendi carnes Infirmis est concedenda, regulariterq; requiritur. nu. 4. sed temerè concessa non excusat. nu. 6.*

5 *Gui. Papæ decis. 111. quomodo intelligenda.*

8 *Monachi in refectorio carnes gustare nequeunt, nisi Infirmi sint.*

9 *Sabbati diebus an sit ab esu carnium abstinendum.*

CArnes ab Infirmis tam Quadragesimali tempore, quã in alijs ieiunijs licitè comedi posse probat tex. vbi Abb. in cap. con-
1 silium. §. præterea extra de obseruat. ieiu. in tantum vt † necessitate indubia vrgente nulla superioris licentia requiratur. ex eiusdẽ Abb. sententia eo loci, vi. Graf. decis. cas. consci. par. 2. lib. 2. cap. 16. nu. 20. & cap. 37. nu. 15. tom. 1. pag. 141. & in simili dixit Nauar. in Manu. Confes. cap. 13. in 3. præcepto Decal. nu. 15. in fin. quod indubia ne-
2 cessitas † excusat operantẽ in die festo absq; superioris licentia, adeo vt si ille præciperet, ne operaretur, tamen potest operari. faciunt dicta inferius in ver. votum post nu. 3. & à Summa Armil. in ver. necessitas, circa finem. vi. eundem Nauar. de horis c. 21. nu. 16. & dicta infra in verbo Quadragesima. Superior itaq; facilem se præbeat in
3 concedendis huiusmodi licentijs ægrotantib. non solum † enim eas concedere potest, sed tenetur. vt per Abb. vbi supra, & idem in cap. Pastoralis nu. 17. de appellat. ait, quod Iudex, si legitima caussa subest, cogitur dispensare. Licentia autem idcircò regulariter requiri-
4 tur, vt † à Superiore distingui possit inter Infirmitates graues, & paruas, seu nullius considerationis, ob quas caueat licentias prædictas
5 concedere, & ita † intelligo Gui. Papæ quæst. seu decis. 111. Existi-
6 moq; tales licentias sine iusta caussa obtentas † nullam, quo ad Deũ, securitatem præstare, vt amplè per Tanet. in tract. de foro consci. nu. 24. Sed iusta de caussa obtentæ profectò tutos reddunt nedum ipsos
7 ęgrotos carnes edentes, sed etiam eorumdem ministros. hi † etenim licitè tempore ieiunij, & in Quadragesima gustãt cibos Infirmorũ, oua, vel carnes sint; quia non in cibum sumunt, sed ex debito sui officij.

ficij. ex Nauar.in d.Manu.Confes.cap.21.post num.13.Scias etiam,
8 quod licet † Monachis permissum non sit in refectorio carnes gustare.c.cum ad Monasterium extra de statu Monach.tamen permittitur tempore morbi. c. carnem de consacrat.dist. 5.Rebuf.in l.morbus col.2.ff.de verb.signif.& in pręcedenti cap. d.dist. 5.sequētia D.
9 Greg.verba legūtur. Quia † dies Sabbati apud Sāctos Patres nostros in abstinentia celebris est habitus, nos eorūdē auctoritatē sequētes, salubriter admonemus, vt quicunq; se Christianę religionis participem esse desiderat,ab esu carnium eadem die(Nisi maiori festiuitate interueniente,vel Infirmitate impediente) abstineat.concordat.c.2. vers.item de illis extra de obser.ieiu. vbi Abbas.

Summarium.

1 *Castrare impunè nemo se potest, nisi propter morbum nu.2. & ideo ea caussa castratus non impeditur promoueri. nu.3.*

1 CAstrare † impune nemo se potest,neq; permittere ab alio exci-
2 di l.4.in fi.ff.ad l.Corn.de sicar.nisi † ob curandam ęgritudinem, quæ aliter sanari minimè posset, vt dixi sup.in pri.par.cap.5. nu.11.& 12.in quo c.plenè scripsi de ipsa castratione. Item Castra-
3 tus † ob dictam morbi caussam nō impeditur promoueri cap.si quis pro ægritudine dist.51.c.si quis à medicis.dist.55.

Summarium.

1 *Clericus Infirmus à celebratione diuinorum excusatur, quamuis alias obligetur nu.2.& septies in die laudat Dominum. nu.5.*
3 *Presbyteri officium quale, & nu.seq.*

1 CElebrare diuina si † Clericus propter morbum non potest,excusatur. c. significatum extra de præb. gloss. in c.1.§.qui verò vers.infirmitas de Cleri. non resi.in 6.Dec. in c.significatum Medi-
2 ces de fort.casib.quæst.6.nu.30. par.2.morbi † autem caussa cessante obligatur ex gloss.in d.7. qui verò.& in c.1.extra de Celeb.miss.vbi
3 dicitur. Presbyter † manè matutinali officio expleto, pensum seruitutis,

tutis suæ, 53. primam, tertiam, sextam, nonam, vesperasq; persoluat, deinde peractis horis, & Infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale ieiunus, vt iterum necessitatibus peregrinorum, & hospitum,
4 siue † diuersorum, commeantium Infirmorum, atq; defunctorum, succurrere possit vsque ad statutam pro temporis qualitate horam.
5 Propheta dicente. Septies † in die laudem dixi Domino. qui numerus septenarius à nobis impletur, si matutini, primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, vesperæ, & completorij tempore nostræ seruitutis officia persoluimus.

Summarium.

1 *Chrisma conficere, & distribuire Episcopi munus, & de nouo regulariter baptismus fieri debet. num. 2.*

1 CHrisma † conficere, & per diœceses destinare Episcopi munus est. c. omni tempore de consec. dist. 4. & in c. si quis de alio ea-
2 dem dist. dicitur. Si † quis de alio Chrismate, quam de illo nouo, quod Episcopi largitate acceperint, baptizare, nisi præoccupante morte, tentauerit, pro temeritatis ausu ipse in se, suæ damnationis sententiam protulisse manifestatur. ex morbo itaq; cōceditur, quod aliàs denegaretur, circa Chrisma. vide in ver. Sacramenta.

Summarium.

1 *Citatus æger non tenetur comparere, nisi post morbum nu. 2. de quo fides fieri debet. num. 3.*

1 CItatus † si propter morbum comparere non potest, excusatur: vt notant omnes in l. quæsitum. ff. de re iudi. & Lancel. Inst.
2 Cano. tit. de in ius voc. §. vlt. vbi subdit † Infirmum teneri post morbum quanto citius sui copiam facere, vide infra in verbo contuma-
3 cia. nec te fugiat, quod † æger etiam de capitali delicto inquisitus, citatusq; cōparere personaliter non cogitur, sed sat est, si de eius mor
* bo fides fiat. ex cōmuni Clarus in praxi crim. §. fi. q. 34. vers. dixi etiā, & morbum infirmi iuramento probari dixit Arnon. problem. 38.

Summarium.

1 *Claudus, alijque plures ordinari non possunt. fallit ex morbo nu. 2. intell. vt nu. 3.*

Claudus, cęcus, gibbus, lippus, iugemq; scabiem habens, cęteri-
1 que de quibus in c. 1. dist. 49. ad Dei † ministerium accedere
2 prohibentur. Is verò, qui † in infirmitate ex Medicorum incisione
claudus factus est, minimè arcetur. c. si quis in infirmitate. 55. dist. si
3 modo † opus non sit, vt cum baculo ambulet, ex gloss. ibidem, quã
sequitur eo loci Card. à Turre crem. alia dici possent, quoad ordines
de infirmitate, sed refero me ad Maiolũ de irregul. lib. 2. c. 18. & seq.

Summarium.

1 *Clerici quandiu debent esse in Ecclesia, & agri percipiunt, quæ sani percipiebant nu. 5. possuntq; pro necessitatibus pecuniam seruare nu. 6. & testificantur de Superioris licentia nu. 7. lim. vt nu. seq. & quando æquiparentur vsufructuario, vel vsuario. nu. 10. licitèq; medicam artem exerceant num. 11. & si non deferunt tonsuram ob morbum, tamen gaudeat priuilegijs. nu. 12.*

2 *Laici non debent de Missa ante benedictionem recedere.*

3 *Nihil actum dicitur dum quid superest ad agendum.*

8 *Ordines an suscipere possit factus Christianus in ægritudine.*

Clerici ad chorum non tardè debent conuenire, sed à princ. of-
1 ficij vsque ad † finem in ecclesia esse vt in Clem. 1. de Celeb.
2 missarum, vbi Zabarella in 8. not. scripsit, Laicos † non debere de
missa recedere ante benedictionẽ, neq; Clericos ab officio priusquã
dictum sit, benedicamus Domino, aliàs quotidianis carent distribu-
3 tionib. nihil † enim actum dicitur, dum quid superest ad agendum
l. penul. C. de his, quibus vt indig. Verùm antedicta non procedunt
4 † in Infirmis. ex gl. in d. Clementina in verbo rationabili, per iura ab
5 ea adducta. Clerici † nanq; Infirmi nihil perdunt de ijs, quæ sani
percipere consueuerant. Abb. videndus in c. 1. extra de Cleri. ęgro. &

& dicam

& dicam in ver. Reſidere. nec mirũ 1. quia ægris plura quã ſanis ſunt
6 neceſſaria, ideoq; † Clerici ex redditibus eccleſiæ mediocrem pecuniæ quantitatem ſeruare poſſunt pro neceſſitatibus Infirmitatis, litium, annorum infructiferorum, Nauarro auctore de Redit. Eccleſ.
7 q. 1. nu. 56. Item ſcias † quod licet ſine ſuperiorum licentia Clerici non poſſunt teſtimonium dicere. Inno. & Abb. c. 1. de iuramento
8 Calum. Gui. Pap. q. 56. Tamen † propter morbum aliter diſponitur propter periculum, ſi examen differretur, ad ſcripta per Ripam de
9 priuil. iud. cauſa peſtis num. 45. Præterea † qui morbi neceſſitate factus eſt Chriſtianus, non poteſt fieri Clericus, niſi eſſet ſanctæ vitæ, vel Clerici in ciuitate deeſſent. vide Rom. & add. ſing. 421. inci. an
10 factus. Neque eſt ignorandum † Clericos, dum ſani ſunt æquiparari vſufructuario, ægros vſuario, vnde ſurgunt notabiles effectus. vide Clar. in §. teſtamentum verſ. quarto videndum.

11 Vlterius Clerici † non licitè medicam artem exercent, niſi gratis pro miſerabilibus perſonis, (vt ſunt ægri, maxime pauperes,) vel conſanguineis. vide Sylueſtrum in verbo Medicus nu. 2. vbi ſubdit, quod officium Chirurgi eis omnino interdicitur. c. tua vbi Doct.
12 extra de homic. Clerici etiam ſi non deferunt † tonſuram ob infirmitatem, tamen gaudent priuilegijs. Capel. Tholoſ. q. 104.

Summarium.

1 *Coadiutores quando dentur ægrotis.*

1 COadiutores † dantur ęgrotis. c. 1. & ſeq. vbi Doct. extra de cler. ęgrot. Lancel. inſtit. canon. tit. de coadiut. infirmi enim ex naturali defectu, quem patiuntur, inuiti non ſunt remouendi. glo. in c. tua nos in ver. adminiſtrationis eod. tit. vnde coadiutores dantur, ex boniſq; Eccleſię aluntur. Abb. d. c. 1. & dixi in proœm. huius 2. par. aliaq; de coadiutore dicam in verbo, Epiſcopus. Infirmitas autem in hac materia intelligitur de ea, quæ non habet ſpem futuræ ſanitatis. Caputaq. deciſ. 240. par. 1.

Summarium.

1 *Collectæ ab omnibus perſoluendæ. ſed habetur ratio valetudinis. nu. 2. intell. vt nu. ſeqq.*

4 *Salaria Medicorum, & officialium quo pacto ſoluantur.*

1 COllectæ † ab omnibus sunt persoluendæ.l.omnes la.2. ibique Doct.C.de anno.& trib.lib.10. Sed ab infirmis non indistin ctè.vide Abb.in c.licet extra de censib.Guid.Pap. & ad d.decis.400.
2 & Pennésem in l.3.nu.15. C. de quibus muneribus lib.10. & † valetudinis rationem habendam esse in collectis docet Rol.consil.66. nu.50.lib.1.Borg.decis.22.nu.12.& seq.par.2.Ægri namque,etiam diuites,pluribus impensis,quam sani,sunt obnoxij,ita vt sæpe prædiorum fructus vix ad alimenta,& expensas prædictas sufficiãt,ideo ratio ipsorũ habetur.arg.l.2.& in 2.C.qui morbo lib.10. & dictorũ per Rip.de remed. ad conser.vbert. nu.226. in tract.Pestis.quamuis etiam alias priuilegiati munera patrimonialia subeant. Rim. iun.
3 cons.189.nu.21.lib.5.& dicam in ver.munera.Quid autem † si imponitur collecta pro solutione salarij Medico erogandi ? hanc non puto posse Ægros recusare, qui magis,quã sani Medico egent. idq; non est onus personale, à quo excusantur.glos. in d.c.licet. Sed talis
4 † collecta soluitur per æs, & libram. Natta cons.181. ad quam etiã Clericos obligari,sentire videtur Caroc. de locato in 3. impressione q.16.nu.8.pag.85.quem & nu.27.vide cum Alex.cons.68. num.3. lib.2.qui salaria officialium ait per capita solui. non habito respectu ad patrimonium,quod si diceremus de Medicis, ægri fortè possunt se excusare.cogita.

Summarium.

1 *Confeßio Prælati infirmi successori non nocet.*
2 *Confessio testatoris an noceat hæredi.cum seq: num. vtrumq; reuocari possit. num.4.*

1 COnfessio Prælati ad liberandum successori præiudicat. vt notatur in c. de Constantinopolitana 32. dist. Fallit † si sit ab
2 ægro,vt amplè per Afflict. decis.168. per tot.vnde † testator,qui in testamento se vsuras extorsisse confessus est,si conualescit,nõ potest ex eius confessione conueniri. vt benè ostendit Bart. in l. cum quis
3 decedens.§.codicillis nu.3.ff. de leg.3. Et quamuis confessio † debiti facta in sanitate noceat hæredi. l.generaliter.C.de nõ num.pec. Secus si in testamento fiat,nisi sit iurata. ex Bart. vbi supra. Cephal. cons.276.nu.36.vi.Rom.cons.445.nu.9.& cap.de his de sépul. vbi

actus factus in morte non obest ei, de cuius præiudicio tractatur, secus si in sanitate fit. ex quibus comprobatur sententia Anch.iun.
4 q.58.par.1. vt † confessio facta in testamento infirmi de debito soluendo alicui præsenti, non tamen expresse acceptanti, post conualescentiam possit vti erronea reuocari.

Summarium.

1 *Confiteri peccata quando quis teneatur.& præsertim infirmi nu.2.& Laico confesso, tenentur iterum confiteri Sacerdoti num.3.& cur.num.4.ex taliq; confessione Laico facta quod consequantur nu.5.sed an in necessitate ægri debeant confiteri hæreticis nu.8.quid si cœperunt confiteri,& non potuerunt perficere,an absolutionem consequantur nu.10.*

6 *Dominus ad cor respicit.*

9 *Mutus quo pacto debeat peccata confiteri.*

11 *Melius est ad Deum per contritionem se conuertere; quam Laico peccata confiteri.*

Confiteri peccata proprio Sacerdoti quis semel in anno tene-
1 tur tēpore ab Ecclesia statuto, scilicet † in Paschate.vt not. in c.placuit de pœnit.dist.6.& docet Nauar.c.1.post princ.in 3.par.gl. nu.31.de pœnit.dist.5.subdens, omnes conuenire vt in mortis articulo eadem sit imposita obligatio. vide Graf. decis. casuum consci.
2 lib.1.cap.11.nu.6.par.1. Ideo † sciant ægri quid eis sit agendum,& cum morbus vrget, si copiam Sacerdotum, & Clericorum non habent, possunt peccata Laico confiteri, quamuis non teneantur, ex
* communi Nauar.c.1.circa princ.nu.75.de pœnit. dist.6.Cæsar Nuptius ciuis meus in compendio pro parochis art.2.cap.1. nu.9.& sic
3 † confessus tenetur postea eadem peccata Sacerdoti confiteri. ex eo-
4 dem Nauar.in Manuali cap.21.nu.41.in fi.quia † Laici non possunt Sacramentaliter absoluere. Abb.in cap. quanto col.pen.de consuet. vide Sotum lib.4.sent.dist.18.q.4.art.1. vbi plenè. & semper Syluestrum in summa ver.confessor el primo,vbi docet quibus verbis Laicus in tali actu.vti debeat. Et adde Maiolum de Irregul.lib.2.c.13.
5 nu.5. Scias † autem quod licet Laici ex tali confessione absolutionem non consequantur,tamen ex contritione, & obedientia veni-

digni

digni sunt. ex Panor. in d.c.quanto. mundati enim leprosi fuerunt, dum irent ostendere ora sacerdotibus, antequam peruenirent, quia
6 † Dominus ad cor respicit.c.quem pœnitet de pœnit.dist.1. Talisq;
7 † Confessio per Laicos cęlari debet.Card. à Turre crem.de pœniten.
8 dist.6.in.4.par.2.& Summistæ docent. Sed an † in necessitate quis teneatur confiteri hæretico, vel schismatico? & profectò non, ob periculum. idem Card. vbi supra, & tenet Nauar. c.1.§.laboret ead.6.
9 dist. & Didac. var. resol. lib.2. cap.13. nu.6. probat mutum † non teneri peccata per scripturam confiteri, sed debere ea per signa manifestare. vide Nauar. in Manu.confes.cap.21.nu.41. Et nota quod
10 † si infirmus cœpit peccata confiteri, & defatigatus nō perfecit, potest, si de eius morte timetur, absolui, ex sententia Medini de instru. confess.cap.8. vbi subdit, quod si non cœpisset, secus putaret, licet generalia contritionis signa ostendisset. vide Graff. in decis.cas.cōsc. lib.1.c.26. per tot. par.2. vbi amplè docet, qualiter se gerere debeat Confessarius erga infirmos, & pulchra docet, ad eum me refero. Et circa cōfessionem factam laico plura scribit Petr. Magdal. de numero testium in testamentis requis. cap.10. car.91. & seq. videndus. &
11 Card. Tolet. de instru. Sacerd. lib.3. cap.13. putat † melius esse ad Deum per contritionem se conuertere, quam laico confiteri.

Summarium.

1 *Communio cur ita dicta, & ægris facilius conceditur nu.2. & ad eam confugientes, cum ad infirmos defertur, tuti sunt nu.3.*

4 *Sacerdos potest partem hostiæ sumere, vt aliam partem ægro concedat.*

1 Communio est vnū ex nominibus Sacræ Eucharistiæ sic dict. habito respectu ad fideles, qui per eam Christo vniuntur, vt per Illustriss. Baronium in annalib. Ecclesiasticis tom.1.car.187.nu. 25. Hæc ratione morbi facilius conceditur, vt probatur in cap. si qua
2 dist.50. vbi dicitur. Si † qua mulier zeli furore accensa flagellis ancillam suam verberauerit, ita vt infra tertiam diem animam cum cruciatu effuderit, eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit, si voluntate, post septem annos, si casu post quinque (acta legitima pœnitentia) ad communionem admitti placuit. quod si intra con-

stituta

ſtituta tempora infirmata fuerit, communionem accipiat. hæc ibi.
3 alia in materia habentur in verbo Euchariſtia. Et † confugientes ad hoc tantum Sacramentũ, dum ad Ægros deſertur, defendendos eſſe docent Faber & alij in §.fin.Inſt.de his, qui ſunt ſui, vel ali.iuris.
4 Et licet Sacerdos † teneatur ſumere totam hoſtiam, tamen ſi vnam ſolam habet, & ęger velit communicare, poteſt de ea partem ei dare. Graſ.caſ.conſci.lib.2.c.38.nu.31.

Summarium.

1 *Compoſitioni pœnarum, quæ rationabilem cauſſam præſtent. & in materia qui ſcripſerunt nu.3.*
2 *Damnati in metallum, quibus ex cauſſis dimitti poſſunt.*
4 *Pœna Infirmis poteſt à Iudice commutari, ſed non cogitur.*

Compoſitio de criminib.abſq; rationabili cauſſa permiſſa non videtur.l.aut facta.§.fi.l.capitalium.§.ſolent.ff.de pœnis. Ra-
2 tionabilis cauſſa vti cenſetur † nimia ſenectus, & alia plura connumerata à Gram.vot.35.nu.3.& ſeq. eodem pacto cenſenda eſt Infirmitas.arg.l.in metallum la prima. ff. de pœnis, vbi habetur, quod
2 damnati † in metallum poſſunt dimitti, ſi valetudine, aut ætatis infirmitate operi faciundo inutiles deprehendantur, conferunt etiam
3 dicta inferius in ver.diſpenſatio; & in materia compoſitionis † vi. Puteum de Syndi.in ver.Compoſitio.Grill.de relax.carc.tit.de compos.pęnarum.Lucam de Penna in l.1.C.de deſert.lib.12.& Fabium
4 Montele.in 5.par.pract.crim. Poterit † fortaſſe etiam Iudex arg. citatæ legis, ægrotis pœnas commutare, licet non videatur ad hoc obligatus, vt ſi nõ facit obligari poſſit ad cumulata per Moder.Chartarium de execut.ſent.contum.cap.vlt.nu.449.

Summarium.

1 *Concilio qui teneantur adeſſe, & vocandi ſint nu. 2. & malo concilio non interueniens excuſatur. num. 3. præſensq́. recedit, cum de eius intereſſe agitur. num. 4.*

Con-

COncilium cum in loco, seu in Ciuitate conuocatur, omnes de
1 concilio conuenire debent † si non ægritudine, vel alia excusabili necessitate impediti sunt. c. placuit. & c. si quis Episcoporum dist. 18. l. vlt. C. de legat. lib. 10. vbi scripsit Bart. quod absentes, infir-
2 mi, seu aliter impediti † vocandi non sunt. vi. Nat. cons. 67. in princ.
3 & nota, quod cum Concilium † conuocatur ad malum, vt ad præstandum auxilium Principi excommunicato, quoniam præ timore non posset contradici, non interuenientes Concilio, etiam præsentes, excusatione digni sunt. secundum Innoc. in c. quod super in fin. extra de maior. & obedi. Bonac. in commu. opin. in ver. Ignorans. & Lucam de Penna, in lib. 12. C. tit. de silent. in princ. nu. 6. vbi etiam
4 scripsit † præsentem Concilio debere recedere, cum de eius interesse agitur, donec vota exquiruntur.

Summarium.

1 *Cardinales Infirmi conclaui plures seruos habere possunt, & de conclaui impunè non exeunt, nisi ægratent. nu. seq.*

COnclaue ingredientes noui Pontificis creatione, S. R. Ecclesiæ Cardinales singuli singulis seruientibus Clericis, vel Laicis
1 contenti sint, sed necessitatis † tempore, morbi putà, duos habere possunt. vt probatur in c. vbi periculum. §. 1. circa fin. de elect. in 6. & inferius in §. sanè, dicitur, quod si Cardinaliũ aliquis absq; manifesta Infirmitatis caussa conclaue exierit, ad electionẽ Pontificis deuenitur eo irrequisito, neque in eiusdem electionis negotio vlterius admittendo. Si verò propter infirmitatem exiuit, post sanitatem, seu ante redire ad Conclaue poterit, si voluerit, dato quod voci suæ renunciasset. vt per gloss. ibi in ver. sanitatem.

Summarium.

1 *Contractus innominati debent impleri, vt agi possit, sed an morbus excuset. num. 2. & seq.*
4 *Indemnes Infirmi seruandi sunt.*

Con-

COntractus innominati ante implementum non producunt actionem. vt per Doct. in l. iurisgentium in princ. ff. de pact.
1 in l. naturalis. §. 1. ff. de præscri. ver. Intantum † vt adimplere impeditus agere non possit, donec perfectè adimpleat. Dec. in l. cum proponas in 3. not. C. de pact. Doct. in l. si insulam. ff. de verb. obligat. Mascar. de probat. conclus. 1393. incip. cum transactio num. 43. An
2 autem † circa hoc aliquid sit infirmitati tribuendũ, colliges ex Moder. decis. Genuensi 158. & ex l. 5. circa princ. ff. de condit. cau. data,
3 vbi sic formaliter Vulp. ait. † Si pecuniam ideo acceperis, vt Capuã eas, deinde parato tibi ad proficiscendum, cõditio temporis, vel valetudinis impedimento fuerit, quominus proficiscaris, an condici possit, videndum. & cum per te non steterit, potest dici repetitionẽ cessare. sed cum liceat pœnitere ei, qui dedit, proculdubio repetetur id, quod datum est, nisi fortè tua intersit ob hanc caussam pecuniã non accepisse: nam si ita res se habeat, vt nondum profectus sis, ita tamen te composueris, vt necesse habeas proficisci, vel sumptus necessarios ad profectionem iam fecisti, vt manifestum sit, plus fortè quam acceperis, te erogasse, cõdictio cessabit. sed si minus erogatum
4 sit, condictio locum habebit, ita tamen vt † indemnitas tibi præstetur eius, quod expendisti. Hæc Vulp.

Summarium.

1 *Creditor funeris, & vltimæ infirmitatis cœteris præfertur, & cur nu. 2.*

1 CReditor † funeris, & infirmitatis, ex qua mors contigit, præfertur quibuscunq; creditoribus anterioribus, etiam expressam hypothecam habentibus in vita debitoris, & vxori in dote. vt plene docet Borgni. decis. 32. per totam pri. part. adde Sebast. Med. de fortu. casib. q. 6. nu. 29. in 2. par. videq; Surd. decis. 255. col. fi. & Viu. decis. 307. lib. 2. vbi nu. 6. dicit in sacro consilio fuisse decisum, creditores cum hypotheca expressa præferendos creditoribus posterioribus ex caussa funeris, & infirmitatis. & sic contradicit opinioni Bor-
2 gnini, quam ille secutus est, vti piam, & æquam, ne † homines derelinquantur in infirmitate, & vt bestiæ feræ moriantur desperati, subditque secundum hanc opinionem sæpe vidisse iudicatum. quam sequitur Surd. vbi sup.

Summarium.

1 *Curator datur ægrotis, & quandiù duret.*

CVrator datur infirmis, qui non defenduntur, ſcripſit Odofr. in tract.de curat.bonorum num.61.& ſi perpetuo morbo laborant, non eſt dubitandum ex Specul. tit.de curat.§.Dantur auté.
1 An autem talis † curator deſinat ipſo iure deficiente defectu? Dic
* quod ſic per l.1.ff.de curat. furi. & ex cõmuni firmat Mich. Graſſus commu.opi.lib.1.cap.9.q.36. quid ſi pater in teſtamento dat curatorem filio infirmo maiori 25. annis an propter furorem, vel morbum dediſſe cenſeatur vi. in ver.Tutor.

Summarium.

1 *Curiales non poſſunt impunè deſerere Ciuitates, lim. vt nu.2.*

1 CVriales † non poſſunt impunè rus habitandi gratia Ciuitates deſerere, & ſi deſerunt, rus ammittunt. vt habetur. C. ſi curi. reli.ciuit.lib.10. & dixi in meo opuſculo de prærogatiuis Curialiũ.
2 Sed † ſi cauſſa morbi ſe rus conferrent, nullam, ni fallor, pęnam ſubirent. vt dicam infra in verbo, Paſcha.

Summarium.

1 *Cuſtodiæ onus non imponitur infirmis, & ſimilibus perſonis.*
2 *Cuſtos infirmi negligens an fiat irregularis.*

CVſtodes infirmis neceſſarios eſſe docuimus in prima par.c.46. vbi de officio cũſtodum diſſeruimus. Et quia ridiculum eſt,
1 cuſtodem cuſtode indigere, ideo † ægroti à cuſtodiæ munere ſunt immunes, vt etiam fœminę, alijq́; relati à Rip.de peſte tit.de remed. ad conſeruand.vbert.nu.222.inter quos ægros connumerat, & plene agit de cuſtodibus portarum. & de cuſtode infirmi latè nos ſcri-
2 pſimus d.cap.46.per tot.qui ſi † negligens ſit, an fiat irregularis, docet Plouius in tract.de irregu.reg.10.nu.6.

LITTERA

LITTERA D.

Summarium.

1 *Damnum si vigore statuti debet emendari per villam, qui teneantur.*

1 DAMNVM datum † in territorio, si vigore statuti debet per Villam emendari, & Communitatem, absentes, infirmi, senes, infantesq; nō tenentur. vt post citatos docet Farinac. lib. 1. quæst. crim. 24. num. 20. Ratio illa est, ni fallor, quia prædicti sunt inhabiles ad se opponendum damnum inferentibus, vnde statuti dispositio cōtra eos cessare debet. vide Menoch. de præsump. par. 2. præsumpt. 31. nu. 20. & sequentibus.

Summarium.

1 *Debitum coniugale alias præstandum propter morbū non præstatur. & nu. 2.*
3 *Leprosi an petant debitum coniugale.*
4 *Uxor non tenetur stare in lecto cum viro leproso.*
5 *Debitum bursale propter morbum non differtur. anque possit debitor excommunicari. nu. 6.*
7 *Mercedis remissio infirmis ex solo morbo non conceditur.*
8 *Debitoris ætas non facit, vt Princeps det ei dilationem soluendi.*

DEbitum coniugale coniuges inuicem reddere tenentur, eoq; se fraudare non possunt. c. nosse. 30. q. 1. neq; in hoc iuramen
1 tum seruatur c. tua nos. el 2. extra de iureiur. Verum cū † coitus cū infirmitate incompatibilis sit. teste Abb. in c. tenor de re iudi. præ-
2 stat morbus † eo durante à tali debito liberationem. c. quod proposuisti 32. q. 7. Lancel. Insti. canon. tit. de sponsal. §. fi. gl. vlt. Thabiena verbo Matrimonium 3. nu. 5. Rebuff. in l. Morbus col. 2. ff. de verb. signif. vide Decian. resp. 33. col. fin. lib. 4. Corradum in resp. cas. cōsc.
3 q. 153. & † quoad leprosos, & similes Hosti. & alios. c. 1. de coniug. leprosi. vbi Hosti. nu. 6. ait, continentiam posse suaderi leprosis, non

imperari, vnde debitum petunt, & eis reddi debet. c. quoniam extra
4 eo. vxor † tamen non tenetur cum eis in lecto morari. Gozad. conf. 12. nu. 27. quæ si fluxum sanguinis diuturnum pateretur, pariter ad debitum reddendum esset obligata, ne longo tempore maritus cogeretur continere, secus si fluxus esset breuis, vide Gerso. de Sacram. Matrim. lib. 4. & Card. Tolet. de instruct. sacerd. lib. 7. cap. 20. Sciasq; quod licet morbus supersederi faciat in solutione debiti coniugalis,
5 secus † est in debito bursali, vt ita dicam, cuius solutionem propter morbum non differri scripsit glo. in l. si quis instituatur. §. fi. in verbo ægritudine. ff. de hære. instit. Sebast. Med. de fort. casib. par. 2. q. 6.
6 nu. 32. (Sed † an propter non solutionem possit debitor excōmunicari. vide Innoc. & Bal. in cap. cum P. & H. extra de offic. deleg.)
7 Confert doctrina Bossij tit. de remiss. mercedis nu. 8. vt † ægrotis nō sit concedenda mercedis remissio. & in simili dixit Saly. in l. 4. per
8 illum tex. C. de act. hæred. ætatem † debitoris sufficientem caussam non præstare, vt Princeps dilationem soluendi concedat.

Summarium.

1 *Defensor infirmi sine mandato, & rati cautione admittitur.*
2 *Defensio ægrotantium ipsi Summo Pontifici incumbit.*

Defensor sine satisdatione non admittitur. l. si ad defendendū.
1 ff. iud. sol. in eo, quod plus. §. 1. ff. de reg. iur. fauore † tamen infirmorum sine mandato admittitur, & rati cautione. Bened. de Plumbino in l. accusare. §. ad crimen, nu. 13. ff. de pub. iud. dixi pri.
2 par. c. 30. nu. 14. ipsiq; † ægrotantes ita fauorabiles, videntur, vt eorum defensio etiam ad Summum Pontificem pertineat. cap. defensionis 87. distinct.

Summarium.

1 *Delegari infirmitatis fauore possunt aliàs non delegabilia. vt caussæ meri, & mixti imperij. ex communi. nu. 2.*
3 *Iudices vbi plures sunt delegati, vnus non se ingerit circa incohata per alium, nisi ille ægrotet.*

Delegari

DElegari non possunt specialiter concessa, vt in l. 1. vbi Doct.
1 plenè. ff. de officio eius. Fallit † fauore Infirmitatis, vt omnes ibi docent, & in cap. si pro debilitate extra de off. deleg. Villalobos in collecta commu. opin. in ver. Delegatus. nu. 38. Et id procedit
2 † etiam in caussis meri, & mixti imperij ex commu. Iac. de Nigris in d. l. 1. nu. 70. licet aliter sentiat Villalobos, vbi supra, num. 26. Aliàs ampliationes, limitationesq; tradunt recentiores in d. l. 1. & Fely. in citato cap. si pro debilitate, & Vadus noster Forosempronienfis in aureo ad eum repert. in ver. infirmus, addentesq; Saly. in l. 2. lit. B. C. de Peda. Iudi. ad quos me refero, non ommittendo, quod si vnus
3 † ex pluribus iudicibus delegatis caussam inchoauit, alij se intromittere non possunt, nisi ille ægrotet. ex Lancel. Inst. Cano. tit. de iudi. §. porrò. faciunt scripta per Bar. & Bal. in l. 1. ff. de off. consuet.

Summarium.

1 *Dispensatio super pœna ratione morbi permittitur.*
2 *Confessores possunt in foro animæ pœnas commutare.*

DIspensatio super pœna canonis à Summo Pontifice petenda, vt valeat, cap. cum quidam, & cap. dilectus iuncta gl. extra de
1 temp. ordi. † Fallit ratione Infirmitatis. ex gloss. in Clem. 1. §. quibus
2 vers. si qui. ver. necessitate de priuil. vbi Zabarella col. 1. ait, in † foro animæ Confessores posse pœnas commutare. cap. Presbyter 82. dist. c. tempora 26. q. vlt. & fortasse, Deo dante dicam, colligendo differentias inter forum fori, & poli.

Summarium.

1 *Distributiones quotidianæ Infirmis debentur.*

1 DIstributiones † quotidianæ debentur Clericis Infirmis vt dicam in verbo quotidianę distributiones; de illis multa ponit Paris. cons. 32. & 33. vol. 4. & non comprehendi in valore præbendarum dixit Boer. decis. 19. nu. 4.

Summa-

Summarium.

1 *Donatio alicui facta, si studuerit, quo pacto intelligenda.*

DOctoratus profecto videtur esse finis studentium, vnde Do-
1 natio facta alicui, si studuerit, hanc † recipit interpretationẽ, idest, si ad Doctoratum peruenerit. Bal. cons. 284. lib. 1. Decia. cons. 177. Menoch. de arbi. Iudi. q. casu 237. nu. 31. & nu. seq. in fin. videtur restringere, vt nõ procedat in eo, qui propter morbũ impeditur.

Summarium.

1 *Dolus multiplex, & a quo excuset morbus, sexus, ætas, & rusticitas. cum nu. seq. Declara, vt nu. 3.*

DOlus est duplex, manifestus, & præsumptus. Prior, ex verbis factis, dictisq; manifestis colligitur. Præsumptus ex præsum-
1 ptionibus, plenè Bertaz. cons. crim. 374. Ab hoc † morbus excusationem præstare videtur. vide Thobiam cons. 70. nu. 11. & 12. Becium
2 cons. 104. nu. 9. lib. 1. Item † sexus muliebris, minor ætas, & rusticitas, sed a dolo præsumpto de præterito. Ias. in l. 1. §. edenda num. 4. ff.
3 de eden. † Dummodo aliæ præsumptiones fortiores in contrarium non vrgeant, ad scripta per Cephalum. cons. 276. nu. 30. 31. & 37. vers. sic stantibus lib. 2.

Summarium.

1 *Donatio quando inter viuos, vel mortis caussa dicatur. anque per conualescentiam hæc vltima reuocetur. nu. 2. præsumatq; facta in fraudem fideicommisso. num. 3.*

4 *Conualescentia à quo sit probanda.*

DOnatio causa mortis nedum potest ab Infirmis fieri, sed etiam à sanis, sola mortis cogitatione. vt docet Cuiacius in eius 23. cõsultatione per l. Senatus. §. mortis. ff. de mortis caussa don. Verùm
1 † facta inter viuos censetur, etiam si ab ægro fiat. Doct. in l. Seia. §. cũ

pater,

pater, per illum tex.ff.eo. Alba conf.65.nu.3. Immo si fiat à constituto in articulo mortis. Mantica de Coniect. Vlt. vol. lib.1.tit.13. nu.3.Cras.in §.Donatio caussa mortis q.1.nu.3.Alba vbi supra.vide Mascar.de prob. concl.562. num.13. & Carocium decis.84.col.2.

2 An † autem donatio caussa mortis reuocata censeatur per conualescentiam donantis? Dic quòd sic, si fiat ab Infirmo, alias nequaquã
* ex communi Mantica in d.tract. lib.12.tit.7.nu.7.Clar. in §.Donatio.q.25.in fin.vide tamen Mascar.de prob. concl. mihi 1286.Inci. legati reuocatio nu.18.& seq.Rimin.iun.Insti.de donat.in prin.nu. 875.& seq.Menoch.de præsump.lib.3.præsumpt.36.par.1.& dicta
3 infra verbo instit. nu.4. Et nunquid † facta per Infirmum præsumatur facta in fraudem fideicommissi, colliges ex Ceph. cons.276.
4 num.32. Cuiq; † incumbat onus probandi conualescentiam docet Paris. cons.115.nu.14.vol.4.

Summarium.

1 *Dos quando, matrimonio constante, restitui potest, & nu.seq. sed vir non cogitur nu.3. & si reddit ob iustam caussam, & ob non iustam vtatur mulier, an liberetur nu.4. & quæ dos debeatur Infirmis. nu.6.*

5 *Fundi dotalis alien. an permittatur fauore Infirmitatis.*

7 *Mulier non dicitur nubere indigno, si ægra sano nubit, licet non nobili.*

1 DOs rectè soluitur matrimonio constante, vbi iusta, & honesta caussa vrget. l. quamuis, vbi Alex. & Imola.ff.solut. matrim. At morbus iustam caussam pręstat.vt plenè dixi in 1.par.cap.7.ideo
2 si mulier † cum dote vellet subuenire ægris Parentibus, Fratribus, Sororibus, vel alijs valde sibi caris, & multo magis si liberis, audienda esset.per l.mutus.ff.de iu. dot. vbi. I.C. ait, non perituræ vxori, matrimonio manente, dos reddi potest, vt se, suosq; alat, aut in exilium, vel insulam relegato Parenti alimonia præstet, aut egentem
3 virum, sororemve sustineat. Non † tamen maritus inuitus cogi potest ad dotem reddendam ex Dyno in d. l.quamuis. & Campeg.
4 de dote par.3.quæst.8.& quæst.13.quærit, † si vir restituit vxori dotem ob iustam caussam, illaque in aliam minus iustam vsa est, an

liberetur.

5 liberetur. ad eum me refero. Quid de † alienatione fundi dotalis ratione Infirmitatis? colliges ex decis. Surdi. 86. per totam, & tex. in l. si cum dotem. §. si maritus. ff. sol. matri. pro affirmatiua mihi conferre videtur, ibi, quid tam humanum est quam fortuitis casibus
6 mulieris maritum, vel vxorem viri participem esse. Ideo † benè dicunt Doct. mulierem infirmam longè maiori dote egere, quam sanam, & è conuerso virum valetudinarium minori dote dignum esse. vide Alex. cons. 209. num. 9. in 6. qui num. 10. con-
7 cludit, † Infirmam non dici nupsisse indigno, si sano nupsit, licet minus nobili.

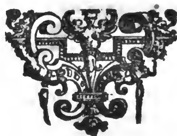

LITTERA

LITTERA E.

Summarium.

1 *Electores puniuntur si negligunt præsentare electionem, sed eos morbus excusat. nu. 2. votaq; infirmorum debent requirere. nu. 3. intell. vt nu. 4.*
5 *Infirmus in electionis negocio potest Procuratorem mittere.*
6 *Statutum requirens consensum viri in contractu vxoris declaratur.*
7 *Electio non potest fieri Prælato moriente, sed mors expectanda est.*

1 ELECTORES infra octo dies † electionem electo præsentare tenentur, alias incurrunt pęnam contentam in cap. cupientes. §. cęterum de elect. in 6. A qua
2 † morbus excusationem præstat. secundum gloss. ibi
3 in ver. iusta caussa. Scias etiã electores ire debere † ad requirendum vota infirmorum, qui in eadem Ciuitate, seu eodem Claustro manent. per rationes ab Innoc. adductas in c. quia propter
4 nu. 2. vbi etiam Abb. §. vlt. extra de elect. Subditq; Innoc. satis † esse ęgrotos in scrutinio respõdere absque eo, quod in cęteris actis requirantur. possuntque, secundum eum, Procuratores constituere, per quos scrutentur. hinc dicitur in c. si quis iusto de elect. in 6. Si quis
5 iusto † impedimento detentus in electionis negocio nequeat commodè interesse, potest nedum vni, sed & pluribus committere vices suas insolidum. ex adductaq; Innoc. doctrina cogita si possit limitari Lamberteng. in tract. suo de contract. gl. 8. nu. 54. dum scripsit,
6 statutum † requirens consensum viri in contractu vxoris non habere locum viro infirmo existente. arg. l. post susceptã. ff. de excusat. tut. l. non solum. §. si quis, & §. fin. co. tit. vt inquam intelligendus sit Doctor præfatus, cũ commodè haberi non potest consensus viri ægrotantis, alias si eadem Ciuitate, & multo magis si in eodem Claustro ægrotaret, tutius esset eius consensum requirere, quem per Procuratorẽ præstare fortasse posset. ex Borgn. decis. 40. & de cõtract. 11.
7 nu. 19. par. 1. & electio † non potest fieri Prælato animam agente,
8 sed mors est expectanda. Franc. Mar. q. 141. par. 1. Et propter † morbum vox eligẽdi potest alij cõmitti. c. si quis iuncta gl. de elect. in 6.

Summarium.

1 *Elemosyna qua norma facienda. & nu. seq. infirmorumq; , & senum ratio habenda nu. 3.*
4 *Clerici de bonis Ecclesiæ moderatam possunt facere elemosynam.*
5 *Statutum super elemosyna singulis annis Ecclesiæ facienda, an, & quando per Laicos reuocari possit.*
6 *Beneficiarij magis obligantur ad elemosynas, quam Laici.*
7 *Pœna quæ sit imposita simulanti morbum, vt sibi fiat elemosyna.*

1 Elemosyna † considerate fieri debet, iuxta normam traditam à glo.in cap.non satis 86. dist. & à Luca de Penna.C.de mendi. vali.per totum lib. 12.doctissimoq; Nauar.videndo in Manu.Cófe. cap.24.nu.5.cum seq.& eruditus Menóch. de presump.par.2.lib.4.
2 præsump.125.nu.7.& 12.comprobauit † prius subueniendum esse fœminis,quam masculis,maximè cum clausæ in Claustris reperiuntur.dummodo masculi pauperiores non sint, grauiusq; quam femi-
3 næ egrotent. ratio † itaque habetur infirmitatis in facienda elemosyna,vt etiam ætatis.c.cósideranda incitata 86. dist.vi.semper Surd.
4 de alim.tit.1.q.93.per totam. Scias † etiam, quod Clerici de bonis Ecclesiasticis moderatam facere possunt elemosyná, etiam in ægritudine constituti.vt habetur in c.ad hec extra de testam. Et postquá
5 Ecclesiæ mentio incidit non te fugiat, quod † si vigore statuti illi quotannis sit facienda elemosyna omitti, & reuocari non poterit. ex Bar.in l.priuilegia.C.de sacros.Eccles.& Vado Forosempronienſe nostro in aureo ad Felyn. repertorio in ver. Elemosyna. vbi subdit, contrariam sententiam posse procedere,quando Ecclesia, idest ipsi Clerici ingratè se erga Ciues gererent. & circa hoc annis præteritis orta fuit cótrouersia in Patria mea inter Canonicos Cathedralis Ecclesiæ,& Laicos,& hinc inde factæ fuerunt doctæ allegationes.Scias
6 etiam Clericos habentes † beneficia magis obligari ad elemosynas, (& consequenter ad subueniendum ægrotis) quá Laicos.vi.Nauar.
7 de reddit.Eccle.q.2.monito 19.per totum. Quæ autem † sit imposita pœna ijs,qui fingunt se esse egrotos, vt extorqueant elemosynas. docet Lapus,& addé.alleg.18.& dicit Naua.in Manu.c.17.nu.107.

quod

quod qui morbi ſimulatione aliquid acquiſiuit, tenetur reſtituere non illis, à quibus accepit pro eleınoſyna, qui à Deo retributionem accipient, ſed pauperibus.

Summarium.

1 *Emphyteota ceſſans in ſolutione canonis quando ab Emphyteoſi cadat. A qua pęna legitimè impediti excuſantur. nu. 2. & maxime infirmi. nu. 3.*

1 EMphyteota tenetur ſoluere Domino directo canonem, ſeu pēſionem illi debitam, aliàs ſi per triennium,† ſiue biennium in emphyteoſi Eccleſiaſtica ceſſauerit in ſolutione, cadit à iure, quod in ipſa ſe habet, ita vt vtile dominium, cum directo cōſolidetur. l. 2. C. de iu. emphyt. c. potuit extra de loca. plenè Clar. in §. emphyteoſi
2 quæſt. 8. per tot. Verùm ab hac caducitatis † pœna quilibet legitime impeditus excuſatur. vt poſt Dec. conſ. 138. probauit Gram. de-
3 ciſ. 52. in fine. & in ſpecie pro infirmis † concluſit Bec. conſ. 104. per tot. lib. 1. Alias limitationes ad pręmiſſam regulam ponunt Moder. Vrbinates in vtili, & copioſo tract. Quibus ex cau. emphyt. iu. ſuo priuatur, cauſſa 15. per tot. vi. infra in ver. Pęna nu. 5. & omnino Caroc. de Locato in 3. edit. pag. mihi 61. nu. 59. & ſeq.

Summarium.

1 *Epiſcopus non poteſt Eccleſiam derelinquere, niſi ægrotet, & tunc poteſt habere etiam ſuffraganeos nu. 2. neq; cogitur cedere nu. 5. & quando coadiutore egeat nu. 6. cui præfertur in fructibus tenuibus Epiſcopatus nu. 8. & poſt ſanitatē Epiſcopus recuperat priſtinam dignitatem nu. 9. licet q; teneatur diebus Dominicis in Eccleſia intereſſe, & iuxta illam habitare nu. 10. tamen Infirmus non cogitur nu. ſeq. excuſaturq; ex morbo, ſi limina Apoſtolorum non viſitauit. num. 12. & poteſt ſe abſentare, vt ſe curet nu. 13. neq; tenetur viſitare eo tempore nu. 14. & quæ ſint eius partes in viſita. nu. 15. & punitur ſi ad Synodum non accedit. nu. 16. morbus tamen, ætas, ſimiliaq; eum excuſant. nu. 17. An autem ægrotus poſſit ordines per alium conferre nu. 18. aliaq; ibi expreſſa. & poſſit eligi Epiſcopus patiens morbum caducum nu. 19.*

3 *Augustinus accessit, non successit in Episcopatum.*
4 *Episcopi an possint esse plures insolidum, & Summi Pontifices.*
7 *Coadiutor quando administrationem habeat fructuum Episcopatus.*

Episcopus Ecclesiam, gregemq; sibi commissum derelinquere non potest.c.suggestum. 7. q. 1. longa tamen ægritudine gra-
1 uatus † si alium sibi substitui Pontificem roget, ei annuendum est.
2 vt in princ.d.7.caussæ habetur. Vnde colliges, quod † licet solùm Archiepiscopis concessum videatur suffraganeos habere, tamen ratione Infirmitatis etiam Episcopis cõceditur c. quoniam in plerisq; §.sed si propter iuncta gloss.extra de off.ordin.& in c.non autem.7.
3 q. 1. affertur exemplum D.Augustini, qui † speciali gratia ad Ecclesiam Hipponensem fuit prouectus, vt accesserit, non successerit Episcopo.indeq; gloss.ibi in ver.succederet,argumentũ elicit, posse
4 dari † casum, vt sint duo Episcopi insolidum; duos verò Summos Pontifices simul esse non posse subdit eadem glo.per multas ratio-
5 nes ab ea adductas. Constat igitur † Episcopum propter morbum non cogi Episcopatui cedere. & scripsit Innoc. in c. nisi nu.4.extra de renũc.sed ei solet dari coadiutor.iuxta tex.in c.1.d.7.q.1.& tradi-
6 ta à Lancel.Instit. Cano.tit.de coadiu.vbi gloss. dixit tunc † eo opus esse, cum morbus incurabilis est, seu curari non potest, nisi longo temporis interuallo. Coadiutoremq; fructuum Episcopatus admi-
7 nistrationem habere, vbi morbus † impedit administrationem in temporalibus, & spiritualibus, secus si solum in spiritualibus. ita distinguente Panorm. in cap. de rectoribus extra de Cleric. ægrot.
8 ibi etiam asserente † in fructibus Episcopatus tenuibus Episcopum ægrotantem præferri, Parochianosque arctari ad prouidendum
9 coadiutori ipsius Episcopi. Scias etiam, quod † Episcopus, qui propter morbum alium sibi substitui impetrauit, recuperata sanitate, potest ad Episcopalem dignitatem resurgere. vt not. in d.7. q. 1. & probat text. in c.post translationem vers. cœterum extra de renunc.
10 Item quamuis teneatur † Episcopus diebus Dominicis diuinis officijs in Episcopali Ecclesia interesse c. Episcopus de consacrat.dist.3. & cum suis Clericis apud suam Ecclesiam habitare.vt not.in c. Epi-
11 scopus 41.dist. Nihilominus † tempore infirmitatis cogendũ non arbitror.vt colligitur ex eod.cap.Episcopus, & notat Graff. in decis. cas.consci.par.2.cap.13.col.2. Excusatur similiter Episcopus si mor-

bo

12 bo impeditus † Apoſtolorũ limina non viſitauerit. c.iuxta.93.diſt.
13 gloſ.q; in c.qualiter 7.q.1. affirmauit concedi † quadriennium Epiſcopo, quo abeſſe poſſit cauſſa ſe à morbo curandi, quæritque an ſit ſanum Romæ morari; vi. eam, & nota. Non obligatur præterea
14 † Epiſcopus infirmus ſingulis annis cũctas Diœceſes, Parochiasq; viſitare c.Epiſcopum 10.q.1.vi.gl.& Doct.in c. ſi Epiſcopus de off.
15 ordin.in 6. & Bertach.de Epiſcopo par.2.lib.4.nu.11.quæ † autem viſitantes Epiſcopi à ſuis Clericis quærere teneantur, docet tex. in c.
16 placuit 10.q.1. Qui ſi ad Synodum † venire contemnunt, cõmunione aliorum Epiſcoporum priuantur. c. ſi quis Epiſcoporum 18. diſt. vnde interuenire non poterunt noui Epiſcopi conſecrationi.
17 ex gl. in c. placuit eiuſdem diſt. Excuſantur † tamen, vt habetur in d.c.placuit morbo, ætate, aliave neceſſitate impediti, ſi mittant excuſatorem, vel per literas apud Primates rationem impedimenti aſſignent, eorumq; nomine aliquis accipiat quicquid, ſalua fidei ve-
18 ritate, Synodus ſtatuerit. vt eſt tex. in c.9. ead. diſt.18. Sed an † Epiſcopus ægrotus per alium ordines conferre poſſit. vi. infra in ver. ordines. & viſitandi officium explere. vi. c. Epiſcopum 10.q.1. & præ-
19 dicandi c.inter cœtera de off. ordina. Vtrumque † poſſit eligi Epiſcopus, qui morbum comitialem patitur, docet Bertach. de Epiſc. lib.2.par.vlt.nu.95.& negatiuam ſequitur.

Summarium.

1 *Euchariſtia propter infirmos in ſacrario deeſſe non debet, & ad eam percipiẽdam ægri in articulo mortis tenentur. nu.2. eisq; datur, ſi ſigna contritionis oſtendunt. nu.3. etiam poſt cibum. nu.4. ſed an pluries nu.6. & 7. & ſi euomatur, pœnitentia iniungitur. nu.8. & à Diacono quando miniſtretur nu.9. quæ ab hæretico non poteſt. nu.10. neque à Laico nu.11.*

5 *Sacerdotes non poſſunt poſt cibum ſumere Euchariſtiam, vt ægris dent. & per ſe debent eos communicare, alias puniuntur. nu.12.*

1 EVchariſtia Sacratiſſima tantæ eſt dignitatis, vt in ſacrificijs nihil maius reperiatur. c.nihil de conſecra. diſt.2. quæ † in ſacrario propter ægros deeſſe non debet. c.3. extra de off. archi. ne ægroti ſine ea moriantur, vt ibi dicitur, vnde peccat Sacerdos ſi eius negli-

gentia

gentia æger ſine cõmunione decedit.Card.Tolet.de inſtruct.Sacer.
2 lib.6.cap.17.in fi. Ægrumq; † obligari in articulo mortis ad ſumẽdum reſoluit victoria poſt adductos nu. 86. omnesque Summiſtæ, congerit Don Martinus Viualdus in Candelabro Eccleſię de Sacramento Euchar. nu. 96.Graff. in deciſ.caſ.conſci.par.1.lib.2.cap.38. nu.23.pag.147.& quærit an infirmus tunc nõ ſumens peccet mortaliter. vide eum, & Corradum in ſuis reſponſis q.54. & Tolet. vbi ſupra cap.18.in fi. eum ſub mortali non obligari putat cum Palud.
3 qui paullo ante morbum communicauit. Sciasque dari poſſe † hoc Sacramentum infirmis ſigna contritionis oſtendentibus,vt tollendo manus,tundendo pectus, ſimiliaq; agendo, licet petere propter morbum non poſſint ex Nauar.in Manu.conf.cap.26.nu.30. per c.
4 is,qui.26.q.6. & † accipiunt etiam poſt cibum. c. liquido de cõſecr. diſt.2. ſi de eorum periculo dubitatur. Thabi. in ver. communicare nu.53.viden.& nu.ſeq.aliam quæſt. ponit circa ſumptionem hanc ab infirmo peragendam. non refero, & alia multa ommitto in hac graui materia Theologis digna,quæ colliges ex c.is,qui in infirmitate 26.q.6.ex Lancel.Conrado in templo omnium iud. in rub. de
5 Presb.Paroch.& ex Summiſtis.& quod † paullo ante dixi fauore infirmorum poſſe poſt cibum dari hoc Sacramentum, nõ extenditur ad Sacerdotem, quia ille non poteſt poſt cibum celebrare, etiam vt Euchariſtiam pro infirmis habeat. ex Nauar.in Manu. cap.21. poſt
6 num.53.vt infra ver.Miſſą nu.8. Et ipſi infirmi † non debent pluries poſt cibum in eodem morbo ſumere, niſi morbus diù duraret. Graff.in deciſ.ſuis cap.44.lib.2.par.1.nu.6.& docet Thomas Zerola in ſua praxi Sacram.pœnit.in fi.citat Nauar.conſ.41.de pœnit.verũ ipſe Graff. ſupra cap.38.nu.32. ſibi contradicere videtur,dum affirmat, ægrum non ieiunum poſſe poſt aliquot dies iterum communicare, ſubditque, ſemel tantum dici per eum, Domine non ſum
7 dignus. cogita ſi pro concordia † poſſit dici, vt prior ſententia procedat, cum æger poſt Sacramentum denuo non peccauit, ſecunda cum peccauit, tunc enim videtur quod poſſit iterum communicare etiam poſt cibum, ſi in diem ſequentem commodè differre nõ po-
8 teſt. & ita firmat Armilla in verbo Communio nu. 18. & † ſi fortè euomeret Sacramentum, ſibi pęnitentia iniungitur. cap. ſi quis per ebrietatem de conſec.diſt.2 vide Maiolum de irregul. lib.3.cap.26. & Card.Tolet.de inſtruct.Sacerd.lib.6.cap.17.ait miniſtrum peccare,ſi

re, si dat Eucharistiam ægris, in quibus est probabile periculum vomitus, & irreuerentiæ, vt si daretur amentibus vsum rationis non
9 habentibus. Sciasque † in caussam necessitatis absente Presbytero, Diaconum posse infirmis Eucharistiam ministrare. Sylu. in ver. Eucharistia 3. nu. 5. Eo autem præsente nequaquã, nisi ipse iubeat, vt quia non possit omnibus communicare volentibus sufficere. ad glo. in c. Diaconos in ver. Necessitas distin. 93. Nunquam autem,
10 † etiam in necessitate, ab hæretico sumi potest hoc Sacramentũ. gl. in c. cœpit ver. perciperet 24. q. 1. Sylu. in ver. Eucharistia 3. nu. 5. Vt
11 † neq; à Laico idem in ver. Absol. 1. nu. 9. gl. citata, & in c. 1. in ver. fideli extra de celeb. Miss. & in c. sane. §. Sacerdos eo. tit. Inn. & Abb. in c. quanto col. fi. extra de consuet. Viuald. in Candelabro Ecclesiæ nu. 90. dicens ita de consuetudine seruari. & non debere deferri ad infirmos per Laicum, dixit etiam Hosti. in c. 1. de custo. Euch. vnde
12 in c. peruenit de consecr. dist. 2. legitur. Presbyter † per semetipsum infirmum communicet, alias gradus sui periculo subiacebit. vide infra in ver. Sacramenta.

Summarium.

1 *Examen testium infirmorum, & senum ante litem contestatam recipitur. & propter morbum fit delegatio nu. 2. & in criminalibus si carceratus non potest interesse, procurator constituitur. nu. 3.*

Examen testium post litem contestatam fieri constat, nisi de morte ipsorum testium fortè dubitetur, diuturnave absentia,
1 quibus casibus † senes, & valetudinarij, etiam lite non contestata recipiuntur. c. quoniam contra, & ibi omnes, extra vt lit. non contest. Papi. & add. plenè in pract. forma capit. quãdo testes produc. ad ęter. rei memo. vbi multæ dantur declarationes, quas prætermitto. vt da-
2 tas à Rim. iun. cons. 213. nu. 206. & sequentibus. Examenq; † ipsorũ testium propter morbum delegari, quod alias non delegaretur docet Lancel. Inst. canon. tit. de prob. §. si quis. & dicam infra in ver. testes. & ad examen transmitti. Not. certum est. vt infra in verbo Not.
3 Et in † criminalibus, si carceratus velit examini interesse, vt videat iurare testes, & non possit, quid agendum? Baiard. in add. ad praxim Clar. §. fin. q. 45. nu. 50. dicit, debere procuratorem constituere.

Summa-

Summarium.

1 *Exceptio non confecti inuentarij quando non admittatur.*
2 *Maritus excipit contra donationem vxori factam in infirmitate.*
3 *Infirmi sunt fauorabiliores excipiendo, quam agendo.*
4 *Exceptio non numeratæ pecu. cessat in confessione facta in extremis.*

EXceptio non confecti inuentarij litis contestationem impedit.
1 l.fi.§.donec, vbi Bar.C.de iu.delib. Fallit † ratione funeralium expensarum. Duenas reg.267.par.1.& 397.nu.7.& factarum in vltima infirmitate.ex Rolan. de inuent.pag.mihi 113.vers.quinta est vtilitas. & Phanu.in eo.tract.par.4. nu.6. his ergo casibus hæres re-
2 fundit expensas, non autem excipit. Maritus † verò potest benè excipere sanitate recuperata, si cum æger esset, vxori donauit. l.4. in
3 princ. ff. de doli mali excep. Minus † tamen sunt fauorabiles ægri in agendo, quam in excipien. ad not. per Dec. in l. cum proponas nu.4.C.de pact.& Doct.in l.si insulā.ff.de verb.oblig.except. tamē
4 non numeratæ pecuniæ † cessat in confessione facta in extremis. Fel. in c.si cautio nu.54. extra de fi. instruct.

Summarium.

1 *Executio sententiæ corporis afflictiuæ sæpe differtur, sed quo pacto in muliere prægnante nu.2. & in infirmis nu.3. qui non gaudent dilatione in ciuilibus num.4.*

1 EXecutio sententiæ corporis afflictiuæ sæpe differtur. vt in furioso. Grassus dicit lib.2.commu.opin.cap.6.q.4.plenè Tiraq. de pœnis temp.caussa 4. & seq. Clar.in pract.§.fi.q.60.vers. sed quę-
2 ro. & † quid agendum in muliere prægnante docet Char. de execu. sent.contum.cap.vlt.nu.426. vbi distinguit, quod si ad mortem sit condemnata, executio, secuto partu, non differatur, alias sic, donec ipsa mulier fiat fortis, talisq; valetudinis, vt absque periculo illā pœ-
3 nam pati possit. hac † distinctione vti (ni fallor) poterimus in in-
4 firmis ex rationis identitate. quos non gaudere † dilatione in executione ciuili dicit Guil. de Ludou.sing.29. dixi supra ver. Debitū. Declara tamen cum Lancel.de attent.nulli.pend.nu.82.

Summa-

Summarium.

1 *Caussæ infirmorum sunt prius expediendæ, & iudex negligens in hoc punitur. num: 3.*

2 *Dictio, maximè, cuius naturæ sit.*

Expedire caussas prius, vel post, est in electione Iudicis. Rom. in repet. l. si verò. ff. de viro nu. 48. ff. solut. matrim. per gloss. in
1 l. omnes. C. de anno. & trib. lib. 10. Verum caussæ † infirmorum videntur in hoc priuilegiatæ per text. in l. 1. circa prin. ff. de off. præsi. vbi ait. I. C. ad Præfectum pertinere audire Patronos de suis libertis
2 quærentes, maximè cum ægros se esse dicunt. quæ dictio † maximè quamuis vtrumq; includat, ponit tamen minorē rationem in vno, quam in alio. gloss. in l. illud. ff. ad l. aquil. & sic tacitè innuit ille tex. prius ægrotos audiendos esse, & per consequens in expedit. caussæ videntur priuilegiati, dummodo cum paupere non litigent, vt dixi
3 in 1. part. q. 25. num. 18. Contra † Iudicem autem id negligentem Superior procedet multa indicta, vt per Saly. in l. 1. post numer. 8. C. quomodo, & quando Iud.

Summarium.

1 *Ingrati sunt, qui sinunt à se peti in iud. Infirmitatis expensas.*

2 *Hæres retinet funeris, & Infirmitatis expensas facto inuentario.*

3 *Locator tenetur ad expensas factas pro boue Infirmo.*

Expensæ Infirmitatis sunt valde priuilegiatę in iure nostro, vt dixi in 1. par. cap. 48. & in hac 2. ver. creditor, & ver. Exceptio, & dicit Rebuf. in præfatione. sent. prouis. num. 95. maxime ingratos
1 † esse eos, qui à se in iudicio peti sinunt hasce expensas per se ægris factas, quas subdit, deberi Medico, alijsq; seruientibus etiam ægro
2 mortuo. hæresq; retinet † tales expensas, sicut funeris, facto inuentario, vt dicit Monticel. contra Phanu. in suo antiphanutio nu. 127. & in tract. de Inuent. nu. 137. Surd. decis. 112. in fi. quem vide decis. 255. per totam. vbi cōcludit, hæredem per his expensis præferri cre-

 ditoribus,

ditoribus, habentibus hypothecam expressam. vide supra in verbo
3 Creditor. Et scias † locatorem teneri conductori reficere expensam factam in medicamentis bonis Infirmi: vt fuse per Borgni. decis. 3. num. 10. part. 2.

Summarium.

1 Infirmus quando in extremis laborare dicatur.

1 EXtremo mortis tempore constitutus, & in extremis † laborare, dicitur is, qui ex morbo decedit absq; sanis interuallis, licet multis diebus superuixerit. vt per Cottam memor. suo vlt. in lit. E. in fin. Gerar. sing. 12. vbi declarat quis dicatur in articulo mortis, & ad multa infert.

Summarium.

1 Expositi languentes liberantur à Patria, & dominica potestate.

1 EXpositi languentes, † cuiuscunq; ætatis, si patre sciente, vel ratum habente, à patria potestate liberantur, & serui, si à Dominis expositi sint, liberi fiunt, & liberti ingenui. vt si alimenta eis impiè negata sint. vt hæc dicit tex. in c. vnico, extra de infan. & lang. expos. Declara prædicta vnam cum glos. notabili in c. vlt. dist. 87.

LITTERA

LITTERA F.

Summarium.

1 Fabri, alijq; artifices non possunt prohiberi ne artem exerceant, nisi ratione Infirmorum. num. 2.

3 Appellatio non datur à sententia de exfractando.

1 FABRI, alijq; † artifices regulariter impediri non possunt, ne artes suas exerceant. l. quæro. ff. de iu. patro. l. fin. vbi Alber. ff. de obseq. à liber. patro. pręstan.
2 Ratione † tamen Infirmorum ab officio malleandi abstinere coguntur per officium Iudicis. vt post citatos firmauit Rip. in l. 1. nu. 129. ff. sol. matri. & Sebast. Med. de fort. casib. part. 2. q. 6. num. 17. Iudexq; se informabit à Medicis de nocumento, & de infirmitate, & vt iuris erit, deliberabit. vi. Franc. Marc. quæst. seu decis. 645. in 1. par. Rim. iun. cons. 208. nu. 25. lib. 2. Caroc. de Locato in 3. editione pag. 255. nu. 47. Menoch. de arbit. cas. 237.
3 & à sententia † lata contra Fabrum de exfractando non appellatur. Corrard. in l. fin. C. si de moment. possess. q. 20. pag. 607.

Summarium.

1 Factum promittens ob morbum implere non valens excusatur. & nu. seqq.

FActum promissum, vbi quis per Infirmitatem exequi nequit, excusatur. vt per Ias. in l. 2. §. si quis municipalis nu. 2. ff. si quis
1 cautio. Idq; † nedum vendicat sibi locum in contractibus, Iudicijs, Arbitrijs, & in obligationibus dandi speciem. vt per Dec. in l. quod te nu. 17. ff. si cert. pet. Verùm locum habere videtur in obligatione dandi quantitatem. vi. ipsum Dec. eo loci, & scripta inferius in ver.
2 mora. Cùm † enim impedimentum prouenit absq; culpa debitoris ꝓfectò excusat. vt per omnes in d. l. quod te. & plenè Bec. in proprijs
3 terminis nostris cons. 104. nu. 17. lib. 1. Neq; † ad factum præcisè quis cogi potest, si iustam caussam, vt est morbus, allegat. Bar. in l. filiusfa. §. Procur. num. 4. ff. de Procur.

Summarium.

1 Famulus pro tempore Infirmitatis ex communi salarium non consequitur, licet contraria opinio sit magis pia nu. 2. sed an debeatur, si offerat alio tanto tempore seruire, distingue vt num. 3.

1 FAmulus Infirmus † à Domino suo salarium consequi non potest pro tempore Infirmitatis, vt contra gloss. in l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufr. aliosq; citatos in Capella Tholos. decis. 286. ex veriori, receptaq; sententia firmauit post plures adductos, Didacus vari. resolut. lib. 3. cap. 3. nu. 8. Capra in regula. 88. num. 46. Moder. in l. diem functo. ff. de off. assess. Abb. in c. 1. circa fi. extra de Cleri. ægrot. Viu. in commu. opinio. collecta opin. 108. & Suarez. in Thesauro commu. opin. in ver. famulus. Surd. ex magis commu. de Alim. tit. 4. q. 23. nu. 35. Graf. decis. cas. consci. cap. 8. lib. 3. nu. 7. par. 1. Sed Sebast. Med. de fortui. cas. par. 2. q. 6. nu. 16. primam opinionem pro famulo
2 † ex quadam pietate, & æquitate sustineri existimauit, & eadem ratione famulus Infirmus cibaria, medicasq; infirmitatis expensas à Domino consequitur. ex Abb. & Didac. vbi supra. vi. in hac quæst. omnino Caroc. de Locato in vlt. impressione de anno 1597. quæst. 10. num. 23. & seq. vbi latissimè, & Viu. in Sylua opin. 275. An verò
3 ad salarium Dominus teneatur † cum is, qui ægrotauit, se alio tanto tempore seruire offert? Distinguendum est cum Bar. in l. si vno. §. item cum quidam nu. 8. ff. locat. quod si promisit certo tempore seruire, putà de præsenti anno, & mense Iulij, non possit alio anno vel mense operam prestare. arg. l. si vsufructus mihi. ff. de vsufr. leg. si autem promisit operas vnius anni, vel mensis simpliciter, non adiecto certo anno, vel mense, & tunc supplere poterit alio tãto tempore, si ante ob impedimentum implere nequiuit. l. seruus qui testamento in fin. ff. de sta. libero. & hanc dist. magis communiter recipi ample deduxit Oddus de restitut. in integ. part. 2. quæst. 89. art. 10. num. 95. & dicam infra in ver. Iudicare num. 4. vi. Portium in §. Apum num. 17. Instit. de rerum diuis. & omnino Caroc. de Locato edit. 3. quæst. 26. pag. 101.

Summa-

Summarium.

1 *Festis diebus potest exerceri opus ordinatum ad salutem corporalem.*
2 *Feriæ non obstant in caussis infirmorum.*
3 *Artes permissæ diebus festis possunt etiam pecunia exerceri.*

FEstis diebus, quamuis ab omni opere seruili abstinendum sit. iuxta illud Leuit. 23. omne opus seruile non faciatis in eo. Ta-
1 men † cum opus ordinatur ad salutem corporalem, nõ prohibetur. vnde dixit Dominus Matth. 15. Quis erit ex vobis, qui habet vnã ouem, & ceciderit Sabbatho in foueã, nonne leuabit eam? & Ioã. 7. Mihi indignamini, quia totum hominẽ saluum feci in Sabbatho. vi. Tho. 22. q. 122. art. 4. vbi probat non esse contra obseruantiam Sabbathi, quod quis comedat, & alia huiusmodi faciat, quibus salus corporis conseruetur, & idem quæst. 40. art. 4. in 2. 2. per prædicta ait, Medicos licitè posse vti arte sua, & diebus festis mederi. Poterit etiam diebus festis iri ad mercatũ, si pro ægrotis erit expediẽs, & necessarium ex Graff. in decis. cas. consci. par. 2. lib. 2. c. 13. car. 78. & omnia pro infirmis necessaria licere probat Card. Tolet. de instr.
2 Sacerd. lib. 4. cap. 25. Item feriæ † non obstant in caussis infirmorũ. c. fi. iuncta glo. vlt. extra de ferijs. Sciasq; Medicum pro diebus festiuis non posse cõsequi salarium. Magon. decis. Flor. 11. nu. 8. de quo
3 dubito ad dicta per Toletũ vbi supra cap. 24. vbi vult quod † artes permissæ diebus festis, vt pulsandi instrumenta, possint exerceri etiam pecunia.

Summarium.

1 *Fides non est cuiquam temere habenda. Infirmis autem facilius. nu. 2. intell. vt num. 5.*
3 *Vulnerati assertio quid operetur in exculpando, & inculpando. cum nu. seq. & quid si cum vulnere ægrotet. nu. 6.*
7 *Mors auget fidem testibus.*

Fides

Fides est iustitiæ fundamentum, ex eo dicta, quia fiat, quod dictum est ex M.Tullij sententia lib. 1.offic. & quoniam, vt ille
1 dixit, Nunquam tuta fides, maxime hisce temporibus, ideo † summa est habenda cautio, quibus præstetur. Nerui namque sapiētiæ sunt, vt dicebat Epicharmus, nō temerè credere. Verū quia ægrotātes de transmutatione domicilij cogitare solent, & animarū requie, minimè adduci possunt precibus, vel precio, vt fidem fallant, & mentiantur. vt optimè probat eruditissimus Crauet. cons. 6. nu. 51.
2 & seq. concludens † testibus infirmis magis esse credendum. & ad alia per supradictam præsumptionem infert, vt fecit Marsi. in rub. ff. de fideiuss. nu. 42. & Menoch. de præsumpt. par. 2. lib. 5. præsump. 5. per tot. ad quos me refero. nō omittendo, dictum vulnerati infirmi
3 † exculpantis aliquē, omnia indicia tollere, quæ contra ipsum erant.
* vt ex communi probat Clar. §. fin. quæst. 52. vers. potest etiam, licet
4 † tantam fidem non mereatur, cum inculpat, tunc enim neque facit indicium ad torturam. teste eodem Claro d. §. fin. q. 21. vers. assertio
** vulnerati, etiam si esset in articulo mortis. & de magis communi testis est Bec. cons. 85. nu. 9. lib. 1. congerit Ludou. commu. opi. lib. 1. conclus. 14. illatione 33. in fi. Mascar. de probat. conclu. 144. per tot.
5 Adducta namque præsumptio pro infirmis † non procedit cum de alterius prȩiudicio agitur. vt per Marsi. in pract. crim. §. restat nu. 12. & Menoch. vbi sup. & Alci. de præsump. reg. 3. præsumpt. 4. per tot. Cephal. cons. 276. nu. 30. & seq. lib. 2. Rol. cons. 37. per tot. lib. 3. Sed
6 † an assertio ægrotantis vulnerati sufficiat ad capturam. Mod. Farin. quæst. crim. 27. nu. 129. probat quod sic. dic vt per eum, nam elegā-
7 ter loquitur. Scias etiam quod † nedum morbus, sed mors auget fidem testibus. plene Surd. decis. 103. per totam.

Summarium.

1 *Filius derelinquens parentes ægros punitur.*

2 *Parentes an possint recusare filios agnoscere natos tempore morbi.*

3 *Legitimus filius non dicitur ille, qui natus est tempore, quo pater non poterat generare.*

1 Filius emancipatus derelinquens parentes infirmos, & pauperes, potest in patriam reuocari potestatem, & exhæredari. vt dicit Ias.

Iaſ. in addit. ad Portium Inſt.quib.mo.ius patriæ pot.ſolu. in fin. & ante eum Faber,& Angelus ibi. Et econuerſo parentes non poſſunt impunè derelinquere filios ægros,vt dixi ſupra in verbo, Expoſiti.
2 An † autem poſſint recuſare agnoſcere filios quaſi nõn ſuos, ſi nati ſint tempore,quo ægrotabant parentes. vide l.filium. ff. de his, qui
3 ſunt ſui, vel ali. iu. ex qua colligunt Doc. filium illum † legitimum non præſumi,qui natus eſt ex muliere,cuius maritus ea corporis cõſtitutione laborabat,vt iudicio Medicorum generare non potuerit. vide Menoch.de præſump.par.2.lib.6.præſump.53.num.16.& de arbitr.caſu 89.num.53.Rolan.conſ.11.nu.2. in fi.vol.3. & infra in ver. matrimonium nu.4.

Summarium.

1 *Fœmina quando poſſit eſſe procuratrix.*

FOemina regulariter non poteſt eſſe procuratrix.l.qui abſenti.l. aliena.C.de procur.l.nec fœminæ.ff.eo.l.fœminæ. ff. de reg.iu.
1 Pro parentibus autem infirmis,vel ſenibus admittitur ex glo.in d.l. qui abſenti.Duca.reg.311.nu.9. par.2. vbi dat ad regulã alias limit.

Summarium.

1 *Fructus beneficij percipiunt infirmi, & legitime impediti,quia pro præſentibus habẽtur, ſed an quo ad alia.nu.2.remiſſiuè, & quid ſi fructus vnius anni legentur,an debeantur, ſi eo anno teſtator non moritur.*
4 *Fructus veniunt in reſtitutionem fideicom. fauore infirmitatis.*

FRuctus beneficij integre percipit Clericus infirmus. c.1. extra de Cler.ęgro.Zanet.viden.de foro conſci.nu.31.vt etiam om-
1 nes alij legitimè impediti. Panor.in d.c.1. quia † per eos non ſint,
2 vnde pro ſeruientibus, & præſentibus habentur. Sed † an quo ad omnia, puta vt poſſint optare præbendam vacantem. vide Rolan.
3 conſ.58.nu.4.vol.3. Et circa fructus,quæro † ſi teſtator reliquit alicui fructus vnius anni,puta præſentis 1602. quo anno nõ moritur, ſed ſuperuiuit,an poſtea debeantur? & Ceph.cõſ.530.per tot.vol.4.

bonis

bonis rationibus deberi probat.in fi. tamen cons.limitat,cum testator tempore testamenti minimè ægrotabat, quia coniectura sumi non potest,quod mori crediderit, ideoque non de anno mortis, sed de specificato 1602. sensisse censetur.& sic fructus anni secutę mortis non debentur secundum Ceph. & idem vult Mant. de coniect.
4 vlt.vol.lib.3.tit.11.num.26. Item † fauore infirmitatis fructus veniunt in restitutionem fideicommissi, qui alias non venirent. l. liberto.§.filium in fi.ff.de annuis leg.

Summarium.

1 *Fucatus propter morbum permittitur.*
2 *Mundus muliebris quid sit.*

1 FVcatus ad occultandam turpitudinem ex morbo caussatá permittitur, qui aliàs fortasse prohiberetur. vide infra in verbo Ornatus. & nota, Mundo non contineri vnguenta, quibus mulieres valetudinis gratia vnguntur.l.argumento in fi.ff.de auro,& arg.
2 leg. Mundus † autem muliebris est, quo mulier mundior fit. vt in eadem.l.dicitur.

LITTERA

LITTERA G.

Summarium.

1 *Gabella iusta fraudari non potest, & à non recognoscente Superiori imponitur. Sed non debetur ex redhibitione facta ratione morbi. nu.2.*

ABELLA iusta etiam in foro conscientiæ, fraudari non potest.cōgerit Menoch.de arbit.iud.quęst.
1 casu 397. in prin. quæ † à non recognoscente Superiore imponi debet. Thob.consi.47.nu.8.ex cōmuni Ioseph Ludou.conclus.15. circa prin. & infra col.7.
2 vers. infertur, secundo. subdit, quòd si fit † redhibitio ratione morbi, ex quo non est noua venditio, non debet solui Gabella, citat Tiraq.de retract.conuent.§.6.glo.2.nu.17.

Summarium.

1 *Generi per speciem non derogatur in iurisdictionalibus. fallit gratia infirmorum nu.2. si ipsi hoc velint. nu.3.*

GEneri per speciem derogari nemini dubium est. c. generi de
1 reg. iur. in 6. in iurisdictionalibus autem id † non obtinet.
* Bar.in l.1.ff.de off.præf. vrbis. ex communi Ioseph Ludou.cōcl.20. in princ. vnde habenti generalem iurisdictionem non derogatur per specialem commissionem. Ludou. eo loci, & ego dixi plene super constitutione Bullæ Rotalis Prou. Marchiæ nu.17. glossasque prædictas compilaui, dum eram Auditor in dicta Rota.
2 Fallit † hæc regula quando iurisdictio concederetur respectu certi generis personarum, puta infirmorum. vt per Afflict. decis.41. quē sequitur, dans concordantes, Ludou. vbi supra in 3. fallentia. tunc enim iurisdictio dicitur concessa cum ademptione aliorum Iudicū,
3 si tamen † ipsis infirmis expediat, neque alios Iudices habere velint, vt declarat ipse Ludou.in d.3.fallentia in fin.

Summarium.

1 *Gratia Clerico concessa de præbenda vacatura amittitur ex negligentia petẽdi, quæ non consideratur in infirmis, & legitimè impeditis. nu. 2. quibus conceditur gratia non residendi. nu. 3. & gratia sanitatis à Deo prouenit. nu. 5.*

4 *Caussa rationabilis, quæ dicatur.*

GRatia si Clerico concessa sit, vt sibi de præbenda vacatura in certa Ecclesia prouideretur, eamq; vacantem petere neglexit,
1 † aliam postea vacaturam petere non poterit. c. si Clericus in princ.
2 de præbend. in 6. vbi glo. in ver. negligenter, ait, non procedere † in infirmis, alijsq; legitimè impeditis, in quibus negligentia conside-
3 rari nequit. Scias etiam, Clericis † posse gratiam fieri ab ordinario super residẽtia, ex rationabilibus caussis. c. licet canon. in fi. de elect.
4 in 6. vbi Gemin. inter rationabiles ponit † studium, infirmitatem, malam aëris temperiem, inimicitias, peregrinationemq;, & generaliter arbitrio Iudicis committitur, quæ dicatur rationabilis caussa. Graff. in decis. cas. consci. par. 2. lib. 3. cap. 29. nu. 35. Neque permit-
5 tendum est † inter gratias à Deo prouenientes, gratiam sanitatis, & curationis reponi ab Apost. 1. ad Corinth. 12.

Summarium.

1 *Valetudinarij excusantur non conformantes se moribus conuiuentium, & quando peccato gulæ fiant obnoxij. nu. 2.*

GVla multa mala facit, vt dixi in pri. par. cap. 42. num. 9. & 10. vnde sunt fugienda conuiuia, & commessationes dist. 44. in eis enim necesse est eorum mores, cum quibus viuimus, obseruare. c. vlt. dist. 41. vnde fiunt propinationes cũ magno valetudinis detrimento, præsertim malè se habentium, & valetudinariorum, licet
1 † illi excusarentur non conformando se moribus conuiuentium, vt
2 dicit Graff. in decis. cas. consci. par. 2. lib. 3. cap. 7. nu. 9. in fin. & † peccato gulæ fiunt obnoxij ægri cibum, vel potum sumentes in notabile damnum corporis, vt etiam ei ministrantes. Si autem damnũ non est graue, solum venialiter peccatur. Card. Tolet. de instruct. Sacerd. in peccato Gulæ cap. 60.

LITTERA H.

Summarium.

1 Hæreditatis aditio non præsumitur, nec inducitur ex solutione expensarum in Infirmitate factarum nu. 2.

ÆREDITAS multis modis aditur. vt per Doct. in l. gerit. ff. de acquir. hæredit. & quia hæredi potest non leue præiudicium inferre aditio, non præsumi-
1 tur, † nisi probetur, vt plene per Mascar. in suo tract. de Probat. conclus. 40. nu. 8. & 9. & in specie non in-
2 ducitur † ex solutione ab instituto facta expensarum Infirmitatis ipsius testatoris defuncti, si modo modicę sint. ex eod. Mascar. conclus. 44. nu. 36. post Nattam cons. 448. nu. 14.

Summarium.

1 Histriones sunt Infames. eisq́; sacra non committuntur. nu. 2. Intel. vt nu. 3.
4 Festis diebus honestæ recreationes capi possunt.

1 HIstriones nedum à iure Ciuili inter Infames † connumerantur. l. 1. §. ait Prætor. ff. de his qui notantur infam. verùm etiam à
2 Iure Canonico. c. pro dilectione de consecrat. dist. 2. quo † disponitur, ne histrionibus sacra committantur mysteria. quod intelligunt Innoc. & Abbas in c. decorem extra de vi. & honest. Cleri. verum in
3 eis, † qui assuefecerunt se in illa arte, non autem in illis, qui aliquando exercuerũt in occulto ex rationabili caussa, vt ad complacentiã Infirmorum. idem voluit Farin. quæst. crim. 56. nu. 241. art. 12. lib. 2. & eodem respectu posse etiam diebus festiuis dari operam Ludo Scacch. deduxi ego in meo tract. huius ludi quæst. 10. princ. nu. 24. hinc summa Rosella in ver. Ieiunium circa finem affirmauit, homi-
4 nes † in die festo posse honestam aliquam recreationem sumere.

Summarium.

1 *Horæ canonicæ sunt septem,& cur dicantur canonicæ nu.2.à quorum recitat. ægri excusantur.num.3.& sunt participes horarum ab alijs recitatarum nu.4. limita vt nu.5. & Infirmi nec etiam ad audiendum sunt obligati. nu.6.neq; ad Orationem mentalem num.7. ergo multo magis à recitando in Choro. num.8.*

1 Horæ Canonicæ sunt † septem, Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium. c.1. vbi Doct. extra
2 de celebrat.missa. Sũma Thabiena in ver.horæ in princ.sic † dictæ à canon, quod est regula, sunt enim regulariter dicendæ.cap.penult. 12.dist. vt docet Cardi. in d. cap.1. col. 3. vbi latissimè in materia.
3 Si quis autem † dicere omisit propter morbum excusatur, vt per omnes in d.c.1. in tantum vt morbo cessante, non teneatur.ex Rosella in ver. Horæ,& in ver.Ieiunium nu.23. rationem adducit, quia illa est seruitus cuiusq; diei, quæ tempore variatur, ergo qui non potuit dicere vno die, alio non obligatur. vt sensit etiam Card.à Turrecrem.in cap.eleuterius num.3. dist.91. & paulò ante affirmauerat,
4 Ægrotantes † Clericos fieri participes horarum per alios dictarum. vi.Nauar.de horis.cap.21.nu.16.vbi ait, quod cum est manifestum morbum esse talem, auctoritate propria quis potest horas ommittere, si est dubium, debet requiri consilium Medici prudentis,& Prælati nõ putat esse necessarium, nisi Monachis,& ita ait fieri solitum.
5 Antedicta † tamen ita sunt accipienda, vt vendicent sibi locum in grauibus morbis, qui ex horarum recitatione augeri possent, secus si quis leui morbo vexaretur, putà veteri quartana, seù catarrho veteri, seù alia simili leui vexatione, qua non attenta propria possent negocia curati.ex eiusdem Turrecrem.sententia vbi supra.Inno. Abb. & aliorum in citato cap.1.& Paul.Fuschi in tract.visit.lib.1.cap.20.
6 num.25. Sed an † quemadmodum Clericus Infirmus non tenetur officium dicere, ab audiendo excusetur. Summa Rosella in ver.horæ vers.an autem Clericus, nullo iure cautum esse dicit, vt audire teneatur. eiusdemq; sententiæ fuit Thabi.in ver.horę nu.20.quamuis subdat bonum esse audire, sed non cogi Infirmum, maximè vbi ex auditu morbus aggrauetur.ex Fuscho vbi sup.nu.25.& Rebuf.in l.
7 morbus col.1.ff.de verbo.signif.Immo † nec cogitur Clericus ęgro-

tus

tus tunc loco horarum mente Deum precari. ex Nauar. in Manu. Confes.cap.25.nu.100.in fin. quem in materia hac leges, & omnino in tract.de Oratione, & horis Canonicis. Ex prædictis colligi-
8 tur facilius † excusari Infirmum si extra Chorū horas recitat. vt per Graff.in decis.cas.consci.lib.2.cap.53.nu.7.par.1.& c.54.latius declarat, qualiter Infirmi excusentur à recitatione horarum.vide eum.

Summarium.

1 Hospitalia pro ægrotis construenda: & pro hac constructione Dominus cogitur vēdere aream.nu.2. licet regulariter nemo vendere cogatur.nu.3. & reus potest condemnari ad seruiendum Infirmis in Hospitali.nu.4.& hæc Hospitalia dicuntur Religiosa. nu.5. an autem ibi seruitute cogantur ministrare tempore pestis.nu.6.

1 HOspitalia pro curandis ægrotis extra mœnia cōstitui oportere scripsit post Ioa.de Platea per eum citatum.Ripa de peste tit.
2 de remed.ad curandam pestē nu.11.& nu.seq. affirmauit † quē cogi posse ad vēdendū locū,in quo erigi, ædificariq; possit hospitale pro
3 curandis ægrotis, quāuis nemo regulariter rē † propriā vendere cogatur.l.inuitū.C.de cōtrah.empt.l.nec emere C.de iu. deliber. Afin. latè in l.si quis sepulcrū.ff.de relig. & sūpt.fune. & dicā infra in ver. vēdere. Vnde Grā.sentētia in fi.dec.2.cōprobatur,vt iudex ex caussa
4 † possit reū cōdēnare ad seruiendū infirmis,& languētibus eius vita durāte in Hospitali. Et sūma cū ratione Infirmariæ in Monasterijs cōstruūtur per Monachis,& Monialib.Infirmis.vt dixit Fuschus in
5 citato tract.de visitat.c.25.nu.95.Sed an † huiusmodi Hospitalia pro ægrotis dicantur religiosa?ego dici puto per c.ad hęc extra de Relig. domi.facit Hosti.in sūma tit.de coniug.leprosi.in fi. & ideo possunt per Episcop.visitari Franc.Mar.q.1019.par.1. & potest poni exemplū in Congregatione illa ministrorum Infirmorum, vulgò dicta,
6 Fate ben fratelli. Et nota † q; Fratres huius,similisq; Cōgregationis, ex quo voto se obligare solēt de ministrādo ęgrotis,tenētur etiā ministrare tempore pestis.vt pulchrè docet Reuerēdiss. Episcopus Benzonius tract.de fuga lib.1.quæst.1. conclus.8.car.13. vt etiam credo obligari alios ministros mercede conductos;ex traditis per eundem in d.q.1. & cogi poterunt, sicut Ciues coguntur cum periculo vitæ defendere Ciuitatem. vi. Caiet.in opusculis tract.9. q.vni.opusc.3.

LITTERA

LITTERA I.

Summarium.

1 Ieiunium alias necessarium non ligat Infirmos, aliosq; qui ex eo possent infirmi fieri nu. 2. qui ieiunando potius peccarent. nu. 3. vt mulieres prægnãtes nu. 4. Sed an licentiam petere teneantur nu. 5. & bonum est petere nu. 6. & pro quanta ægritudine danda sit, medicus iudicat nu. 7. anq; excusati vno tẽpore, alio supplere debeãt. nu. 8. & in ieiunio debiles possunt cibum diuidere nu. 9. & facere collationem de manè, & prãdium de sero. nu. 10. & ad sanitatem ieiunium non improbatur die dominico nu. 11.

IEIVNIVM ab Ecclesia ordinatum vt Quadragesimale, omnes obligat post vigesimum primum annũm. vt per Abb. & add. in Rub. extra de Obser. Ieiu.
1 infirmi † tamen excipiuntur, ex eodem Panor. in cap. consiliũ eo. tit. & in §. preterea d. cap. permitti asseruit ægrotis, comedere Carnes in Quadragesima, alijsq; ieiunijs. Idemq; in c. cum Infirmitas not. vlt. extra de pœnit. & remiss. scripsit, ieiuna-
2 re † eum non teneri, quamuis non ægrotet, quotiescunq; propter complexionem ex ieiunio verisimiliter timeri posset morbus, seù mors. idem sensit Nauar. in Manu. Confess. cap. 21. num. 16. Immo
3 † tunc ieiunãs magis peccaret, quam mereretur. vt notatur in c. mediocriter de consec. dist. 5. & faciunt tradita per nos in tract. de Ludo
4 Scacch. q. 1. princ. nu. 21. Ideo † si mulieres prægnantes vellent per longum tempus ieiunare, puta per totam Quadragesimam, vel medietatem, prohibendæ essent ex sententia Rosellæ in verbo Ieiuniũ
5 nu. 17. & nu. 26. quærit, an † super solutione ieiunij dispensatio petenda sit, quã quæst. ponit etiam Io. Gerson. in summa de Ieiu. lib. 4.
6 & dixi sup. ver. Carnes. & pro caut. semper † bonum est licentiã petere ab Episcopo, vel eius pœnitentiario, seù in eorum defectu à pro-
7 prio Sacerdote secundum Gersonem eo loci. & † pro quanta ægritudine liceat, Medicus iudicabit, qui peccat, vbi scienter non benè cõsulit Thab. in ver. Ieiunium nu. 22. tunc autem male consuleret, cũ carnem concederet ei, qui posset sustentari in Quadragesima ouis,

&

* & lacticinijs ex communi Nauar.in Manu.Confess.cap.21. nu.23.
8 Sed † an excusati à ieiunio vno tempore, alio supplere teneantur,& non teneri dixit Abb.in cap.1.extra de Obser.Ieiu. quia est seruitus cuiusq; diei.idem voluit Rosel.vbi sup.num.24.subditq; quod non solent confessores pro pœnitentia iniungere,etiam ijs,qui sine legitima caussa ieiunium fregerunt,vt reassumát, vide Zanet.de foro cō-
9 sci.nu.96. Et nota † quod qui remásit debilis ex morbo præcedenti, potest ieiunans cibum diuidere ex Graff.in decis.casu.consci.part.2. lib.2.cap.16.nu.12.vbi extendit ad senes.& c.37.lib.2.par.2.nu.30.
10 ait, propter † debilitatem complexionis posse fieri collationem de mane, & prandium de sero. Et nedum pro sanitate ieiunium frangi
11 potest,vt dictum est, sed † illud permittitur die dominico. vnde ad sanitatem eo die quis absq; peccato posset semel comedere. Syluester ver.Ieiunium nu.6. Nauar. in Manu. Conf.c.21.nu.27.in fin.

Summarium.

1 *Ignorare edicta publicata non licet.lim. in ægrotis, absentibusq; nu.2.*
3 *Rim.iun cons.801.nu.27. declaratur.*
4 *Vicinus quando præsumatur scire facta vicini.*
5 *Patrimonij vires Infirmi scire non præsumuntur, vt sani.*

IGnorantia eorum, quæ publicè nota sunt, non præsumitur,neq; excusatur plenè Gub. Rom. tit. de reg. iu.reg.5.num.21. Vnde
1 † edicta,& proclamata publicata ignorare non licet. fusè Milleus in praxi crim.pag.mihi 61.nu.7.Gabr.vbi sup.nu.16.Ceph.cons.245.
2 infirmi † tamen.& absentes excusantur.doct.Bar.in Is potest nu.17. ff.de acq. hær.amplè Bertaz.cons.crim.263. nu.9.Ceph.in cit.cons. Grá.decis.36.nu.23.Æmil.cōs.124.Corbol.de priuatione ob nō solutū canonem emphyt.lim.20. nu.13. Rim.iun.cōs.409.lib.4.licet
3 cons.801.lib.7.nu.27.affirmet,Infirmum in loco † præsentem præsumi scire,& fuisse à visitantibus eum certificatum. quod potest habere locum, cum morbus non est grauis, sed leuis, quia grauiter ægrotantes non præbent aures ad ea,quæ dicuntur à visitantibus,& ita intelligit Gabr.tit.de præsumpt. reg.6.nu.33. in fin. declarando
4 illud. † quando vicinus, vel consanguineus præsumatur scire facta vicini,

vicini,& Mascar.de prob.concl.413.nu.18.Menoch. de præsumpt.
5 par.2.lib.6.præs.24.num.39. Accedat prędictis,quod † licet quisq; præsumatur scire vires sui patrimonij. gl.in auct. Sed cum testatur C.ad l.Falci.morbo tamen grauati nō præsumūtur,sed potius ignorare,mortis cogitatione turbati ad tradita per Mascar.in concl.incip. facultates in ordine 736.circa finem.

Summarium.

1 *Infirmi sunt immunes etiam officio non perfecto, propter quod immunitas concedebatur.*

2 *Medici fieri possunt immunes à Decurionibus.*

1 IMmunitas si alicui concedatur postquam aliquod officium perfecerit,si quis propter morbum perficere non potuit,gaudet nihilominus ea, ac si perfecisset.vt per Rom.sing.66. incip. an stante statuto.dicam infra in verbo officialis. & licet Decuriones non pos-
2 sint concedere immunitatē,tamen Medicis † validè concedunt.l.1. C.de decretis Decur.lib.10. quod in commodum ægrotantium redundare constat.

Summarium.

1 *Inimici tenentur subuenire infirmis, vt alijs in necessitate constitutis. & num.2.*

1 INimici ex Christi præcepto sunt diligendi, sed præter articulum necessitatis non arctamur eis subuenire. D.Thom.22.q.25.& Summistæ in verbo Charitas. Morbus itaque cum necessariam caussam contineat,vt dixi in pri.par.cap.8. facit (ni fallor) vt infir-
2 mis † etiam inimici subuenire teneantur. vnde si quis videret inimicum, ex ardenti febri factum phreneticum, in præcipitium currere,profectò teneretur eum retinere.vt dicit Lucas de Penna in l.1. nu.13.circa finem.C.de commeatu lib.12.per tex.in c. nimirum in princ.23.q.4.

Summa-

Summarium.

1 *Iniuriarum actione non tenetur obijciens crimina, quæ Reipub. interest, vt sciantur, sed naturæ defectus impunè obijci non possunt. num.2. intell. vt num.3.*

2 *Iniuriæ remissæ ab ægrotis in testamento, vel confessione an tollant actionem iniuriarum.*

INiuriosa verba dicens alteri, obijciendo ei aliquod crimen, quod
1 sciri Reipub. interest, actione † iniuriarum non tenetur. vt per Doct. in l. eum, qui nocentem in princ. ff. de pœnis. Alex. in l. 3. in princ. nu. 3. ff. de libe. & posth. & Clar. lib. 5. recept. sentent. §. iniuria. vers. item quæro. Et cum certum sit Reipublicæ nihil interesse, si sciatur, vtrum quis ægrotet, cæcus, seu claudus sit, concludi posse vi-
2 detur, † tales naturæ defectus impunè obijci non posse; nisi forsan infirmitas esset contagiosa. ad tradita per Fely. in c. 23. in fin. extra de re iudic. Diaz. in sua reg. 784. in 2. fallent. & per Salyc. in l. 3. C.
3 de iniur. Verum me † auctore nemo detegat morbos alterius, etiam contagiosos, in præsentia affecti, sed in absentia, vt omnis iniuriæ suspicio prorsus pellatur, quæ ex veritate conuitij non colligitur, vt
4 dixi, & probat Didac. var. resolu. lib. 1. cap. 11. Sed an infirmus, † qui in testamento iniuriam condonauit, seu in confessione facta eius confessori, possit agere iniuriarum, colliges ex plenè scriptis à Puteo de Syndic. in ver. Compositio cap. 8. Clar. in pract. crim. §. vlt. q. 58. vers. quæro pone. & quæro modò. & Mascar. de probat. cõclu. 1258. incip. remissio.

Summarium.

1 *Instantia incipit currere à contestatione litis, sed non contra infirmos. vt ibi.*

INstantia dicitur illa iudicij exercitatio, quæ fit à litis contestatione, vsque ad sententiam latam, seu vsque ad finem triennij in caussa ciuili, si non fertur sententia, seu biennij in caussa criminali.
1 l. properandum, vbi plenè scribentes. C. de iudic. & à litis † contestatione currere incipit, vt in ead. l. probatur. Sed non contra ægrotos.

vt not.in l.2.§.si non per aduersam, & §. si quis in iudicio. ff. si quis caut.amplè Bero.viden.in c.venerabilis nu.53.extra de iudic. Asin. in praxi iudi. ciuili.§.2. cap.11.nu.29. conferunt scripta per Gram. decis.69.nu.2.& per Ludou. decis.Perus.36. par.1.& scripta paullò infra in ver.Insufflatio.& Maran.in Spec.in 5.par.de instátia nu.28.

Summarium.

1 *Posthumi institutio cum verbis istis, si post mortem nascetur, quomodo intelligatur. & nu.2. & 3.*

4 *Infirmus quo animo censeatur donare caussa mortis, hæredes instituere, & legare.nu.5.& 6.*

7 *Institutio posthumi quando trahatur ad omnem posthumum.*

INstitutio facta de posthumo post mortem nascituro, ad natum
1 in vita extenditur † cum testator credidit post mortem nasci.ex
* communi intellectu.l.fi.C.de hæred.& posth. vt de communi testa-
2 tur Ceph.cons.530.nu.7. lib.4. vbi subdit † testatorem tunc præsumi de morte cogitasse, cum tempore conditi testamenti ęgrotabat. illa ergo verba, qui nascetur post mortem, censentur apposita fuisse per testatorem, quia filium post eius mortem nasciturum putabat, non quia instituendi animũ non habuerit cum in vita nasceretur, vt habuisse censeretur, si testamentum in sanitate condidisset, eaque
3 verba, qui post mortem nascetur, apposuisset; quo † casu natus in vita non esset comprehensus. vt post Bal. ceteri notant in d.l.fin. & Cephal.in citato cós.530. Scias etiá, quod licet in donatione caussa
4 mortis facta ab infirmo, qui de propria vita desperauit, tacita † intelligatur conditio, si ex illo morbo decesserit, vt dictum fuit supra in ver.Donatio.& post Bald. cęteri tradunt in d.l.fin.C.de hære.instit.
5 Secus tamẽ est † in hæredis institutione, & in legatis. vt in ead.l.annotatur.& voluit Castrẽ.in l.sancimus.nu.4.C.de testam. nisi dixis-
6 set testator, † volo testamenta, & legata valere, si de hac infirmitate decessero, tunc enim eo conualescente testamentum, legataq; irritátur. ex Bal.& Castren. in d.l.fin. & Bart.in l.potest quis.ff. de hæred. instit.& Mantica de cóiect.vlt.volunt.lib.12.tit.5.nu.17. Scias etiá,
7 quod licet institutio posthumi † trahatur ad omnem posthumum.

l.placet.

l.placet.ff.de libe.& posth. id tamen non procedit, cum testator erat infirmus tempore testamenti, quia tunc cum putaret vxorem suam amplius ex se prægnantem non fieri, ideo venit solum existens in ventre tẽpore conditi testamenti. vt dicit post Castren. in quodam cons. citat. Alex.in d.l.placet, quod notandum esse dixit Bertach. in reper.ver.Institutio nu.20. in fin.

Summarium.

1 *Insufflatio conceditur actori infirmo.*

1 INsufflatio spiritus vitæ instantiæ peremptæ ex caussa à Principe fieri potest, vt per Rol.amplè cons.4.lib.3. vbi huiusmodi caussas connumerando, inter illas reponit, cùm actor ęgrotare cœpit.vi. Afflict.super consti.Regni in rub.de numero baiul.in 2.not.Capy. decis.165.Maranta in 5.par. Speculi pag.mihi 183.nu.80. & Asin. in praxi iudi.§.2. cap.16.num.9. apud quos insufflationis prædictę materia plene tractatur.

Summarium.

1 *Interdictum quid sit, & an impediat Diuina. nu.2.*
3 *Dispensatio facta interdicti tempore an extendatur ad familiares.*
5 *Christi Corpus quomodo defertur ægris interdicti tempore.*

INterdictum dicitur priuatio, quo ad quædã Ecclesiastica, per sententiam iuris, vel Iudicis facta. vt docuit Summa Rosella in ver.
1 Interdictum, temporeq; † interdicti Diuina officia in locis interdictis celebranda nõ sunt.c.si sẽtẽtia. & c. si Ciuitas de sent.excõmu.
2 in 6. Sed an † tunc denegabitur Sacramentum pœnitentiæ? Infirmis constat non denegari, sed de sanis aliqui dubitarunt, sed superuenit dispositio.c.alma de sent.excommu. & lib.6. qua cautum est, sanos ad similitudinem ęgrotantium ad pœnitentiam admitti, etiã
4 interdicti tempore. Quid † si tunc concessum sit alicui singulari personæ, putà Episcopo, vt possit celebrare, seu audire Diuina, an familiares, & domestici ad audiendum, & celebrandum cum eo ad-

mittantur.tex. in c.licet de priuil. lib.6. admittit,non idem censendum est in familiaribus alicuius Conuentus, seu Collegij, illi enim nisi priuilegiati fuerint,admitti non debent.vt dicitur in cod.c.nisi in Conuentu,seu Collegio tres tantum essent,quorum duo ęgrotarent,nam eo casu tertius cum familiari ad celebrandum admittitur, ne priuilegium fiat inutile.vt per Rosellam in loco citato,& glo. in d.cap.licet, in ver.non debeat, quam ibi Gemin.approbat. & nota,
5 † quod cum tempore interdicti defertur Corpus Christi, infirmis, defertur cum sono Campanellę, lumine, & alijs consuetis. vt per Graff. in decis.cas.consci.par.2.lib.1.cap.1. nu.20.

Summarium.

1 *Inuentarium non factum tempore debito ob morbum potest alio tempore perfici,& tutores excusantur, si propter morbū illud non confecerunt.nu.2.*

1 INuentarium si hæres morbo † impeditus tempore à iure statuto non perficit, excusatur,vt etiam alij legitime impediti,ita vt nec ipsi,nec eorum hæredes,postea venientes ad conficiendum sint repellendi.vt auctoritate Castren.cons.398.lib.2.scripsit Monticulus videndus in suo tract. de inuent.cap.10.nu.320. & seq. & Phanut.
2 in eodem tract.par.1.nu.20. & seq. Item † excusantur propter morbum tutores, & curatores, si non fecerint inuentarium. vt probat Plot.de in litem iuran.§.9.nu.16.pag. mihi 127.

Summarium.

1 *Inuitus potest æger curari. & non potest suis beneficijs renunciare totaliter.*

INuitus quamuis cogatur beneficium accipere. l. inuito.ff.de reg.
1 iu.infirmus † tamen eius commodo cogitur, & ideo inuitus cu-
2 ratur.ex Dec. ibi. vnde cogita,si dici possit † quod ægri non queant suis priuilegijs renunciare totaliter, licet aliquibus fortasse, eis non vtendo, & sic tacite, vel etiam expressa. vide tamen Butrium in c. accedentibus col.2.extra de priuil.Mascar.de prob.in concl.Inci.Renunciatio in ordine mihi 1269.nu.20.

Summa-

Summarium.

1 *Irregularitas quibus modis contrahatur à seruientibus Infirmis. quæ incurritur ex mutilatione sui ipsius nu. 2. Item ex potione data Infirmo, vt moriatur, vel sano, vt æger fiat. nu. 3.*

4 *Optare ægritudinem alicui, vt melior fiat, non est peccatum.*

1 IRregularitas contrahitur à seruientibus ægrotis, cum ex certa scientia, vel probabili ignorantia noxia infirmis exhibuerint, ex quibus mortui sint, vt per Inno. & Abb. in cap. tua nos. §. 1. de homi. Graff. in decis. cas. consci. lib. 2. cap. 66; nu. 7. par. 1. & num. 10. ait vertentem Infirmum in aliud latus, vt citius moriatur, fieri pariter irregularem. alia possem in hac materia scribere, quæ ponit Armilla in ver. Irregularitas, & alijs summistæ, & tractantes materiam, ad
2 quos me refero. non ommittendo † ob mutilationem sui, quem effici irregularem. vt post Zabar. citatum in Clem. 1. de rel. & vener. sanct. in 3. not. scripsit idem Graff. in 2. part. decis. lib. 3. cap. 5. nu. 30.
3 in fin. Item † fit irregularis, qui dat potionem, seu cibum Infirmo, vt inde mors sequatur, vel sano, vt æger fiat. vi. Maiolum de Irreg.
4 lib. 5. c. 48. §. 1. Sciasq; optātem † ægritudinem alicui, vt melior fiat, non peccare. vide Card. à Turre cremata cap. qui negligunt nu. 3. & nu. 5. in fin. 24. q. 3. & Cardi. Tolet. de Instru. Sacerd. lib. 4. cap. 11. & supra lib. 1. cap. 57. latè, agit de Irregularitate ex defectu corporis. & ex leui, non leuissima culpa in eam Medicum incidere dicit lib. 1. cap. 81. car. 331.

Summarium.

1 *Iudex quando interponat officium suum non petitum. qui tenetur scire iura. nu. 2. neq; potest reuocare quod definit. pronunciauit num. 3. vbiq; dati sunt plures Iudices, si vnus præoccupauit, alij non possunt aliquid facere, nisi ille ægrotet. nu. 4. an autem Iudex ciuilium possit de criminalibus cognoscere, & è conuerso nu. 5.*

6 *Promissio veniendi ad iudicem, & non recedendi de loco sine licentia qualiter intelligatur.*

Iudex

IVdex officium suum non petitum ad priuatam vtilitatem impertiri non potest, nec debet, nisi † fauore piæ causæ, absentis, vel
1 ægri, ex commu. Viu. lib. 1. opin. 175. Soarez in Thesauro ver. Iudex
* nu. 226. vide supra in ver. aduocati. Marsc. conf. 56. nu. 15. & Asin. de
2 executione c. 144. cart. 64. Iudexq; ordinarius † licet teneatur scire iura. Abb. cap. cum in omni nu. 14. extra de vita, & hon. Cleri. & sic non videatur posse petere accessorem. Laurent. decis. Auenio. 142. nu. 2. Fallit, si ægrotat. gl. in c. statutum. §. accessorem de rescrip. in 6.
3 Item † quamuis reuocare non possit, quod semel definitiuè pronunciauit. l. Iudex posteaquam. ff. de re iudi. Tamen si pro criminis pœna delinquenti iniunxit onus operarum reip. præstandarum, quas propter morbum, qui duraturus est, præstare non potest, sententiam reuocabit. ad notoria per Rom. in Repet. l. si verò §. de viro nu. 76.
4 vers. septimo probatur. ff. solu. matrim. quo loci etiam asserit † quod vbi plures dati sunt Iudices, & vnus præoccupauit, alij cognoscere non possunt, nisi ille sit æger. vi. Bart. in l. 1. ff. de off. cons. & Doct. in cap. cum plures de off. deleg. in 6. & cap. si duo de procur. eod. tit.
5 Vnde cogita, si eadem ratione possit, quæ Iudex † caussarum ciuiliũ, possit se intromittere in off. Iudicis criminalis, & e conuerso, quod regulariter facere non posset. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudic.
6 vide Rip. de priuil. iudi. caussa post. nu. 43. Sciasq; † promittentem ad iudicem venire, excusari, si ob morbum non venit. Rimin. iun. cons. 135. nu. 22. in 2. & nu. 35. subdit promittentem non recedere de loco sine licentia Iudicis, ea obtenta non reddi tutum, nisi accesserit consensus eorum, ad cuius instantiam detinebatur.

Summarium.

1 *Iudicare infirmi non coguntur.*
2 *Officium implere infirmus non cogitur.*
3 *Iudex morbum simulans tenetur in Syndicatu.*
4 *Officialis si non potuit tempore debito ad officium venire, an postea veniens admittatur.*

IVdicare Iudex cogitur regulariter. l. munerum. §. iudicandi neces-
1 sitas, ff. de munc. & honor. Sed † Prætor quos intelligit operam ad

ad iudicandum dare non posse ob malam fortè valetudinem, se ex-
2 cusaturum pollicetur in l. 1. in princ. ff. de excusat. mune. Ideoq; † Iu-
dex, qui aliàs coactus fuisset, si ægrotat, officium complere, & perfi-
cere non cogitur. ex Paride de Syndic. in ver. Impedimentum, & in
3 ver. negligentia. cap. 4. nu. 8. illum † teneri in Syndicatu affirmauit,
qui finxit se ægrotare. arg. l. si quis à Barbaris. C. de re milit. lib. 12.
An autem electus Iudex pro sex mensibus, si ex morbo non potuit
4 venire † veniens postmodum ad officium admittatur, docet Put. in
d. ver. Impedimentum nu. 3. & posset forsan distingui, vt factũ fuit
supra in hac 2. par. in ver. Famulus, nu. 3. vi. Ioan. Bapt. Seuer. in l. dẽ
functo nu. 12. in fin. ff. de off. assess. qui asseruit, quod si venit paullò
post terminum, admitti debeat, si Respub. nullum præterdit in-
teresse. vt diceretur, si diù officium vacasset, vel aliter prouisum fuis-
set: quo casu admittere non cogeretur.

Summarium.

1 *Iudicium superfedere facit infirmitas, sed executionem non impedit. nu. 2.*

1 IVdicium supersedere facit infirmitas, nam si Iudex, seu alter ex li-
tigatoribus morbo sontico impediatur, lex iubet diem iudicij
differri. l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis caut. Scias tamen morbum
hunc effectum operari in contestatione litis, ferundaq; sententia, &
2 eius caussa aliquam dilationem concedi, sed † ad impediendam exe-
cutionem nihil posse. vt post Guil. de Ludo. sing. 28. dixit Asin. in
praxi iudi. §. 31. ampl. 17. pag. mihi 367. col. 1. per tex. in l. si quis in-
stituatur. §. fi. iuncta glos. in ver. ægritudine. ff. de hæred. instit. & idẽ
voluit Sebast. Med. de fort. cas. par. 2. q. 6. nu. 18. & dixi supra in hac
2. par. in ver. debitum nu. 8.

Summarium.

1 *Iuramentũ quod saluti animæ, & corporis nocet nõ seruandũ. intell. vt nu. 2.*
3 *Vltramontani iuramentum de manendo Romæ de mense August. an valeat.*
4 *Infirmi in domo propria ad iurandum requiri debent.*

IVramentum, quod absque interitu salutis æternę seruari non po-
test, non est obligatorium, ita vt propria auctoritate contemni
possit.

possit. Abb. plenè in c. si verò aliquis extra de iureiur. vbi post gloss.
1 subiunxit † minus obseruari debere iuramentum illud, cuius obseruatione corporali saluti obesset. & Fely. ibi eũ secutus est. & nos de Ludo Scacch. q. 1. prin. nu. 20. vide infra ver. Votum nu. 6. intellige
2 † tamen, cum iuramentum directè vergit in interitũ corporis, secus si occasionaliter. ex gl. in d. c. si verò in ver. Salutis. quæ ponit exem-
3 plum Vltramontani iurantis † velle morari Romę mense Augusti, dicitq; iuramentum tenere, quia non directè, sed occasionaliter corpori nocet. & ibi Fely. post citatos comprobat in homine bene cõ-
3 plexionato, & sano, alias non, vide eum. Sciasq; ad † domum infirmorum mitti oportere pro iuramento. l. ad personas. ff. de iureiur. ample Caroc. de iuramento lit. decis. q. 13. in princ. Et in iuramento calumnię exẽplificantur Mod. Tiburt. de iuram. calum. c. 17. nu. 11.

Summarium.

1 *Iuuenes incontinentes præsumuntur. nisi ægrotant. nu. 2.*
3 *Vxor ab infirmo supergrediente, & à parte posteriori cognosci potest.*
4 *Mulieres cum Clericis infirmis possunt habitare.*

IVuenes in rebus venereis vix cõtinentes reperiuntur, vnde illud *A iuuene, & cupido credatur reddita virgo?* gloss. in l. si verò. §.
1 si adolescens. ff. mand. Quapropter † contra eos suspicamur. c. litteris extra de præsumpt. Aymo pulchrè consil. 321. lib. 2. Verùm
2 † talem suspicionem aufert morbus. Aym. eo loci. nu. 4. coitus enim cum illo incompatibilis est. vt dixi supra in ver. debitum. Item ope-
3 ratur, † vt licet non possit absq; saltem veniali peccato, vxor cognosci supergrediendo eam, vel à parte posteriori in vase tamen debito. Sot. dist. 31. q. 1. art. 4. tamen propter morbum. i. dummodo intẽtio non esset praua, permittitur. Graff. in decis. cas. consci. lib. 2. cap. 82. num. 17. par. 1. pag. mihi 241. Ideo non esset improbanda, sed tole-
4 randa † habitatio mulierum cum clericis infirmis, in quibus non vigeret incontinentiæ præsumptio, nam mulieres ægrotis necessariæ videntur. iuxta illud Eccl. 36. vbi non est mulier, ingemiscit æger. vide infra verbo Mulieres.

LITTERA

LITTERA L.

Summarium.

1 *Laicus, quæ possit exequi infirmitatis priuilegio. & num.2. traditur regula generalis.*

1 LAICVS † multa ex infirmitatis priuilegio exequi potest, quæ alias non posset. vt constat ex traditis supra in hac 2. par. in ver. Baptisma. & ver. Confiteri. & ex Ripa de priuil. iudi. caussa pestis. nu. 46. & seq. quę repetere superfluum esset. hoc tamen præterire non
2 possum, † quod de omnibus, quæ spectant ad officium Presbyteri illud solum necessitatis tempore Laicis permittitur, quod in iure expressum apparet. vt pro regula tradiderunt. Innoc. & Abb. in c. quanto extra de consuet. & Nauar. in c. 1. in princ. nu. 88. de pœnit. dist. 6. Dec. c. 2. col. 12. de iudic. & vi. Rip. in d. c. decernimus nu. 70. eo. tit. expressa autem ipsi recensent, & Lucas de Penna in l. 6. in fin. C. de Decur. lib. 10.

Summarium.

1 *Legatũ adimitur ex negligentia supina in curando testatorem. translatioq; legati occasione morbi Legatarij quando locum habeat. nu. 2. & an reuocetur legatum, si testator conualescit. nu. 3. & 4.*
5 *Nutu infirmi legare possunt.*
6 *Pium an dicatur legatum factum ab infirmo pro oblationibus.*
7 *Legatum cum onere morandi qualiter intelligatur.*
8 *Conditio an habeatur pro impleta, si propter morbum impleri nequit.*
9 *Legatarius vnà cum legato petit quidquid pro testatore curando erogauit.*

LEgatum adimi constat ex negligentia legatarij in curando testatorem ægrotũ. Natta cons. 462. & plenè Manti. de coniect.
1 vlt. volunt. lib. 12. tit. 5. nu. 10. vbi subdit, hoc † procedere in negligentia supina, culpa lata, vel saltem leui, non autem leuissima: ibiq; materiam doctè declarat, ad quem me refero. Scias translationem
2 legati † occasione infirmitatis ipsius legatarij factam, ita demum

1 LEgatus, † æger in legatione factus, sumptus pro reditu cõsequi potest.doctr. Bart. in l. si cui.§.tamdiu per illum tex.ff.ex qui.
2 cau.maio. & dixi in hac 2.par.in ver.abesse.nu.3. An † autem legatus infirmus possit loco sui alterum constituere. colliges ex Bald. in rub.extra de procurat.nu.39.Tiraq.in l.nunquam nu.16.in fi.C.de reuoca.donat.& ex dictis per nos in pri.par.huius tract.c.46.per tot.
3 Quid † si missis duobus legatis, alter ipsorum æger factus nõ possit munus suum obire, quod à socio obeatur, an duplex consequetur salarium. & nõ consequi scripsit Bart.in l.2.C.de legat.lib.10.quod
4 addentes ad eum declarant.Sed an si socius † expectet socium infirmum in legatione pro eo tempore consequatur salarium, & consequi putat Caroc. de locato edit.3. par.2.q.4. vbi declarat.vide eum.
5 Scias etiam legatum de latere † fauore infirmi posse caussam committere in partibus,etiam quod pars appellauerit ad Papam nomine proprio eius expresso. Aluarus decis.Lituanica 62.nu.7.

Summarium.

1 Legitimatio plures effectus producit, & illegitimos legitimat. lim. nisi fiat in fraudem. nu.2. frausq; ex solo morbo non colligitur. nu.3.

LEgitimatio per subsequens Matrimonium multos effectus producit.vt plenè per Gabr.Rom. conclus.lib.6.tit. de legitimat.
1 concl.1.per tot. & per eam filij illegitimi † legitimãtur, etiam quod Matrimonium in Infirmitate, immo in articulo mortis contraha-
* tur. vt ex recepta Doct. sententia probat Duen. reg.350.lim.1.vbi
2 limitat † non procedere,cum id fieret in fraudem aliorum.vi.Ceph. cons.276.num.37.lib.2.Burs.cons.18.nu.22.Manti. de coniect.vlt. volun.lib.11.tit.13. & omnino Ioseph.Ludou.commu.opin.lib.1.
3 conclus.26. Ex † eo autem non colligitur fraus(nisi alia cõcurrant) quod in mortis articulo quis matrimonium contraxerit. vt probat Gabr. vbi supra num.59.

Summarium.

1 *Libertus infirmus excusatur à præst.operarum, & cur. Item à tutela patroni, liberorumque num.2.*
3 *Patronus ius habet in bonis liberti pro alimentis tempore morbi.*

Libertus, qui post indictionem operarum valetudine impeditur,
1 quo minus operas præstet, excusatur, nec † enim potest videri per eum stare, vt ait. I. C. in l. libertus. ff. de op. libert. Præterea à
2 † tutela Patroni, liberorumq; excusatur, si tanta corporis, seu mentis valetudine impeditur, vt ne suis quidem negocijs superesse queat. l.
3 Titius. §. 1. ff. de excus. tut. Patronusq; † in bonis ipsius liberti ius non habet, nisi pro alimentis tempore morbi. l. vlt. ff. de lib. agnos.

Summarium.

1 *Lis in alium potest transferri propter morbum, ætatem, necessariasque occupationes.*

1 Lis in duriorem aduersarium de iure transferri non potest. l. 1. & per tot. tit. ff. de alien. iud. mut. causa fact. Pœdius autem eius-
2 dem tit. interpres in l. 5. §. 1. sic scriptum reliquit. si quis † ob valetudinem, aut ætatem, aut necessarias occupationes, litem in alium transtulerit, edicto non tenetur.

Summarium.

1 *Locutione prohibita cum carcerato, de qua intelligatur.*

Locutio si graui pœna cum carcerato prohibeatur, de ea intelli-
1 gi debet, quæ in Fisci damnum vergit † non de ea, qua quis vti Christianus vtitur cum carcerato infirmo caussa cum consolandi. vt per Aymonē cons. 3. nu. 12. lib. 1. & in materia vide Io. Franc. Cremonā inter cons. crim. Bertaz. cons. 439. nu. 25. Mascar. de prob. concl. 1245. incip. cum vnaquæq; nu. 66.

Summa-

Summarium.

1 *Ludus etiam licitus nõ potest exerceri præcipuis festiuitatibus nisi pro ægris.*
2 *Clerici, maxime Curati, an tempore pestis licitè ludant.*

LVdus, etiam sui natura licitus, damnatur in præcipuis, solemnibusq; festiuitatibus, nisi 1 † iusta, & rationabili caussa exerceatur, vt puta ad complacentiam infirmorum ad tradita per me de Ludo Scacch. q. 10. princ. nu. 17. & seq. & Abb. in c. cum decorem extra de vit. & hon. Cleri. & supra in verbo Histriones. Amplia vt per Nauar. in Manu. Conf. c. 19. nu. 3. post medium. Sciasq; 2 † quod tempore pestis, vel contagiosę ægritudinis non licet Clerico, præsertim Curato, ludere, cum illud sit tempus orandi, & agendi pęnitentiam. vel enim est infectus, vel sanus, si infectus debet saluti animæ consulere, si sanus, alijs tenetur officia pia, & misericordiæ opera exercere, vnde ludendo, saltem venialiter peccaret. vt docet Benz. de fuga lib. 1. quæst. 7. pag. 120.

LITTERA

LITTERA M.

Summarium.

1 *Mandatum susceptum consumari oportet, nisi renunciatum sit, & quando renunciari possit nu.2. & quæ ab intempestiua renunciatione excusent. num. 3.*

ANDATVM non suscipere sicut à principio liberum cuique est, ita susceptum consumari oportet,
1 nisi † renunciatum sit. vt dixit Vlp. in l. si quis mi-
2 hi.§.fi. ff. mand. Renunciari † autem (subdit I. C.) ita potest, vt integrum ius mandatori reseruetur, vel per se, vel per aliam eandem rem commodè explicandi. Mandati
3 ergo ille tenetur, † qui mandatum susceptum non implet, vel intépestiuè renunciat, nisi valetudinis aduersæ, vel capitalium inimicitiarum, seu ob aliam iustam caussam excusationes alleget. vt habetur in l. sanè cum seq.ff.eod.tit. an autem mandatarius expensas infirmitatis mandanti imputet. vi. infra ver. Socius.

Summarium.

1 *Manumissio quando à minore annis viginti expediatur.*

1 MAnumissio per minorem 20. annis absque iusta caussa expediri non potest.l.si minor.ff.de manu.vind. Iustæ autem caussæ sunt (vt dicit I. C. in l.etiam eod.tit.) veluti quod seruus dominum in prælio adiuuerit, cótra latrones occisus sit, quod sanauerit, quod insidias detexerit.

Summarium.

1 *Mater successione filij priuatur, si ei tutorem non petijt. idoneosq; petere debet, eisq; excusatis alios dari facere nu.2. infirma excusatur nu.4. quæ neque tenetur filium lactare nu. seq.*

4 *Verbum confestim quo pacto accipiatur.*

Mater,

1 MAter, quæ filio impuberi infra annum tutorem non petijt eius successione priuatur. vt hãc regulam cum ampl. & lim.
2 ponit Ant.Gabr. tit.de tut.conclus.1. idoneosq; † tutores petere debet, eisq; excusatis, reiectisuè confestim alios nominare, vt dicit text. in l.2.§.si mater. ff. ad S.C. Tertyl. vbi illud verbum confestim de-
3 claratur, vbi primum † potuit Prætoris copiam habere, nisi fortè
4 (subdit ibi I.C.) infirmitate impedita † sit, vel alia magna caussa.
5 Confert quod † licet mater teneatur intra triennium filium lactare, tamen si lac non habet, vel sit infirma, excusatur, ita, vt neque etiam teneatur suis expensis prouidere nutricẽ. ex Surdo vidẽdo in tract. de alim.tit.7.q.13.nu.4.& seq.

Summarium.

1 Matrimonium impugnare potest infirmus post denunciationes factas.
2 Infirmus etiam in articulo mortis matrimonium rectè contrahit, quia potest generare nu.3.
4 Filius legitimus an dicatur natus in domo mariti infirmi.
5 Intel. c. proposuisti.32. q.7.

MAtrimonium impugnare post debitas denunciationes factas in Ecclesia iuxta formam Sacri Conc.Triden.sess.24. cap.1.
1 nulli permittitur, nisi † ei, qui tempore, quo factæ fuerunt, ægrotabat. Lancel.inst.canon.tit. Qui matri. impug. poss. & accusare.§.1.
2 Et † ab infirmo matrimonium cõtrahi posse dicit Alex. in l. Gallus in penul. col.ff.de lib. & posthu. etiam si sit in articulo mortis.c.2. vbi gl.extra de coniu.lepro.Ceph.cons.276.nu.33.in secundo, quia
3 † ea quoq; nocte, qua moritur, generare potest. vt dicit Guil.Bened. in c.Rayn.par.1.in ver. in extremis nu.13. extra de testamẽtis refert Surdus decis.83.nu.6.& Ant.à Gama Lusitanus decis.325.circa fin.
4 in qua docet, † filium natum in domo mariti ægrotantis legitimũ censeri, sed Surdus contradicit dict.decis.num.20.vide supra in ver.
5 filius in fi.& nota † quòd c.proposuisti 32.q.7. in quo dicitur, quod si mulier infirma non potest reddere debitum, vir potest aliam ducere, modò primæ non subtrahat subsidij opem, procedit in ea infirmitate, quæ matrimonium dirimit, vt est frigiditas, vel maleficiũ,

non

non in quauis infirmitate ex Menoch. de arbit. casu 420. num. 95. Sciasq; debere matrimonium præcedere, quia si superueniunt post, matrimonium non dissoluitur. ex Toleto de instruct. Sacerd. lib. 7. cap. 12. vbi alia requirit.

Summarium.

1 *Medicinæ cur ieiunium non frangant. & communicaturus debet esse ieiunus etiam ab eis. nu. 2. an autem dari possint mulieri prægnanti, vt abortiatur nu. 3. remissiuè.*

Medicinæ non frangunt ieiunium. D. Tho. cit. à Thabiena in
1 verbo ieiuniũ nu. 4. quę ratione affert, vt id fiat, quia † principaliter non ad nutriendum sumuntur, sed ad sanandum. Vnde si per modũ cibi in magna quantitate perciperentur, secus esset secun
2 dum eandem summam. Scias autem † quod cõmunicaturus debet esse ieiunus ab omnibus medicinalibus, vt dicit Graf. in decis. cas.
3 consci. par. 1. cap. 38. lib. 2. nu. 13. pag. 146. An † autem medicina dari possit mulieri prægnanti, vt abortiatur, ne à suis occidatur. docet Conradus in primo quæsito resp. cas. consci. ad quem me refero, & videtur distinguere, si fœtus esset animatus, vel non. adde Graf. vbi sup. cap. 63. car. 208. nu. 24. vbi ait, ad mulieris salutem non improbari medicinam datam ante fœtum adhuc non animatum.

Summarium.

1 *Medici quales esse debeant. & celebres sunt eligendi. nu. 2. & quæ eis sit habenda fides nu. 3. qui debent ægris subuenire etiam non petentibus nu. 4. neq; eos derenliquere nu. 5. sed ad confitendum peccata monere num. 6. pluresq; sunt vocandi medici nu. 7. vbi declaratur, recusantesq; in morbo graui socium peccant. nu. 8.*

Medici curam exactam erga infirmos habere tenẽtur, vt liquet ex scriptis in 1. part. cap. 43. de officio medicorum. vbi de eis
1 plene fui locutus, nonnulla tamen hic addam, & primò † quod in arte debent esse completi, in modo discreti, in actu secreti, in verbo facceti,

faceti, vt dicit Berchorius in suo repert. in ver. Medici in fin. & ha-
2 bentes eligere, eligant † eum, cuius fama sit celebris. ex Puteo de
Syndi. verbo consilium cap. 2. nu. 2. quia paria sunt, medicum non
adhibere, vel imperitum. Franc. Marci. q. 434. par. 1. in fi. & quando
3 † eis sit adhibēda fides, quomodo, & quatenus amplè docet Mascar.
de probat. cōcl. mihi 1038. teneantq; gratis mederi. pulchre Nauar.
in Manu. Conf. cap. 25. nu. 64. & in d. c. alia de Medicis. quos teneri
4 † Infirmis subuenire, etiam non petentibus dixit D. Tho. in 3. par.
5 summę quæst. 64. art. 2. neq; † eos derelinquere possunt, etiam si re-
cusant peccata confiteri. ex Nauar. vbi sup. nu. 62. & Conrado quæ-
6 sito 201. vbi omnes ita tenere subdit. quos debent † monere ad con-
fitendum c. cum infirmitas extra de pœnit. & remiss. Intellige in
morbis periculosis, nimis enim durum esset, si pro quolibet acciden
ti Medici tenerentur sub pœna d. cap. vt dicit Rosella in ver. Medi-
7 cus nu. 3. & ita obseruari vidi. Pluresq; sunt † adhibendi Medici,
cum sunt in Ciuit. Mascar. vbi supra, quod ego aliquando non expe-
dire sum expertus, quando inter se sunt ęmuli. nihilonimus bonum
est conduci plures à Ciuitatibus, & olim in Alexandrina Ciuitate
sexcentos fuisse dicit tex. in l. parabolani C. de Episc. & Cleri. Sciasq;
8 † Medicum, qui ne laudem populi amittat, non vult in morbo
periculoso, quem non bene cognoscit, socium accipere, mortaliter
peccare secundum Card. Tolet. de Instru. Sacerd. c. 7. de vanagloria.

Summarium.

1 *Membrum sanum præscindi non potest nisi publica potestate, sed corruptum.*
& pro salute animæ nec etiam. nu. 2.
3 *Officia publica habere non potest membris carens.*

Membra abscindi impunè non posse probauimus in 1. part.
c. 5. & in hac 2. in ver. Castrare. addere nunc placet D. Tho.
sententiam in 2. 2. quæst. 65. relatā ab Alberico in suo Dictionario,
1 dicunt itaque, membrum sanū † præcidere non posse esse licitum,
nisi vt ordinatur ad vtilitatem publicam, scilicet ad punitionem cri-
minis, & tunc publicæ potestati, non priuatæ. membrum verò cor-
ruptum posse abscindi de eius voluntate, cuius est, aut eius, cui salu-
2 tis eius cura incumbit. pro † salute verò animæ abscissio prohibetur,

quia eius saluti aliter potest subueniri, cum peccatum subiacet voluntati: hæc Sanctus Doctor, quæ memoriæ sunt committenda,
3 vnà cum dicto Bal.in proe. Decreti nu.46. vbi dixit † Carentes mẽbris non posse habere officia publica.

Summarium.

1 Mercator Infirmus gaudet priuilegijs mercatorum.

1 MErcator si deseruit mercaturam,non gaudet priuilegijs illius, nisi eam caussa infirmitatis deseruisset, tunc enim priuilegia non ammittit, nisi constaret de eius voluntate, & animo mercaturam relinquendi. Mascar.de prob.in conclu.1051.num.13.incip. Notum est.

Summarium.

1 Miles qualiter priuatur si languorem simulauit, vel se vulnerauit, mortemq; sibi consciuit.cui propter morbum missio conceditur.nu.3.
2 Tribunus inspicit milites valetudinarios.
4 Milites qua ratione sani conseruentur. remissiuè.

MIles, qui metu hostium languorem simulauit, capite punitur.l.omne delictũ post princ.ff.de re mil.& infra ita dicitur.
1 Qui se † vulnerauit, mortemve sibi consciuit, si impatientia doloris, aut tædio vitæ, aut morbo, aut furore, non animaduertatur in eum, sed ignominia mittatur,alias capite puniatur.& in l.Officium
2 in fin.dicitur.ad Tribunum † militum pertinere valetudinarios milites inspicere, & cognoscat, (secundum glos.ibi.) vtrum sint licen-
3 tiandi, vel non. certum † enim est,& caussa morbi missionem militibus dari.l..militum.§.missionum.ff.eo. Intellige vt in l.semel.C.
4 eod.tit.lib.12. Qua † autem ratione milites in sanitate sint conseruandi, docet Ferrettus in tractatu suo de medela conseruandi exercitum.

S umma-

Summarium.

1 *Priuilegia miserabilium personarũ aliqui consequuntur, cum pauperes sunt, senes, & ægri, etiam si sint diuites.*
3 *Infirmi sunt fauorabiliores cæteris miserabilibus personis.*

MIserabiles personæ sunt multæ, de quibus Afflict. decis. 257. & nos scripsimus in prima par. huius operis cap. 13. per tot.
1 inter quas pupillus, vidua, & orphani ita † demum tali nomine gau
dent, si pauperes sint, secus si diuites. vt congerit Mascar. de prob.
2 concl. 1065. incip. dubitari. num. 3. & nu. 6. ait, senes decrepitos, &
diuturno morbo fatigatos miserabiles dici, etiam si diuites sint, &
3 ad id plures Claros Doctores adducit, quos non refero. hinc † colli-
gi potest infirmos fauorabiliores censeri, quam cęteri miserabiles.

Summarium.

1 *Missa cur ita dicta, quam Sacerdos solùm dicere potest. nu. 2. & quibus diebus debeat. nu. 3. Infirmi autem excusantur. nu. 4. lim. vt nu. seq. an autem volentes admittantur. nu. 6. & quid agendum si non possent cæptã missam perficere. nu. 7. remissiuè.*
8 *Sacerdos vnicam Missam in die dicere potest, post auroram, & dicto officio, fallit fauore infirmorum, vt ibi, & num. seq. Qui punitur, si dicit Missam defunctorum loco Missæ pro recuperatione sanitatis. num. 11. & peccant, si non applicant Missam, cui debent. nu. 12.*
10 *Infirmus excusatus à dicenda Missa, non tenetur preces Deo offerre.*

MIssa lingua Hebraica, seu Caldaica spontaneam oblationem significat secundum expositionẽ Illustriss. Baronij in Annalibus Eccl. tom. 1. car. 191. Christus enim oblatus est, quia voluit.
1 Isaiæ 35. aut † ita dicta, secundum Plouium de sacrif. Missæ in prin.
ratione filij, qui à Deo mittitur, vel Angelorum, seu ratione nostri,
quia mittimus vota nostra ad Deum, vt mittat nobis benedictionẽ,
2 & gratiam. tantum † Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sa-
cerdos, ritè ordinatus, c. 1. §. penul. extra de summa Trini. Qui dieb.

3 dominicis saltem,† & festis solemnibus deberet conficere,& si curā animarum habet,frequentius,licet non omni die,quia humana fragilitas non patitur,vt hæc colliges ex Concil.Tridē. 23.sess.cap.14. in fi.& Card. à Turre crem.in c.in sancta nu.3. & seq.92.dist. infir-
4 mi † autem à celebrando excusantur. c. significatum extra de præb. neque ad audiendum tenentur, si non possunt sine periculo exire ad audiendum, immo etiam famuli excusantur, si non audiunt, vt per Thabienam in verbo Missa nu.47. Sot.de iust. & iur. lib.2.q.4.
5 art.4. Intel. nisi essent † obligati per se,vel alium celebrare. ex Re-
6 buff. in l.morbus col.2. ff. de verb. sign. An † autem valetudinarij volentes ad hoc sacrificium admittantur docet Card.à Turre crem. in prin.7.caussæ Decreti q.2.in fi. & pro affirmatiua confert.c.illud
7 d.7.q.1.vbi est glo. notabilis quærens † quid si illi non possent perficere,in qua quæst.vide etiam Albert.in Dictionario ver. Missa nō est celebranda.Pauinum de visi.q.7.nu.24.par.1. Plouiū de sacram. par.3.c.4.nu.4.& 5. Bertach.de Episcopo part.1.lib.4. nu.94. Sylu. in ver.Eucharistia nu.12. Nauar.in Manu.confess.cap.25. num.86. Illustriss.Toletum de instruct. Sacerd. lib.2. cap.9. Sciasque quod
8 † quamuis Sacerdos vnā tantū Missam in die dicere possit. Lancel. instit.canon.tit.de Eucharist.§.inualuit. Fallit vbi Parochianus infirmus vellet communicari,neque esset Eucharistia. Idem ibi in gl. in ver.Necessitas.& Nauar.in cita.cap.25.nu.87.Card.Tolet. de instruct.Sacerd. lib.2.c.3. in fin. eadem ratione potest celebrari Missa ante auroram.vt per Marcellum Francol.videndum in tract.de tēp.
9 horarum canon.cap.39. nu.12. Et † qui propter morbum ab officio diuino excusaretur, posset dicere Missam eo non dicto, licet regulariter contra.vt post Sotum dicit Graff.in decis.cas.consci. par.1. cap.40.nu.5.in fine.Card.Tolet.de Sacerd.instruct.lib.2.cap.14. in princ. Si autem non diceret, morbus eum excusaret per supradicta
10 † in tantum,vt nulla prece,etiam mētali, teneretur supplere ex sententia Nauar.in d.Manuali cap.21.nu.7.nec alios recitantes audire. Toletus in d.tract. in loco citato. Et quia consanguinei solent pro consanguineis suis ægrotantibus curare Missas dici ad recuperatio-
11 nem sanitatis, si Sacerdotes † dicerent Missas defunctorum, vt illi morerentur, grauissime essent puniendi.c.quicunque 26.q.5. Diaz in praxi canon. cap.28. Plou. in d.tract. de sacram. Missæ circa fin.
12 & peccare † Sacerdotes obligatos ad dicendum Missam pro aliquo,

non

non applicantes ei totam. deducit Nauar. in Manu.confeſſ.cap.25. nu.92.ſequitur Card.Tolet.de inſtruct.Sacerd.lib.2.cap.8.in fi. quē vide,quia dat aliquas declarationes,confert etiam Rom.conſ.339.

Summarium.

1 *Morbus iuſtam cauſſam præſtat intrandi religionem laxiorem.*

2 *Monacho aſperior regula propter morbum remittitur, & donec ſit ſanus de licentia Abbatis manet extra clauſtrum. regulariter tamen in infirmario.nu.3.& 4. & carnes comedit.nu.5.*

6 *Sanguinis miſſio 13. Februarij quid operetur.*

7 *Monaſterium ſecundum tenetur alere eum,qui ex iuſta cauſſa ad illud ſe cōtulit primo relicto.*

Monachus quis valide fit,etiam in infirmitate, ſi eſt ſanus mēte, alias non. vt per Specu. tit. de ſtatu. Monach. num.27.
1 Morbus † autem iuſtam cauſſam ei præbet eundi ad religionem laxiorem.vt cōgerit Menoch.de arbi.iud.q.cent.5.conſ.421.nu.25.
2 Abbasq; † eidem propter morbum poteſt aſperiorem regulam remittere, ſeparatamque cellulam concedere intra Monaſterij ſepta.
3 vt dicitur in c. Monachum 20.q.4. Immo † ſi morbus vrgeret, vel alia rationabilis cauſſa,poſſet Abbas permittere,vt in certo loco ſtaret extra Monaſterium, neque poſſet reuocare eum ſine cauſſa, hoc eſt (ni fallor) priuſquam ſanitatem recuperaret. ad ſcripta per Fely. alios adducentem in c.ex reſcripto nu.4. extra de iureiur. Regulari-
4 ter autem † Monachi non ſeorſum in cameris, dum ægrotant, ſed in infirmario manere debent. vt dicit text. in c.cum ad Monaſteriū
5 extra dé ſtatu.Monach.vbi ſubdit quòd † ex cauſſa infirmitatis poſſunt in refectorio etiam edi carnes; vide ibi Abbatem, qui poſt Ioā.
6 And.& Viu. ait,quod qui † ſibi fecit minuere ſanguinem 13. Febr.
7 ex febre anno illo non moritur. Sed † quæro cum quis propter morbum ad aliud Monaſterium ſe tranſtulit laxioris regulæ, an ab eo ſit alendus. Surdus de alim.tit.vlt.q.27.per tot. hoc diſputat,& concludit, ali debere à ſecundo,non à primo.

Summa-

Summarium.

1 *Moniales infirmæ poßunt exire clausuram. & ad aliud se Monasterium transferre nu.2. & licet Monasteria earum nemo possit ingredi nu.3.fall. fauore infirmitatis nu.4.ideo Medicis, & his similibus ingressus datur nu.5.præter necessitatem rara sit accessio etiam superiorum nu.6.*

1 MOniales sub perpetua in suis Monasterijs debent clausura manere, nisi † tanto, vel mali morbo euidenter earum aliquam laborare constaret, vt non posset cum alijs, absq; graui periculo, commorari. cap.1.extra de stat. regul. in 6.Concil. Trid. sess.25.c. 5.vide Lucam in l.1.nu.2.& seq. C.de commeatu lib.12.& Decian.
2 resp.20.vol.1.per tot.vbi probat, Monialem † professam in vno Monasterio in aliud propter morbum transferendam, etiam si primum haberet priuilegium speciale, ne fieret translatio, quia de indiscreta debet intelligi, non de hac ex iusta caussa. Scias etiam quod
3 licet nemo † possit ingredi Monasteria sacrarum Monialium cap.1. de statu reg.in 6.tamen propter morbum licet. vnde in Cōcil. Trid.
4 cap.5.sess.25. dicitur. † Episcopus, & Superior licentiam concedet ingrediendi in casibus necessarijs, aliàs nullo modo.inter casus autem necessarios morbum connumerari certū est.vt dixi in 1.par.c.8.
5 Ideo † Medicis ingressus permittitur vt docet glos.in d.c.1.in verbo caussa item barbitósoribus pro sanguinis missione,& his similibus.
6 vt per Franc.Marc.decis.956.par.1.sed præter necessitatem † rara sit accessio etiam superiorum, vt dicit tex.in cap.decima.18. quest.2.& tunc in præsentia duarum, vel trium sororum. vt ibidem dicitur.& volens alloqui propinquā, debet esse præsens Abbatissa, & per modica verba Franc. Marc. vbi sup.

Summarium.

1 *Mora an committatur contra debitorem quantitatis impeditum & infirmū nu.2.cui licet detur excusatio,non tamen datur actio nu.4.*

3 *Casus excusat debitorem quantitatis.*

Mora

MOra committitur contra debitorem tempore debito non sol-
1 uentem,neq; eum difficultas excusat † in quantitate obliga-
tū Bar.Ang.& Imol.in l.continuus.§.illud.ff.de ver.oblig. & Doct.
* in l.quod te.ff.si cert.pet.vbi Hero.Buttig.nu.38.de communi testa.
licet plurimi contrarium senserint, ita vt de magis cōmuni pro hac
** parte testis sit Mich.Gran.commu.opin.lib.1.cap.12.q.10. & hanc
2 sequitur And.Fachineus controu.iuris lib.2.cap.91. Tamen † quod
infirmi excusentur, non videtur dubitandum ad congesta per Be-
cium consi.104.nu.16. & ipse Buttig. id velle videtur, dum scripsit
3 † casum excusare debitorem quantitatis cap. significante extra de
pigno. Sed morbus casu contingit, vt dixi in 1.par. cap.10.meritò.
4 Scias † tamen quod licet impeditus à mora excusetur, tamen actio
sibi non datur, ex quo pro parte sua non impleuit. Natt.consil.50.
nu.7.451.nu.38. Rol.consi.69.num.12.vol.4. Menoch.consi.1.nu.
368. Surd.254.nu.24.lib.2.

Summarium.

1 *Mulieres cum Clericis infirmis possunt cohabitare.*

MVlieres nedum extraneæ, sed etiam coniunctæ, si sint aliqua
ratione suspectæ, cohabitare cum Clericis prohibentur. c.1.
1 extra de cohab.Cleri.& mul. Fallit † fauore Infirmorum Clericorū,
vt declarat ibi Imola, vide supra in verbo Iuuenes nu.4.

Summarium.

1 *Munerum excusatio ægrotis competit. declara vt nu.2.& 6.*
3 *Debilitas corporis à quibus excuset.*
4 *Intellectus l.2.in fin.ff.de vacat. mun. & nu.5.*

MVnera personalia obire ægrotantes non coguntur. l. Prætor
in princ.ff.de vacat.mune.C.qui morbo se excus. per totum.
1 Eisq; † excusatio competit. l.fin.ff. de iu.immu. Rebuf. in l.morbus
2 col.3.ff.de verb.signif. quo pacto autem excusentur † docet Petrus
Antibolus videndus in suo copioso tract.de muneribus par.3.prin.

nu.10.

nu. 10.& 11. & Vlp. I. C. in l.2.circa fin.ff.de vacat.mune. corporis
3 † debilitatem (scripsit) eorum munerum excusationem præstare, quæ corpore implenda sunt, non autem eorum, quæ consilio prudentis viri, vel patrimonio sufficientis obiri possunt, nisi certis, & receptis probabilibus caussis. Infirmi ergo, ex mente Vulpiani nõ videntur excusandi ab ijs, quæ consilium, pecuniasque requirunt.
4 Nisi dicamus cum Paulo Oriano in l.2.nu.62. de off.eius. Vulp.de infirmis non sentisse, sed de illa corporis debilitate, quæ nõ totum corpus impedit, sed corporis partem; vnde non mirum si ita ei non
5 fauetur, vt ægritudini, & pro intelligentia † prædictorum I. C. verborum videndi sunt recentiores in d.l.2. ff. de off. eius. vt Rim.iun. Iaco.de Nigris nu.69. circa finem. Deciusque in c.si pro debilitate
6 extra de off.deleg. Scias etiam nedum valetudinarios à grauioribus excusari muneribus. vt in l.vltima.ff.de iu.immunit. Sed & eos, qui ægris præsto sunt. vt ibidem docet I. C. & munera, quæ per istos non possunt expleri, si explentur per alios, publicis expensis explentur, quia ei culpa non potest ascribi. Bart. in l.4.num.1. C. de Nauicul. lib.10.

LITTERA

LITTERA N.

Summarium.

1 *Negocium ocio contrarium. & sunt plura negocia, quæ sine peccato fieri non possunt. nu. 2. & quæ sint nu. 3. & subuenire ægris inter opera misericordiæ ponitur. nu. 4. daturq; negociorum gestorum actio curanti seruum alienum nu. 5. Decl. vt nu. 6. & vi. nu. 8. & 10.*

7 *Creditor consequitur expensas in re bona fide factas.*

9 *Dominus negligens seruos ægros negligens, eorum dominio priuatur.*

EGOCIVM quasi negans ocium dictum fuisse, scripsit Hosti. in summa tit. ne Cleri. vel Mona. ſecul.
1 neg. nu. 3. vnde † ocio contrariatur, & per consequés vti ocium reprehensione dignum, ita negocium laude dignum esse censetur. hinc D. Hierony. Aliquid operis semper facio, vt te Diabolus semper inueniat occupatum. c.
2 nunquam de consecr. dist. 5. Sed quia † quamplura negocia sunt, quæ sine peccato fieri, aut vix, aut nullatenus possunt, vt dicit tex.
3 in cap. negocium de pœnit. dist. 5. (& inter hæc † connumeratur cura rei familiaris, militia mercatura, aliaq; de quibus per Summam Rosellam in ver. negotiatio nu. 1.) vnusquisq; considerare diligen-
4 ter debet, quibus negocijs se applicet. & cum certum † sit inter opera misericordiæ reponi subsidium ægrotis præstitum, huiusmodi negocio quilibet libenter se applicabit. Vnde iure eidem concedetur negociorum gestorum actio. l. si seruum. C. de nego. gest. vbi ita
5 scriptum est. Si † seruum alienum non inutilem Domino ægrum curastis, negocium non inutiliter gessistis, & competenti actione
6 sumptus recuperare potestis; & ibi gloss. colligit † curantem alienũ seruum, Domino inutilem, quamuis pro vtili habitum, actionem gestorum negociorum non consequi. & gloss. sequuntur Bar. Bal. &
* cæteri cõmuniter eo loci. sed obstare videtur tex. in l. Prætor. §. quid
7 ait. ff. de bonis auct. Iud. possi. quo cautum est, † creditori præstandas esse illas impensas, quas sine dolo malo erogauit, etiam si nihil erogatio ipsa profuit. & pro singulari posuit Rom. in suo singul. 413.

Ff vnde

vnde I.C.in l.sed an vltro.§.1.ff.de nego.gest.simpliciter ei actionē concessit, qui seruum ægrum curauit, ergo non consideratur si erat vtilis, nec ne arg.l.de precio. ff.de publi.cum simil. & ita posset
8 † comprobari in via disputatiua opin. gloss. contraria, quam multi tenuerunt in d.l.si seruum. & satis æqua videtur. ex illa enim magis homines alliciuntur ad curam infirmorum sumendam, qui etiam,
9 quod serui sint, non sunt negligendi, & Dominus † negligens, eorum dominio priuatur.l.1.§.sed scimus.C.de lat.liber.tollen.sed pro vera præsupposita glo. sententia, intelligo locum habere iuxta terminos tit.de nego.gest. & sic curans seruum alienum inutilem Do-
10 mino, caret actione negociorum gestorum, sed † non prohibetur, ni fallor, officium Iudicis implorare.ad not.per Abb.in cap.1.in fin. extra de Cleri.ægro.& ita intelligo Bal. in d.l.si seruum.

Summarium.

1 Instrumēta ex prothocollo Notarij viuentis nemo potest reassumere. si autem ægrotat, potest id alij committere nu.2.sed non per alium scribere prothocollum, nu.3.sed copiam ex eo, cui debet sed subscribere.nu.4.

5 Notarij transmissio fit expensis præsentis, & absentis. sed non infirmorum nu 6.nisi pro parte vt ibi.& si sunt duo Notarij ad acta, vnus non se intromittit in officio alt.nisi ille ęgrotet.nu.7.qui potest subrogare nu.seq.

NOtarius, qui instrumentum confecit, illud debet ex protho-
1 collo reassumere, neq;, † ipso viuente, alij permittitur.Bal.in l.1.ff.de off.cons.Ang.& Castr.in l.quidem.§.nihil.ff. de eden.si au-
2 tem † ægrotat, alij cōmittere potest.Bart. in d.§.nihil concor.ponit Fely.in cap.inter dilectos extra de fin.instru.Affl.decis.6.nu.2.& infra ait, quod eo absente superior potest committere. Prothocollum
3 autem impeditus † per alium non scribit. vt congerit Ant. Gab.de præsumpt.reg.3.nu.36.sed ex eo copiam authenticam, cui ipse de-
4 bet † se subscribere, & in subscriptione fidem facere de impedimento, & sibi creditur.vt per Alex.cons.129.nu.4.lib.1.congerit Alba,
5 & addentes cons.261.vol.2. Et quamuis † Notarij transmissio fieri soleat expensis petentis, & absentis.gl.& Bart.in l.2.§.defendi. ff. ex
6 quibus caus. in poss. eatur. Fauore tamen Infirmorum † fit communibus,

munibus, vt dicit Capella Tholos. c.273. Item fuit. & comprobat Boer.decis.303.nu.5.Cabal.ad const.Ægi.cap.19.glos.vlt. Asin. in praxi Ludi.§.32.ampl.32. & licet decis. Capellę non videatur se qui Ludouicus decis.Perus.74.nu.11.& 12. post Afflict.decis.177.tamē non videntur loqui in infirmis, quibus cum nulla possit culpa imputari, ad nullas fortè expensas teneri deberent. ex doctr.Bart.in l.4. C.de nauic.nu.1.lib.10.& in l.ad personas nu.2.ff.de iureiu. Ergo si
7 pro virili eas subire volunt, sunt audiendi. Scias † pręterea cum duo electi sunt Notarij ad acta distribuenda, & alter cœpit, non potest aliùs se intromittere, nisi primus ægritudine, vel absentia impediatur. Bal.in l.1.C.de Sport.& in auct. sed Iudex.C.de Episc. & Cleric. quem sequitur Asin.in d.praxi.§.14. cap.8.nu.3. & cap.20. num.4.
8 deducit † impeditum posse alium subrogare, qui loco sui seruiat, cō-
9 sensu tamen, & voluntate Iudicis, ad † quem spectat Notar. ad scribenda acta deputare.Cyn.& Bal.in l.repetita.C.de Episc. & Cleric. Bal.in l.testamenta col.1.C.de testam.& in d.l.1.C.de Spor.Decian. resp.2.nu.8.vol.3.

Summarium.

1 *Nuncius vile officium gerit fidem arbitrio Iudicis facit. vt nu. seqq.*

NVncius, licet vile officium gerat teste Bald. in l.fin. q.8. C.de
1 edi. Diui Adri.toll. tamen fidem † arbitrio Iudicis facit, vt per Menoch.de arbit.iud.q.casu 112.& plenè Mascar.de probat. in
2 conclu.1120.incip. Nuncio.vbi nu.25. limitat, † vt non procedat, cum ipse non refert, sed alius pro eo, vnde subdit, Iudicem debere, cum Nuncius infirmatur, Notarium ad eum pro relatione trāsmittere. ad tradita per Bald.videndum in cap.cum dilecti extra de dolo, & contum. & per Francum in c.cum parati in fin.extra de appellat.
3 vbi etiam ait, quod † si Nuncius in itinere infirmatur, vt non possit citare, collegæ citationem committere potest.

LITTERA O.

Summarium.

1 *Obligatio de stando in loco non arctat, cum nocet valetudini.*

OBLIGATVS in loco aliquo commorari, non cogitur, cum mansio valdè nocet suo corpori, & valetudini. c. quorundam. 74. dist. vbi habetur, quem nõ esse
1 detinendum † in loco, si ex loci qualitate vehemẽter afficitur. faciunt scripta in prima par. præsentis tractatus cap. 41. & in secunda ver. Moniales nu. 2. & in ver. vxor. in princ.

Summarium.

1 *Officialis infirmus gaudet priuilegijs officij; & non adiuuans illum in captura punitur. nu. 2. limita, vt nu. 3. officialiq; infirmo debetur salarium. num. 4.*

OFficialis si ex morbo impeditur, quominus officium suum ex-
1 plere possit, vtitur † officij priuilegijs, ac si officium impleuisset. secundum Bart. in l. ex agentibus. per illum tex. C. de priuil. agẽ. in rebus. lib. 12. Rebuff. in l. morbus. col. 2. ff. de verb. signi. post. Rom. sing. 66. facit. c. scripsit. 7. q. 1. & cap. 1. cum ibi notatis extra de
2 Paroch. Item quamuis † pœnam non euadat is, qui in actu capturæ officialem non adiuuat. vt per Capyc. decis. 130, & decis. seq. infirmi
3 tamen, † & senes excusantur, alijq; de quibus per Fabium Montele.
4 in sua pract. crim. part. 4. q. 7. nu. 35. Scias etiam † officiali infirmo deberi salarium. vt post Flori. in l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufruct. scripsit Put. de Synd. in ver. Rex cõcessit nu. 3. vi. inferius ver. salariũ.

Summarium.

1. *Officium Diuinum infirmi non coguntur dicere, etiam post morbum. & dici debet in Ecclesia nu. 2. intell. vt nu. 3.*

4 *Clericus an excusetur si propter studium omisit officium Diuinum.*

Officium

OFficium Diuinum Clerici dicere tenentur. vt plenè declarat. Card. Zabarella in Clement. graui col. 3. de celebrat. Missa.
1 Sed † fallit cum infirmi sunt. vt dixi supra. in hac 2. par. in ver. horæ. intantum, vt reassumere ommissum obligati nō sint recuperata demum sanitate. vt per Io. Sadoletum in l. quod te nu. 91. ff. si cert. pet.
2 Item quamuis † officium dicēdum sit in Ecclesiā. glo. in c. fi. dist. 92.
3 Nihilominus peccare is nō dicitur, qui ex rationabili † caussa, morbi putà, extra Ecclesiam dixerit. teste Zanettino in tract. de foro consci.
4 nu. 39. Sed an † Clericus excusetur, qui propter studium omisit dicere officium. Zabarella vbi sup. dicit excusari, licet, teste ipso, Theologi non admittant.

Summarium.

1 *Opera misericordiæ plura sunt, & inter ea ponitur visitatio infirmorum, & subuentio. vnde saluti infirmorum necessaria, etiam diebus festis expleri possunt. nu. 2. et ad quid prosint opera bona facta in peccato mortali. nu. 7.*
3 *Operis noui nunciatio sperni non potest, cū agitur de purgādis cloacis, & cur.*
4 *Cloacarum materia tractatur à Ripa in tract. Pestis.*
5 *Medicus an dicatur locare operas infirmo.*
6 *Libros medicinales scribere promittens, cogi potest.*

OPera misericordiæ corporalia, vti etiam spiritualia septē sunt. vt docet D. Thom. in 2. 2. q. 32. art. 2. & amplè Nauar. in suo
1 Manu. Confes. cap. 24. vbi inter illa † reponitur infirmorum visita-
2 tio, & cōsequenter subuentio, quid ergo mirum si sanguinis † missio, aliaque infirmorum saluti necessaria, etiam festis diebus permittuntur? vt per Lucam de Penna in l. vnica. C. ne operæ à collat. exig. lib. 10. vbi latè prosequitur, à quibus operibus die Dominica, alijsq; præcipuis festiuitatibus abstinendū sit, & nos etiā de Ludo Scacch. in 10. q. princ. Nauarrusq; in d. Manu. cap. 13. ad tertium præceptū Decal. num. 3. Sciasque omnia opera misericordiæ, tam corporalia, quam spiritualia necessitatis tempore esse in præcepto, sicut etiam omnia consilia, vt probat Reuerendiss. Benzonus in tract. de fuga.
3 q. 3. pag. 94. col. 2. littera, D. Scias etiam, quod operis † nunciatio sperni potest, vbi agitur de reficiendis, purgandisque cloacis, quia publicę

publicæ ſalutis intereſt illas purgari.l.de pupillo.§.ſi quis riuos.ff.de
4 ope.noui nuncia. & de cleacis latiſſimè Ripa † in tract.de peſte. tit.
5 de remed.præſeruat.contra peſtem nu.48.& ſeqq. Sed an † dicantur locari operæ per Medicum infirmo? Bart.in l.1.ff.ſi menſor falſum modum dixerit. ſenſit in artibus liberalibus non conſiſtere locationem, ſed magis dici præberi operam beneficij cauſſa.vi.eum. & ad-
6 dentes ad eum ibi. & nota, quod cum ſcriptor promiſit † ſcribere libros medicinales, in quibus vertitur publica vtilitas, poteſt præcisè cogi ad factum. Iaſ.in l.ſtipulatio.§.1.circa finē. ff.de oper. noui
7 nunciat. Scias etiam quod licet opera † bona facta in peccato mortali non mereantur vitam æternam, tamen proſunt ad multa, & præſertim ad ſanitatem conſequendam, vt dicit Card.Tolet. de inſtruct.Sacerd.lib.4.cap.8.in fin.

Summarium.

1 *Ordines conferre per alium poteſt Epiſcopus ægrotus, cui datur cautela circa hoc.nu.2. & qui ægroti ordines recipere prohibeantur. nu.3.*

1 ORdines ſacros conferre per ſemetipſos Epiſcopi tenentur, niſi ægritudine fuerint impediti, quo † caſu eis permittitur ordinandos ad alium Epiſcopum dimittere præuia approbatione, & examinatione, vt habetur in Sacro Trident. Concil. ſeſſ.23.cap.3.
2 Verùm † aduertant in huiuſmodi commiſſione proteſtari, quod non intendunt ex illa aliquod ius Epiſcopo, cui fit commiſſio, acquiri. vt poſt citatos docuit Moder.Sbrottius, in ſuo tract.de Vica-
3 rio Epiſcopi lib.2.q.12.nu.3. An autem † infecti, & ægroti poſſint ordinari dic vt per Reuerendiſs. Benz. tract.de fuga quæſt.7.in fin. car.126.vbi probat,leproſos, peſte infectos, & morbo Gallico, ſeu ſimili oppreſſos ordinari non poſſe. vi.Nauar. in Manu. cap.27.nu. 203.& cap.25. nu.108. in fin. quærit, an accipiens primam tonſuram, ordinesq; minores,debeat habere intentionem vlterius aſcendendi, & negatiuè concludit.

Summa-

Summarium.

1 *Ornatus ad occultandam morbi turpitudinem permißus.*

1 ORnatus mulierum licet ſæpe reputetur, illicitus, vt per Summiſtas in ver. Ornatus tamen vbi fit † ad occultandam turpitudinem ex morbo prouenientem, non improbatur. ex D. Tho. 2. 2. quæſt. 169. art. vlt. in fi. aliud enim eſt fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex accidenti aliquo prouenientem, vt ex morbo, hoc enim licitè fit. vt per Thabienam poſt D. Tho. citatum in ver. ornatus. col. vltima.

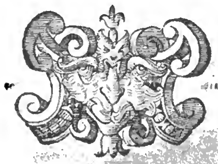

LITTERA

LITTERA P.

Summarium.

1 *Ciues non debent manere in villa, nisi ægrotent, tempore Paschæ, Natalis Domini, & Quadragesimæ.*

2 *Curiales morbi caussa, & virtutis possunt Ciuitatem deserere.*

PASCHA Domini die Dominico vno tempore per totum orbem obseruari præcipitur. in cap. nosce cũ
1 seq. de consecr. dist. 3. Neque Ciues † in tanta solemnitate, vt neq; in Natali, & tempore Quadragesimę, in villa manere debent. cap. nulli eadem dist. limita
2 cum ægrotant, vt ibi dicitur. & eadem ratione Curiales † impunè rus habitare poterunt. & ita intelligo. l. vni. C. si curi. reli. ciu. lib. 10. virtutis etiam caussa possunt Ciuitatẽ deserere Curiales ex Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 12. nu. 10.

Summarium.

1 *Patronus quando habeat ius in bonis liberti.*

2 *Actio personalis non sequitur fundi possessorem.*

1 PAtronus non dicitur habere ius in bonis liberti, nisi pro alimentis in casu necessitatis, morbi puta. vt in l. fi. ff. de lib. agno. Quæ bona si ad alium transeunt, onus non intelligitur transire. se-
2 cundum Bar. ibi. quia actio † personalis non sequitur fundi possessorem. l. 1. § si hæres. ff. ad Trebel. cum similibus. Verùm posset dici, quòd cum simus in materia fauorabili, bona trãsire cum hoc onere ad quemcunq; vadant. ex congestis per Guid. Papæ q. 576.

Summarium.

1 *Periurium excusat difficultas, & eius pœna non habet locum dolo cessante. num. 2.*

Periurium

Periurium est mendacium iuramento firmatum. Clar. in §. periurium in princ. vbi in vers. item excusatur ex communi pro-
1 bat † propter difficultatem quę ab eo excusari, & sic etiam propter
2 morbum. pœna enim adiecta periurio non habet † locum dolo cessante. Burzanus in 2. eius communi opin. nu. 2. morbus autem à dolo excusat vt sup. in verbo dolus. vide Alex. cons. 92. col. fin. lib. 1. Ias. in l. qui iurasse in princ. ff. de iureiu. Sadoletum in l. quod te num. 88. ff. si cert. pet. Arnonum in Comment. suo 63. & omnino Becium cons. 104.

Summarium.

1 Phrenetici sunt infirmi, eorumq; priuilegijs gaudent, num. 2. in quibus non procedit regula, semel furiosus semper furiosus præsumitur nu. 3. & quæ sacramenta eis ministrari possint. remissiuè nu. 4.

Phrenesis est morbus acutus in febre superueniens, cum ægrotantes desipiunt, & aliena loquuntur. secnudū Menoch. cons.
1 82. num. 198. vol. 1. eoq; † affecti sunt infirmi corpore, & animo. vt per Gabr. cons. 50. nu. 3. licet spectetur vitiū corporis, quod est potētius vt ipse subdit. vide Cæpol. in l. ob quæ vitia col. fi. ff. de ædil. edi.
2 Phrenetici † igitur consequuntur infirmorum priuilegia, & excusantur. addentes Bertaz. cons. crim. 228. vers. secundo excusarem.
3 In eis † autem non procedit regula illa, semel furiosus, semper præsumitur furiosus. de qua gloss. & Doct. in cap. cum dilectus extra de success. ab intest. quia furor istorum est momentaneus. vide Mascar.
4 de Probat. concl. 825. nu. 7. & 8. & quæ † sacramenta possint phreneticis ministrari docet Nauar. in Manu. Conf. c. 26. nu. 27. & Graff. in decis. cas. consci. par. 1. lib. 1. c. 26. nu. 29. & seq.

Summarium.

1 Morbus excusat à pœna tam legali, quam conuentionali. nu. 2.
3 Pœna l. si quis maior C. de transact. an procedat contra ægrotos.
4 Infirmitas excusat à pœna banni. & à pœna caducitatis nu. 5.
6 Impedimentum iustum an excuset à pœna excusationis.

POena quamuis stricto iure contra ægrotos committatur.l.si cũ
1 dies.§.si quis.ff.de recept.arbit. iuncta gloss. Tamen ab ea † illi excusantur.l.fi.§.penult.ff.ad l.Rhod.Alex. in l.quæsitũ.ff.de re iud.
2 Amplia † siue pœna sit legalis, seu conuentionalis. ex sententia Bec. cons.104.nu.16. & quatenus in conuentionali esset aliqua dubitatio per tradita à Bal.in l.eos,in fin.C.si aduer.vendit.posset peti restitutio in integrum ex clausula generali, vt per Ioan. Sadoletum in l.
3 quod nu.96.& 98.ff.si cert.pet.Rectè itaq; concludit † Thobias cõs. 70.in fin.propter morbum quem excusari à pœna l.si quis maior.C. de transact. extenditq; non solum ad infirmitatem propriam, sed etiam suorum. per gloss.in cap.communis 23.dist.& Bertaz.post ci-
4 tatos cons.crim.340.in fin.vol.2. comprobauit ignorantiam † caussatam ab infirmitate à pœna banni excusare, & hoc casu ignorantiam iuramento probari.ex Osasco decis.71.num.23. & infirmum
5 excusari à caducitatis pœna post multos citatos probat Caroc. de Locato edit.3.q.5.nu.56.& 60.pag.61.dixi sup.in ver.Emphyteota.
6 Sed † an iustum impedimentum excuset à pœna excommunicationis.vi.gloss.in ver.occurrere cap. quisquis 4.quæst.5.quam singularem vocat Francus in cap. præterea el 3.col.fi.extra de appellat.vers. octauo quæritur.

Summarium.

1 *Pœnitentia olim quanta esset, & quanta hodie.*
2 *Infirmis quæ pœnitentia sit imponenda, & nu.4.*
3 *Infirmitas est iusta caussa minuendi pœnitentiam.*
5 *Pœnitentia potest imponi alicui, vt ægrotis ministret.*

POenitentia est mala præterita plangere, & plangendo iterum non committere.vt probat Rosella in ver.Pœnitentia in prin.
1 & cœteri Summistæ passim:& olim † pro quolibet mortali peccato pœnitentia septennis iniungebatur vt not. in cap.hoc ipsum 33.q. 2. hodie verò ab arbitrio discreti Confessoris Pęnitentia pendet cap. tempora 26.q.7.Rosella vbi sup.num.12.Nauar. in Manu.Confess.
2 cap.26.nu.33. Is igitur † grauem pœnitentiam infirmis non imponet per tex.in c.1.26.q.7.& in cap. si quis de corpore 36.quæst.6.
3 Morbus † enim connumeratur inter iustas caussas minuendi pęnitentiam.

tentiam. Nauar. vbi sup. cap. 26. nu. 21. Sebast. Medi. de fortu. cas. par. 2. quæst. 6. nu. 22. vi. Plouium de Sacramentis cap. 13. in 4. par. & ipsum Nauar. in cap. si quis autem num. 30. & seq. de pœnit. dist. 7. vbi
4 ait, d. cap. 1. 26. quæst. 7. debere † intelligi de impositione pœnitentiæ mox ab ægroto implendæ, non quod ægroto nō possit iniungi.
5 Scias etiam posse alicui pęnitentiam imponi, vt ægrotis † ministret. vt post D. Tho. probat Reuerendiss. Episcop. Benz. in tract. de fuga lib. 1. q. 3. pag. 95. Item scias vnū pro alio infirmo posse satisfacere pro iniuncta pęnitentia. ad dicta per Corra. in resp. cas. consci. quæst. 9. vi. Syluest. ver. satisfactio.

Summarium.

1 Potestas si propter morbum non venit die statuto ad officium an excusetur, & quibus comparetur nu. 2. remissiuè.

1 POtestas † si statuto die morbo impeditus ad officium nō venit an excusetur, ita vt possit officiū prosequi, & salarium petere.
2 dixi supra, in ver. Iudicare. Quibus † autem nostri temporis Potestates comparentur, docet Io. Bapt. Seuer. in l. diem functo. ff. de off. assesso. vbi, & alij Doct.

Summarium.

1 Procurator debet mitti ab infirmis ad interrumpendam præscriptionem.
2 Restitutio in integrum competit ægris contra præscriptionem, tempusq; petendi eam currit post impedimentum nu. 3.

PRæscriptio, quamuis currere videatur, contra ægrotos ex doctr.
1 Bar. in l. Senatus Consulto nu. 3. & 3. ff. de off. cons. ideo † ad illam interrumpendam debere mitti procuratorē ab eis scribit Rim.
2 iun. cons. 801. nu. 67. lib. 7. tamen competit † Restitutio in integrū. Bar. ibidem. vi. Balbū. de pręscri. par. 6. in prin. & in specie Io. Maurit. de Restitut. in integ. cap. 339. Bertaz. cons. crim. 340. num. 12. lib. 2.
3 Tempus † autem eam petendi currit, postquam cessauit impedimē-tum. ex Balbo vbi sup. nu. 27.

Summarium.

1 *Principi non obediens, quia Infirmus, aliauè iusta de caussa impeditus, non punitur.*

PRincipum mandatis parendum esse leges, & iura mandant, variasq; pœnas imponunt non parentibus, vt per Menoch.de
1 arbi.iud.quæst. lib. 2. cent.4. casu 361. per tot. Eas † autem infirmi non incurrunt, alijq;, qui iusto impedimento detenti parere non possunt, cap.quod super his, cum not.ibi per Abb. extra de voto.vi. Dec.resp.14.nu.29.& 30.lib.3.extendentem hoc ad reconualescentem, qui propter reliquias morbi præcedentis impeditur.

Summarium.

1 *Priores conuentuales residere tenentur, nisi rationabili caussa excusentur.*
2 *Caussæ rationabiles non residendi quæ.*

1 PRiores conuentuales residere tenentur, quacunq; conuentione non obstante, nisi studiorum, vel alia rationabili caussa excusentur, vt dicitur in Clem.1. circa finem de Stat.Monach. vbi glossa
2 in verbo rationabili, inter † caussas rationabiles numerat infirmitatem, aëris intemperiem, capitales inimicitias, & similia.

Summarium.

1 *Infirmus potitur priuilegijs gesti magistratus, licet non perfecerit.*
2 *Primogenituræ priuilegium propter morbum non ammittitur.*
3 *Priuilegiatus, non debet parere superiori contra tenorem suorum priuilegioru.*
4 *Priuilegia infringentes priuantur suis, eaq; intentans, possessorium intentat num. 7.*
5 *Infirmi sæpe præferuntur alijs priuilegiatis, sed priuilegijs non vtuntur contra alios infirmos nu. 6.*

Priuile-

1 PRiuilegium administrati magistratus consequitur æger, qui propter morbum perficere non potuit. vt docet Romanus in repet.l.si verò.§.de viro nu.76.vers. tertio probatur.ff.solu. matri. vi. supra in ver.officialis.& Io.Lecirier de Primog.lib.3.q.4.nu.5.osten-
2 dit, Primogenituræ † priuilegium propter morbum non ammitti.
3 Ideo curent ægroti priuilegia sua tueri, & contra † tenorem ipsorũ superiori non est parendũ. Abb.& add.in c.5.extra de excess.prælat.
4 Infrigentesq; priuilegia † priuantur suis. cap.4. extra de priuil. vnde ægri sunt manutenendi in eis.& si concurrunt cum alijs priuilegia-
5 tis † sæpe præferendi, quia maiori fauore digni, ad notoria per Affli.
6 & Vrsil.decis.56.Pereg.de iure fisci lib.6.tit.6.nu.39.non † vtuntur autem infirmi illis contra alios ægros. Fabius Monteleonius de pri-
7 uil.senec. cap.7. nu.47. Sciasq; † innitentem priuilegijs intentare possessorium, non petitorium. Rol. cons.6.in fin.lib.3.Contar.in l. vni.C.si de moment.poss.q.13.nu.76.

Summarium.

1 *Probatio semiplena sufficit super morbo testium, vt eos iudex recipere possit ad futuram rei memoriam.*

PRobatio semiplena qualiter fiat, & sufficiat docent scribentes
1 in l.admonendi.ff. de iureiur. Cum † agitur de testibus infirmis ad perpetuam rei memoriam examinandis satis est,quod Iudex per semiplenas probationes cognoscat, vtrum morbus sit talis, ex quo mors sequi possit. vt post adductos dicit Asin. in praxi sua ciuili.§.3. cap.31. num.28. & circa morbi probationem plene scripsi in 1.par.cap.37.

Summarium.

1 *Procurator quando possit reuocari. & factus dominus litis ipse citatur, nisi ægrotet.nu.2.& si abest,vel sit æger dominus caussæ potest assistere, nec inducitur reuocatio.nu.3.& datis duobus procuratoribus,an vnus possit sine alio exequi.nu.4.& in criminalibus procurator nõ admittitur. nu.5. nisi pro infirmis.nu.6. & vt intentet interdictum de liberis exhibẽdis, debet*

debet habere mandatum speciale.nu.7. & eo in expensis damnato an dominus ad illas conueniatur.nu.8. vtrumque recuperet ipse expensas infirmitatis.nu.9.

10 Instantia si perit ob morbum procuratoris, an noceàt domino.

1 PRocurator ad litem ante eam contestatam liberè reuocari potest, sed nō post, nisi caussa infirmitatis.l.ante litem cum seqq.
2 vbi Castr.ff.de procu. Et post † litem contestatam ille, nō dominus citandus est, nisi ægrotet. Mising. obseruat.39.cent.4.citat Alex. &
3 alios in l.procuratoribus. C.eod. & † cum abest procurator, licet sit dominus litis factus, potest Dominus caussæ assistere, neque ex hoc inducitur reuocatio. Bero.cons.24.vol.3. idem si ægrotat. c.si quem
4 de procur.lib.6. Sique † duo procuratores simul, non adiecto in solidum, deputentur, vnus sine altero non admittitur, quod si insolidum, melior est conditio occupantis, qui si infirmetur, alter admitti-
5 tur.c.si duo de procu.lib.6. Et † licet in criminalibus caussis procurator non admittatur.l.penul.§.ad crimen, vbi omnes.ff.de pub.iud.
6 cum vulg. Infirmis † tamen conceditur per procuratorem cōparere. vt ꝓbat And.Gail.de pace publica cap.10.nu.10. citat Fely. & alios in c.meminimus extra de procu. & communem esse dicit Soarez in
* suo Thesauro in verbo Ægrotus num.115. Vtrum autem ægri teneantur procuratorem mittere.vi. plene scripta in pri.part. cap.31.
7 Sciasque † procuratorem debere habere speciale mandatum, vt pro patre possit intentare interdictum de liberis exhibēdis, nisi pater sit
8 æger.l.Pomponius in princ. ff. de procur. An † autem si procurator propter morbum non comparuit, & fuit in expensis condemnatus, dominus ad has expensas conueniri possit. Rip.in 4.nu.15. ff. de re
9 iud. negatiuè concludit. vide Oldr. cons.207. & nota † Procuratorē à domino recuperare non posse expensas factas in infirmitate, dum pro facto Domini iter faceret. Abb.in c. cum pro caussa num.4. de
10 procu.citat.l.inter caussas.§.non omnia.ff.mand. Quid † si propter infirmitatem Procuratoris instantia perijt, an præiudicium fiat domino. vide Paris.cons.67. Si teneamus.nu.7.vol.1.vbi tenet, cū præiudicari, quin saltem ei succurratur per restitutionem in integrum. ad scripta per Marianum in tract. de instantia art.22. princ. & seqq.
11 Sciasque † citatum ad comparendum personaliter debere mittere procuratorem cum mandato ad caussam, neque excusari in Rota si

mittit

mittit ad allegandum caussas impedimenti. Rot.decis. 10. de dolo, & contu. in anti.

Summarium.

1 *Prorogatio iudicij non fit propter morbum ipso iure.*

1 PRorogatio iudicij ipso iure non inducitur propter infirmitatē, vel aliud impedimentum contingens in persona Iudicis, vel alterius partis, sed opus est, quod Iudex ipse proroget, vt dicit Ias. per illum tex. in l. 2. §. si quis in iudicio. nu. 4. ff. si quis cautio. vide supra in verbo Iudicium.

Summarium.

1 *Infirmi non tenentur protestari, vt alij impediti.*
2 *Maritus quando videatur remittere alimenta vxori præstita.*

PRotestari impediti, si excusationem consequi volunt, tenentur regulariter, vt notatur in c. fin. extra de appella. l. fi. ff. de his, qui
1 per metum Iud. non appell. Infirmi † autem nequaquam. Rip. de priuil. iudi. caussa pestis nu. 25. ex magis communi Oddus de restit.
2 in integ. q. 28. art. 2. dixi in prima part. cap. 32. Scias † etiam quod maritus alimenta præstans vxori, & nō protestans, videtur affectione coniugali remittere, cum illa ægrotat, alias non. Imo. in l. in Insulam 43. §. vsuras. ff. solu. matri. Grat. cons. 57. nu. 6. lib. 1.

Summarium.

1 *Infirmi poterant pugnare per campionem, sed non cogebantur.*

1 PVgnare per campionē, idest per alium loco sui, infirmis, iustoq; impedimento detentis permittebatur, vt post Ferrett. cōs. 10. nu. 4. dicit Seb. Med. de fort. casib. part. 2. q. 6. nu. 23. non tamen cogebātur, vt sensit Darius Attendulus de singulari certamine lib. 2. cap. 5. & faciunt scripta in prima par. cap. 34.

LITTERA

LITTERA Q.

Summarium.

1 Quadragesima ex necessitate ieiunanda, sed non Aduentus Domini.
2 Dispensatus à ieiunio quo pacto censeatur dispensatus.
3 Carnis esus ægris passim conceditur. & Episcopi licentia est necessaria. nu. 4. eoq; absente concedit Parochus. nu. 5.

1 QVADRAGESIMA tota, exceptis diebus Dominicis, ex præcepto est ieiunanda. c. placuit de consecr. dist. 3. Aduentus autem Domini non. teste Panor. in c. consilium extra de obser. ieiu. Verum ægri excusantur, vide supra in verbo Ieiunium. Scias autem,
2 quòd † dispensatus, vt pluries comedat, non videtur dispensatus, vt carnes edat, nec necessitas, quæ excusat ab integro ieiunio, videtur excusare ab omni eius parte: ieiunare enim prout potest, tenetur. vi.
3 Nauar. in Manu. conf. c. 21. nu. 22. Infirmis † autem veris, & non simulatis passim esus carnis conceditur. cap. consilium in fin. extra de obser. ieiu. vbi Papa rescribens Archiepiscopo in fi. d. c. ait, supporta-
4 re potes, & debes. vnde colligo † licentiam esse à Prælato petendam, eumq; iusta de caussa petitam non posse illam denegare. vide supra in verbo Carnes. & Graf. in decis. cas. cōsci. lib. 2. par. 2. cap. 16. nu. 20.
5 necnon Iacobum Zochium in tract. de ieiu. in fin. Absente † autē Episcopo Parochus concedet licentiam, & Prælatus suis religiosis. ex Nauar. in d. c. 21. nu. 21.

Summarium.

1 Quarta Parochialis debetur cum æger ad religionem transit. & si facit se de vna Parochia in aliam transferri, primæ debetur. nu. 2.

1 QVarta parochialis, quæ tertia vocatur in cap. 1. extra de sepult. vbi glo. reddit rationem, quia variatur secundum loca. debetur, cum quis in ęgritudine, ex qua decessit, ad religionē transiuit,

2 transiuit, secus si sanus. C. de his extra de sepul. Cumque † infirmus facit se de vna in aliam parochiam transferri, non ideo prima parochia priuatur canonica portione. vt dicit Summa Armilla in verbo Canonica portio nu. 26.

Summarium.

1 *Quotidianæ distributiones seruientibus debentur, & ægris. etiam si eorum culpa in morbum inciderunt. nu. 2. Amplia dato quod possent ad Ecclesiam ire, si non possent deseruire. nu. 3.*

QVotidianæ distributiones solùm præsentibus debentur, qui Diuinis intersunt, alij recipientes non faciunt suas. c. 1. vbi
1 plenè Gemi. de cler. non resi. in 6. Fallit † in ægrotis. vt in d. cap. 1. dicitur, & docet Duenas, reg. 206. limit. vlt. Declara, vt per Corset. in sing. suo incip. Infirmus, & Didacum variarum resol. lib. 3. c. 13. nu. 8. & dixi in fine c. vlt. primæ par. & in tantum debentur ægris,
2 vt † non possint eis denegari, licet propria culpa in morbum inciderint. Didac. vbi sup. Natta cons. 41. nu. 9. lib. 1. Oddus de restit. in integr. quæst. 7. art. 11. in fin. vnde fallitur Fuscus, qui contrarium
3 scripsit de visit. lib. 1. c. 20. Item † non denegantur, dato quòd possent ad Ecclesiam ire, quia sufficit, si absque vitæ periculo, seruire nõ possent. Imola in c. 1. nu. 2. in fi. extra de cler. ægrot.

LITTERA R.

Summarium.

1 Receptatores hæreticorum quando sint excommunicati.

1 RECEPTANTES hæreticos, eisq; fauentes excõmunicantur, si id agunt, quia hæretici sunt: secundum Toletum de instruct. Sacerd. lib. 4. cap. 4. in fin. post Caiet. citatum. & subdit Tolet. quod si quis reciperet, & domi retineret, quia infirmi erant, non excommunicatur in Cœna Domini, nisi alia feratur ab Inquisitoribus excommunicatio generalior.

Summarium.

1 Receptio testium quo pacto sit facienda.

2 Iuramentum potest deferri testibus parte per contumaciam absente, secus si propter morbum. nu 3.

4 Citatio partis in receptione testium ad perpetuam rei memoriam non est necessaria. fallit in criminalibus. nu. 6.

5 Instrumenti exemplatio quando probet, si fit absque partis citatione.

1 RECEPTIO † testium vtraque parte pręsente fieri debet. l. Iudices. C. de fi. instrumen. non vt audiat, cum testes deponunt, quia testes in secreto recipiendi sunt. c. venerabili extra de test. l. nullum. C. eod. tit. sed vt videant eos iurare, secutaq; publicatione legant eo-
2 rum dicta glos. in c. 2. in ver. audire. extra de testi. Quod si † pars interuenire neglexerit, testimonia ita valent, ac si parte præsente facta
3 fuissent, dummodo † morbi, alioue iusto, & rationabili impedimento venire impedita nõ fuerit, quia tunc nulla est receptio, illa absen-
4 te facta. ex glo. & Panor. in citato c. 2. de testi. Item † recipiuntur ad perpetuam rei memoriam infirmi etiam parte non citata, si de eorũ morte timetur, vt dicam inferius, in ver. testes. nu. 9. & ob idem pe-
5 riculum † exemplatio instrumenti sine partis citatione facta tenet.

vt per

6 vt per Maſcar.de probat.concl.927.nu.20.par.2. In † criminalibus tamen abſente parte non poſſunt huiuſmodi teſtes recipi ad perpetuam rei memoriam. vti ex communi probat Clarus in pract. crim. §.vlt.quæſt.44.circa princ.

Summarium.

1 *Reconualeſcentia quid ſit, & an conſequatur priuilegia infirmitatis. nu.2.*
3 *Ariſtotelis ſententia damnatur à Medicis, quod non detur medium inter ſanitatem, & infirmitatem.*
4 *Medicis ſtandum in pertinentibus ad medicinam.*

1 REconualeſcentia † medium quoddam inter infirmitatem, & ſanitatem eſſe videtur, & ſecundum Berchorium in Repert. ſuo morali ver.Languor, dicitur Languor, vbi plene de languore,
2 Tamen conſequitur † infirmitatis priuilegia.vt dixi in pri.par.c.50.
3 nu.5.& ſeq. Et quamuis † Ariſtoteles allegatus à Mãdoſ. ad reg.19. Cancel.q.5.nu.10.negauerit dari medium inter ſanitatem, & infirmitatem,nihilominus Medicorum ſchola aliter ſtatuit,eodem Mãdoſ. teſte, quorum † ſententiã in eorum arte Ariſtoteli præferri cer-
4 tum eſt. ad congeſta per eundem Mandoſ. eo loci q.2. nu.4. & notatur in l.ſeptimo menſe.ff.de ſtatu.homi.cum vulg.

Summarium.

1 *Rectores, quæ teneantur exhibere officialibus ſuis infirmis.*
2 *Succeſſores in beneficio tenentur ſoluere æs alienum contractum à Præceſſore infirmo.*
3 *Vicarius alitur de reditibus, etiamſi non ſufficiant pro Rectore infirmo.*

1 REctores tenentur officialibus ſuis ægrotis exhibere pullos, ſimileſq; cibos neceſſarios,& congruentes infirmis, non autẽ medicinas magni ſumptus.vt per Bart.in l.legatis. ff.de alimen.leg.
2 Rectoreſque † Eccleſiæ, qui in infirmitate æs alienum contrahunt, obligant ſucceſſores ad eius ſolutionem teſte Abbate per illum tex.
3 in c.1. extra de ſolut. & † ſi non poſſunt vacare curæ, & deputetur

Vicarius, is ali debet de reditibus etiam si non sufficiant pro Rectoribus ægris. Surd. de alim. tit. 7. q. 32. nu. 4.

Summarium.

1 *Religionis ingressus non requirit multam deliberationẽ nisi in ægro, quem retrahere à proposito ingrediendi non videtur peccatum. nu. 2.*

Religionis ingressus absque multa deliberatione fieri debet, exemplo Sanctorum Petri, & Andreæ, qui continuò relictis retibus Christum secuti sunt. Matth. 4. & est doctrina D. Tho. 2. 2.
1 q. 189. art. vlt. vbi subdit, tunc requiri † deliberationem, cum adest aliquod impedimentũ, morbi putà. sequitur Nauar. in Manu. conf.
2 cap. 12. nu. 49. talemque † male affectum retrahere à proposito ingrediendi non puto peccatum. ad scripta per eundem Nauar. in d. cap. 12. nu. 45. & si vellet ingredi religionem, in qua regula perperã obseruatur, nedum non peccaret, quis, sed mereretur retrahendo, & ecõtra suadẽdo ingressum, peccato esset obnoxius. Naua. ibi. nu. 46.

Summarium.

1 *Religiosi infirmi non obstante regula equo iter facere possunt.*
2 *Religiosi non dicuntur, qui vltimo vitæ spiritu habitum assumunt.*
3 *Vita durior religiosis post professionem an indici possit, & præsertim infirmis. nu. 4.*

Religiosi multi ex regula iter equo facere non possunt, vt Fra-
1 tres Capucini hodie, si † tamen ægrotant, secus dicendum
2 ex Baldo in rub. extra de maio. & obedi. nu. 9. & religiosos † nõ dici, qui vltimo vitę spiritu habitum assumunt probat Ceph. conf. 276.
3 nu. 31. An autem † religiosis durior, & seuerior vita post professionem indici possit à Summo Pontifice, & posse, præsertim cum aliàs fuit in regula, tenet Abb. & alij communiter in c. ad nostram extra
* de appel. vbi Dec. de communi. limita † cum propter corporis debilitatem, & infirmitatem reformationem tolerare non possent. vt idẽ Dec. docet ibid. nu. 20.

Summa-

Summarium.

1 *Rei infirmi non poßunt cogi à Iudice ad reſpondendum.*

REi cum à Iudice interrogantur tenentur reſpondere, & quidē præcisè, aliàs torquentur, vt ample per Farinac. quæſt. cri. 37. nu. 176. & ſeq. vbi multipliciter declarat, & nu. 188. inter alia dicit,
1 quod † cum Rei febre vexantur poſſunt negare reſponſionem, & dicere ſe non eſſe mentis compotes, vt etiam teſtes, dicam infra in verbo teſtes.

Summarium.

1 *Remißoria non conceditur in criminalibus pro teſtibus examinandis, niſi ſint infirmi.*

REmiſſoria pro teſtibus in criminalibus examinandis non cō-
1 ceditur. Gabr. Rom. de malef. concl. 25. Sed pro † examinandis infirmis ſic, vt probat poſt citatos Bertaz. conſ. crim. 136. nu. 3. vide Clar. in pract. §. fi. q. 26. Foller. in ſua in verbo, & demum repetantur nu. 3. Farinac. q. cri. 77. nu. 101.

Summarium.

1 *Caſus Papæ, & Epiſcopis reſeruati, qui ſint. remiſſiuè.*
2 *Reſeruatio nulla eſt in articulo mortis. an autem tūc à Sacerdote abſolutus, ſi conualeſcit, ſit iterum abſoluendus à Superiore. nu. 3. & 4.*
3 *Infirmi, pauperes, & ſenes pro abſolutione non ſunt ad Papam mittendi.*

REſeruare ſuo peculiari iudicio abſolutionem multorum criminum Summi Pōtifices, & Epiſcopi in ſua diœceſi ſoliti ſunt.
1 vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. & † caſus Papæ, Epiſcopisq; reſeruatos colligit Plouius in tract. de Sacramentis cap. 5. & 6. par. 4.
2 Nauar. in Manu. confeſ. cap. 27. nu. 256. nulla † tamen eſt reſeruatio in articulo mortis, ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuſuis

quibusuis peccatis, & censuris absoluere possunt. vt dicitur in loco citato Concilij.vi.Nauar.in c.1.nu.73.de pœnit.dist.6. Graff.in decis.cas.consci.par.1.lib.1.cap.26.nu.38.&Thomam Zerolam in sua
3 praxi Sacramenti pœnit.cap.25.q.7. Præterea valetudinarij, † pauperes,& senes non sunt pro absolutione ad Papam mittendi, vt dicit Apostilla ad Hosti. in summa tit.de sententia excommu. nu.11. vers. in prędictis.vbi subdit,arbitrio Iudicis relinqui pro quanta in-
4 firmitate, paupertate, vel senectute id concedatur. An † autem absolutus per Sacerdotem in articulo mortis, si conualescit, iterum sit absoluendus à Papa, seu Episcopo.vide Plouium vbi supra cap.17.
5 nu.3.par.4.& Nauar.in d.Manu.cap.26.nu.27. probat, hunc † non teneri se præsentare superiori pro peccato reseruato nō habente annexam excōmunicationem, pro habente sic. ita vt si sublato morbo,quam citò commodè potest, nō se præsentet,recidet in eandem excommunicationem.c.eos de sent.excom.Card.Tolet.in instruct. Sacerdotum lib.1. cap.15. vbi ample docet quis dicatur in articulo mortis constitutus in hoc proposito.

Summarium.

1 Caussæ,quæ à residentia excusant,inter quas est morbus.nu.2.
3 Infirmus non residens fructus percipit.Declara vt nu.seq.& ampl. vt nu.9.
5 Licentia non residendi peti debet. quod declaratur ibi, & nu.seq.& si negatur,datur appell.nu.7.
9 Episcopi in quocunque loco suæ diœcesis maneant,residere dicuntur.
10 Ecclesia neq; propter morbum,vel aliā caußam suo obsequio fraudari debet.

* Residere habentes beneficiū, etiam tenue, tenentur,vt dicunt omnes in cap.conquerente de Cleri.non resi.& de communi
1 testatur Nauar.in Manu. Conf.cap.25.nu.121.à residentia † autem multæ caussæ excusant relatæ ibi à Nauar. inter quas certum est
2 † morbum reponi.cap.2.& ibi gloss. de Cleri. non resid.lib.6. vnde
3 infirmus † non residens percipit fructus. cap.1.& cap. ex parte extra de Cleri.ægro.cap.ad audientiam de Cleri.non resi.vbi glo.& Doct.
4 dicunt, quod morbus fingit eum residentem,cum † fuit caussa proxima non residendi,alias non. vi.Syl. in verbo Residentia in fin. &

dicta

5 dicta in 1.par.cap.fin.circa finem. Nec dubito † quin licentia non residendi peti debeat, quæ in scriptis, gratisq; est concedenda, vt dicit Nauar. in loco citato in fin. numeri, videlicet, cũ quis vult abesse vltra tempus bimestre, nam intra hoc tempus Parochus abesse poterit absq; licentia cum caussa, quæ videatur ei iusta. vt bonis funda-
6 mentis ipse Nauar. ibi deducit. & † pro licentia non cogitur mittere extra Prouinciam, vt bene probat Natta cons.41.nu.3. & cum iuste
7 petitur, & denegatur, sitq; † præceptum de residendo, ab eo datur
8 appellatio. Fran. in cap. peruenit el 2. de appel. Sciasq; † quod cum Episcopi residere dicantur in quocunq; loco suę diœcesis maneant, vt probat Triuisanus decis.18.nu.9.in ciuilibus, si infirmantur, non debent exire diœcesim, si est ampla, & habet loca commoda curationi morbi. vide Benzon. in tract. de fuga, quæst.1.car.4.lit.A.& D.
9 Sed an † quis propter morbum habeatur pro residente in duabus Ecclesijs. docet Natt. in citato cons.41.nu.9. & affirmatiue cõcludit,
10 quod ego intelligo, dummodo † illæ debito non fraudentur obsequio, & subditi benè gubernẽtur. idq; præsupponit Nauar. vbi sup. in omni casu permisso non residendi. & in specie de ægroto id vult Gras. in decis. lib.2.par.1.c.97.nu.61.& quod ob morbum Episcopi non debeat sequi spirituale detrimentum gregis, tenet Card. Tolet. de Instr. Sacerd. lib.5.cap.4.

Summarium.

1 *Resignatio beneficij quæ requirat, vt valeat. anq; regula Cancel. de infir. resig. habeat locum, cum sit procurator ad resignandum num.2.*

1 Resignatio beneficij facta ab infirmo, vt valeat, effectumq; sortiatur, quæ requirat plenè ostendunt Gomes. & Mandos. ad regulam Cancel. de infirmis resig. mihiq; superfluũ videtur referre.
2 anq; † dicta regula Cancellariæ procedat in constituente procuratorem ad resignandum. docet Put. decis.360.nu.8.& 9.lib.2.

Summa-

Summarium.

1 *Restitutio in integrum datur ægrotis, etiam quod in caussa esset procurator. Ampl. vt nu. 2. & 3. & quando ipso iure eis succurratur. nu. 4. & 5.*

RESTITUTIO in integrum sæpè ægrotis conceditur vt per Oddum
1 de Resti. in integrum. quæst. 11. art. 6. ita † vt nulla sit habenda ratio, quod in caussa esset procurator. ex decis. 26. num. 7. Benin.
2 Et tunc † multo magis cum absentia cum infirmitate concurrit. ex
3 eodem Oddo vbi supra quæst. 7. arti. 11. & 12. Item † morbus Aduocati, Procuratoris, siue alterius ad caussam necessarij iustam restitutionis caussam præstat. idem Oddus quæst. 12. art. 8. num. 32.
4 Ipso autẽ † iure ęgris succurritur, cum Iudex morbi notitiam habuit
5 * ex communi Vant. de Null. defectu iurisd. nu. 161. Nec † non aduersus lapsum temporis à testatore, seu pacto assignati ad opus perficiendum. Odd. q. 89. arti. 10. nu. 97. quem vide & Bal. in l. 1. in fin. C. de requi. reis, omninoq; Rim. iun. cons. 801. nu. 42. lib. 7.

Summarium.

1 *Retentio vnius rei pro alia quando detur, & competit pro expensis factis pro curando ægro. nu. 2.*

3 *Mariscalcus potest pro expensis, & mercede retinere equum curatum.*

1 RETENTIO vnius rei pro alia quando detur bene docet Bald. in l. fin. C. de commodato, & materiam retentionis fusè tractat
2 Neguſ. in tract. Pignorum in 4. memb. par. 5. dari autẽ pro † expensis factis pro curatione infirmi certum est ex Bald. in l. in restituẽda. C. de peti. hæred. quẽ secutus est eius frater Petrus de duobus fratrib.
3 par. 11. nu. 121. & † mariscalcum, qui curauit equum meum posse eum retinere pro expensis, & mercede laboris idem Bal. firmauit in d. l. fin. in tertia illatione.

Summarium.

1 *Iter qua ratione faciendum ab infirmis, alijsque.*

Reuerti

1 REuerti ad locum cum quis tenetur, non debet intermittere iter, nisi sit infirmus, aut aliter impeditus. Fely. in cap. olim num.7. in fin. extra de except. facit l.continuus §. cum ita.ff.de verborum oblig.vbi dicitur, haberi in itinere faciendo rationem valetudinis, ita vt, ni fallor,recedendum sit à taxa ordinaria,quæ dat pro singulis viginti milliaribus vnam diem, & vnam in hebdomada pro requie, nempe dominicā.Fely. vbi sup. Menoch. de arbi.casu 2. Mascar.de probat.concl.1056.incip. Milliare.

Summarium.

1 *Rustici vilibus cibis vti debent,nisi sint infirmi. eisq; iura subueniunt,cum peritiores consulere non potuerunt.num.2. & non potuisse dicuntur propter morbum num.3.*

RVstici delicatis cibarijs minimè alendi sunt, sed cępis,ac fabis, vt post citatos dixi in tract. meo de Ludo Scacch. quæst.11.
1 princ.nu.11. quod ego † intelligerem,nisi essent infirmi ex doctrina Bart. in l. legatis.ff.de alim. leg. tunc enim eis nullo pacto puto concedendas esse cępas,& similia,licet non credam expedire eis nutrimenta ita delicata,vt nobilibus ægris dari solent, quæ fortè morbum augerent propter mutationem consuetudinis per text. in cap. non cogantur.41.dist.hæc tamen Medicis relinquo. Et cum rusti-
2 cis † iura subueniant,cum peritiores consulere non potuerunt. Od-
3 dus de restit. in integ. par.1.quæst.10. art.8. Scias † tunc peritiores consulere non potuisse,cum ægri fuerunt.Idem Oddus dicta quęst. 10.art.9. in fin.

LITTERA S.

Summarium.

1 *Sacerdos cur Ciuitatem exire non debeat infirmis non visitatis. & tenetur retinere Eucharistiam paratam propter ægros, & quo pacto se habere debeat erga illos. nu. 2. & quo ordine eos communicare. nu. 3.*

4 *Debiles non recipiuntur ad Sacerdotium, sed recepti illud non ammittunt.*

5 *Sacerdos infirmus ab alio sumens Eucharistiam stolam retinet.*

SACERDOS Parochialis non debet exire Ciuita-
1 tem non visitatis prius omnibus infirmis, ne † quis sine confessione, & Eucharistia decedat, vt dixit Panor. per illum text. in cap. 1. in 4. not. extra de offic. Archi. concordat c. Presbyter de consec. dist. 2. Concilium Trid. sess. 13. cap. 6. necnon c. 3. extra de offic. Archipresb. vbi dicitur, custodem Ecclesiæ debere curare, vt in Sacrario Eucharistia propter infirmos non desit, ne fortè sine ea, & confessione morian-
2 tur. & quo † pacto Sacerdos se debeat gerere erga infirmos plenè docet Graff. in decis. cas. consci. par. 1. lib. 1. c. 26. per totum, ad quem
3 me refero. Quid verò agere debeat, & quo † ordine infirmum communicare, Oleoq; sancto inungere optime ostendit liber, ordo baptizandi inscriptus, in cuius fin. habentur plures salubres orationes per Sacerdotem dicendæ in visitatione infirmorum, vide ibi, & no-
4 ta, † quod sicut canones non patiuntur venire ad Sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus, & debilis fiat, & infirmus, ammittere non potest, quod tempore suæ sinceritatis acce-
5 pit, vt dicitur in c. præcepta dist. 55. Non est † etiam ommittendũ, quod vbi Sacerdos esset infirmus, & ab alio sumeret Eucharistiam, deberet habere stolam. glos. in c. Ecclesiastica constitutione 23. dist. vbi Turrecrem. non putat necessarium.

Summarium.

1 *Laicis necessitatis tempore, quæ permittantur de spectantibus ad Clericos.*

2 *Confirmationis Sacramẽtum à solo Episcopo confertur, & ieiuno, sed ieiunij propter morbum nulla habetur ratio. nu. 3. & 4.*

Sacra-

SAcramenta fauore infirmorum sæpe à Laicis recipi possunt vide supra in verbo Baptismus. & circa hoc Innoc.& Panor. in cap.
1 quanto,circa fi.extra de consuet.hanc regulam firmarunt,quod † de spectantibus ad Clericos illud solùm necessitatis tẽpore Laicis permittitur,quod expresse eis apparet cõcessum.vide Card. à Turre cre. in c.bene dist.96.& Nauar.cap.7.in princ.de pœnit.dist.6.num.88. exemplaque concessorum peti à Graf.in decis.cas.consci.par.2.lib.1.
2 cap.1.nu.16.qui inter alia dicit,quòd † confirmationis Sacramentũ non nisi ab Episcopo,etiam necessitatis tempore confertur. qui ie-
3 iunus † confert, vt alia etiam Sacramenta ieiunium requirunt.cap.
2 honestum.22.q.2.c.liquido de consecr. dist.2. Licet † morbus præstet,vt nulla de ieiunio habita ratione manus imponi possit. Lãcel. inst.Cano.de sacra.Chris.§.accedent.

Summarium.

1 Salarium Medicis debetur, etiam pro tempore infirmitatis. num.2. Intell. vt nu.4. quid de salario anni cœpti.nu.3. an possit in alios vsus cõuerti.nu.6. sitq; communicandum cum fratribus nu.7. debeaturq; pro morbo incurabili.nu.8.

5 Licentia reuocandi domum Medico infirmo est concedenda.

9 Professores artium liberalium pro tempore morbi salarium consequi debent. Amplia, & declara, vt nu.11.

10 Auctor pro tempore infirmitatis, & absentiæ ab Illust. Ciuitate Maceratæ salarium consecutus est.

1 SAlarium Medicis deberi ab infirmis certum est,etiam non conuentum.Soc.sen.cons.196.per tot.lib.2. etiamq; si inuisi curati fuerint,Vrsil.ad Afflict.decis.123.vi. Caroc. de locato in tertia edit. par.2.q.2.& q.5.docet quo tempore sit soluendum.& quæst.seq.plures alias quæst.de salario Medicorum ponit,quæ non refero, præsertim,quia in pri. par. plenè de Medicis, & eorum salario scripsi c.49,
2 nonnulla tamẽ placet addere,& primo. Medicos † pro tempore infirmitatis posse salaria cõsequi.vt per Recentiores in l.diem functo. ff.de assess. & Panor.c.1.in fin.extra de Cler.ægro.vide Sum.Angel.
3 ver. Familia nu.2. Anque † salarium anni cœpti eorum hæredibus

debeatur plenè docet Ceph.conſ.70. & ſeq.vol.1. & Syluan.cōſ.28.
4 Caute † autem agunt Medici, dum ægrotant, ſi ſalarium conſequi volunt,ſi permanent in loco conductæ. ex Puteo de Syndi. ver. Salarium verſ. ſi officialis,vel impetrant licentiam reuocan[illegible]i domum
5 teſte eodem. Quæ † licentia ex tam iuſta cauſſa non e[illegible], me auctore,deneganda,ſi morbus vrgeret,alias non. nam communitates in hoc debent ſe reddere difficiles ad dicta per Bal. in l. ædem nu.8. C.loca. quia in Medico poteſt vnus caſus tantum valere, quantum mille. vt etiam curare debent,ne ſalaria Medicorũ in alios vſus con-
6 uertantur, † quod fieri non poteſt Bart.in l.vnica.C.de expenſ.pub.
7 lud.& in l.3.C.de his,quæ ex pub.collat.lib.10. An † autem Medici ſalarium veniat communicandum cum fratribus.docet Caroc.deci. 132. & pro negatiua confert Rom. conſ.469. nu.6. niſi eſſent ſocij omnium bonorum ad diem infra in verbo Socius. Numquidve
8 † debeatur ſalariũ pro morbo incurabili. & S. Antoninus in 3.par. Summæ tit.7. cap.2. §.6. deberi concludit, cum Medicus indicauit morbum eſſe talem. Et cum hactenus de ſalario Medicorum verba
9 fecerim,non eſt, cur negligam dicere † ſalarium deberi pro tempore morbi cęteris liberalium artium profeſſoribus, ſi in loco conductæ ſteterunt ex doctrina Put. ſupra citata, ſeu cum licentia ſuperiorum receſſerunt.ad cōgeſta per deciſ.Amati.Maceraten.52.& conſ.Surdi 42.lib.1. & ego ab Illuſt.Communitate Maceratæ,cuius almæ Rotę tunc Auditor eram, de anno 1601. pro iuſtitia in hoc obtinui,nam cum de anno 1600. cum eius licentia,& Superiorum ad Patriam reuerſus fuiſſem, deberemque reuerti ad Kal. Nouemb. morbo graui impeditus nequiui,& vix potui redire ad finem Martij,& tamen tā
10 † pro tempore morbi, quam reconualeſcentiæ, ſalarium integrum conſecutus fui,pro iuſtitia,vt dixi,quamuis ego pro gratia tunc recipere profeſſus ſim,vt recepi à benignitate honeſtiſſimorum d.Ciui-
11 tatis Conſiliariorum. Scias † autem ſalarium etiam pro tempore infirmitatis,& reconualeſcentiæ ad dicta in prima par.c.fin.num.4. peti tunc poſſe,cum ex publico eſt conſtitutum, ſecus ſi eſſet à parte promiſſum,quia non deberetur, niſi pro rata temporis, niſi eſſet cōſuetudo,vt deberetur etiam tempore infirmitatis. ita dicit Graff. in deciſ.caſ.conſci.par.1.lib.3.cap.8.num.6. citat Syluestrum in verbo Familia, quęſt.2.circa fi.qui mouetur auctoritate Bar. in l.diem functo nu.5.ff.de off.aſſeſſ.

Summa-

Summarium.

1 *Medicus assumens curam desperatam excusatur, non Aduocatus.*
2 *Pollutio nocturna ob sanitatem an desiderari, & procurari possit.*

SAnitas hominibus maximum esse bonũ dixit Plato in Gorgia, aliaque multa similia cumulaui in Epistola huius operis dedi-
1 catoria,non ergo † mirum si Medicus excusatur,qui curam desperatam assumpsit,licet Aduocatus non.vt post Fely. in c.pastoralis col.
2 vlt.extra de iudi.dixit Boer.decis.323.nu.25. An autem † ob sanitatem quis possit absque peccato desiderare nocturnam pollutionẽ. Nauar.cap.16.nu.6.putat posse. sed Tolet. de instruct.Sacerd. lib.5. cap.13.Tutius esse dicit abstinere à tali desiderio procurare autem semper mortale secundum eum,etiam si ob sanitatem fiat.

Summarium.

1 *Scholaris relinquens studium propter voluptates vituperatur, secus si ob morbum.*

1 SCholaris relinquens studium propter voluptates, vt pleriq; faciunt, præsertim tempore carnis priuij, valde reprehenditur: secus si propter mortem parentum, & suorum, seu infirmitatem, aliamve iustam caussam.vt dicit Portius Iust. de excus. tut. in princ. nu.23.in finem.

Summarium.

1 *Sententia non lata in loco solito est ipso iure nulla. limita, vt nu.2. & 3. & in dubio pro infirmis ferenda.nu.4. lataq; tamen contra,quam pro eis à Iudice sciente,& non expectante, est ipso iu. nulla. num.5. Sed si morbum ignorauit,datur Restitutio. nu.6.quid de sententia lata infra tempus luctus. num.8.*
7 *Apostoli, si in termino præfixo non recipiantur, sententia etiam contra infirmum in iudicatum transit.*

Sen-

Sententia in loco maiorum consueto ferenda est.l.penult.vti gl.
1 ff.de iust.& iur.& † aliter lata est nulla.c.fi.in fi.extra de sent. &
2 re iud. Vant.de Nullit.ex defectu process. nu.84. Fallit † in Præsidibus Prouinciarum,& Episcopis,qui,vbi volunt,ferre possunt. Bald. & Salyc. in l. si vt proponis. C. quomodo, & quando Iudex. Item
3 † in iudicibus inferioribus ægrotantibus.Bart.in l.1.nu.5.C.de sent. ex breui.reci.Rom.in repet.l.si vero.§.de viro num.76. in fi.ff.solut.
4 matrim. Sententiaque † in dubio pro ægris ferenda est.Sylua Nup. lib.6.rub.quomodo sit iudican. nu.17.& nu. sequētibus plene agit
5 pro quibus alijs in dubio Iudex pronunciare debeat. Qui † si cōtra infirmū sciens eam profert, est ipso iure nulla.l.quæsitum, vbi omnes.ff.de re iud.Papi.in forma sent.diff.glo.1.add.3. Mynsin.ample sing.obser.cent.4.obser.57.Gabr.Eugub.cons.50. lib.1. Immo est nulla,etiam si ad fauorem infirmi lata sit.glo.& Bar.in l.quæsitum.
6 ff.de re iud. Sin † autem Iudex morbum ignorauit, tunc sententia non est ipso iure nulla, sed contra eam infirmo competit restitutio
* in integrum. & ex communi Gabr.vbi supra,& dixi in ver. Restitutio Bec.cons.110.nu.2. Mohed.decis.2.tit.de appellat.& Doct. pas-
7 sim. Scias tamen quod † morbus superueniens in termino redeundi pro Apostolis non facit, quin sententia transeat in rem iudicatā. vt per Dominos de Rota decis.144. nu.2.part.2. in nouissimis post Bal.in l.Eos.§.Apostolos.C.de appella.& Boer.cons.43.nu.9. Scias
8 † etiam sententiam infra nouem dies luctus defuncti latam nullam esse,licet non fuerit oppositum.Rim.iun.consil.179. per tot.citat.§. sancimus auth.vt cum de appel.cogno.col.vlt.

Summarium.

1 *Serui Infirmi à custodiam Dominorum excusantur.*

2 *Domini tenentur succurrere seruis Infirmis, neq; eos è domo eijcere, etiam si peste infecti sint nu.3.*

Serui tenentur Dominis custodiam præstare tam à domesticis, quam ab extraneis periculo capitis sui, aliter nulla domus tuta
1 esset, vt dicit tex.in l.1.ff.ad.S.C.Syllan. Sed † si morbo affecti præstare non possunt, excusantur.l.3.in prin.ff.eo. Vice versa Domini
2 † tenentur succurrere seruis ægris, & si negligunt, seruiq; languentes

tes eijciantur è domibus, eorum dominio priuantur.l. vnica. §. sed scimus, vbi Sal y.C.de lati.liber. toll.gloss.in l.fin.ff.pro dereli. Host. in summa tit.de lang.expos.circa finem. dixi sup. in verbo expositi.
3 Et prædicta † locum habere puto, etiam si serui peste infecti sint ad tradita per Episc.Benz.tract. de fuga lib.1.q.3.car.98. quos è domo eijcere impium esse existimo.

Summarium.

1 *Infirmus excusatur, si se in iudicio sistere non potest, eiusq; fideiussor.*
2 *Fideiussor de repræsentando ad quæ teneatur remissiuè.*

Sistere in iudicio se si quis promisit, & morbo impeditus non potuit, exceptione iuuatur. ex Caij sententia, in l.2.§.si quis in iu-
1 dicio vbi Doct.ff.si quis cautio.qua † etiam fideiussorem eius iuuari posse arbitror, si ægrotantem repræsentare non possit.inhumanum enim esset cogere aliquem ad eum sistendum, qui ad certam, & verisimilem mortem esset profecturus, si in carcerem conijceretur. vt post Gab.Eug.cons.181.nu.21. dicit Eugenius cons.68. nu.47.vbi alia docet ad excusationem. Fideiussores de repræsentando. & ad
2 quæ † teneatur vide Affli.decis.234.

Summarium.

1 *Socius omnium bonorum pro parte agnoscit expensas Infirmitatis.*
2 *Mandatarius de rigore iuris non imputat mandanti morbi expensas, sed de æquitate sic nu.3.*

Socius pro parte agnoscere debet, si quid in Medicos impensum sit, dicit Vlp. in l.cum duobus.§.damna circa fin.ff.pro soc.con-
1 cordat l.Iulianum.ff.eo. Intelligo † si est socius omnium bonorum. Ludoui.commu.concl.lib.1.concl.53.vers.Infertur decimo. Mozzius de cōtractibus tit.de Societ.pag.103. omnino viden. Petrus de duobus fratribus, in 6.par.nu.12.quest.11.Rim.iun.cons.366.nu.8.
2 lib.4.Mandatarius † autem non imputet mandatori expensas Infirmitatis, vel si à latronibus spoliatus sit, vel res naufragio amiserit.
hæc

hæc enim casui potius, quam mandato imputatur.l.inter caussas.§. non omnia.ff.mand.vbi glo.in verbo mandati rationem affert, cur aliter in socio disponatur.& tandem dicit de curialitate non esse ser-
3 uandam dispositionem dicti.§. non omnia vnde colligo † de vrbanitate,& æquitate mandatarium quoq; ex sententia gl.posse à mandante expensas infirmitatis repetere.hanc quæ opinionē vti æquiorem videtur sequi Laurent. in decis.Rotæ Auenio.126.videndus.

Summarium.

1 Solutio facta pro infirmo inuito parit actionem.
2 Infirmus excusatur si tempore promisso non soluit.
3 Creditor an teneatur de nocte solutionem accipere, & num.seq.
5 Solutio facta Prælato moribundo successori non præiudicat.

Soluens pro aliquo inuito non potest repetere.l.fi.C.de neg.gest.
1 l.si pro te. ff. mand. secus † si quid in medicos erogatum sit pro curatione infirmi inuiti.Rom.sing.124.tu habes vbi Add. concor.
2 colligunt. Item infirmus † à mora excusatur, si tempore promisso non soluit, cum non dicatur per eum stetisse. l.si pecuniam.ff.de cōdi.caus.dat.l.libertus.ff.de oper.libert.vide sup.in ver.Mora. Sciasq;
3 quod, etsi non leuis est dubitatio † nunquid creditor teneatur de nocte à debitore suo volente soluere, pecuniam recipere vt per Bar. & alios in l.more Romano.ff.de ferijs. Eugenius cons. 48.nu.40.
4 tamen certum est eum non cogi, cum † iusta viget caussa non recipiendi, exemplaq; refert Eugenius, eo loci num.41.& seq.morbus autem profecto eam præstabit.ad dicta in prima part. cap.7.
5 Item scias † quod solutio facta Prælato moribundo, & in extremis posito non præiudicat successori, vt probat Laurent.decis.Auenio. 117.nu.3.citat.Affli.decis.168.

Summarium.

1 Sponsalia qui contraxerunt, coguntur matrimonium contrahere, nisi rationabilis caussa obstet, vt morbus.
2 Sponsa quandiù teneatur sponsum expectare, antequam alij nubat.

Sponsalia

1 SPonsalia purè contracta, etiam si non sint iurata, operantur, vt solui non possint, sed † qui contraxerunt, vt se mutua coniugali affectione pertractent, nisi rationabilis caussa obstet, compellēdi sunt. vt dicit Lancel. Inst. Can. tit. de sponsa. §. rursus iuncta glos. in

* verbo compelli, vbi de communi testatur. Inter caussas autem, ob quas receditur, morbus connumeratur, vt docet Franc. Mar. q. 522. num. 2. part. 1. & Tolet. de Instruct. Sacerd. cap. 17. lib. 7. considerat morbi contagium, vt in lepra, morbo gallico, & simili. nec non de

2 formitatem notabilem. vt abscissio nasi. Item quod † cauetur in l. 2. C. de spons. vt sponsa sponsum solum per biennium teneatur expectare, eoq; lapso alij nubere possit, fallit propter morbum sponsi l. sæpe. ff. eo. tunc enim expectat, donec morbus cesset. Host. in summa tit. de sponsal. nu. 3. circa medium.

Summarium.

1 *Substituere infirmi poßunt.*

1 SVbstituere infirmis permittitur. vt docet Bal. in l. fi. ff. de excusat. tut. confert. l. in metallum 22. cum ibi not. per Bar. ff. de pœnis. & scripsi plenè in 1. part. cap. 33. vide ibi, vt Carauitam super 7. ritu Magnæ Curiæ nu. 2. & 3.

Summarium.

1 *Succeßio aufertur ei, qui defuncto Medicos non adhibuit, sed an ea, quæ ab in testamento defertur. nu. 2. cautè autem agit, qui sperat succedere, etiã ab intestato, si curam infirmi suscipit. nu. 3.*

1 SVccessio, vti ab indigno, aufertur hæredi, qui Medicos defuncto infirmo non adhibuit. glos. in l. indignum. ff. de quibus, vt in-

2 dig. congerit Tiraq. de Nobilitate cap. 31. nu. 369. Et licet † successione intestati ingratitudinis prætextu nemo priuetur, vt post citatos dicit Soc. sen. cons. 105. nu. 8. vers. præterea ingratitudo vol. 3. Menoch. cons. 256. nu. 12. lib. 3. & 431. in fine vol. 5. tamen quia iura admodum fauent infirmis, vt ex præmissis clare demonstratum fuit, & in 1. & 2. par. huius operis fortasse ex hac specie ingrati-

tudinis ab eis, qui ab intestato succederent, auferretur hæreditas, iuxta scripta per Peregrinum de Priuil. fisci lib. 2. tit. 10. num. 16.
3 & 17. Ideo † consulo, vt qui succedere sperant quocunq; modo, curam infirmi suscipiant, medicosq; adhibeant, necessariaq; ministrent ex charitate saltem, si non metu ammissionis bonorum. vt per Soc. in loco citato nu. 6.

Summarium.

1 *Caussæ miserabilium personarum, & infirmorum sunt summariæ.*
2 *Iudex ex officio personas miserabiles defendit.*

1 SVmmaria dicitur caussa miserabilium personarum, ideo de plano, & sine scriptis, sportulisq; cognosci debet. vt probat Asin.
2 in sua praxi ciu. §. 3. cap. 31. nu. 33. ipseq; † iudex suo officio tales defendet. Cardi. in cap. religionem extra de relig. domibus, etiam sine libello, & litis contestatione Alberi. in auct. offeratur. C. de lit. contest. idem Asin. vbi supra §. 4. cap. 3. vers. trigesimo septimo non requiritur. infirmos autem dici miserabiles ample deduximus in pri. part. cap. 13.

Summarium.

1 *Surdi, muti, infantes & infirmi baptizari possunt alijs pro se profitentibus, & isti æquiparantur nu. 2.*
3 *Muti, & Surdi à natura an sanari possint Doctores sunt varij, Auctor Medicis relinquit.*

1 SVrdi, muti, infantes, & ægrotantes, qui per se respondere non possunt, alijs pro se profitentibus, rectè baptizari poterunt. vt dicit Lancel. Instit. Canon. tit. de Bapt. §. muti. vbi in gl. notat, supra-
2 dictas † personas æquiparari. ideo cum caussa plenè de istis tractaui in 1. par. c. 22. sed dictis ibidem placet addere, quod Dec. cons. 371.
3 num. 6. circa medium supponit, † mutos, & surdos natura vix sanari posse, cuius cõtrariũ voluit Ripa in l. ex facto nu. 4. ff. de vulg. & pupil. & Menoch. cons. 303. nu. 39. lib. 4. Ego autẽ Medicis relinquo.

Summa-

Summarium.

1 Sacerdos infirmus committens alteri pecunia recepta nuptiarum benedictionem an committat Symoniam.

1 SYmonia non committitur à Sacerdote infirmo, qui recepta pecunia alteri Sacerdoti commisit, cum ipse non posset, vt nuptias benediceret: si non habuit intentionem vendendi licentiam, neq; pro licentia plus fuit consecutus, quam sibi pro oblationibus, datum fuisset. ita post summistas docet Decia.in 1.part. tract. criminalium lib.5.cap.84.nu.27.

LITTERA T.

Summarium.

1 *Tempus, quod regulariter continuum esse deberet, fauore infirmorum sufficit interpellatum.*
2 *Infirmus an post lapsum temporis admittatur.*

EMPVS positum, & requisitum à lege in dubio censetur continuum.l.capite quinto. ff.de adult.glo. sing. ff.de diu. & temp. præscri. cum alijs cumulatis per bonum.delic.cap.1.nu.3.vers. sed his. Hoc tamē
1 fallit † fauore infirmitatis,vnde si Doctor debet gaudere aliquo priuilegio, si legerit per aliquod tempus, vt Perusiæ, & morbo impeditus non legit cōtinuè,sed tempore interpellato, priuilegium consequetur. ex eodem Gomez. in loco citato. An autem
2 † post lapsum tēporis infirmus admittatur? & Franc. Caldas de restit.in integ. in verbo per quod pristinum vis nu.5.probat,non cōparentem in termino præfixo ad accusandum propter infirmitatē, audiendum esse. vide tamen Odduin in eod.tract.de resti. in integ. par.2.q.89.art.10.& supra in verbo Famulus.

Summarium.

1 *Infirmi, & senes sanæ mentis esse præsumuntur. ideo testari possunt.num.2. licet in hoc multum arbitrio Iudicis concedatur. nu.3. & facile ægri decipiuntur,vnde debent in sanitate testari,nu.4.& in statu gratiæ.nu.5.*
6 *Metus facile infirmis inferri præsumitur.*
7 *Testari aliquem prohibentes qua pœna puniantur.*
8 *Custodes armati ægro adhibiti quare credantur adhibiti.*
9 *Iudex tenetur vocatus ire ad domum infirmi testari volentis, qui non debet permittere grauiter ægrotantem blando sermone induci ad testandum. nu.10.nec dissuaderi, ne disponat. nu.11. curabitq; vocari testes cognoscentes testatorem.nu.14.*

12 *Dissua-*

12 *Dissuadentes testatori, ne cui leget, peccant. lim. vt nu. seq.*

15 *Testamentum mulieris grauissime ægrotantis sine præsentia consanguineorum à statuto requisitorum, valet. & fauore infirmitatis valet testamentum, quod aliàs non valuisset. nu. 16. vt testamentum eius, qui mortem sibi consciuit. nu. 17.*

18 *Phrenesis superueniens testatori testamentum non irritat.*

19 *Reconualescentia testatoris non subuertit testamentum.*

20 *Morbus iuris dispositionem in testamentis suspendit, non tollit.*

21 *Testamentum tempore pestis conditum cum minori numero septem testium non valet.*

22 *Disponere in vita an dicatur, qui testamentum condit.*

23 *Testamentum multi facere recusant, vt insidias vitent.*

TEstamentum ęgroti, & senes cōdere possunt. Doct. in l. seniū. C. qui testamen. fac. poss. l. qui manus. ff. eo. cum moribundi,
1 † & senes sanæ mentis esse præsumantur. ample Mantica de cōiect. vlt. vol. lib. 2. tit. 5. num. 3. & 4. vide Menoch. cons. 311. vol. 4. vnde
2 † eorum testamentum valet, si articulatè loquebantur. Doct. in l. iubemus. C. de testamentis. Thob. insti. eo. tit. Gab. Rom. eo. tit. cōcl. 2. nu. 4. videndus. Soc. iun. consil. 156. lib. 2. Aym. 117. & 143. Burs. cons. 47. lib. 1. Bec. 86. & 102. ample in materia. Simon de Præt. de inter. vlt. vol. lib. 2. fol. 4. num. 24. & seq. Menoch. de arb. iud. cent. 1.
3 cas. 97. vbi † ab arbitrio Iudicis pendere dicit, an valeat testamentū grauissime ægrotantis. in materia. vide eundem Menoch. cons. 45. per tot. lib. 1. & de præsump. par. 2. præsumpt. 8. nu. 24. & seq. Crass. in §. Institutio. q. 17. Ceph. cons. 546. lib. 4. & insignem Rot. decis. 638. par. 1. in nouissimis Albam videndum cum amplis annotationibus addent. cons. 414. lib. 4. Bertaz. cōs. 102. per tot. lib. 1. ciuiliū. Ludou. concl. 59. in qua agit de testamēto facto ad interrogationē.
4 And. Fachineum controu. iuris lib. 10. cap. 17. Et quia † infirmi facilè decipiuntur, optime agunt, qui dum sani sunt, testantur, vel in principio morbi. vt dicit Nauar. in Manu. cōs. c. 26. nu. 36. Subditq;
5 ibidem, testamentum † condi debere in statu gratiæ, vt testator mereatur iubendo suffragia, aliaque pia opera pro sua anima fieri. & si testamenta à sanis conderentur, liberius fierent, & melius, quia consanguinei non possent Notarios, & testes auertere, vt sæpe fit, cum

graui peccato, & obligatione restituendi, vt considerat ipse Nauar.
6 eo loci. faciliter namque † ægrotis metus infertur. vt dixit post citatos Manti. in d.tract.lib.2.tit.7.nu.4.vnde facilius prohibitio testãdi eis facta præsumitur, quam sanis. Paris.cons.67.nu.49.lib.3. vbi
7 agit † qua pœna ciuili, & criminali prohibentes aliquem testari puniantur, amplè in materia Anch.iu.quæst.famil.76. per totam omnino videndam par.1.Menoch.de arbi.cas.395.per tot.Soc.iun.cõsil.148.lib.2.Peregr.de priuil.fisci lib.2.tit.6.per totum.And.Fachineus controu.iuris lib.9.cap.4. & Menoch. cons.431. per tot.lib.5. consuluit in caussa graui Forosempronienste. & nu. 49. & seq. inter
8 alia dicit, quod † si agnati, & consanguinei infirmo armatos custodes adhibent, non ideo præsumi adhibitos ad impediendum testamentum, sed potius, vt ab ęgro vexationes remoueant, vtq; mobilia
9 soluentur. verum, vt omnis suspicio cesset, Iudex † tenetur accedere ad domũ infirmi, vt liberè testetur. ita dicit Asin. in tract. de executione cum agit de officio Iud.cap.111. car.54. qui non permittet
10 grauiter ægrotantem, etiam blando sermone † induci ad testandũ. nam licet non annulletur testamentum ob illecebras, & blanditias. l.fi.C.si quis aliquem testari prohi.id non procedit in articulo mortis, vt post Ceph.cons.276.nu.41.dixit Card.Mantic.vbi sup.lib.2.
11 tit.7.nu.4.in fi.minus † promittet, quod dissuadeatur testator bene inclinatus erga aliquem, ne ei relinquat, id enim fieri non potest. vt plene per Ias.in l.3.§.quamquam nu.7.& 8.videndum.ff.de con-
12 dit.caussa data. talesq; † ita dissuadentes in foro poli ad restitutionẽ teneri bene docet Medi.de instruct.Conf.lib.6. Rub.de imped. aliquem, ne bonum consequantur. ad quẽ me refero. & fortè dissuasio
13 † non esset improbanda, cum tenderet ad commodum liberorum, vel consanguineorum extremè egentium, quibus nullus esset, qui eos alere posset, quo casu testator tenetur ad relinquendum istis. ex Nauar.vbi supra nu.26.in fin. Iudex etiam, si erit præsens testamẽto infirmi, curabit adhiberi testes cognoscentes testatorem, ad scri-
14 pta per Anch.iun. q.11. per tot. par.2. † quos teneri cognoscere, si testator sit sanus, vel infirmus dixit Simon. de Præt. in dicto tract. lib.2.fol.4.nu.119.car.89.per not.in l.si nõ speciali, & in l.iubemus.
15 C.de testamentis. & si erit pręsens sine dubio valebit † testamentũ mulieris grauiter infirmæ testantis sine præsentia consanguineorũ à statuto requisitorum ad plenum cons. Corn.53.vol.4. concordat

Simon

Simon in loco citato car. 89. nu. 112. vnde colligo, quod videlicet
16 † testamentum, quod aliàs nõ valuisset fauore infirmitatis, & comprobo ex l. 2. C. qui testamenta fac. poss. vbi irritatur testamentum eius, qui mortem sibi consciuit, vbi erat de delicto imputatus, dum-
17 modo non ægrotaret. † tunc enim potius præsumi debet, quod se interfecerit ob morbi impatientiam, quam delicti conscientiam. vt mihi videtur sentire Bar. in l. 3. §. de illo nu. 2. in fi. ff. de bonis eorũ, qui mortem sibi consci. & de tali plenè Petr. Roizius in prima sua decis. Lituanica. Peregr. de priuil. fisci lib. 4. & 5. Menoch. de arbit.
18 iud. quæst. lib. 2. casu 284. Anch. iun. q. 22. per tot. par. 2. Scias † etiã phrenesim superuenientem testatori post explicatam voluntatem non eam irritare. Rota decis. 173. num. 8. part. 2. in nouissimis. per
19 l. si quis. ff. de testamen. Minus † irritatur testamentum per reconualescentiam subsecutam. l. fin. vbi Bal. & alij. C. de posth. hær. Insti. Ias. in l. sancimus nu. 2. C. de testa. Mascar. de prob. concl. 1286. Inci.
20 reuocatio nu. 18. Scias præterea † quod propter morbi necessitatem in testamentis iuris dispositio suspenditur, non in totum tolli-
21 tur. l. casus, vbi Doct. C. de testam. vnde non valere † testamentum, etiam tempore pestis, cum minori numero septem testium latissimè probat Petr. Magdal. de numero testium in testamentis requis. cap. 11. amp. 8. per tot. pag. 127. & sequentibus, & hæc de testamentis dicta sufficiant, alia quædam concessa infirmis in materia colliges ex Gomes. ad reg. Cancel. de infirmit. resig. quæst. 9. priuil. 84. Anq;
22 † dicatur disponere in vita, qui testatur, docet Thesaurus decis. 209.
23 suntq; multi, qui testamentum facere recusant, vt † insidias vitent argum. l. cum pater. §. mando. ff. de leg. 2. vbi pater dat filiæ consilium, ne testamentum condat, quoad liberos tollat, vt ita sine periculo viuat.

Summarium.

1 *Testium fides augetur ex morbo. etiam si deponant in articulo mortis num. 2. intel. vt nu. 3. & bonum est examinari in principio morbi nu. 4.*

5 *Interrogatoria infirmis sunt abbreuianda.*

6 *Infirmus non probat contra inimicum. & quando ante litem contestatam ad perpetuã rei memoriam admittatur nu. 7. remissiuè vtrumq; cogatur testificari. nu. 8. & cogitur certè cum Iudex mittit ad eius domum nu. 9. &*

testes

testes infirmi effecti, dum veniebant ad deponen. curandi sunt expensis producentis. num. 10. & datur eis equus, si ad Iudicem venire volunt ad deponendum, sed venire non coguntur. num. 11. lim. vt num. seq. & si dicit, qui aliàs fuit æger, se non recordari propter morbum præcedentem, excusatur nu. 13.

14 *Examinatio est ipso iure nulla, si pars citata ad videndum iurare testes morbo impedita non venit.*

TEstes non solùm non minorem consequuntur fidem ex corporis maculis, & ægritudinib. vt dicit Didacus pract. quæst.
1 cap. 18. col. 12. verùm † morbus eis fidem auget. sup. ver. fides, Aym. cons. 6. num. 51. vbi affert rationem, quia infirmi Christiani solent cogitare de transmutatione domicilij, & animarum requie, vnde adduci non possunt, vt falsum deponant. & Aym. sequitur, & con-
2 cord. dat Farin. quæst. crim. 80. oppos. 40. nu. 107. vbi firmat, † etiam constitutum in mortis articulo admitti in testem, & plus ei credi. ibi
3 * tum nu. 112. ex communi asserit, † id totum arbitrio Iudicis relin-
4 qui post Menoch. de arbi. cas. 97. aliosq; citatos, vnde † cautè agit (secundum Cæpol. caut. 147.) qui ægrotantem in principio morbi
5 examinandum curat, si in sanitate non potuit. cui † propter morbũ, sunt abbreuiãda interrogatoria addent. Bar. in l. in lege. ff. ad l. aqui.
6 Natt. cons. 537. Nunquam autem † ei creditur contra inimicum. Gram. cons. crimin. 46. Rimin. iun. cons. 524. num. 41. lib. 5.
7 Et si scire cupis quando † valetudinarij ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam sint examinandi, legas Farinac. quæst. crim. 76. nu. 82. cum pluribus sequentib. Mascar. de prob. concl. 682. Gril. ample obseruatione 92. & seq. & 102. Lancel. de attẽt. app. pẽn. lim. 38. decis. Auenio. 83. Rol. cons. 25. lib. 3. Papi. & add. in libello ad æternam rei mem. Menoch. de præsump. par. 1. præsump. 54. qui omnes, ne alios referam, materiam hanc fusè tractãt cum varijs quæstionibus, positis à Canonistis in c. quoniã frequenter vt lit. nõ cont.
8 Sed quæro † an infirmi cogi ad testificandum possint, & non posse dicit Alberi. de Malet. de testibus cap. 6. in princ. congerit Farina. q. crim. 78. num. 64. & nu. seq. subdit non cogi ad iudicem venire, sed
9 si † Iudex, mittit ad domum eorum, se examini subijcere arctantur, neq; possunt recusare. nisi dicerent se non esse mentis compotes. idẽ

Farinac.

10 Farin.quæst.37.nu.189. Et si † in itinere morbo correpti sint testes, ali, & curari debent expensis producentis. vt post adductos dixit Surdus de Alim. tit.1.q.62.nu.22. & tit.4. q.21.num.11.probat
11 † dari debere equum testi valetudinario, nempe cum venire intendit ad Iudicem, sed, vt dixi, non cogitur, sed Notarius transmitti debet. c.si quis extra de testi.Clar.in praxi quæst.26. vers.& aduerte. Mascar.de prob.quęst.5.nu.102.Grau.ad Vestr.lib.6.cap.61.nu.45.
12 Rota decis.256.nu.4.par.3.in nouissimis. Intel. † cũ isti testes sunt ita infirmi,vt ad Iudicem venire nequeant,alias secus.Abb.in d.cap. si qui.vbi Fel. & Aret. Farinac. quæst.crim.77.num.226. Quæro
13 † etiam si inductus in testem recusat deponere, quia dicit se non recordari ob debilitationem memoriæ ex morbo præcedenti, an sit audiendus? & eius excusationem admittit Nellus de testib.nu.226. sequitur Menoch.de præsump.lib.6.præsumpt.32.nu.4. sed ego reciperem, si de recenti à morbo esset liberatus, alias non. & in hoc
14 multum iudicis arbitrio condonarem.Scias præterea quod † si pars citata ad videndũ iurare testes morbo impedita non venit, examinatio facta est ipso iure nulla cap.in nomine Domini, vbi Fely.nu. 18.extra de testi.

Summarium.

1 *Tortura, etiam in exceptis, cur infirmis non inferatur. & quod de modica nu.7. & de verbali comminatione, funiq; applicatione nu.8.*
2 *Carcer simplex non dicitur tormentum, nisi compedes apponantur, quod non semper fieri debet.*
3 *Senes quando carcerandi, & torquendi, & nu.4.*
5 *Iudex in Syndicatu non tenetur, si infert torturam ex dicto Medicorum.*
6 *Tortura quomodo modica, vel magna consideretur.*

TOrtura infirmis inferri non potest, vt post Cassonum de tormentis, aliosq; per eum citatos dicit Farinac. quæst.crim.41.
1 nu.93.& num.101.ampliat † etiam in criminibus exceptis. semper enim illa ratio militat, ne ægroti in tormentis deficiant, de qua
2 Natta cons.319.num.3.vbi etiam dicit, † simplicem carcerem non dici tormentum, nisi in eo carcerati frigore affligerentur, manicæq;

ferreæ, & ferrei compedes apponerentur, quod fieri non debet in leuibus criminibus,& cum carcer est tutus. Menoch. de arbit. casu
3 305.nu.7.& nu.seq. probat † senes duro carcere non esse continendos. vt neque infirmi, vide supra ver. Carcerati.& de tortura seni nō infligenda plenè Bertaz.cons.cri.342.nu.31.& 40.& cons.102.vbi
4 Claudius in addit.ait, senem illum excusari, cuius † corpus morbidum, & languidum est. vnde Iudex vocatis medicis corporis constitutionem considerabit, vt per Bald.cons.77.in fin. lib.3. & si medicus medio iuramento deponet, torturam ei sine periculo inferri
5 posse, inferet. Farin. vbi supra dicto nu.93.in fin. & † in Syndicatu non tenebitur. Put.de Synd.in verbo Tortura.3.cap.7. Sciasq; Tor-
6 turam dici † magnam, vel modicam, secundum quod tortus est robustus, vel debilis, vt pulchre per Gram.decis.34.nu.55.& sequentibus approbatum à Carrerio in pract.cri.§.Homicidium in vlt.part. nu.122. in fin.pag. mihi 569. viden.vnà cum Pereg. de priuil.fisci. lib.4.tit.8.nu.20. subditq; Gramm.eo loci citans Bal. in l.vni. C.de confes. confessionem valere, perseuerantia non secuta, cum tortura
7 fuit modica. Sed quæro † an talis tortura infirmo sit inferenda, & Franc.Mar.quęst.790.par.2.quem sequitur Baiar.in addit. ad Clarū in pra.cri.§.vlt.q.64.nu.73. dicit, febricitantem febri quartana post diem febris leuiter torqueri posse, vt ex relatione medicorum executum fuit, ergo dum durat febris, neque etiam modica tortura in-
8 ferri debet, sed † bene verbalis cōminatio torturæ. ex Farin.d.q.41. num.106. Funi autem applicatio, & ligatio, me auctore, non. licet Farin.ibi num.107.admittat in sene, posset q; admitti in eo, qui vulnus in pectore habuit, passusq; fuit morbum Gallicum, quorum rationem habēdam esse in inferenda tortura dixit Decian. resp.93. in fin.lib.2. vide tamen Ambrosinum originarium nostrum Forosempronienfem in suo processu infor.lib.4.cap.2.in fin.

Summarium.

1 *Tractatus quid sit, & ad eum quando infirmi vocentur. nu.2.*

TRactatus in alienatione rerum Ecclesiæ requiritur. c. sint.12. q.2.c.cum apostolica extra de his, quæ fiunt à maio. par.cap.
1 & in 6.eo.tit. cap.1. Tractatus autem † est discussio, an expediat res alienari.

2 alienari. glos. in c. tua extra eod. tit. ad quam etiam ægrotos † vocari debere scribit Reodo. de rebus Eccle. non alie. tit. de tract. num. 62. quod forte procedit, si sunt in loco. ad scripta supra in verbo Electores nu. 2. alia de tractatu dicit Menoch. de arbit. iud. quęst. cent. 5. casu 470.

Summarium.

1 Triremes fortes homines requirunt, ideo ægri non recipiuntur, & recepti dimittuntur dato substituto.

2 Intell. l. in metallum damnati. ff. de pœnis. & nu. seq.

4 Iudex an cogatur dispensare super pœna, cum potest. cui permittitur pro quauis minima caussa pœnam minuere. nu. 5.

Triremes fortes homines, sanos, & robustos requirunt, vt no-
1 tum est. ideo si ad eas damnati infirmi † essent, non essent transmittendi, & transmissi, dato substituto, dimittendi. Put. videndus de Syndic. in verbo condemnatio vers. Iudex. citat. l. in metal-
2 lum damnati. ff. de pœnis. † vbi videtur considerari, quod damnati diù pœna functi sint, quo casu, si in morbum incidát, à Præside dimittantur, ergo non ita indistinctè, vt ait Put. neque à quouis Iudice inferiore. vt per Carrer. pract. crim. §. Homicidium. par. vlt. nu. 122. in fin. pag. mihi 569. & seq. vide eum, & Pereg. de priuil. fisci
3 lib. 4. tit. 8. nu. 20. An autem † ipse Præses cogatur dimittere, & non cogi probare videntur cumulata per Ang. de Malef. in ver. quas si non soluerit nu. 8. & per Tiraq. de pœnis temper. caussa 45. vbi ait,
4 Iudicem posse, † sed non cogi dispensare super pœna statuti de manus amputatione, si ita infirmus, & debilis ille sit, qui deliquit, vt si ei manus amputaretur, vitam finiret. idem nouissime voluit Farin. quæst. crim. 41. nu. 102. in fine. & in senibus id ipsum probauit Fa-
5 bius Monteleonius de priuil. senect. cap. 7. num. 5. additque † Iudicem posse pro quauis minima caussa pœnam minuere. citant. cap. tempora 27. quæst. 7. quando autem cogatur colliges ex Gomez. delic. c. 1. nu. 63. Foller. in addit. ad Spec. Marantę par. 4. an Iudicium sit ciuile, vel criminale. nu. 83. circa medium.

Summarium.

1 *Morbus excusat à tutela suscipienda, & suscepta.*
2 *Actor constituitur à tutore infirmo.*
3 *Clerici, & religiosi coguntur esse tutores miserabilium personarum.*
4 *Episcopus dicitur tutor honorarius.*
5 *Morbus excusat à confectione inuentarij, & à pœna non petiti tutoris. num. 10.*
6 *Maritus non potest esse curator vxoris infirmæ, nec vxor mariti. nu. 7.*
8 *Curator datus à Patre filio maiori, vel minori ob quam caussam censeatur datus, & nu. 9.*

TVtela, cum sit munus publicum. Instr. de excus. tut. in princ. omnes arctat. l. nullus. C. de decurio. lib. 10. §. 1. vbi glos. inst.
1 de tut. Morbus † autem nedum à suscipienda tutela, sed etiam à suscepta excusat. l. non solum. §. fin. ff. de excus. tut. C. qui morbo se ex-
2 cus. per tot. Magon. decis. Florent. 43. nu. 6. & † quem voluerit tutor actorem suo periculo, Prætor constituet. §. fin. inst. de curat. actoris itaque constitutio propter morbum permittitur, aliamve similem caussam. vt dicit Iosephus Ludou. decis. Perus. 4. in princ. vide Bart. in l. decreto. ff. de admi. tut. Bursat. cons. 133. num. 62. lib. 2. Vant. de
3 Nullit. defect. mand. nu. 147. Et ad † tutelam miserabilium personarum suscipiendam etiam Clerici, & religiosi coguntur, qui aliàs non cogerentur. glo. in cap. peruenit 86. dist. ergo etiam infirmorũ.
4 vt in prima par. cap. 13. & † Episcopus potest esse istarum tutor, nõ vt administret, sed ad honorem, vnde honorarius dicetur, addent. Panor. in cap. ex parte num. 8. extra de appellat. & morbus excusat
5 † tutores, si inuentarium non confecerunt. vide supra in verbo In-
6 uentarium. An † autem maritus possit esse curator vxoris infirmę? & non posse constat per l. 2. C. qui tut. dare possunt. idque per plures rationes allatas ibi à gloss. & Doct. & Vincentio de Franchis decis. 348. num. 5. part. 2. qui illam veriorem dicit, quia cum curatores aliquando cum infamia reuocentur, scandala orirentur in matri-
7 monio. Subditque propter eandem rationem † vxorem non posse esse curatricem viri mente capti. Et cum de mente capto, sermo

inciderit,

8 inciderit, quæro an † ex datione curatoris simpliciter à Patre, facta filio maiori 25. annis argumentum capi possit de furore filij? & posse videtur per scripta à Decio cons. 86. nu. 7. quod intelligerem non habere locum, cum tempore dationis filius ægrotaret, cui potius censerem curatorem datum propter morbum, quam ob furorem. ex decis. prima in fin. Ludouici part. 1. Perusinarum. confert. l. qui habent in fine principij. ff. de tut. & Spec. tit. de curat. §. dantur
9 autem num. 1. dum ait † Curatorem datum minori potius ratione
10 ætatis, quam furoris datum censeri. Scias præterea † morbum præstare excusationem à pœna non petiti tutoris. Soc. iun. consil. 16. num. 35. lib. 2.

LITTERA

LITTERA V.

Summarium.

1 *Vanagloria quando sit peccatum mortale.*

1 ANAGLORIA sæpè est peccatum mortale, vt cum ex ea sequitur notabile damnum proximo, exempli gratia, cum medicus ignarus multum laudatur ab aliquo, ex quo totus populus ad eum cōcurrit, quem ipse curare nescit, mortaliter peccat, nisi laudem refutet dicendo veram non esse. vt docet Illustriss. Cardi. Tolet. de Instru. Sacerd. cap. 7. de Vanagloria car. 959.

Summarium.

1 *Vasallus à quibus propter morbum excusetur.*

1 VAsallus si morbo impeditus intra annum inuestituram non petijt, à pœna priuationis excusatur. cap. 1. quæ prima caus. benef. amitt. fuit. inuito Bal. in §. vasalli de pace Constantiæ. Item excusatur si eodem respectu Domino non præstitit seruitia debita. Rebuf. in l. morbus col. 2. ff. de verb. sig. per tex. in l. qui cum. §. fi. ff. de re mil. ibi, datur venia valetudini, sicut excusaretur si Dominū non defendisset. Bal. in c. 1. col. 3. vers. tertio quæritur. Quibus modis feu. amitt. Careri. §. Homicidium par. 4. pag. mihi 358. nu. 58. in sua pract. criminali, vide supra in ver. Serui.

Summarium.

1 *Venatiō fauore morbi permittitur Clericis, quæ regulariter interdicitur.*

VEnatio personis Ecclesiasticis interdicitur cap. 1. & 2. extra de
1 Cleri. Venat. si autem † eunt venatum, vt excitent appetitum amissum propter morbum præcedentem, non reprehenduntur. vt

per

per Graf. in decis.casuum consci.par.2.lib.3.cap.3.num.9.in fine,& dixi in meo Dialogo de venatione, lingua vernacula scripto.

Summarium.

1 *Venditio bonorum infirmi absentis quo pacto fieri debeat. & quo pacto rescindatur.*
2 *L.inuitum.C.de contrah. empt. quibus casibus restringatur.*
3 *Venena pro infirmis impunè vendi possunt.*

VEnditio bonorum debitoris cum fraude latitantis licet creditoribus concedatur. l.fulcimus in princ.ff. ex quibus caus. in
1 poss.eatur. † contra ægrotum tamen non ita faciliter, nam diligens adhibetur caussæ cognitio, cum datione procuratoris.l.si quis instituatur.§.fi.vbi Bar.nu.7.ff.de hæred.instit. & hoc pro priuilegio infirmorum annotauit Gomes.ad reg. Cancel. de infir. resig.quæst.9. princ.priuil.47.Itē pro priuilegio nota rescindi venditionem Medico ab ægro factam, licet non vltra dimidiā læsio interuenerit.Pinel. in l.2.par.2.num.3.C.de rescin.vend.congerit And.Fachineus controuer. in lib.2.cap.25. & de communi testatur, quam intelligit in
2 graui morbo. Item † ęgrotantium fauore restringitur. l.inuitum.ff. de contrah.empt.ad scripta per Rip.de remed.ad curandam pestem, num.2. Vnde Domini inuiti cogi poterunt iusto precio vendere necessaria ad salutem ægrotantium,vt pullos,oua recentia,& cætera huiusmodi.aliàs limitationes ad d.l.ponit Capra req. 87. Did.vari.
3 resol.lib.2.cap.3.nu.5.& cum sunt vtilia ægris sine pœna † venduntur venena.Bonacos.de equo. quæst.459.

Summarium.

1 *Verba fuisse prolata animo disponendi, morbus, & amicorum conuocatio ostendunt.*
2 *Amici sunt ab infirmis vocandi, & cur.*

1 VErba fuisse prolata animo disponendi, non iocosè, morbus, conuocatioq; amicorū ostendit. vt docet Corneus videndus

cons.

conſ.149.Viſis nu.10. & ſequentibus vol.2. per tex. in l.Pamphilo. §.propoſitum.ff. de leg. 2. de cuius intel. plura dicit Ripa poſt alios in l.1.§.ſi quis ita nu.8.& ſeq.ff.de verb.oblig. & Simon de Præt.de Inſer.vlt.vol.lib.2.dubit.2.pag.mihi 113.num.38. & ex d.tex.nota
2 † ægrotos debere amicos conuocare, quia ab eis magnã conſolationem percipient, illiq; non deberent expectare vocationem.vide infra ver.viſitatio.

Summarium.

1 *Vicarius quæ poſſit ratione infirmitatis.*

1 VIcarius alium ſibi ſubſtituere non poteſt cap.Clericos extra de off.Vic. Niſi ægrotet Guid.Papæ.quæſt.374.nu.6.Sbrot. de Vicario Epiſcopi lib.2.quæſt.66.num.17. Ampl.etiam ſi officium exercere non cœpiſſet. Bal.in l.aliquando in princ.ff.de off.proconſ. & ſubſtitutus cenſetur reuocatus ſecuta recõualeſcentia,idem Sbrot. q.34.num.3.,& quod vnus ex Vicarijs incœpit poteſt ex iuſta cauſſa alius finire.Bar.& Bal.nu.10.in l.1.ff.de off. conſ.

Summarium.

1 *Vicinus æger, & abſens non præſumitur ſcire facta vicini.*

1 VIcinus præſumitur regulariter ſcire facta vicini.cap.quanto extra de præſumpt.cum vulg.fallit cũ eſt infirmus, vel abſens. Alex.conſ.82.nu.10.lib.3.congerit Maſcar.de prob.in cõcluſ.incip. Vicinus nu.14.& 16.numero ſublimitat, vt locum non habeat in morbo leui per l.quæſitum.ff.de re iudi.

Summarium.

1 *Virginitas quo pacto perdatur, vel non.*

1 VIrginitas per voluntarium, non per violentum coitum amitti videtur.nam voluntate de medio ſublata omnis actus eſt indifferens.

differens. Bal. in l. fœdissimam per illum tex. C. ad l. Iul. de adult. non ergo desinit esse virgo, cuius virginalis claustri eruptio facta est medicinali arte ita morbo exigente. vt docet Mascar. de probat. in cōcl. incip. Virginitas. nu. 7.

Summarium.

1 *Visitatio infirmorum dilectionem firmat, & auget charitatem. nu. 2. ideo licita etiam tempore pestis. nu. 3. & præcipuè ad amicos pertinet. nu. 4.*

5 *Mortem, & morbum optare an vnquam liceat.*

6 *Exhæredatio an tollatur ex visitatione facta à filio exhæredato patri ægro.*

Visitatio Infirmorum inter opera misericordię connumeratur. Matth. 25. & Eccles. cap. 7. in fi. dicitur. Non te pigeat visita-
1 re infirmum, quia † in dilectione firmaberis. nam, vt ibi notat Card.
2 Hugo, Charitas † crescit ex operib. misericordiæ. ideo licebit ęgros
3 visitare etiam tempore † pestis. vt probat Siman. de hęret. tit. 18. nu. 30. quamuis enim se mortis periculo visitantes exponant, idest prę-
4 ter intentionem, vt ipse considerat. Amiciq; † præsertim ad visitandum tenentur, & cōtra eos prohibentem malè præsumi dicit Alba cons. 691. nu. 4. lib. 4. caueant autem visitantes propter cōmodum, quod ob mortem infirmi eis contingere posset, ei mortem optare,
5 † quia peccarent. Nauar. in Manu. Conf. cap. 15. nu. 10. qui subdit, quod delectari propter vtilitatē, quæ proueniret ex morte, non propter ipsam mortem non esset peccatum. quin etiam, subiungit, licet optare etiam mortem, morbumq;, vt fiat conuersio ad Dominum,
6 vel alio bono respectu. vide eum. & scias quod † ex visitatione filij facta patri infirmo censeretur sublata præcedens exhæredatio, cum pater eum recepisset, secus si ingredi non potuisset ad eum. vide tradita per Cottam in memor. suo incip. Filiusfam. qui à patre. & Alex. cons. 159. nu. 11. vol. 7. Rim. iun. cons. 186. col. fin.

Summarium.

1 *Vnctio extrema cur sic dicta, eius descriptio. nu. 2. & effectus. nu. 3. & quare vnctus non semper sanetur. nu. 4. anq; iteretur in eodem morbo. num. 5. & vtile est, si æger illam cognoscat. nu. 6. & potest violenter dari. nu. 7. vbi declaratur. Sed an vulneratis. nu. 8. & quæ partes corporis vngantur. nu. 9. & per quos ministros. nu. 10.*

1 VNctio extrema dicta est, nō quod in extremis posito tantum impertiri debeat, sed quod post peccatorum cōfessionem, & acceptam Eucharistiam, nouissimum Sacramentorum Christiano conferatur, vt docet Illustriss. Card. Baronius Annal. Eccles. tom. 1. car. 716. vbi duplicem vnctionem refert, vide eum. & nota descriptionem huius Sacramenti à Nauar. traditam in Manu. Conf. c. 22.
2 nu. 12. quæ est talis. † dicitur Sacramentū, quo Presbyter vngit certas corporis partes infirmi, probabiliter periclitantis, oleo cōsacrato certa verba cum debita intentione proferendo. & ex declaratione singulorum verborum dictę definitionis posita ab ipso colliges re-
3 quisita huius Sacramenti, quod † operari non minus interius sanitatem animæ, quam corporis dicit Lancel. Inst. cano. tit. de extrema
4 vnct. cur autē vnctus † non semper à morbo resurgat amplè docet Plouius de Sacram. par. 5. c. 1. nu. 5. & Grisal. in decis. fidei. ver. Vnctio extrema nu. 5. ait, salutem corporis esse effectum minus principalem Sacramenti, principalem autem esse salutem animæ, ideo sa-
5 natur corpus cum expedit animæ. Sed an † æger pluries in eodem morbo vngi debeat, & non debere, nisi morbus vltra annum protrahatur, in diuersis verò morbis sic probat Plouius vbi supra nu. 4.
6 Et Conradus in resp. casuū consci. q. 270. vtile esse ait, † si æger Sacramentum cognoscit, licet etiam non cognoscenti, & agonizanti dari possit, si erat deuotus. vt ipse ex mente D. Tho. aliorumq; ostē-
7 dit. & dicit Graff. in suis decis. lib. 1. cap. 26. nu. 28. pri. par. † infirmū ligari posse, & sibi violenter dari hoc Sacramentum, cum propter phrenesim non permitteret se vngi. scilicet cum absque irreuerētia fieri potest, & ante phrenesim expresse, aut tacitè petierit, neque in peccato mortali notorio insanierit. ex Nauar. in loco citato nu. 13.
8 Sed an † vulneratis hoc Sacramentum conferatur, & conferri, cum post vulnus in infirmitatem inciderunt probat Lancel. Inst. Cano. tit. de extrema vnct. in gl. in ver. grauiter. vide Steph. de Gaeta inter repetentes canonicos in c. ad limina. 7. q. 1. & Io. Gerson in Summa
9 lib. 4. qui explicat, quæ † partes corporis infirmi vngendæ sint. &
10 ab habente curam animarum † talem vnctionem fieri debere, non à Religiosis. dicit Card. à Turre crem. in c. interdicimus. 16. quest. 1. Laiciq; sunt penitus exclusi. Abb. c. quanto in fi. extra de consuet.

Summa-

Summarium.

1 *Vota infirmorum tenent, nisi sint rationis expertes. item valent facta à coniunctis pro ægris. nu.2. sed morbus præstat caussam cõmutandi, vel differendi vota nu.3.*

4 *Regula generalis ad cognoscendum an valeat, votum, iuramentum, promissio, & lex.*

5 *Votum de peregrinando nudus cur non valeat.*

6 *Reo quando credatur dicenti vouisse religionem ante delictum.*

VOta ab infirmis valide fieri possunt.c.sicut vbi Abb.extra de
1 regul. nisi † tanta sit infirmitas, vt ab vsu rationis alienet.
2 Nauar.in Manu.Conf. c.12. nu.52. Et multo magis † tenent vota facta à consanguineis in infirmitatibus suorum.Graf.in decis.casuũ
3 consci.par.2.lib.2.cap.12.num.10. Morbus † autem est iusta caussa commutandi votum.ex Croto videndo cons.406.vol.3.nu.10. seu saltem differendi,donec impedimentũ cesset.vt dicit tex. in c.quod super his.§.1.extra de voto.vide Abb.in c.si vero,col.2. extra de iu-
4 reiur.& nota regulam traditam à Graf.vbi supra nu.14.quod † cum quid vouetur,vel promittitur,ex quo salus corporalis,vel spiritualis amittitur,vel peccatum mortale incurritur,votum nõ est seruandũ, sicut nec iuramentum,pactum,vel promissum,consuetudo, lex,aut simile vinculũ. ideo Nauar.in loco citato.nu.37.in fi. damnat votũ
5 de peregrinando † nudus tempore hyemis, quia valetudini corporis maximè officeret. licet in Patria mea in vigilia S.Antonij de sero, etiam terra niui oppleta, plurimi nudi soliti sint se conferre ex voto
6 ad Ecclesiam dicti Sancti. Scias etiam quod † consuetudo non recipit cautelam Rei,qui vt vitet forum Iudicis sęcularis,dicit ante delictum religionem vouisse.Farin.q.cri.8.nu.114. Fallit cum vouisse iuraret tempore grauis morbi,de quo cõstaret, quia tunc eius dicto iurato standum esset secundum eundem Farin. eo. loci. Item scias, quòd vouens Religionem, vel peregrinationem, si à Deo sanetur, habita sanitate tenetur implere.Card.Tolet.de Instru.Sacerd.lib.4. cap.18.vers.conditionale est.

Summarium.

1 *Vulnus ægroto inferens facilius de occiso tenetur, quàm si sano inferretur. ideo Aduocati in defensione non debent articulare infirmitatem.nu.2.*
3 *Vulneratus quando ex vulnere mortuus præsumatur.*
4 *Iudex vocat Medicos pro habenda notitia vulneris, & iubet præstari necessaria pro curatione vulnerati.nu.5.*
6 *Vulnerans quando à pœna occisi excusetur.*

1 VLnus inferens ægroto de occiso facilius tenetur, quā si sano inferret, in cuius corpore non fuisset lætale. vt probat Ioseph. Ludo.decis.Lucæ 62.nu.22.per tex.in l.qua actione.§. si quis seruū, & ibi Flori. ff.ad l.Aquil.Ang. in tract. de Malef. in verbo ex inter-
2 uallo nu.6.vbi per hoc † damnat volentes Reos defendere, si capitulant, quod vulneratus erat ęgrotus.vi.Foller.in praxi cri.ver.capiat informationem.nu.70. Sciasq; multos sentire contra Flor. & Ang. relatos per Carer. in sua pract. §. Homicidium. vers.quotuplex q.4. nu.12.inter quos citat Cuma.cons.174.& Cępol.cons.cri.61. volētes dictum §. si quis seruum procedere in lege Aquilia, quoad dāni æstimationem, secus quo ad pœnam.l.Corneliæ.vide Hippo. Rim. cons.121.nu.22.lib.2.& 799.nu.33.lib.7.in quib. cons. plenè agit,
3 quando † vulneratus pręsumatur ex vulnere mortuus, in qua quęst. plurimum versatur Iudicis arbitrium, vt ample per Menoch.de arb. iud.q.casu 274.per tot.vide Mascar.de prob. concl. mihi 1078. per tot.incip.optimo rerum vsu.& Baiar.in addit.ad Clar.in §.Homici-
4 dium, qui alios referunt. Iudexq; † vt habeat iudicium Medicorum circa vulnus an teneatur mittere extra ciuitatem, vi.Pasethum cons. 202.nu.61.quos potest vocare etiam die feriata.Ias.in l.1.§. sed excipiuntur nu.12.ff.de ferijs.& punire male referētes.idem in l.arbitro
5 nu.10.ff.qui satisd.cog.debetq; † pręterea Iudex prouidere pro qualitate personæ vulnerati, & quantitate bonorum vulnerantis, vt necessaria pro curatione præstentur. Rebuff.de sent. prouis.art.1.gl.4. per tot. ad hæc enim vulnerans, aliaq; tenetur. vt per Rol.consil.39.
6 per tot.vol.2. à pœna † autem occisi excusatur, cum vulneratus per incantationes se curari fecit.Ferret. in tract. de Medela conseruandi exercitum nu.31. cuius negligentiam vulneranti nō imputari dicit Sebast.Med.de fort.casib.par.1.q.9.nu.26.

Summarium.

1 *Vxor tenetur sequi virum alio migrantem, nisi pactum sit in contrarium, quo nõ obstante caussa infirmitatis obligatur. nu. 2. quia debet viro infirmo seruire nu. 3. & si est negligens an legatis priuetur nu. 4. cum sequentibus. anq; à viro in infirmitate alenda sit nu. 8. & sequentib. nunquid autem pro sanitate viri, & propterea peccet patiens se à medico carnaliter cognosci. nu. 14. & 15. anq; possit se inebriare nu. 16.*

11 *Diuortium temporale caussa morbi non improbatur.*

12 *Coniuges quando à cohabitatione, & redditione debiti liberentur. qui debent esse participes infortuniorum. nu. 13.*

VXor tenetur maritum alio migrantem sequi. c. vnaquæq; 33. quæst. 2. ample Menoch. de arbi. cas. 469. Fran. Marc. q. 740.
1 par. 2. Sed valet † pactum tempore matrimonij factum de stando in certo loco. Abb. in cap. 1. extra qui matrim. accus. poss. Vrsil. ad Affl.
2 decis. 307. nu. 7. Quo † non obstante, si oporteat virum recedere propter morbũ, capitalesuè inimicitias, vxor eum sequi debet. Diaz. neg. 800. cap. Tholos. q. 87. Nauar. in Manu. Confess. cap. 14. nu. 20.
3 Teneturq; † ei in morbo seruire. etiam in his, quæ suæ conditioni non conueniunt. contra Nattam, cons. 462. nu. 12. Surd. de Alim.
4 tit. 4. q. 29. nu. 12. quæ autem † sibi in cura negligenti obijci possint ad exclusionem legatorum, plenè docet Natt. cons. 462. per tot. in omnibus approbatus à Iosepho Ludou. in sua concl. 24. col. 6.
5 Eademq; † ferè locum habebunt contra alios in cura infirmi negligentes. vi. Mascar. de proba. concl. 1035. & 1280. & Pereg. de Priuil. fisci lib. 2. tit. 3. num. 16. nec non cons. 63. inter cons. diuers. vlt. vol.
6 tom. 1. Et † multo magis contra negligentes in curanda anima, Simon de Præt. cons. 113. col. fi. vers. alia præ cæteris lib. 1. Scias ta-
7 men quod † qui fundat se in negligentia, nedum debet probare Medicos corporis, & animæ adhibitos non fuisse, sed quod in loco
* extabant, ita vt adhiberi potuissent, vt ex cõmuni docet Surd. cons. 39. nu. 19. vol. 1. & in tract. de Alim. tit. 1. q. 33. ponit declarationes.
8 Sed an † & quãdo vxor infirma à viro alenda sit, docent Doct. in l. quod in vxorem. C. de neg. gest. Gabr. Eugub. cons. 145. nu. 5. lib. 2.

Campeg.

Campeg.de exact.dotis.q.61.Osasas. decis.137.num.17. Mascar.de prob.concl.77.per totam. Surd.de Alim.tit.1.quæst.33.per totam.
9 Et profecto † si vult consequi lucrum dotis,tenetur ei, vir necessaria prouidere,& Medicos.Alex.viden.cons.123.per tot.lib.7.& quam-
10 uis vxor † seorsum à viro habitans non sit alenda. Gui.Papæ q.439. num.6. Fallit tamen in tract.153.cum propter morbum recessit.vt
11 dicit Caball.milleloquio.689. non † improbatur enim diuortium temporale caussa morbi, quia nō tendit ad soluendum coniugium. vt asserit Decia.cons.33.vol.2.& dicunt add.Bertaz.cons.crim.228. lit.D.ex veriori,& æquiori opinione Theologorum, & Canonista-
12 rum recipi, quod † quando ob infirmitatem, & morbum alterius coniugum, alter illi cohabitando, debitumq; reddendo periculum vitæ incurreret,non tenetur cohabitare,neq; debitum reddere.vide eos, qui exemplificant in morbo Gallico post Alci.in rub.ff.sol.matri.nu.16.& Natt. cons.24. per tot. & faciūt pulchras distinctiones, & inter alia dicunt,quod cum vir non habet vlcera fœtida, non debet deseri.& ego nunquam desertionem consulerem,quia coniuges
13 † infortuniorum debent esse participes. l. si cum dote. §. si maritus. ff.solu.matri.& ad hoc propositum vide cap. si vxorem 32.quæst.5.
14 Sciasq; quod † si vxor,vt vir sanitatem recuperet, eo suadente,passa sit se à Medico carnaliter cognosci, malè egit, (nullum enim peccatum ratione morbi permittitur. D. Thomas in 1. quolibeto art.20. vers.sed contra) sed quo ad virum excusatur.glo.in cap.concubuisti 33.quæst.7.Franc.Marci.quæst.729.nu.2.par.2.vide Benzon.tract.
15 de fuga lib.1.pag.100.vers.3.concl.Amplia vt † non liceat id agere mulieri ad recuperationem sanitatis propriæ ad tradita per Benzo.
16 ibi. an verò † hac de caussa possit se inebriare, docet Armilla ver. Ebrietas num.5.

LITTERA

LITTERA X.

Summarium.

1 *Xenodochia, & Nosocomia quæ sint, anq; teneantur dare victum & vestitum. nu. 2. & ex quibus signis religiosa probentur. num. 3.*

1 XENODOCHIA, & Nosocomia sunt loca, in quibus peregrini recipiuntur, pauperes, & ægroti curatur. l. Illud. C. de sacros. Eccl. Lancel. Instit. Cano. tit. de Relig.
2 domibus. An † autem ibi pascantur, & vestiantur. & Lapus de Castel. in tract. de Hospit. nu. 14. videtur tenere, quod pauperes solum recipiantur, leprosi verò, & ægri pascantur, & sustententur. alia habentur supra in ver. Hospitalia. & † ex quibus signis
3 talia loca religiosa probentur docet Mascar. de probat. concl. 869.

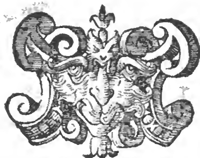

LITTERA

LITTERA Z.

Summarium.

1 *Zelus sumitur pro amore carnali, de quo Auctor plura scripsit in tract. de Ludo Scacch.nu.2.*

3 *Tractatus de infirmitate, quando cœptus, & completus.*

1 ZELVS, & Zelotypia aliquando sumitur pro amore carnali. vt ait Alber. in Dictionario verbo Zelus, & Decian.tract.crim.par.2.lib.9.cap.2.num.11.de quo plura dicit Tiraq. in 16. lege connubiali, & ego
2 † ample de amore verba feci in meo tract. de Ludo Scacch.quæst.9.princ.nu.89. cum seq. anq; communione priuetur, qui ex amore occidit, & non priuari, si ægrotat, probat. cap. si qua mulier dist. 50. vide supra in verbo communio. Et ita te vnicè amando, beneuole Lector, finem operi impono, quod legum Scholaris
3 † inchoaui, & anno 1589. perfeci, ætatis meæ vigesimo octauo, ad laudem Dei Opt. Max. Virginis Gloriosissimæ, Diui Michaelis Archangeli, aliorumq; Patronorum meorum, totiusq; Cœlestis Curiæ.

FINIS.